

ΣΙΦΝΙΑΚΑ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ
1996-1998

ΣΤ'

ΣΙΦΝΙΑΚΑ
ΑΘΗΝΑΙ 1998
ΕΤΟΣ 6ο - ΤΟΜΟΣ ΣΤ'

ΣΙΦΝΙΑΚά

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ 1996-1998 ΤΟΜΟΣ ΣΤ'

Συναγάγετε τά περισσεύσαντα κλάσματα ίνα μή τι απόλλυται.
Ἰωάνν. ΣΤ', 12.

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΣΙΜΟΣ ΜΙΑΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

Ἄμμοχώστου 18α - Περισσός - 142 33 Ν. Ἰωνία, Τηλ. 2797.317
Ἐκδοτική παραγωγή: ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε., Ἀρδηττοῦ 12-16,
116 36 Ἀθήναι, Τηλ. 9214.452, 9217.513 Fax: 9237033

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Ἀπόφαση Κοινότητος Ἀρτεμῶνος - Σίφνου	σελ. 4
2. Βασίλειος Λογοθέτης - Ὁ μεγαλέμπορος Σίφνου καί τῶν Κυκλάδων	σελ. 7
3. Ἐκθεση περί Σίφνου, Κέας καί Θερμίων τοῦ Fra Bernardo da Parigi (1652)	σελ. 79
4. Περί τῆς ἐν Σίφνῳ ἱερᾶς Μονῆς τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, «Παναγίας τοῦ Βουνοῦ», ἐπιλεγομένης	σελ. 105
5. Σύμμικτα	σελ. 121
6. Σημειώματα	σελ. 167
7. Εὐρετήριο	σελ. 173

Copyright Σ.Μ. Συμεωνίδη

ISBN 1105-4239

Ἡ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ προέρχεται ἀπό ἔγγραφο τῆς 19ης Μαΐου 1822 πού ἀπέστειλαν «οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Σίφνου» πρὸς τοὺς Ἀρμοστάς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. (Μπενάκειο Μουσεῖο. Ἀρχεῖο Ἀγῶνος. Φάκ. 87/3). Εἶναι ἡ παλαιὰ «ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΣΙΦΝΟΥ».

• Συνεργασίες τρίτων δημοσιεύονται ἐφ' ὅσον εἶναι πρωτότυπες καί βασίζονται σέ ἀνέκδοτα, περί Σίφνου, στοιχεῖα. Τά στοιχεῖα αὐτά ἀποστέλλονται στό περιοδικό σέ φωτοαντίγραφα, προκειμένου νά καταχωρισθοῦν στό συγκροτούμενο Ἱστορικό Ἀρχεῖο Σίφνου. Ἐργασίες πού δέν δημοσιεύονται, ἐπιστρέφονται.

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΚΥΚΛΑΔΩΝ
ΕΠΑΡΧΕΙΟ ΜΗΛΟΥ
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΡΤΕΜΩΝΑ
ΣΙΦΝΟΥ**

Άρτεμώνας 16-2-1998

Άριθ. Πρωτ. 61

Πρός

τόν κ. Σίμο Συμεωνίδα

Άμμοχώστου 18α - Περισσόν

Θέμα: Άπάντηση σε αίτηση

Σχετ.: Ή από 10-1-1998 έπιστολή σας.

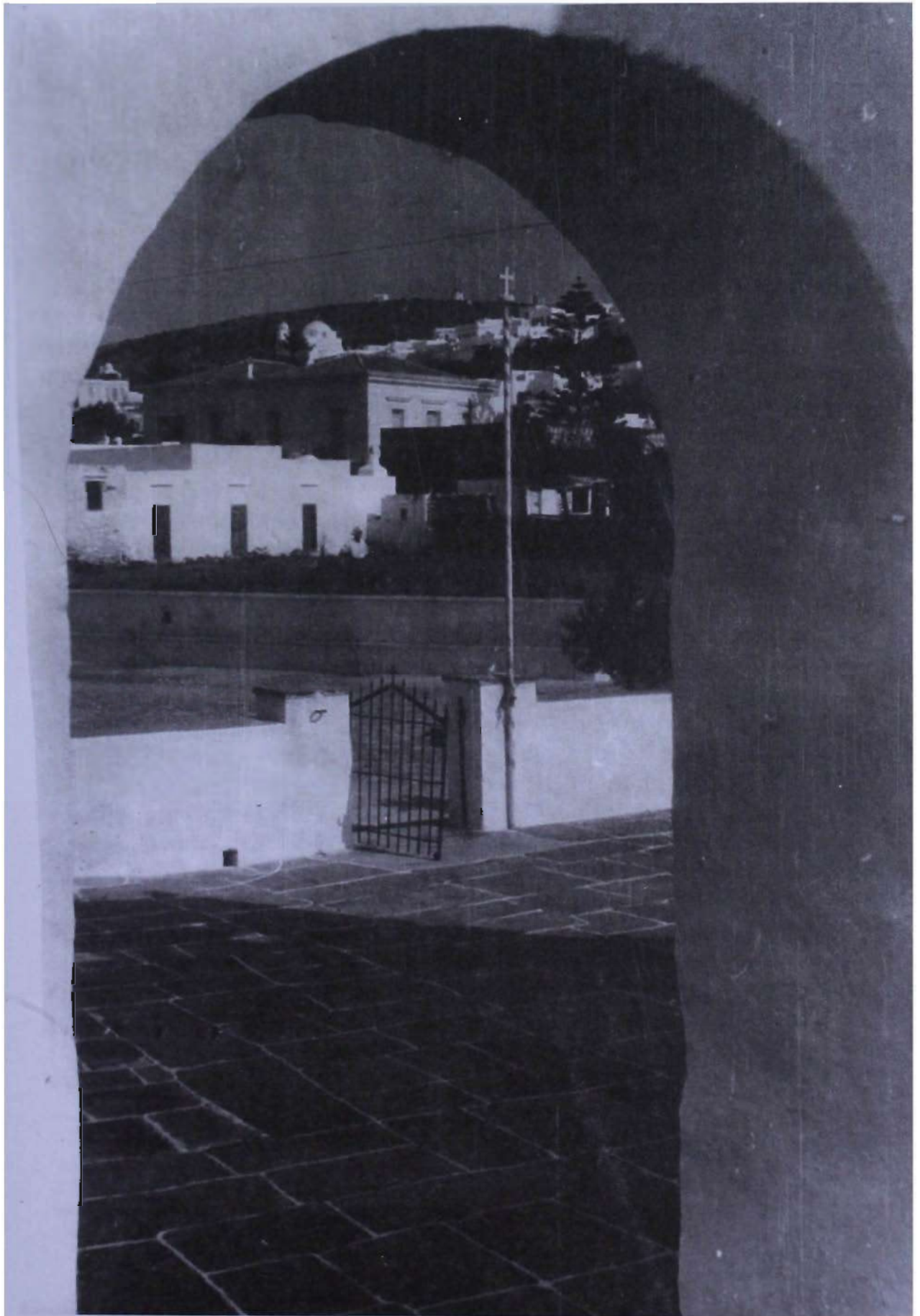
Κύριε Συμεωνίδα,

Σας γνωρίζουμε ότι ή, από 10-1-1998, έπιστολή-αίτησή σας, μέ θέμα τήν έκδοση ενός τεύχους τών «Σιφνιακών», μέ δαπάνη τής Κοινότητας, τέθηκε υπόψιν του Κοινοτικού Συμβουλίου κατά τή συνεδρίασή του στίς 6-2-1998. Γιά ένημέρωσή σας, σας γνωρίζουμε εύχαρίστως ότι τό Κοινοτικό Συμβούλιο άπεδέχθη τό αίτημά σας και ένεγράψε στόν προϋπολογισμό του οικονομικού έτους 1998 τήν άναγκαία πίστωση.

Παρακαλούμε νά κάνετε τίς ένέργειες πού πρέπει γιά τήν έκδοση του τεύχους. Όσον άφορά τίς πληρωμές τών δαπανών θά ακολουθηθεί ή ίδια διαδικασία πού ίσχυσε και στην περίπτωση τής Κοινότητας Άπολλωνίας.

Έκ μέρους τών μελών του Κοινοτικού Συμβουλίου και όλου του λαού του νησιού μας άπευθύνουμε ένα θερμότατο ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ γιά τήν όλη προσφορά σας στό νησί μας, ή όποία προσφορά, σημειώνουμε, δέν άμφισβητείται από κανέναν και ούτε είναι δυνατόν ποτέ νά άμφισβητηθεί.

**Ό Πρόεδρος τής Κοινότητας
(Τ.Σ.) ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΣΙΩΤΗΣ**

”Αποψη τοῦ Ἄρτεμώνα ἀπό τήν αὐλή τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ

Ο ΜΕΓΑΛΕΜΠΟΡΟΣ ΣΙΦΝΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Οί πληροφορίες για τήν έμποροναυτική δραστηριότητα τών Σιφνίων (καί τών άλλων Κυκλαδιτών) κατά τίς περιόδους ύποταγής τους σέ Φράγκους (1207-1537) καί Τούρκους (1537-1821), εἶναι πενιχρές, γιά τήν πρώτη μάλιστα ἀπ' αὐτές σχεδόν ἀνύπαρκτες. Ὅχι βέβαια γιατί οἱ κάτοικοι τών νησιῶν δέν ἀσχολήθηκαν μέ τή ναυτιλία καί τό ἐμπόριο, ἀλλά γιατί δέν ὑπάρχουν οἱ ἀπαραίτητες μαρτυρίες πού θά ἐπέτρεπαν νά παρακολουθήσουμε συστηματικά τίς ἀντίστοιχες ἐπιδόσεις τους. Ἐρευνες σέ ξένες ἀρχειακές πηγές, ὅπως εἶναι τά ἀρχεῖα τοῦ Κράτους τῆς Βενετίας, τῆς Γαλλίας καί άλλων Δυτικῶν Κρατῶν (ἀφοῦ δέν διασώζονται ἑλληνικά Ἀρχεῖα τών περιόδων αὐτῶν), θά ἀπέδιδαν πολλά στοιχεῖα, πλὴν δέν ἔχουν διεξαχθεῖ. Τήν ἐπισήμανση αὐτή ἔκανε ὁ ἀείμνηστος καθηγητής Νικ. Μ. Παναγιωτάκης στό Α' Κυκλαδολογικό Συνέδριο καί διετύπωσε τήν ἄποψη ὅτι «ἡ παρουσίαση ὁποιασδήποτε, ἔστω καί μεμόνωμένης, εἰδησης ἀναφερομένης σέ ναυτική δραστηριότητα Κυκλαδιτῶν... καί χρονολογούμενης πρὶν ἀπό τά μισά τοῦ 18ου αἰῶνα, εἶναι εὐπρόσδεκτη»¹, θέλοντας νά τονίσει τό μεγάλο κενό καί τήν ἀνάγκη διεξαγωγῆς ἐρευνῶν γιά τή συγκέντρωση τών ἀπαραιτήτων εἰδήσεων.

Ἡ παρότρυνση αὐτή μέ ἔκανε νά πάρω τήν ἀπόφαση νά καταστρώσω τήν παροῦσα ἐργασία, τά στοιχεῖα τῆς ὁποίας συγκέντρωνα ἐπί χρόνια. Ἀναφέρεται βέβαια σέ ἕνα μόνο πρόσωπο, τόν μισέρ Βασίλη Λογοθέτη, ὁ ὁποῖος ὅμως ἄσκησε μεγάλην ἐμπορική καί ναυτιλιακή δραστηριότητα κατά τόν 17ο αἰ. καί ἐπηρέασε μ' αὐτήν τήν ὅλη Οἰκονομία τών νησιῶν. Περί αὐτοῦ ἔχω ἤδη δώσει ἱκανές πληροφορίες σέ διάφορες ἐργασίες μου. Ἀπέδειξα, κατ' ἀρχήν, ὅτι τό «Λογοθέτης» εἶναι τό ἐπώνυμό του καί ὄχι τό γνωστό ἀξίωμα, ὅπως πιστεύαμε· ὅτι ὑπῆρξε διάσημος ἔμπορος σ' Ἀνατολή καί Δύση· ὅτι ἀνήγειρε τό μεγάλο ἀνδρικό μοναστήρι τῆς Παναγίας Βρυσιανῆς κ.ἄ. στοιχεῖα². Ἐπιθυμία μου, ἐν τούτοις, ἦταν νά γράψω μιάν εἰδική ἐργασία γιά τήν προ-

1. Τό Α' Κυκλαδολογικό Συνέδριο συνήλθε στίς 5-9 Σεπτεμβρίου 1991 στή Χώρα τῆς Ἄνδρου καί ὁργανώθηκε ἀπό τήν Ἑταιρεία Κυκλαδικῶν Μελετῶν καί τήν Καίρειο Βιβλιοθήκη. Σ' αὐτό ὁ ἀείμνηστος καθηγητής ἀνέπτυξε τό θέμα «Ἀνδριώτες Ναυτικοί στή Βενετία στά μέσα τοῦ 16ου αἰῶνα» καί δημοσιεύθηκε στό Πρακτικά τοῦ Συνεδρίου, στό «Ἀνδριακά Χρονικά», Ἄνδρος 1993, τόμος 21ος, σελ. 143-153.

2. Οἱ σχετικές ἐργασίες μου καταγράφονται στίς παραπομπές τών κεφαλαίων τῆς παρούσης.

σωπικότητα καί τή δράση του, ἀφοῦ προηγουμένως συγκέντρωνα καί ἄλλα στοιχεῖα ἀπό ἀρχειακές πηγές τῆς Βενετίας, στίς ὁποῖες εἶχα ἤδη ἀρχίσει νά ἐργάζομαι. "Ἠλπίζα μάλιστα ν' ἀνεύρω καί τή διαθήκη του, ἕνα πολύ σημαντικό, ὅπως πιστεύω, ντοκουμέντο, γιά τό ὁποῖο εἶχα σχετικές ἐνδείξεις ὅτι ὑπῆρχε θησαυρισμένο ἐκεῖ³. "Ὁμως, τό ἔτος 1985, στίς ἀρχές περίπου τῶν τότε ἐρευνῶν μου στήν πόλη τῶν δόγηδων, ἀναγκάσθηκα νά τίς διακόψω λόγω σοβαρῶν οἰκογενειακῶν προβλημάτων, τά ὁποῖα συνεχίζονται μέχρι σήμερα καί μ' ἐμποδίζουν νά τίς ἐπαναλάβω. Πολλές προσπάθειές μου νά προσεγγίσω, μέσω τρίτων, τίς πηγές, δέν ἀπέδωσαν καρπούς.

Ἄνεπτυξα λοιπόν τήν παροῦσα ἐργασία μέ τά ὅσα ἔχω στή διάθεσή μου στοιχεῖα, τόσο γιά νά τά διασώσω μέ τή δημοσιοποίησή τους, ὅσο, καί κυρίως, γιά νά προσελκύσω τό ἐνδιαφέρον ἄλλων ἐρευνητῶν γύρω ἀπό τήν προσωπικότητα καί δράση τοῦ Βασίλη Λογοθέτη, ὥστε νά ἐνσκύψουν στίς πηγές καί ἀνεύρουν πολλαπλάσιες, ὅπως πιστεύω, μαρτυρίες γιά τόν διάσημο μεγαλέμπορο καί, κατ' ἐπέκταση, γιά τήν ἐν γένει Οἰκονομία τῶν Κυκλάδων κατά τόν 17ο αἰῶνα. Μ' αὐτήν θ' ἀποδειχτεῖ ὅτι ὁ Λογοθέτης ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη ἐλληνική φυσιογνωμία τῆς ἐποχῆς του, ὁ ἰδιοφυής ἔμπορος καί πολιτικός πού κυριάρχησε, μέ τούς ἐπίλεκτους συνεργάτες του, στό αἰγαιακό προσκήνιο καί ἄπλωσε τή φήμη του ὡς τούς κυβερνοχώρους τῆς Δύσης. Σ' αὐτόν ὀφείλεται ἡ θεμελίωση σέ ἰσχυρές βάσεις τοῦ οἰκονομικοῦ καί κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος τῆς Σίφνου κατά τόν 17ο αἰ. καθώς καί ἡ ἱκανότητα συνέχισης, σέ ἠπιότερους βέβαια ρυθμούς, τῆς ἐν γένει πορείας τῆς καί κατά τόν ἐπόμενο.

Κατά τήν ἀνάπτυξη τῆς ἐργασίας μου, ἐκτός ἀπό τήν ἤδη γνωστή διβλιογραφία, χρησιμοποίησα ἀνέκδοτα στοιχεῖα προερχόμενα ἀπό τά Ἄρχεῖα α) τῆς Sacra Congregazione de Propaganda Fide (SCPF) τοῦ Βατικανοῦ, κυρίως, β) τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βενετίας καί γ) τοῦ Κρατικοῦ Ἀρχείου Βενετίας (ASV). Ἰκανές πληροφορίες ἀπό τίς ἀνωτέρω πηγές, ἐνέταξα αὐτούσιες στό κείμενό της, δημοσιεύω δέ σέ Παράρτημα ἀριθμό ἐγγράφων ὅπως ἀκριβῶς ἔχουν στήν ἰταλική γλῶσσα, χωρίς ἐπεμβάσεις στή σύνταξη καί ὀρθογραφία, μέ μνεῖα τῆς πηγῆς προέλευσης ἐκάστου. Τήν ὑπάρχουσα στήν ἀρχή ὄλων τῶν κειμένων συνήθη προσφώνηση Eminentissimo e Reverendissimo Signor mio Padrone Colendissimo, ἀπέφυγα ὡς περιττήν. Γιά λόγους οἰκονομίας δέν προῆλθα καί στή μετάφραση τῶν ἰταλικῶν κειμένων στή γλῶσσα μας δεδομένου ὅτι, τά ποικίλα στοιχεῖα καί πληροφορίες τους, μέ κατάλληλες παραπομπές, χρησιμοποιοῦν στό κύριο μέρος τῆς ἐργασίας.

3. Στό Κρατικό Ἀρχεῖο Βενετίας θρῖσκεται καί ἡ διαθήκη τοῦ ἄλλου μεγαλεμπόρου τῆς Σίφνου Πετράκη Ρόζα, ἔτους 1662. Ὁ καθηγητής - ἀκαδημαϊκός κ. Μανούσος Μανούσακας, Διευθυντής τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καί Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν τῆς Βενετίας κατά τήν ἐποχή τῶν ἐρευνῶν μου, μέ καθοδήγησε σέ ποίων νοταρίων τά Ἄρχεῖα εἶχα πιθανότητες νά ἀνεύρω τή διαθήκη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΗ

Ἡ προσωπική καί οἰκογενειακή κατάσταση τοῦ Βασίλη Λογοθέτη, εἶναι δύο σημαντικά ζητήματα πού χρήζουν προσεκτικῆς ἐξέτασης, τόσο γιατί κάποιες μαρτυρίες ἀρχειακῶν πηγῶν εἶναι διατυπωμένες μέ ἀσάφεια, ὅσο, καί κυρίως, γιατί ἔχουν ἤδη γραφεῖ ἐπ' αὐτῶν ἀπόψεις ἐντελῶς αὐθαίρετες πού ἔχουν προκαλέσει, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ἀπερίγραπτη σύγχυση. Πέραν τούτου, ἐπί τῶν ἰδίων θεμάτων, ὑπάρχει καί «μῦθος», τόν ὁποῖο δέν ἐπιτρέπεται νά ἀγνοήσουμε ἀφοῦ σ' αὐτόν, ὅπως καί σέ κάθε μῦθο, περιέχεται πυρήνας ἀληθείας. Πράγματι, ὅπως θά περιγραφεῖ κατωτέρω τό «δρᾶμα» τοῦ Μύθου, μολονότι ἀλλοιωμένο ἀπό τήν ἀδιάκοπη μετάδοσή του στό χρόνο κι' ἐμπλουτισμένο μέ ἄλλα, πρόσθετα στοιχεῖα τῶν ἀφηγητῶν, προσεγγίζει, παρ' ὅλα ταῦτα, τίς μαρτυρίες τῶν ἀρχειακῶν πηγῶν πού ἀποκαλύφθηκαν σχετικά πρόσφατα. Ἡ ἐξέταση τῶν δύο αὐτῶν θεμάτων θά πραγματοποιηθεῖ μέ τήν χρησιμοποίησιν ἀμφοτέρων, Μύθου καί ἱστορικῶν πληροφοριῶν γιά τήν, κατά τό δυνατόν, ἐπίλυση τῶν προβλημάτων πού ἐμφανίζονται, χωρίς ἀσφαλῶς τοῦτο νά σημαίνει ὅτι οἱ ἱστορικές πληροφορίες θά ἐπικαλυφθοῦν ἀπό τίς διηγήσεις τοῦ Μύθου.

Α'. Χρόνος καί τόπος γέννησης.

1. Τό ἔτος γέννησης τοῦ Λογοθέτη προσδιορίζεται ἀπό διάφορες ἀρχειακές μαρτυρίες παρά τίς ἀσάφειες στή διατύπωσή τους. Σέ ἐπιστολή, ἔτους 1651, Ἰουνίου 18/28, τοῦ ἰδίου πρὸς τοὺς διευθύνοντες τήν ὀργάνωση Sacra Congregazione de Propaganda Fide τοῦ Βατικανοῦ, γράφει: «Παρακαλῶ τήν ἐκλαμπρότητά σας νά μή δίνει σημασία στό δόγμα μου (ἦταν ὀρθόδοξος ὁ Λογοθέτης) ἢ σέ παρόμοια θέματα, ἀλλά στό βασιλικό δίπλωμα τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας πού κατέχω γιατί, ὅπως ἔχω διαπιστώσει, στά μέρη αὐτά (τοῦ Αἰγαίου) ἐνεργοῦνται, στό ὄνομά μου δῆθεν καί, φυσικά, ἐν ἀγνοία μου, διάφορες ἀπάτες. Ἐπειδή λοιπόν δέν ἐπιθυμῶ, τώρα σ'τά ἐξῆντα καί πλέον χρόνια τῆς ζωῆς μου, νά χάσω τήν καλή φήμη πού ἔχουν γιά ἐμένα οἱ Κύριοί μου...»¹.

Σύμφωνα λοιπόν μέ τή δική του ὁμολογία, ὁ Λογοθέτης ἦταν σ'τά μισά τοῦ 1651, ἐξῆντα καί πλέον χρόνων, ἴσως 62-63, γεννημένος δηλαδή πρὸς τά

1. Βλ. στό Παράρτημα Ἐγγράφων, τό ὑπ' ἀριθμ. 21.

τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ 1580. Ὅμως, σέ μεταγενέστερη ἐπιστολή του (10-1-1654), πάλι πρὸς τὴν Sacra Congregazione, δηλώνει μεγαλύτερος: «... ἐπιθυμῶ, μέ τό νά εἶμαι πλέον *in senile etá*, νά μέ διαδεχθεῖ στήν προστασία καί υπεράσπιση τοῦ Λατινικοῦ δόγματος ὁ *Pietro Rosa*, σύζυγος ἐγγονῆς μου καί τοῦ ἰδίου δόγματος...»².

Ἡ χρησιμοποίηση τοῦ ὄρου «*in senile etá*» (ἰταλ. ἑκατοντάχρονος), δέν πρέπει νά ἔχει τήν ἔννοια τοῦ ἑκατοντάχρονου, ἀλλά τοῦ πολύ ἡλικιωμένου ἀνθρώπου. Τόν ὄρο αὐτό ἐπέλεξε ὁ Λογοθέτης, προκειμένου νά δηλώσει ἀδυναμία παροχῆς τῶν ὑπηρεσιῶν του, λόγω ἡλικίας, ὥστε νά ἐπιτύχει τήν ἔγκριση ἀντικατάστασής του ἀπό τόν *Pietro Rosa*, τόν ὁποῖο τότε προώθησε στή διεύθυνση τῶν ἐπιχειρήσεων καί στήν ἀνάληψη τῶν προξενικῶν ἀξιωματίων του. Φαίνεται ὅτι τόν ἐκτιμοῦσε ιδιαίτερα καί πίστευε ὅτι ἦταν ἀξίος καί ἰκανός νά τόν ἀντικαταστήσει.

2. Τό ζήτημα τοῦ τόπου γέννησης τοῦ Βασ. Λογοθέτη τίθεται ἀναπόφευκτα ἐπὶ τάπητος, γιατί ὁ ἴδιος, σέ ἐπιστολή του τῆς 10ης Ὀκτωβρίου 1642 πρὸς τόν ἡγούμενο τῆς Μονῆς Θεολόγου Πάτμου, ἔγραψε: «... ἔχω σήμερον 30 χρόνους ὅπου εὐρίσκομαι εἰς τὴν Σίφουνο...»³ διατύπωση πού σημαίνει ὅτι εἶχεν ἐγκατασταθεῖ μόνιμα στό νησί τριάντα χρόνια πρὶν (δηλ. τό 1612), προερχόμενος ἀπό ἄλλοῦ, δηλαδή ἀπό τὴν πραγματική πατρίδα του, ἢ ὅτι εἶχε μέν γεννηθεῖ στή Σίφνο, ἀλλ' ἀφοῦ ἀπουσίασε ἰκανό διάστημα, ἐπέστρεψε σ' αὐτήν ὀριστικά τό 1612. Πρὸς τὴ δεύτερη ἐκδοχή συνάδουν, τόσον ὁ Μῦθος, ὅσο καί οἱ μαρτυρίες τῶν πηγῶν.

α) Ὁ Μῦθος

Ὁ Μῦθος ἀναφέρει ὅτι «στή θέση Πέρα(σ)μα, ἢ Βρύση τῆς Σίφνου (ὅπου βραδύτερα ἀνοικοδομήθηκε ἀπό τόν Λογοθέτη τό ἀνδρικό μοναστήρι τῆς Παναγίας Βρυσιανῆς), ὑπῆρχε παλαιότερα μικρὴ ἐκκλησία μέ κελλί στό ὁποῖο ἐμόναζε νεαρή μοναχή, ἡ Κασσιανή, πού συνηψε ἐρωτικό δεσμό μέ κάποιον ξένο ναυτικό, τόν Βασίλη Λογοθέτη, ὅταν αὐτός ἐπέρασε κάποτε ἀπό τό νησί. Ἀπό τὴν παράνομη αὐτὴ σχέση γεννήθηκε ἕνα ἀγόρι, ὁ Βενιαμίν πού, ὅταν μεγάλωσε ἀρκετά, τό ἀπήγαγε ὁ πατέρας του κατὰ νέα διέλευσή του ἀπό τὴ Σίφνο καί τό κράτησε κοντά του γιά μεγάλο χρονικό διάστημα. Θαυματουργική ὅμως ἐπέμβαση τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὴν Ὅποια συνεχῶς παρακαλοῦσε ἡ δύστυχη Κασσιανή, ἀνάγκασε τόν Βασίλη Λογοθέτη νά ἐπιστρέψει μετανοημένος στό νησί, νά νομιμοποιήσει τὴ σχέση του μαζί της καί νά ἀνεγείρει στόν χῶρο πού τὴν ἐγνώρισε τό μοναστήρι τῆς Παναγίας, τιμώντας τὴ θαυματουργία της»⁴.

Τό κυρίαρχο πρόσωπο στό «δρᾶμα» τοῦ Μῦθου, ὁ Βασίλης Λογοθέτης, κρατᾶ τόν ρόλο τοῦ ξένου ναυτικοῦ καί πατέρα - ἀπαγωγέα. Ὅμως, οἱ μαρ-

2. Παράρτημα. ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμ. 25.

3. *Συμεωνίδη*, Βρυσιανή 1981, σελ. 46-47.

4. *Συμεωνίδη*, Βρυσιανή 1966, σελ. 13-16, ὅπου ἡ ἀφήγηση τῆς Παράδοσης κατὰ τόν ἀείμνηστο π. Νικόλαο Σαραντινό, ἀρχιερατικό ἐπίτροπο Σίφνου καί ἡγουμενεύοντα τῆς Βρυσιανῆς.

τιρίες τῶν ἀρχαϊκῶν πηγῶν, ἄλλον περιγράφουν ὡς πατέρα καί γιό του τόν Βασίλη Λογοθέτη. Οἱ διαφορές στά ὀνόματα καί τίς ιδιότητες τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ Μύθου μέ ἐκεῖνα τῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν (τῶν μόνων ἀυθεντικῶν), δέν ἔχουν, νομίζω, τόση σημασία, ὅσο τό στοιχεῖο τῆς ἀπαγωγῆς (= ἀπουσίας) ἀπό τή Σίφνο καί γιά μεγάλο διάστημα τοῦ Λογοθέτη, τό ὁποῖο «αἰτιολογεῖ» τή φράση τῆς ἐπιστολῆς του «ἔχω σήμερον 30 χρόνους ὁποῦ εὐρίσκομαι εἰς τήν Σίφουνο...», τόν τόπο γέννησής του, στόν ὁποῖο καί ἐπέστρεψε τελικά.-

β) Οἱ ἱστορικές μαρτυρίες

Στίς 17 Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1587 (πολύ πιθανόν καί ἐποχῆς γέννησης τοῦ Βασίλη Λογοθέτη), ἡ Ἄννα τοῦ Ἀγγελέτου Καναβάρη καί ὁ σύζυγός της μάστρο Ἰωάννης Θεολογίτης, μέ κοινή διαθήκη τους, ἀφοῦ προηγουμένως προίκισαν μέ ἀριθμό ἀκινήτων μικρή ιδιόκτητη ἐκκλησία τους «*ὀνόματι Θεοτόκος, εὐρίσκομένη στό Πέρα(σ)μα*» τῆς Σίφνου, ἐδώρησαν αὐτήν καί τήν περιουσία της στή Μονή Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου τῆς Πάτμου, ἡ ὁποία διατηροῦσε, ἀπό παλαιότερα, μετόχι στό νησί ἀπό προηγηθεῖσες δωρεές εὐσεβῶν χριστιανῶν. Τό μετόχι, «*ὀνόματι Σωτήρα*» διοικοῦσε οἰκονόμος τοῦ Θεολόγου, ἀποστελλόμενος ἀπό τήν Πάτμο μέ θητεία.

Οἱ δωρητές, μέ τή διαθήκη τους, ἔθεσαν ὄρους τήν, ἀνά δεκαπενθήμερο, τέλεση λειτουργίας στόν ναό τῆς Θεοτόκου ἀπό τόν ἐκάστοτε οἰκονόμο τῆς Πάτμου, τή συνεχή φωταγώγησή του καί τή συντήρησή τοῦ κτηρίου του⁵. Πρόσθετος ὄρος γιά τήν περιέλευση τοῦ μισοῦ ἐτησίου εἰσοδήματος τῶν κτημάτων τοῦ ναοῦ στούς διαθέτες ἐφ' ὄρου ζωῆς τους, τροποποιήθηκε βραδύτερα ἀπό τόν Ἰωάννη Θεολογίτη, πιθανόν μετά τόν θάνατο τῆς συζύγου του, μέ μή ἀναζήτηση τοῦ εἰσοδήματος τούτου⁶, τό ὁποῖο ἀφέθηκε ὑπέρ τοῦ ναοῦ γιά τήν καλή λειτουργία του.

Μία πεντηκονταετία καί πλέον ἀργότερα, ὅταν ὁ πάμπλουτος πλέον Βασίλης Λογοθέτης ἀνήγειρε στήν ἴδια τοποθεσία τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τό μεγάλο μοναστήρι τῆς Παναγίας Βρυσιανῆς καί ἦλθε σέ ρήξη μέ τό ἡγουμενοσυμβούλιο τοῦ Θεολόγου Πάτμου γιά τόν τρόπο διοίκησής του, τήν ἀνωτέρω δωρεά καί τούς ἀνεκπλήρωτους ὄρους της ἐπικαλέσθηκε γιά νά τό ἀντικρούσει. Σέ ἐπιστολή του τῆς 10.10.1642 πρὸς τόν ἡγούμενο τῆς Πάτμου, τοῦ ὑπενθύμισε ὅτι, κατά τά ἔγγραφα τῆς δωρεᾶς «*ὁποῦ ἔχει καμωμένα ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου*» μέ τούς τότε πατέρες τοῦ Θεολόγου, ἐάν δέν ἐτηροῦντο οἱ ὄροι της, «*ὁ πατέρας μου ἢ οἱ κληρονόμοι του*» εἶχαν δικαίωμα ἀνάκλησής της. Τό δικαίωμα αὐτό μποροῦσε ἀπό καιρό νά ἀσκήσει ὁ ἴδιος γιάτί, ὅπως ἔγραφε: «*... ἔχω σήμερον 30 χρόνους ὁποῦ εὐρίσκομαι εἰς τήν Σίφουνο καί κανένα ἀπό αὐτά δέν εἶδα νά κάμουνι (οἱ οἰκονόμοι τῆς Πάτμου στή Σίφνο), ἐξόχως ἀπό τήν ἐορτήν τῆς παναγιαῖς, ὁποῦ πάει ἕνας παπᾶς καί λειτουργά καί ἀπό κεῖ ὄλον τόν χειμῶνα ἐξεχειμωνιάζασιν τά πράματα*

5. Συμμεωνίδη, Βρυσιανή 1981, σελ. 45.

6. Ὡ.π.π., σελ. 12.

(= πρόβατα, κατσίκια) μέσα και πολλές φορές έπηγα και άτός μου (= ό ίδιος) και ήβγαλά τά»⁷.

Πατέρας λοιπόν του Βασίλη Λογοθέτη ήταν ό μάστρο Ίωάννης Θεολογίτης, ό έκ των άφιερωτων του ναου της Θεοτόκου κατά τό 1587, άγνωστο όμως άν ή Άννα Καναβάρη ήταν ή μητέρα του. Η έπισήμανση γίνεται γιατί ό Λογοθέτης όταν κάνει λόγο για τή δωρεά υπέρ του ναου της Θεοτόκου δέν αναφέρεται στους γονείς του, αλλά μόνο στον πατέρα του, ό όποιος βέβαια είχε σχέση μέ τή Σίφνο παλαιότερη και του έτους 1587.

Γιά τήν άπουσία του Λογοθέτη από τή Σίφνο και επί ίκανό χρονικό διάστημα ύπάρχει μαρτυρία άρχαιακής πηγής, έτους 1638 ή όποία μάς πληροφορεί ότι τουτος, άγνωστο πότε, είχε πιαστεί σκλάβος από διερχομένους από τή Σίφνο πειρατές⁸. Δέν αποκλείεται λοιπόν ή σκλαβιά αυτή νά είναι τό πραγματικό περιστατικό ή ή αίτία άπουσίας του από τή Σίφνο στην όποία επέστρεψε άφου καταβλήθηκαν τά λύτρα για τήν άπελευθέρωσή του.

Έξήγηση όφείλεται, τέλος, για τή διαφορά έπωνύμων πατρός και τέκνου, Θεολογίτης ό πρώτος, Λογοθέτης ό δεύτερος. Διάφορες ύποθέσεις πού έκανα παλαιότερα, υπήρξαν άτυχείς⁹. Ήδη πιστεύω ότι τό «Θεολογίτης» της διαθήκης του 1587 δέν είναι τό έπώνυμο του πατέρα Λογοθέτη, αλλά παρωνύμιο, δηλωτικό της καταγωγής του από τήν Έφεσο, ή όποία στους παλαιούς εκείνους χρόνους έφερε τήν όνομασία «Άγιος Θεολόγος», οι δέ κάτοικοί της έκαλούντο «Θεολογίτες»¹⁰. Δηλαδή κατά τή σύνταξη της διαθήκης ό μάστρο Ίωάννης δέν αναγράφηκε από τον συντάκτη της μέ τό έπώνυμό του, Λογοθέτης, αλλά μέ τό παρωνύμιό του, μέ τό όποιο θά ήταν περισσότερο γνωστός στον τόπο, δηλ. Θεολογίτης. Έτσι βεβαιώνεται, κατά κάποιον τρόπο, και ή ξενική καταγωγή του έραστή της Κασσιανής, κατά τά παραδιδόμενα από τον Μύθο. Ήταν Έφέσιος.

Β'. Οικογενειακά του Λογοθέτη.

Τήν οικογενειακή κατάσταση του Βασίλη Λογοθέτη πρέπει νά εξετάσουμε όλως ιδιαίτερα και λεπτομερειακά, μετά τήν, έντελώς αυθαίρετη και άτεκμηρίωτη, δημοσίευση του οικογενειακού δένδρου του από τον Όλλανδό

7. *Ο.π.π.*, σελ. 46-47. Βλ. και στή σελ. 48 άλλην έπιστολή, της 18-1-1643 μέ τήν όποία υπενθύμιζε ότι, βάσει των έγγραφων πού κατείχε και των πραγματικών περιστατικών μή τήρησης των όρων της δωρεάς, θά επέλυε τό πρόβλημα μέ προσφυγή στη Δικαιοσύνη. Άλλωστε αυτήν επέλεξε, τελικά, τήν λύση. Έθεσε τό ζήτημα στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, τό όποιο, μέ δύο συγγίλια του Πατριάρχου Παρθενίου Α΄ των έτων 1643 και 1644, άνεγνώρισε τή Βρυσιανή «σταυροπηγιακόν μοναστήριον, μόνω τω οικουμενικώ θρόνω υποκείμενον» (*Συμμεωνίδη*, Βρυσιανή 1981, σελ. 21). Βλ. κατωτέρω τό κεφάλαιο 4α.

8. *SCPF/SOCG. 185*, 204ν-205γ, όπου ή, από 17 Δεκεμβρίου 1638, έκθεση του ίησουίτη Michele Almbertino πρós τό Βατικανό, μετά από περιοδεία του στα νησιά. Μεταξύ των άλλων πού αναφέρει για τό Λογοθέτη, γράφει: «... in non commoversi manco con primo moto contra alcuni ladri, perche vicendo con una barcha mentre eravano la per passar ad' un' altra isoletta fu preso, spogliato et venduto da loro...». Άπόσπασμα της έκθεσης στο έγγραφο Νο 1 του Παραρτήματος.

9. *Συμμεωνίδη*, Βρυσιανή 1981, σελ. 13.

10. Έγκυκλοπ. Λεξικό Έλευθερουδάκη, στο λήμμα Έφεσος.

ιστορικό έρευνητή κ. B.J. Slot. Κατ' αυτόν ο Λογοθέτης φέρεται ότι είχε αποκτήσει τρεις θυγατέρες, τίς όποιες συζεύχθηκαν ό 'Ανδριώτης Λεονάρδος Κοντόσταυλος, ό πρόξενος τής Βενετίας στή Μήλο Πέτρος Μανιάνι καί ό Χιώτης έμπορος στή Σίφνο Πέτρος Ρόζας¹¹.

Μέ σημείωμά μου στήν τοπική έφημερίδα «Μήλος» (φύλλο Δεκεμβρίου 1985), απέδειξα τό άνακριβές τών θέσεων του κ. Slot καί έπeseήμανα τήν προχειρότητα τών έρευνών του στά 'Αρχεία τής Sacra Congregazione de Propaganda Fide¹². 'Ανέφερα ότι δύο έπιστολές τών έν λόγω 'Αρχείων, μία του Νικολού Κωτάκη (πράγματι γαμβρού του Λογοθέτη) καί άλλη του Πέτρου Μανιάνι, αρχαιοθετημένες ή μία ανάμεσα στά φύλλα τής άλλης, τόν έκαναν νά θεωρήσει γαμβρό του Λογοθέτη τόν δεύτερο καί όχι τόν Κωτάκη, ό όποιος, στήν έπιστολή αυτή (τής 10-5-1648) δηλώνει άπερίφραστα: «...είμαι ό γαμβρός του κ. Βασίλη Λογοθέτη» καί υπογράφει άμέσως «Ni(ch)olo Kotáki» (έφημ. «Μήλος», ό.π.π.).

Οί πληροφορίες τών ιστορικών πηγών γιά τήν οικογένεια καί τίς συγγένειες του Λογοθέτη είναι πολλές, ένιες όμως έσφαλμένες, από παραδρομές πού θά έπιστημόνουμε:

1. 'Ο άποστολικός έπισκέπτης φρά Bernardo da Parigi, πού έπισκέφθηκε τή Σίφνο τό 1652 κι έγνώρισε τόν Λογοθέτη, έγραψε στήν έκθεσή του προς τό Βατικανό: «(Ο Βασίλης Λογοθέτης) δέν έχει άλλα παιδιά, παρά μόνο μία θυγατέρα, τήν όποία ένύμφευσε μέ έναν έξαίρετο νέο από τήν Χίο, καθολικού δόγματος, ό όποιος, μέ τό νά είναι πρόξενος τής Γαλλίας καί τής 'Αγγλίας, ακολουθεί πιστά τό Λατινικό δόγμα καί φροντίζει γιά τή διατήρηση καί ανάπτυξη του»¹³.

'Η πληροφορία είναι ακριβής κατά τό ένα σκέλος της: μία μονάκριβη θυγατέρα είχε ό Λογοθέτης, δέν είχε όμως νυμφευθεί Χιώτη έμπορο, αλλά τόν Νικολό Κωτάκη, από τή Μήλο, όπως ήδη αναφέραμε. 'Ο φρά Bernardo δέν κατάλαβε καλά, όπως φαίνεται, ότι ό Χιώτης έμπορος Πέτρος Ρόζας, είχε συζευχθεί εγγόνη του Λογοθέτη, θυγατέρα τής μονάκριβης θυγατέρας του. Τήν άποκατάσταση τών πραγμάτων κάνουν οι ίδιοι, Λογοθέτης καί Ρόζας, σέ έπιστολές τους:

α) 'Ο Πέτρος Ρόζας, έγραψε στίς 6/16-11-1651 στους διευθύνοντες τήν Sacra Congregazione εύχαριστίες γιά τούς χαιρετισμούς πού του έστειλαν καί τούς γνωστοποιούσε ότι εύχαριστίες ανταπέδιδαν τόσον «ό κύριος Basilio, mio avo, όσο καί ό κύριος Nicolo, mio socero»¹⁴ Δηλαδή, ό Βασίλης Λογοθέτης, πάππος τής συζύγου του, ήταν καί δικός του avo (=πάππος), ένω ό Νικολός Κωτάκης ήταν socero (=πενθερός) του.

11. Slot J.B., Archipelagus Turbatus, Les Cyclades entre Colonisation Latine et Occupation Ottomane c. 1500-1718, Nederlands Historische - Archeologische Institut te Istanbul, 1982 (Printed in Belgium), tome I, p. 318.

12. 'Ο κ. Slot, μολονότι είχαν υποχρέωση, απέφυγε μέχρι σήμερα νά διορθώσει τά σφάλματά του ή, βάσει στοιχείων, νά άποδείξει έσφαλμένη τή δική μου άποψη.

13. SCPF/VISITE, Vol. 31, 39r. Βλ. τό δεύτερο θέμα του παρόντος τόμου «'Αποστολική 'Επίσκεψη», §VI.

14. Συμειωνίδη, Κοινωνία καί Παιδεία, σελ. 145, έγγραφο 5.

β) Ὁ Βασίλης Λογοθέτης, σέ ἐπιστολή τῆς 18/28-6-1651 πρὸς τοὺς διευθύνοντες τὴν Propaganda ἔγραψε: «... ἀσπάζομαι τὴ δεξιὰ σας, ὅπως καὶ il mio pezzo Pietro Rosa, δοῦλος σας καὶ πιστὸς τοῦ Λατινικοῦ δόγματος¹⁵».

Σαφέστατα ὁ Λογοθέτης δηλώνει ὅτι ὁ Πέτρος Ρόζας ἦταν ἐγγονὸς του («mio pezzo»), σύζυγος ἐγγονῆς του. Σέ μεταγενέστερη ἐπιστολή του

γ) τῆς 10-1-1654, ἐξηγεῖ λεπτομερέστερα: «Ἐπειδὴ εἶμαι πλέον ἠλικιωμένος, ἀπεφάσισα νὰ μέ διαδεχθεῖ στήν ὑπηρεσία προστασίας τοῦ Λατινικοῦ δόγματος ὁ κύριος Πέτρος Ρόζας, τοῦ ἰδίου δόγματος, καταγόμενος ἀπὸ τὴν εὐλαβῆ νῆσο Χίο, στὸν ὁποῖο ἔχω δώσει ὡς σύζυγο μία pezza (= τὴν ἐγγονή μου), ἡ ὁποία μάλιστα μεταστράφηκε στὸν Καθολικισμό¹⁶».

Ἄσχι λοιπὸν ὁ Πέτρος Μανιάνι, ὅπως ἀναφέρει ὁ κ. Στοι, ἀλλὰ ὁ Νικολός Κωτάκης ἦταν σύζυγος τῆς θυγατέρας τοῦ Λογοθέτη, ὁ δὲ Πέτρος Ρόζας, σύζυγος τῆς ἐγγονῆς του, θυγατέρας τοῦ ζεύγους Κωτάκη.

2. Τ' ἀνωτέρω ἐπιβεβαιώνονται καὶ ἀπὸ ἄλλη πηγή, τοῦ Μαρτίου 1652. Τότε ὁ ἠγούμενος τοῦ ἀγιοταφικοῦ μετοχίου τῆς Σίφνου ἱερομόναχος Μακάριος Ἀσπρᾶς κατέγραψε σέ κατάστιχο τίς οἰκογένειες - μέλη τοῦ τοπικοῦ Ἀγιοταφικοῦ Ἀδελφάτου, μέ πρώτην τὴν οἰκογένεια τοῦ Βασίλη Λογοθέτη: «τ' μισέρ βασίλις λογωθέτις · γαμπρός νικολῶ κοτάκις, ἡ γυνὴ Μοσχοῦ · υἱοὶ μιχαήλ, ἰωάννης · θυ(γατέρες) μαρία, κατερίνα · Γ(αμπρός) πετράκις¹⁷».

Ἄνομα συζύγου τοῦ Λογοθέτη δὲν ἀναγράφεται ἴσως εἶχεν ἀποβιώσει γι' αὐτὸ καὶ διέμενε μέ τὴν οἰκογένεια τῆς θυγατέρας του Μοσχοῦς, συζύγου Νικολοῦ Κωτάκη (υἱοῦ Μιχαήλ, ἀπὸ τῆ Μῆλο)¹⁸.

Ἄπως προαναφέραμε, ὁ Κωτάκης εἶχε δηλώσει τὸ 1648: «... εἶμαι genego (ἰταλ. γαμβρός ἐπὶ θυγατρί) τοῦ κυρίου Βασίλη Λογοθέτη¹⁹».

Ἄπὸ τὸν γάμο Μοσχοῦς Λογοθέτη καὶ Νικολοῦ Κωτάκη, πού πρέπει νὰ εἶχε τελεσθεῖ πολλὰ χρόνια πρὶν (ἀφοῦ μία θυγατέρα τους ἦταν νυμφευμένη τὸ 1652 μέ τὸν Πέτρο Ρόζα), γεννήθηκαν δύο ἀγόρια, ὁ Μιχαήλ (πού ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ Μηλιοῦ πάππου του) καὶ ὁ Ἰωάννης (στὸν ὁποῖο εἶχαν δώσει τὸ ὄνομα τοῦ προπάππου του Ἰωάννη Θεολογίτη, ὅπως ὑποθέτω) καὶ δύο κορίτσια, ἡ Μαρία καὶ ἡ Κατερίνα. Ἡ δεύτερη, μετὰ τὸ 1655, συζεύχθηκε τὸν Ἀνδριώτη ἔμπορο Μιχελέτο Κοντόσταυλο²⁰, μέ τὸν ὁποῖο ἀπέκτησε ἓνα τέκνο, τὸν Ἀντώνιο, πού γεννήθηκε στὴ Σίφνο τὸ 1661²¹. Ἡ Μαρία, σύζυγος

15. Παράρτημα, ἔγγραφο ὑπ' ἀριθ. 21.

16. Παράρτημα, ἔγγραφο ὑπ' ἀριθ. 25. Φαίνεται ὅτι ἡ ἐγγόνη του δὲν μεταστράφηκε πραγματικὰ στὸν Καθολικισμό χάριν τοῦ καθολικοῦ συζύγου τῆς Π. Ρόζα, ἂν κρίνουμε ἀπὸ τὴν καταγγελία τοῦ δικαίου Σίφνου ὅτι ὁ Ρόζας εἶχε τόσο πολὺ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν (καθολικὴ) ἐκκλησία, ὥστε οὔτε στίς λειτουργίες ἐπήγαινε, οὔτε ἐξομολογεῖτο «καὶ δὲν μετελάμβανε τῶν ἀχράντων μυστηρίων κατὰ τὸ καθολικὸ δόγμα» (βλ. στὸ Παράρτημα τὸ ἔγγραφο ἀριθ. 23. Ἀπόσπασμα τοῦ ἐγγράφου δημοσίευσά στὰ «Σιφνιακά», Ε' (1995), σελ. 146).

17. Συμμεωνίδη Μ. Σ., Κοινωνία καὶ Παιδεία, σελ. 139, ὅπου δημοσιεύεται ὁλόκληρο τὸ Κατάστιχο τοῦ Ἀσπρᾶ.

18. Ἐφημερ. «Μῆλος», Φ. Δεκεμβρίου 1985.

19. SCPF/SOCG. 177, 228-229.

20. Συμμεωνίδη, α) Βρυσιανὴ 1966, σελ. 61 β) Τὸ ἀντίγραφο τοῦ Α' Κώδικος τῆς Βρυσιανῆς, περιόδ. «Σιφνιακά» τόμ. Β' 91992), σελ. 173, γ) Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγραφα ἀπὸ Ἰταλικές Ἀρχεαίκες Πηγές (1629-1723), περιόδ. «Ἀνδριακά Χρονικά», τόμ. 22 (1994), σελ. 91.

21. Συμμεωνίδη, Ἀνδριακά Ἱστορ. Ἐγγραφα, σελ. 91.

τοῦ Πέτρου Ρόζα, απέκτησε μαζί του τρία παιδιά, τόν Νικολό²² καί δύο θυγατέρες, μία ἀπό τίς ὁποῖες γνωρίζουμε ὅτι ἔφερε τό ὄνομα Μοσχοῦ, τῆς Σιφνιάς γιαγιάς της. Ἡ Μαρία Ρόζα ἀπεβίωσε πρό τοῦ Μαΐου 1662, ὅπως συνάγεται ἀπό τή διαθήκη τοῦ συζύγου της²³, ὁ ὁποῖος ἀπεβίωσε τόν Ἰούνιο τοῦ ἴδιου χρόνου ἀπό κακουχίες πού δοκίμασε σέ ταξίδι του στή Ραγούζα²⁴. Ἡ θυγατέρα τους Μοσχοῦ συζεύχθηκε τόν Μιχαήλ Λεονάρδου Καίρη ἀπό τήν Ἄνδρο²⁵ καί απέκτησε μαζί του ἕνα γιό, τόν Λεονάρδο²⁶ καί μία θυγατέρα, τή Μαρία, σύζυγο τοῦ Φραντζέσκου Γραμματικά²⁷.

Γ'. Κωνσταντῆς Λογοθέτης.

Στό κατάστιχο τοῦ ἀγιοταφίτη Μακαρίου Ἀσπρά, ἀναγράφεται ἀκόμη μία οἰκογένεια Λογοθέτη, δεκάτη στή σειρά: «*Κωνσταντῆς Λογοθέτης τοῦ μισέρ Βασίλη· ἡ μήτηρ Ἑλένη, ἡ γυνή Μαρία*»²⁸.

Ἡ ἀναγραφή αὐτή, χωρίς προσδιορισμό τῆς οἰκογενειακῆς σχέσης μεταξύ μισέρ Βασίλη καί Κωνσταντῆ Λογοθέτη, δημιουργεῖ πρόβλημα δυσεπίλυτο. Βέβαια ὁ χαρακτηρισμός «τοῦ μισέρ Βασίλη» προσιδιάζει σέ κατιόντα αὐτοῦ, δηλαδή σέ τέκνο του: «Κωνσταντῆς Λογοθέτης (γιός) τοῦ μισέρ Βασίλη», πλὴν τοῦτο δέν εἶναι ἀπόλυτο. Πολύ πιθανόν νά ἦταν στενός συγγενής του, λ.χ. ἀδελφός του.

Πατέρας του ἀσφαλῶς δέν ἦταν, ἀφοῦ ὁ μισέρ Βασίλης, ἀναφερόμενος σ' αὐτόν τό ἔτος 1642, τόν χαρακτηρίζει «ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου»²⁹. Ἄν πάλι ἦταν ἀδελφός του, πρέπει νά προέρχονταν ἀπό ἄλλη μητέρα, πιθανόν τήν Ἑλένη, ἡ ὁποία διέμενε μαζί του, ἐκτός ἂν αὐτή ἦταν μητέρα τῆς συζύγου του Μαρίας, δηλ. πενθερά του, πού ὁ Μακάριος Ἀσπράς τήν χαρακτήρισε, γενικῶς, «μητέρα» καί τῶν δύο.

Τό ζήτημα εἶναι πράγματι δύσκολο. Δέν ἀποκλείεται, βέβαια νά ἦταν, κατά τά θρυλούμενα ἀπό τόν Μῦθο, ὁ γιός του τῆς παράνομης σχέσης μέ τήν δῆθεν Κασσιανή, ἤδη Ἑλένη. Ἴσως καί ὁ διαχωρισμός τῶν δύο οἰκογενειῶν Λογοθέτη νά ὀφείλεται σέ αὐτόν τό λόγο. Ἄτυχῶς, ἡ μαρτυρία γιά τόν Κωνσταντῆ Λογοθέτη εἶναι μοναδική. Δέν ὑπάρχει γι' αὐτόν ἄλλη πληροφορία, εἶναι δέ ἄγνωστο ἂν κάποιος Κωνσταντῖνος, πού ἀναγράφεται στήν κα-

22. Ὁ.π.π., σελ. 92-93.

23. Μέρτζιου Δ. Κων., Μία διαθήκη ἐκ Σίφνου τοῦ 1662, στήν Ἐπετηρ. τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλλην. Δικαίου, ἔκδοση Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐν Ἀθήναις 1958, τεῦχος 8, σελ. 107-108.

24. Συμεωνίδη Μ. Σ., Ἀπό τόν Νικολό Κοντόσταυλο (1662) καταγγελία καθολικοῦ ἐπισκόπου Σύρου καί σύσταση κληροδοτήματος στή Σίφνο, περιοδ. «Κυκλαδικά Θέματα», τόμ. Γ' (1986), τεῦχος 13.

25. Πολέμη Ι. Δημ., Μία ἐπιγραφή τοῦ ἔτους 1679 καί ἡ οἰκογένεια Δελλαγραμματικά, περιοδ. ἔκδοση «Πέταλον», Ἄνδρος 1996, τεῦχος 60, σελ. 18.

26. Ὁ.π.π. καί Συμεωνίδη Μ.Σ., Παρθένιος Χαιρέτης, στά «Τεύχη τοῦ Ε.Λ.Ι.Α.», τόμ. Β' (1989), σελ. 87.

27. Πολέμη, δ.π.π.

28. Συμεωνίδη, Κοινωνία καί Παιδεία κ.λπ., σελ. 139.

29. Συμεωνίδη, Βρυσιανή 1981, σελ. 47.

τακλειδα της, από 4-6-1664, διαθήκης του Μιχελέτου Κοντόσταυλου, ταυτίζεται μ' αυτόν. Γράφει στη διαθήκη του ο Κοντόσταυλος, σύζυγος, όπως είπαμε, της Κατερίνας Κωτάκη, εγγονής του Βασίλη Λογοθέτη:

«Έάν έλθη ο Κωνσταντίνος στη Βενετία, νά μείνει μέ τόν άδελφό μου, έκτός από τά όσα του έχουν προικισθει, νά του δοθοῦν άλλα 50 ρεάλια»³⁰.

Στήν οικόγένεια του διαθέτη Μιχελέτου Κοντόσταυλου, δέν περιλαμβάνεται μέλος μέ τό όνομα Κωνσταντίνος, ούτε συνιστάται προίκα υπέρ του τελευταίου τούτου μέ τή διαθήκη του.

Κατά συνέπεια, ή σύστασή της είχε προηγηθεί, άγνωστο πότε και από ποιόν προικοδότη (προφανώς γεννήτορά του), πράγμα πού έγνώριζε ο Μιχελέτος, όπως και ο έγκατεστημένος στη Βενετία άδελφός του Νικόλαος, στον όποιο είχε άνατεθει από τόν προικοδότη ή παράδοση της προίκας στον Κωνσταντίνο αυτόν, εάν έπήγαινε νά έγκατασταθει μόνιμα στη Βενετία και υπό τήν έπιτήρηση και προστασία του.

Είναι γνωστό ότι, μετά τόν θάνατο του Βασίλη Λογοθέτη (1659) και του Πέτρου Ρόζα (1662), ή διοίκηση της Σίφνου περιήλθε στα χέρια του Μιχελέτου Κοντόσταυλου³¹, όπως και ή άρχηγία του ευρύτερου οικογενειακού κύκλου, τά μέλη του όποιου προστάτευε και προασπίζονταν³². Αν ο άναγραφόμενος στη διαθήκη του Κωνσταντίνος ήταν ο Κωνσταντής Λογοθέτης «του μισέρ Βασίλη», ο Μιχελέτος εκδήλωσε τό υπέρ αυτού ενδιαφέρον του υπενθυμίζοντας στον άδελφό του Νικολό ότι έπρεπε νά του παραδώσει τό ποσόν της προίκας του από τά κατατεθειμένα στη Βενετία κεφάλαια του Βασίλη Λογοθέτη, όπως, προφανώς, είχε όρίσει ο τελευταίος μέ τή δική του διαθήκη. Μέ αυτήν ο μισέρ Βασίλης είχε άναθέσει στον Νικολό Κοντόσταυλο νά καταβάλει και 2.000 δουκάτα στο μοναστήρι της Βρυσσανής³³ από τά κεφάλαιά του.

Δέν αποκλείεται ή άνωτέρω συλλογιστική νά προσεγγίζει τήν πραγματικότητα, ίσως δέ ο Κωνσταντής «του μισέρ Βασίλη» νά έγκαταστάθηκε τελικά στη Βενετία, γι' αυτό και χάνονται τά ίχνη του από τή Σίφνο, αν και ούτε στους, ως τώρα, γνωστούς καταλόγους των μελών της έλληνικής Άδελφότητας της Βενετίας εύρίσκεται καταχωρισμένο τό όνομά του. Διόλου άπίθανο όμως νά μήν είχε έγγραφεί σ' αυτήν.

Δ'. Άλλοι συγγενείς του Λογοθέτη.

Ο Βασίλης Λογοθέτης είχε συγγένεια μέ τήν μεγάλη οικόγένεια Γρυπάρη, μέλη της όποίας ήταν έγκατεστημένα στην Κρήτη, τή Σίφνο και τή Ρώμη.

30. *Συμεωνίδη*, Άνδριακά Ιστορ. Έγγραφα, σελ. 32. Άδελφός του διαθέτου, έγκατεστημένος στη Βενετία, ήταν ο Νικόλαος Κοντόσταυλος για τόν όποιο βλ. *Συμεωνίδη*, δ.π.π. σελ. 89 έπ.

31. *Ό.π.π.*, σελ. 92.

32. Οι Κοντόσταυλοι έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τά μέλη συγγενικών οικογενειών ή συνεργατών τους πού άτύχησαν. Α.χ. ο έγκατεστημένος στη Βενετία Νικόλαος, ανέλαβε υπό τήν προστασία του τόν μικρό Νικολό Ρόζα, μετά τόν θάνατο (1662) του πατέρα του Πέτρου Ρόζα, τόν όποιο, άκολούθως, απέστειλε για σπουδές στη Ρώμη, στο Κολλέγιο Urbano, όπως και τόν ανιψιό του Άντώνιο, τέκνο του άδελφού του Μιχελέτου (βλ. *Συμεωνίδη*, Άνδριακά Ιστορ. Έγγρ. σελ. 92).

33. *Συμεωνίδη*, Βρυσσανή 1981, σελ. 40 και Τό Άντίγραφο του Α' Κώδικος κ.λπ., σελ. 165.

Πρώτον, ἐξ αὐτῶν, ἀναφέρει ὁ Λογοθέτης (σέ ἐπιστολές τῆς 15-11-1639 καί τῆς 29-6-1640) τόν Μιχαήλ Γρυπάρη³⁴, τόν ὁποῖο ὅμως ἀποκαλεῖ ἐπιστήθιο φίλο του, πολύ πιθανό γιατί δέν ἤθελε νά τόν χαρακτηρίσει συγγενῆ του σ' αὐτόν πρὸς τόν ὁποῖο ἀπηύθυνε τίς ἐπιστολές του. Μετά τοῦτον, σέ ἄλλην ἐπιστολή του, τῆς 6-10-1646, ἀνέφερε: «Ὁ πολυάγαπημένος ἀνιψιός μου Μανωλάκης Γρυπάρης ἀναχωρεῖ οἰκογενειακῶς γιά τήν Ἰταλία, ἐπειδὴ δέν μπορεῖ πλέον νά ὑποφέρει τήν τυραννία τῶν Τούρκων...»³⁵

Κατά τήν ἴδια συλλογιστική θά μπορούσε νά ὑποτεθεῖ ὅτι ὁ Μανωλάκης αὐτός δέν ἦταν πράγματι ἀνεψιός του. Ὅμως, ὁ δικάριος Σίφνου Βαρθολομαῖος Πόλλα, κατηγορώντας τόν Λογοθέτη στό Βατικανό, ἔγραψε (1-10-1653) ὅτι αὐτός ἀπέστειλε στήν ΚΠολη συγγενῆ του, ὀνόματι Ζώρζη Γρυπάρη, γιά νά ὑποδείξει στόν Μεγάλο Βεζύρη τόν τρόπο κατάληψης τῆς πόλης Σέλινο τῆς Κρήτης ἀπό τοὺς Τούρκους, μνεῖα πού ἐπιβεβαιώνει τή συγγένεια Λογοθέτη - Γρυπάρηδων. Ὁ Βαρθολομαῖος, στήν ἴδια ἐπιστολή, ἔγραψε ἀκόμη: «Ὁ πατέρας τοῦ ἀνωτέρω Ζώρζη καί δύο θεῖοι του διαμένουν, ἀρκετά χρόνια τώρα, στή Ρώμη μέ οἰκονομική ἐνίσχυση τῆς Αὐτοῦ Ἀγιότητος (τοῦ πάπα), τώρα δέ ἕνας ἐξάδελφός του, ὀνόματι πρέ Ζώρζης, σπουδάζει στό Ἑλληνικό Κολλέγιο, πολλές δέ ἀδελφές καί ἐξαδέλφες του διαμένουν στά περίχωρα τῆς Ρώμης»³⁶

Οἱ Γρυπάρηδες πού παρέμειναν στή Σίφνο (Κρητικῆς, προφανῶς καταγωγῆς), ἀναδείχτηκαν σέ μίαν ἀπό τίς διακεκριμένες οἰκογένειες μέ λαμπρή ἐξέλιξη πολλῶν μελῶν της. Ἀρκετοί ἀπ' αὐτοὺς κατέλαβαν περιφανεῖς ἀρχιερατικούς θρόνους τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀντίθετα, ἡ οἰκογένεια τοῦ μισέρ Βασίλη Λογοθέτη ἐξέλιπε σύντομα ἀπό τό κοινωνικό προσκήνιο μέ ἀφομοίωση τῶν θηλέων μελῶν της ἀπό ἄλλες οἰκογένειες τῶν Κυκλάδων.

34. Παράρτημα, ἔγγραφο ὑπ' ἀριθ. 3 καί 4.

35. SCPF/SOGC. 177, 155r.

36. Παράρτημα, ἔγγραφο ὑπ' ἀριθ. 23.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΗ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

Α'. Οί κοινωνικές συνθήκες (1600-1625) και οι δραστηριότητες του Λογοθέτη.

Αναφέρεται ότι από τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνα ἡ Σίφνος ἦταν νησί πυκνοκατοικημένο ἀπὸ ὀρθοδόξους Ἕλληνες ἐνῶ τότε, ὡς τότε, κυρίαρχο, κοινωνικά καὶ οικονομικά, Λατινικό στοιχεῖο, εἶχε συρρικνωθεῖ σέ 100 περίπου ψυχές¹. Ἡ διάκριση σέ δόγματα γίνεται γιατί τότε ἀπέδιδαν τή φυλετική διαφορά καὶ ἀντιπαλότητα, ἀφοῦ οἱ Φράγκοι κατακτητές ἀκολουθοῦσαν τό Λατινικό δόγμα. Οἱ δυνάστες τῆς Σίφνου Γοζαδίνοι, φόρου ὑποτελεῖς πλέον στό τουρκικό κράτος, εἶχαν ἀπωλέσει τήν ἰσχύ τους καὶ περιοριστεῖ στό ρόλο τοῦ φοροεισπράκτορα. Ὁ τελευταῖος ἀπ' αὐτούς Ἄγγελος Γοζαδίνος, ἄν καί καθολικός, τελοῦσε τὰ θρησκευτικά του καθήκοντα στους ναοὺς τῶν ὀρθοδόξων, ἀφοῦ οἱ Λατῖνοι κληρικοί εἶχαν ἐγκαταλείψει τό νησί². Αναφέρεται μάλιστα ὅτι, ἀπὸ τὰ τρία ἄρρενα τέκνα του, τὰ δύο εἶχαν βαπτισθεῖ σύμφωνα μέ τό ὀρθόδοξο τυπικό³. Δέν ἀποκλείεται τὰ «ἀνοίγματα» αὐτά τοῦ Γοζαδίνου πρὸς τό ὀρθόδοξο δόγμα νά εἶχαν πολιτικό χαρακτήρα· ν' ἀπέβλεπε δηλαδή στήν ἀνοχή τῶν Ἑλλήνων, πού εἶχαν ἀρχίσει ν' ἀνέρχονται κοινωνικά καὶ οικονομικά, προκειμένου νά διατηρεῖται στόν θρόνο του. Ὅμως, γεγονός εἶναι ὅτι κλάδος τῆς οἰκογένειας τῶν Γοζαδίνων, ὅπως καὶ μέλη ἄλλων φράγκικων οἰκογενειῶν, εἶχαν μεταστραφεῖ στήν Ὀρθοδοξία πολὺ ἐνωρίτερα, εἶχαν δέ ἱερωθεῖ καὶ καταλάβει ἐκκλησιαστικά ἀξιώματα⁴.

Οἱ μεγάλες ἀλλαγές πού πραγματοποιήθηκαν στόν κυκλαδικό χῶρο, μετά τήν τουρκική κατάκτηση (1537 κ. ἐξῆς), σηματοδότησαν καὶ τήν ἔναρξη μιᾶς νέας Ἐποχῆς. Κατ' αὐτήν ὁ πρωταγωνιστικός ρόλος περιῆλθε στους Ἕλληνες, στους ὡς τότε ὑποταγμένους στό φράγκικο καθεστῶς, τό ὁποῖο, ἀργά μὲν, ἀλλ' ἀναπόφευκτα ἄρχισε νά καταρρέει ἀπὸ τόν δυναμικό ἀνταγωνισμό τους⁵. Στή Σίφνο, μέσα στή γενική πολιτική ρευστότητα πού ἐπικρατοῦσε ἀπὸ τή συνεχιζόμενη παραμονή, κατ' ἀνοχήν τοῦ τουρκικοῦ κράτους, τοῦ δυνάστη Ἄγγελου Γοζαδίνου καὶ τοῦ, ὅσου εἶχεν ἀπομείνει, οικονομικοῦ κατεστημένου

1. *Slot*, Ἐκκλησίαι, σελ. 106.

2. Αὐτόθι.

3. *Συμεωνίδης*, Κοινωνία καὶ Παιδεία, σελ. 23, ὑποσ. 63.

4. *Συμεωνίδης*, Βρυσηνὴ 1981, σελ. 44-45 καὶ Ἐκκλησ. Ἱστορία Σίφνου, «Σιφνιακά», τόμ. Δ' (1994), σελ. 31.

5. *Συμεωνίδης*, Κοινωνία καὶ Παιδεία, σελ. 14-16.

του τόπου, επέλεξε να αναπτύξει τις επαγγελματικές και πολιτικές δραστηριότητές του ο Βασίλης Λογοθέτης στις αρχές (1612) της δεύτερης δεκαετίας του 17ου αιώνα. 'Αναφέρεται ότι δεν εμφανίσθηκε στο κοινωνικό προσκήνιο ως επαγγελματικά επιτυχημένος, αλλά πτωχός», αγνοούμε δε τις εν γένει δραστηριότητές του κατά την εν λόγω δεκαετία, έλλείπει στοιχείων. 'Όμως, το γεγονός ότι το 1621 ήταν ήδη 'Επίτροπος του Κοινοῦ⁷, βεβαιώνει τις σημαντικές επαγγελματικές επιτυχίες του που συνετέλεσαν στην ανάδειξή του σε διακεκριμένον πολίτη, άξιον της κοινής εμπιστοσύνης και ικανόν στη διαχείριση των κοινοτικών υποθέσεων. Δέν αποκλείεται μάλιστα και η εκδίωξη στα 1617 του δυνάστη 'Αγγελου Γοζαδίνου από το «κρατίδιό» του, να οφείλεται σε δικές του ενέργειες προς τις τουρκικές 'Αρχές, προκειμένου να περιέλθει σ' αυτόν, όπως περιήλθε τελικά, η ηγεσία του τόπου.

'Ο Βασίλης Λογοθέτης υπήρξε διακεκριμένη προσωπικότητα, άνθρωπος ευφύεστατος, προικισμένος με πολλές γνώσεις, έμπορικό δαιμόνιο, τόλμη και ικανότητες. Με σκληρή εργασία, αλλά και έπινοητικότητα («άπάτες και τεχνάσματα», χαρακτηρίζει τις δραστηριότητές του έχθρικά διακείμενος προς αυτόν)⁸, αναδείχθηκε κύριος του οικονομικού παιχνιδιού, ξεπερνώντας τον ως τότε πρώτον οικονομικό παράγοντα του τόπου, τον 'Ιούλιο Δελλαγραμμάτικα, γαμπρό του 'Αγγελου Γοζαδίνου. 'Ο Δελλαγραμμάτικας αυτός, 'Ανδριώτης την καταγωγή, μετά τον γάμο του με την αδελφή του Γοζαδίνου εγκαταστάθηκε πρό του 1600 στη Σίφνο όπου μετέρχονταν την έμπορία του χρήματος. 'Ηταν ισχυρότατος οικονομικά, πλήν «*επί τριάντα χρόνια δέν μετελάμβανε τῶν ἀχράντων μυστηρίων*», λόγω τῶν πολλαπλῶν τοκογλυφικῶν ἀμαρτημάτων του, έγραφε τό 1629 ο δικάριος του νησιού Giacomo della Rocca⁹. Αυτός, με τά τοκοφόρα δάνεια που χορηγοῦσε, έεδίωκε την αύξηση τῶν κεφαλαίων του και της ακίνητης περιουσίας του, χωρίς να επιδίεται σε άλλες οικονομικές δραστηριότητες. 'Αντίθετα, ο Λογοθέτης, δαιμόνιος έμπορος εκ φύσεως, αναμείχθηκε και δραστηριοποιήθηκε σε όλους του οικονομικούς τομείς, ανέπτυξε στενές συνεργασίες με τρίτους, έντιμος στις συναλλαγές του, όπως περιγράφεται από τρίτους και διακεκριμένη πολιτική προσωπικότητα¹⁰, αναδείχθηκε μέσα σε μία δεκαετία σε εξέχουσα μορφή του τόπου υποσκελίζοντας τον Δελλαγραμμάτικα που περιέπεσε σε δεύτερη θέση. 'Ότι και τρίτος μεγάλος οικονομικός παράγων, ο Συριανός Γεώργιος Πόλλα, έδρασε από τό 1617 στη Σίφνο¹¹, είναι ανακριβές και αυθαίρετο. Αυτός εγκαταστάθηκε στο νησί πολύ άργότερα, τό 1634, όταν συνακολούθησε για άνεύρεση τύχης τον αδελφό του δόν Μάρκο, που είχε διοριστεί εκεί δικάριος¹². Δέν διέπρεψε επαγγελματικά.

6. 'Ο.π.π., σελ. 146.

7. Συμεωνίδη, δ.π.π., σελ. 15.

8. 'Ο.π.π., σελ. 146.

9. SCPF/SOCG. 114, ff. 249'-250', 257', όπου και άλλες κατηγορίες έναντιόν του. Βλ. και Συμεωνίδη, 'Εκκλησιαστ. 'Ιστορία, σελ. 34 έπομ.

10. Παράρτημα, έγγραφο αριθ. 1.

11. Slot, Archipelagus, σελ. 160.

12. SCPF/SOCG. 187, f. 450r, όπου έπιστολή της 15-8-1656 s.v. του ίδιου, στην οποία γράφει: «... είναι τώρα είκοσι δύο χρόνια που, μαζί με τον αδελφό μου πρέ Μάρκο, ήλθαμε από τή Σύρα στη Σίφνο, αυτός μέν για να υπηρετήσει τή Λατινική εκκλησία, εγώ δέ, μή κληρικός, για

Κατά τό πρώτο τέταρτο τοῦ 17ου αἰώνα, ἡ Οἰκονομία τῆς Σίφνου ἀναπτύχθηκε ταχύρρυθμα σέ ὄλους τούς κλάδους τῆς, τῆς Παραγωγῆς, τοῦ Ἐμπορίου καί τῆς Ναυτιλίας μέ ἀρχιτέκτονα τῆς ὄλης συγκρότησής τῆς τόν Βασίλειο Λογοθέτη. Ἡ μαρτυρία τῆς πληθυσμιακῆς αὔξεσης τοῦ νησιοῦ, ἰδιαίτερα τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, ὀδηγεῖ στό συμπέρασμα ὅτι ἡ Παραγωγή (Γεωργία - Κτηνοτροφία - Ἀλιεία) ἐνισχύθηκε μέ περισσότερα ἐργατικά χέρια, ἀναπτύχθηκαν βιοτεχνίες (ὕφαντικῆς, κεραμικῆς, ψαθοπλεκτικῆς) καί προστέθηκαν νέα ἐπαγγέλματα γιά τήν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν τῶν κατοίκων (ἀνερχομένων σέ 6.000 περίπου)¹³. "Ὅπως παραδίδεται, ἡ Σίφνος ἦταν, μεταξύ τῶν ἄλλων νησιῶν, τό πλέον καλλιεργημένο μέ σύστημα καί κατάλληλες προδιαγραφές¹⁴. Ἀκόμη, μέγας ἀριθμός Σιφνίων ἐπιδόθηκε στά ἐπαγγέλματα τῆς θάλασσας: καραβοκύρηδες, καπεταναῖοι, ναυπηγοί, ναῦτες, τεχνίτες, ἔμποροι διακίνησης προϊόντων. Μικροταρσανάδες ἐπισκεύαζαν καί συντηροῦσαν τά σκάφη, ἀνεγέρθηκαν ἀποθήκες συγκέντρωσης καί διαφύλαξης προϊόντων γεωργικῆς παραγωγῆς καί διαμετακομιστικοῦ ἔμπορίου, τό ὁποῖο ἀναπτύχθηκε ἰδιαίτερα. Τά ἐμπορευόμενα εἶδη ἦταν πολυποίκιλα: σιτάρι, κριθάρι, ἄλευρα, κρομμύδια, σκόρδα, σύκα, ἐλιές, λάδι, ρακί, κρασί, παστά ψάρια καί κρέατα, ρύζι, καφές, μέλι, κερι, σφουγγάρια, σαποῦνι, βελανίδια, ξυλεία, ψάθινα καί κεραμικά, γυαλικά, καθρέπτες, ὑφάσματα διαφόρων ποιότητων ἐγχώρια ἢ βενετσιάνικα (χρυσούφαντα, μεταξωτά, μάλλινα, βαμβακερά), μετάξι, βαμβάκι, μαλλιά, μεταλλεύματα, μυλόπετρες, πολύτιμοι καί ἡμιπολύτιμοι λίθοι γιά κοσμήματα, ἐξαρτήματα πλοίων καί πολλά ἄλλα προϊόντα¹⁵.

Μεγάλη ἀγοραστική κίνηση εἶχαν τά προϊόντα τῆς σιφνέικης ὑφαντουργίας, οἱ δέ βιοτεχνίες ὑφαντῶν (τά λεγόμενα «ἀργαστήρια») ἀπασχολοῦσαν μέγαν ἀριθμό ἐργατικῶν χεριῶν. Οἱ περισσότερες ἀπ' αὐτές λειτουργοῦσαν στήν περιοχή τοῦ Ἀρτεμῶνα. Στά δυτικά τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ ὑπῆρχε μάλιστα μία ἀπό τίς μεγαλύτερες βιοτεχνίες τοῦ εἶδους, ἰδιοκτησίας τοῦ Λογοθέτη. Τό πῶς πιθανό εἶναι ὅτι ἀνήκε στόν «ἀφέντη Ἀντωνάκη Στάη»¹⁶, ὑφαντουργό ἀπό

νά ἐργασθῶ. Ἐδῶ παντρεύτηκα κατά τό Λατινικό δόγμα, πέρνοντας σύζυγό μου ἕνα ἀπό τά πρῶτα κορίτσια τοῦ τόπου, τοῦ ἰδίου δόγματος...». Ὅπως μάλιστα ἀναφέρει ὁ καθολικός ἐπίσκοπος Σίφνου Giacomo della Rocca σέ ἐπιστολή τῆς 22-9-1640, ὁ Γεώργιος Πόλλα ἐργάζονταν στόν Ἐμπορικό Οἶκο τοῦ Βασίλη Λογοθέτη (SCPF/SOCG. 165, ff. 62^v + 65^v).

13. Συμεωνίδη, Κοινωνία καί Παιδεία, σελ. 138.

14. Φαίνεται μάλιστα ὅτι οἱ καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις, φυσικές ἢ τεχνητές, (αὐτές μέ τά ἀντιστηρίγματα), δέν ἐπαρκοῦσαν γιά τή γεωργία μέ ἀποτέλεσμα νά ὑπάρχει μεγάλη ζήτηση γῆς. Ὅταν τό Βατικανό ἀπεφάσισε νά ἐνισχύσει τόν ἐπίσκοπο Σίφνου Giacomo della Rocca, προκειμένου ν' ἀγοράσει καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις, αὐτός ἔγραψε (1638) ὅτι θ' ἀγόραζε κτήματα «ὅπου θά εὑρίσκε καλύτερα, γιατί στή Σίφνο δύσκολα πωλοῦσαν καλά κτήματα» (SCPF/Visite, vol. 17, ff. 117^{rv}+137^v).

15. Μέρτζιου Δ. Κων., Μία διαθήκη ἐκ Σίφνου τοῦ 1662, Ἐπετηρίς τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλλην. Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐν Ἀθήναις 1958, τεῦχος 8, σελ. 107-108.

16. Ἰκανός εἶναι ὁ ἀριθμός συμβολαιογραφικῶν πράξεων (τῆς ἰδιωτικῆς Συλλογῆς Εὐαγγ. Βάου, κυρίως) πού βεβαιώνουν συγκέντρωση «ἀργαστηριῶν» στόν Ἀρτεμῶνα. Ἄλλωστε καί ὁ ἀφέντης Ἀντωνάκης Στάης «εἰς χορίον Ἀρτεμόνα» ἔκανε τό «τεσταμέντο» (= διαθήκη) του. Ὁρθόδοξος ὁ Στάης, ἄφισε ὅμως καί ὑπέρ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῶν καθολικῶν 50 ρεάλια, πού θά παρέδιδε στόν ἐφημέριό του ἡ Κοινότητα Σίφνου ἀπό 1500 ρεάλια πού τήν εἶχε δανείσει ὁ Στάης (SCPF/Scr. Rif. Congr./Arcipelvol. 4, ff 421, 435).

τήν Κρήτη πού είχε εγκατασταθεί στη Σίφνο μετά τό 1645. Ἡ περιοχή λέγεται, ὡς τίς ἡμέρες μας, «τ' Ἀφεντικοῦ». Τά προϊόντα τῆς ὑφαντουργίας ἦταν πολυποίκιλα καί προορίζονταν τόσο γιά ἔνδυση, ὅσο καί γιά οἰκιακή καί ἐργαστηριακή χρήση. Στίς δύο τελευταῖες κατηγορίες προϊόντων περιλαμβάνονταν: σεντόνια, «μαξελαροντύματα», ἀναβόλια (= θῆκες μαξιλαριῶν τοῦ καναπέ), κουρτίνες, γυροκούρτουνα, «πάντες» ἢ κρεβατόγυροι, ταβλομάντηλα, «πετζέτες», μαντήλια, «νηφτικές», ψωμόπανα, σάκκοι, σακκούλια, δισάκια ἢ «ντρουβάδες», σαμαροσκεπάσματα κ.ἄ. Μεγάλη, ἐπίσης, ἦταν ἡ παραγωγή τῆς ψαθοπλεκτικῆς (καπέλα, κοφίνια, τυροβόλια κ.λπ.) μέ σημαντικές ἐξαγωγές.

“Ὅλα αὐτά τά προϊόντα καί εἶδη παραγωγῆς Σίφνου καί ἄλλων νησιῶν καί περιοχῶν ἢ καί ἐμπορεύματα πειρατικῶν λειῶν, συγκεντρώνονταν ἀπό τόν Λογοθέτη καί τούς συνεργάτες του καί, στή συνέχεια, διοχετεύονταν σέ ἀγορές τοῦ ἐσωτερικοῦ καί ἐξωτερικοῦ. Γιά τή διακίνηση τῶν ἐμπορευμάτων εἶχε διοργανώσει ἕνα ἰσχυρό καί ἐκτεταμένο δίκτυο συνεργατῶν - ἀντιπροσώπων στά νησιά, σέ ἄλλες περιοχές τοῦ Κράτους καί αὐτή τή Δύση. Στούς συνεργάτες του περιλαμβάνονταν μέλη διακεκριμένων οἰκογενειῶν ἄλλων νησιῶν, μέ τά ὅποια μάλιστα φρόντισε σιγά-σιγά νά συνάψει καί οἰκογενειακοὺς δεσμούς γιά ἰσχυροποίηση τῶν ὁμοίων οἰκονομικῶν. Τή θυγατέρα του Μοσχοῦ, πάντρεψε, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, μέ τόν Μῆλιο Νικολό Μιχ. Κωτάκη, τίς δ' ἐγγόνες του Μαρία καί Κατερίνα μέ τόν Χιώτη ἔμπορο Πέτρο Ρόζα καί τόν Ἀντριώτη συνάδελφό του Μιχελέτο Κοντόσταυλο, ἀντίστοιχα¹⁷. Οἱ ἐπιγαμίες αὐτές συνεχίστηκαν καί ἀπό τούς ἐπιγενομένους μέ ἀποτέλεσμα νά δημιουργηθεῖ μιά ἄτυπη Ἑνωσις ἢ Ὀργάνωσις μακρόβια πού ἤλεγχε καί ρύθμιζε, διά τῶν συνεργασιῶν, τόν οἰκονομικό βίο στά περισσότερα νησιά.

Ὁ Λογοθέτης εἶχε ἀκόμη τήν ἐμπνευση νά ἐξαγοράζει χριστιανούς σκλάβους μέ ἱκανότητες, νά τούς παντρεύει καί ἐγκαθιστᾷ οἰκογενειακῶς σέ ἄλλα νησιά, στά ὅποια πρακτόρευαν τόν ἐμπορικό Οἶκο του, συγκέντρωναν ἢ διακινούσαν προϊόντα καί ἐκτελοῦσαν διάφορες ἄλλες ἐργασίες. Γιά τήν ἀπελευθέρωση σκλάβων καταγομένων ἀπό τήν Ἀγκώνα καί τή Σικελία ἔγραψε ὁ ἴδιος στή Ρώμη σέ ἐπιστολή του τῆς 10ης Ἰανουαρίου 1654¹⁸, στή δέ Τζιά εἶχε ἐγκαταστήσει τόν ἀδελφό τοῦ Πέτρου Ρόζα ὀνόματι Ἑνρίκο¹⁹. Εἶχε στενή συνεργασία μέ τόν μεγάλο ἐμπορικό Οἶκο Μορόνι τῆς Χίου (ὅπου μετέβαινε τακτικά), ἀντιπρόσωποί του δέ, στή μέν Βενετία ἦταν ὁ Ἀντριώτης Νικολό Κοντόσταυλος (ἀδελφός τοῦ Μιχελέτου), στήν δέ Ἀγκώνα ὁ Giacomo Tropra, καταγόμενος ἀπό τή Μῆλο²⁰.

Οἱ καραβοκύρηδες, καπεταναῖοι καί λοιποὶ ναυτικοί, ἀποτελοῦσαν, μαζί μέ τούς ἐμπόρους, τή δυναμική ἐκείνη τάξη ἐργαζομένων ἢ ὅποια συντελοῦσε, διά τῆς ἐπικοινωνίας μέ ἄλλους τόπους, στήν οἰκονομική προαγωγή, τή μετα-

17. Βλ. τό προηγ. Κεφάλαιο 1ο, ἀλλά καί στοῦ Συμεωνίδη Μ.Σ., α) Ὁ Νικολός Κωτάκης γαμβρός τοῦ μεγαλεμπόρου Σίφνου Βασίλη Λογοθέτη, ἐφημ. «Μῆλος», φ. Δεκεμβρ. 1985, β) Παρθένιος Χαιρέτης, στά «Τεύχη τοῦ Ε.Α.Ι.Α», τόμος δεῦτερος (1989), σελ. 82, γ) Ἀνδριακά Ἱστορ. Ἐγγραφα κ.λπ., σελ. 89 ἐπ.

18. Παράρτημα, ἔγγραφο ἀριθ. 25.

19. SCPF/SOCC. GRECIA 285, f. 48r.

20. Συμεωνίδη, Κοινωνία καί Παιδεία, σελ. 38.

φορά νέων προϊόντων της παραγωγής, όπως και ιδεών και πολιτιστικών στοιχείων. Τό έργο τους ήταν δυσχερέστατο και επικίνδυνο, τόσο από τά στοιχεία της φύσεως, όσο και από τούς κάθε λογής πειρατές και κούρσάρους. Ό Λογοθέτης είχε πρόβλημα μέ τούς σκληροτράχηλους ιππότες της Μάλτας. Τό 1642 έγραψε στό Βατικανό και ζήτησε νά μεσολαθήσει στόν Μάγιστρο τών ιπποτών, προκειμένου τούτος νά διατάξει τούς κυβερνήτες τών πλοίων του νά μήν έμποδίζουν τή διεξαγωγή του έμπορίου. «*Αφόρητα βάρη ύφίσταμαι άκόμη και έγώ*», έγραφε, «*άπό τίς φελοϋκες και τά πολεμικά μπεργαντίνια της Μάλτας πού, σχεδόν καθημερινά, λαφυραγωγούν τά έμπορικά πλοία μου...*»²¹. Μετά τό 1645 μάλιστα, πού άρχισε ό βενετοτουρκικός πόλεμος, τό έργο τών ναυτικών έγινε δυσχερέστερο. Όμως, μέ τό θάρρος και τίς μεγάλες ναυτικές ικανότητές τους και τίς πολιτικές παρεμβάσεις του Λογοθέτη στις τουρκικές και χριστιανικές Άρχές, τό έμπόριο συνέχιζε νά δίνει πλούσιους τούς καρπούς του²². Έξαιρετικά άποδοτική ήταν ή έμπορία του χρήματος μέ τή μορφή χορήγησης έντόκων δανείων και θαλασσοδανείων, όχι μόνον έπιτόπια, αλλά και πρόσ δανειολήπτες άλλων νησιών. Τά κέρδη ήταν σημαντικά, ιδιαίτερα τά προερχόμενα από θαλασσοδάνεια, τά όποία χορηγούνταν μέ ύψηλούς τόκους, λόγω τών κινδύνων πού έγκυμονούσαν. Έπακόλουθα της μή εξόφλησης τών δανείων ήταν ή εκποίηση περιουσιακών στοιχείων τών δανειοληπτών ή ή περιέλευση αυτών στους δανειστές, μέ άποτέλεσμα οι τελευταίοι νά γίνονται κύριοι άκινήτων και έκτάσεων γης σέ όλα σχεδόν τά νησιά²³. Η εξαγορά, έξ άλλου, τών νησιωτικών φορολογιών από τό κράτος, έκτός από τή σημασία της ως «τραπεζικής» εργασίας πού, φυσικά, απέδιδε κέρδος, συντελούσε παράλληλα και στή δημιουργία διαφόρων άλλων πλεονεκτημάτων: τό πιό σημαντικό άπ' αυτά, ήταν τό κλείσιμο συμφωνίας μεταξύ εξαγοραστού τών φόρων και τών κοινοτήτων τών νησιών, κατά τήν όποία οι έπίτροποι τών τελευταίων άνελάμβαναν τήν ύποχρέωση παράδοσης στόν πρώτο και μόνο σ' αυτόν συγκεκριμένων προϊόντων της παραγωγής τους (λ.χ. σίτου, βελανιδιών κ.ά.), τά όποία αυτός, στή συνέχεια, πωλούσε μονοπωλιακά και σέ καλές τιμές. Σ' αυτόν τόν τομέα είχε μεγάλην έπίδοση ό Βασίλης Λογοθέτης, άξιοποιώντας μεγάλα χρηματικά κεφάλαια και άναπτύσσοντας τίς έμπορικές εργασίες του, όπως και οι συνεργάτες του²⁴.

21. Παράρτημα, έγγραφο άριθ. 8.

22. Ό άποστολ. επισκέπτης φρά Bernardo da Parigi, γράφει στην έκθεσή του (Αύγουστος 1652) πρόσ τό Βατικανό: «... ό κύριος Βασίλης, πολύ ισχυρός οικονομικά, διατηρεί άριστες σχέσεις και μέ τούς δύο, Βενετούς και Τούρκους, πού άποφεύγουν νά προξενήσουν κακό στό νησί πρόσ χάριν του, γιατί έξυπηρετεί και τούς μέν και τούς δέ. Μάλιστα μέ τό νά δωροδοκει και τούς δύο, συμβαίνει, πολλές φορές, νά σπεύδουν σέ βοήθεια της Σίφνου, όταν αυτή κινδυνεύει» από κούρσάρους ή πειρατές, προφανώς (SCPF/VISITE, vol. 31, f. 39r). Βλ. και σελ. 82.

23. Τόν Μάιο του 1631 ό Βασίλης Λογοθέτης χορήγησε θαλασσοδάνεια 75 ρεαλιών στους Συριανούς Γιώργη Βουτζίνο, Γιώργη Μαστρογιάννη και Βαρθολομαίο Βαρθαλίτη, έξοφλητέο σέ 25 ήμέρες. Σέ περίπτωση μή έγκαιρης έξόφλησης, έπιβλήθηκε τόκος ύπερημερίας ένός ρεαλιού ήμερησίως και συνομολογήθηκε γενική ύποθήκη. Βλ. Άνδρ. Θ. Δρακάκη, Η Σύρος επί Τουρκοκρατίας. Η Δικαιοσύνη και τό Δίκαιον, στην Έπετηρ. Έταιρ. Κυκλαδικών Μελετών, τόμος ΣΤ' (1967), σελ. 320-321.

24. Ό Γάσπαρος Κοντόσταυλος, σέ έπιστολή της 23-3-1673 (παλαιό ήμ.) πρόσ τόν βάιλο ΚΠόλεως μάς δίνει ένα παράδειγμα: «Αναφέρω άκόμη στην έξοχότητά σας ότι ή νήσος Κέα είναι

Δόγω τῶν πολυποίκιλων ἐπιδόσεων τοῦ Λογοθέτη καί τῶν συνεργατῶν του στόν κοινωνικοπολιτικό καί οἰκονομικό χῶρο (κλείσιμο ἐμπορικών συμφωνιῶν, διαπραγματεύσεις γιά τή σύναψη δανείων ἢ ἐξαγορά κοινοτικῶν φορολογιῶν, ἀποθήκευση - μεταφορά ἐμπορευμάτων, ναυπήγηση - ἐπισκευή πλοίων, τήρηση λογιστικῶν καταστάσεων, διεξαγωγή ἐμπορικῆς καί λοιπῆς ἀλληλογραφίας κ.λπ.), ἐργάζονταν γι' αὐτούς μεγάλος ἀριθμός προσώπων διαφόρων ἐπαγγελμάτων καί εἰδικότητων, ὑπῆρχε δέ καί μεγάλη ἀνάγκη προσώπων μέ γραμματικές γνώσεις. Γιά τήν ἱκανοποίηση μάλιστα αὐτῆς τῆς ἀνάγκης, ἔδειξαν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον καί ἐνίσχυσαν κάθε προσπάθεια ὁ Λογοθέτης καί οἱ ἄλλοι ἔμποροι τοῦ νησιοῦ²⁵.

Β'. Πολιτικές πράξεις καί Ἐμπόριο ὡς τόν τουρκοβενετικό πόλεμο (1645).

Ὁ ἰησουΐτης ἱεραπόστολος Gigo Tubino, πού ἐπισκέφθηκε τή Σίφνο τό 1638, ἔγραψε στίς 18 Ἰουνίου ἰδίου ἔτους:

«Ὁ κ. Ἰούλιος Δελλαγραμμάτικας, καθολικοῦ δόγματος, καί ὁ κ. Βασίλειος Λογοθέτης, καθολικός ἐλληνοῤρρυθμος (ἐννοεῖ ἐνωτικός, «οὐνίτης»), πού ἀγαπᾶ τούς Λατίνους καί εἶναι ὁ πιό πλούσιος τοῦ νησιοῦ, εἶναι οἱ πρῶτοι τοῦ τόπου»²⁶.

Ἰσχυρότατος οἰκονομικά ὁ Λογοθέτης, ἦταν πλέον ὁ πιό πλούσιος τοῦ νησιοῦ, ἀλλά καί τῶν Κυκλάδων, κατ' ἄλλες μαρτυρίες. Ἡ ἐπιτυχία του ὀφείλονταν στήν ἐργατικότητα καί τίς ἐπιδέξιες ἐνέργειές του, ἰδιαίτερα δέ στήν ἱκανότητά του νά δημιουργεῖ στενοῦς δεσμούς μέ ὄργανα τῆς κεντρικῆς τουρκικῆς Διοίκησης, ὅπως βεβαιώνει ἄλλος καθολικός ἱεραπόστολος, ὁ ἰησουΐτης Michele Almbertino, σέ ἔκθεσή του τῆς 17ης Δεκεμβρίου 1638:

«Ἀπό τή Ναξία περάσαμε στήν Πάρο καί ἀπ' αὐτήν στή Σίφνο, ὅπου βρίσκονταν ὁ Ἄγᾶς, δηλαδή ὁ ἀξιωματοῦχος ὑπό τόν ὁποῖο ὑπάγονται ὅλα τὰ νησιά (ἐννοεῖ τόν Τοῦρκο ναύαρχο, τόν καπουδάν πασᾶ) καί συγκέντρωνε τούς φόρους του Μεγάλου Κυρίου (τοῦ Σουλτάνου). Ἔστειλε καί μᾶς προσκάλεσε νά ἐμφανιστοῦμε ἐνώπιόν του. Γεμάτοι φόβο ἐπήγαμε χωρίς νά γνωρίζουμε τόν λόγο πού ἤθελε νά μᾶς δεῖ. Δέν γύρευε ὅμως τίποτα ἄλλο, παρά νά μάθει ἂν εἶχαμε πληροφορίες γιά τόν χριστιανικό στόλο ἢ γιά κουρσάρους, ἀπό φόβο βέβαια γιά τό τεράστιο ποσόν χρημάτων πού εἶχε συγκεντρώ-

χρεωμένη μέ μεγάλη ποσότητα χρημάτων γιά τήν ὁποία ἔχουν ὑπογραφῆ ἀπό τούς προκρίτους τῆς Κοινότητος χρεωστικές ὁμολογίες, ἔχει δ' ἀπαγορευθεῖ μέ διαταγές νά μή μπορεῖ κανεῖς νά ἐξαγάγει βελανίδι τῆς παραγωγῆς τῆς, ἂν προηγουμένως οἱ κάτοικοι δέν ἐξοφλήσουν τό σύνολο τοῦ χρέους τους. Τό προϊόν αὐτό εἶχα ἐξαγοράσει μέ τήν καταβολή τοῦ χαρατζιοῦ αὐτῆς τῆς νήσου· τώρα πληροφοροῦμαι ὅτι ὁ κ. Ζώρης Τερζῆς φροντίζει νά ὑπείσέλθει στίς ὑποθέσεις τοῦ νησιοῦ, μέ τή βοήθεια τῶν ἐχθρῶν μου, γιά νά μέ ἀναστατώσει καί νά μή ἱκανοποιήσω τίς ἀπαιτήσεις μου. Σᾶς παρακαλῶ λοιπόν θερμά νά φροντίσετε ν' ἀποτύχουν οἱ ἐνέργειες τοῦ κ. Τερζῆ γιά νά μήν περιπέσω σέ ἀντιδικίες, τίς ὁποῖες ἀπεχθάνομαι». (ASV/ Bailo, φᾶκ. 114).

25. Συμεωνίδη, Κοινωνία καί Παιδεία, σελ. 26 ἐπ.

26. SCPF/Visite, vol. 17, f. 72rv.

σει ή γιά τόν έαυτό του. 'Ακριβώς γιά τόν λόγο αυτόν, έκτός από τούς άνδρες του, πού ήταν περισσότεροι από 200, ήθελε κάθε βράδυ και 60 ντόπιους ένοπλους, πού έρχονταν από τά έξω χωριά και φρουρούσαν τό σπίτι πού έμενε και κλείδωνε και τίς πύλες του Κάστρου. 'Η πόλη και τά χωριά ήταν ανάστατα έδω και ένα μήνα πού όλοι αυτοί οί άνθρωποι βρίσκονταν στό νησί. 'Η κατάσταση αυτή κράτησε μίαν ακόμη εβδομάδα και περισσότερο, μετά τήν άφιξη μας στη Σίφνο»²⁷.

Δηλαδή ό καπουδάν Πασάς παρέμεινε πλέον τών 40 ήμερών στό νησί, φιλοξενούμενος βεβαίως του Λογοθέτη, ενώ οί έπίτροποι όλων τών νησιών, είδοποιημένοι έγκαιρα, κατέφθαναν γιά νά πληρώσουν τούς φόρους τών Κοινοτήτων τους και νά ρυθμίσουν ή έπιλύσουν ζητήματα πού τίς άπασχολούσαν. Εύκολα φαντάζεται κανείς τή μεγάλη κίνηση πλοίων και ανθρώπων πού σημειώθηκε τότε στό νησί, όπως και τήν έπιτυχία του Λογοθέτη, πού απέδειξε sé προκρίτους και έπιτρόπους τών νησιών ότι διατηρούσε στενές σχέσεις μέ ύψηλόβαθμα όργανα τής Διοίκησης. 'Η παρουσία, επί πολλές ήμέρες, του καπουδάν πασά στη Σίφνο, ύπήρξε μία σοβαρή «τακτική» κίνηση του Λογοθέτη πού έδραίωσε έτσι τήν πολιτική θέση του στό νησιωτικό προσκήνιο. 'Από τό 1620 και επί μισόν και πλέον αιώνα, ή Σίφνος γνώρισε μεγάλη έμπορική και ναυτιλιακή κίνηση μέ τήν ανάδειξη της sé οικονομικό κέντρο τών Κυκλάδων, είχε δέ τακτική έπικοινωνία μέ πολλές περιοχές του Κράτους και λιμάνια τής Μεσογείου, λόγω συνεχών άφιξαναχωρήσεων έμπορικών και πειρατικών σκαφών. 'Αναφέρεται μάλιστα ότι, όσοι έπιθυμούσαν νά ταξιδέψουν sé άλλα μέρη και τή Δύση, σ' αυτήν κατέφευγαν γιά αναζήτηση πλοίου, όπως λ.χ. ό Νάξιος κληρικός Michel Sanuto, πού έπιθυμούσε τό 1624 νά μεταβεί στη Ρώμη²⁸, ή ό καθολικός έπίσκοπος Μήλου 'Υάκινθος 'Αρνούλφινι, τόν 'Απρίλιο του 1628, προκειμένου νά μεταβεί στην ΚΠολη²⁹. 'Ο άποστολ. μισσιονάριος Σίφνου Domenico Dellagrammatica ζήτησε τό 1634 από τήν Προπαγάνδα νά του στέλνει τά γράμματά της, όχι μέσω Τήνου, ό διοικητής τής όποιας τά άνοιγε και τά διάβαζε, αλλά μέσω Χίου³⁰, μέ τήν όποια, επίσης, ή Σίφνος είχε πολύ τακτική έπικοινωνία. Και ό καθολικός έπίσκοπος Σύρου, όπως ό ίδιος γράφει sé τρεις έπιστολές του έτους 1635, κατατρεγμένος «άπό τόν Χουσείν άγά και τόν κεχαγιά τής "Ανδρου, ύποκινούμενους άπό τόν όρθόδοξο έπίσκοπο "Ανδρου και τούς "Ελληνες προκρίτους αυτού του νησιού», στη Σίφνο κατέφυγε γιά νά προωθηθεί στη Χίο. "Ετυχε μάλιστα τής ύποστήριξης του Λογοθέτη, «εύγενοϋς "Ελληνας, ό όποιος τόν περιέθαλψε, του έδάνεισε χρήματα και τόν φυγάδευσε μέ πλοίο του στη Χίο»³¹. 'Ο δικάριος Σίφνου Marco da Polla έγραφε τό 1641 στην Προπαγάνδα

27. Συμεωνίδη, Βρυσιανή 1981, σελ. 20, ύποσ. 2.

28. Συμεωνίδη Μ.Σ., Οί καθολικοί Σίφνου χωρίς έφημέριο, στα «Σιφναϊκά Νέα», φ. 'Ιουνίου 1994.

29. Συμεωνίδη, 'Ιστορ. "Εγγραφα Μήλου, σελ. 99.

30. SCPF/SOCC. 149, f. 210r.

31. SCPF/SOCC. 153, ff. 224r-225r (έπιστολή 14-10-1635), 229r-230r (έπιστολή 20-11-1635) και 333r (έπιστολή 10-12-1635).

ὅτι τίς ἀναφορές καί λοιπή ἀλληλογραφία του ἔστειλε μέσω Μάλτας ἢ Μεσήνας τῆς Σικελίας³². Ὁ ἴδιος μᾶς δίνει μιάν ἀκόμη ἐνδιαφέρουσα εἶδηση σέ ἐπιστολή του τῆς 7ης Ἰουνίου 1648: «... ἐπέρασαν ἀπ' ἐδῶ 25 τούρκικες γαλιώτες κατευθυνόμενες στά Χανιά, ἄλλες δέ πέντε παρέμειναν στήν περιοχή μας ἐπιτηρώντας τό πέρασμα τῆς Κάντια (= Κρήτης)· τέτοια πλοία δέχονται συχνά χριστιανούς πού θέλουν νά ταξιδέψουν στήν Κωνταντινούπολη»³³. Κατά τίς ἐν λόγω μαρτυρίες, ἡ θαλάσσια περιοχή τῆς Σίφνου αὐτή τήν ἐποχή, κατά τήν ὁποία ὁ τουρκοβενετικός πόλεμος βρισκόνταν σέ ἐξέλιξη καί μεγάλες ναυτικές δυνάμεις διέσχισαν τίς θάλασσες, ἦταν καί πέρασμα πρός Κρήτη καί τήν ΚΠολη.

Κατ' ἄλλην μαρτυρία τοῦ ἰησουῖτη Girolamo Tubino, ὁ ἐμπορικός στόλος τοῦ νησιοῦ ξεπερνοῦσε τίς 50 *barche* (= ἐλαφρά πλοία)³⁴. Ἀπό τά πλοία αὐτά, ὅπως ἔγραφε ὁ ἴδιος ὁ Λογοθέτης στίς 14 Μαΐου 1642, πλέον τῶν δεκαπέντε (*quindici e piu vascelli*), ἀνῆκαν στόν ἴδιο³⁵, ἐνῶ τά ὑπόλοιπα ἀποτελοῦσαν ἰδιοκτησίες τρίτων. Ὁ βικάριος Marco Darolla, δίνοντας τό 1650 πληροφορίες γιά τό νησί καί τίς οἰκονομικές δυνατότητές του, ἔγραψε: «... ἔχει σημαντικό ἐμπόριο καί οἱ περισσότεροι κάτοικοι ἀποζοῦν ἀπό τή ναυτιλία δι' ἰδίῶν τῶν πλοίων, ἀπό τά ὁποία προσπορίζονται ἱκανά ἐφόδια καί χρήματα»³⁶.

Ἡ ὑπαρξη σημαντικοῦ ἀριθμοῦ ἰδιοκτητῶν ἐμπορικῶν σκαφῶν, δέν σημαίνει βέβαια ὅτι ὁ στόλος αὐτός δημιουργήθηκε ἀπό τήν ἀνάγκη πραγματοποίησης ἐξαγωγῶν μιᾶς δυναμικῆς τοπικῆς ὑπερπαραγωγῆς ποικίλων προϊόντων. Οἱ παραγωγικές δυνατότητες τῆς Σίφνου, παρά τήν ἐντατική ἐκμετάλλευση τῆς γῆς, ἦταν ἀσφαλῶς περιορισμένες καί ἀνεπαρκεῖς γιά τήν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὁποίας, πρό τοῦ πολέμου (1645) ἦταν, ὅπως παραδίδεται, πολύ μεγάλος³⁷. Ἡ πληθυσμιακή αὐτή αὔξηση ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς μεγάλης ἀνάπτυξης τοῦ Ἐμπορίου, διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου, στό ὁποιο εἶχεν ἰδιαίτερα ἐπιδοθεῖ ὁ Λογοθέτης καί οἱ συνεργάτες του. Ἡ συγκέντρωση στή Σίφνο προϊόντων καί ἐμπορευμάτων πάσης φύσεως, ἀπό ὅπου τά διοχέτευαν, μέσω συνεργατῶν καί ἀντιπροσώπων σέ ἄλλες περιοχές ὅπου ὑπῆρχε ζήτηση, ἀπέδιδε σημαντικά κέρδη. Γιά τή διεκπεραίωση τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν δημιουργήθηκε ἀξιόλογος ἐμπορικός στόλος, ἐγκαταστάσεις στήν ξηρά, ἀλλά καί ἀνάγκη πολλῶν ἐργατικῶν χεριῶν, ναυτικῶν κ.λπ. Ὁ βικάριος Darolla, στήν ἴδια ἔκθεση (1650) ἀναγράφει σχετικά: «Ὁ πληθυσμός (τῆς Σίφνου) ἦταν πολύ μεγαλύτερος πρό τοῦ παρόντος πολέμου, ὁ ὁποῖος τόν ἐλάττωσε, ἐν συνδυασμῶ μέ τόν λιμό καί τήν πανώλη, ἐπιδημία ἡ ὁποία ὑπῆρξε πολύ σκληρή τά τελευταία χρόνια, πέραν τῶν ἀνδρῶν πού ναυτολόγησε βία οἱ μόνου ντέ λά Βαλέττα, οἱ ὁποῖοι χάθηκαν ὅλοι»³⁸

32. SCPF/SOCC. 165, ff. 49rv, 54r.

33. SCPF/SOCC. 177, f. 221r.

34. SCPF/Visite, vol. 17, f. 72rv.

35. SCPF/Visite, vol. 17, f. 72rv.

36. *Stot.*, Ἐκκλησίαι, σελ. 115.

37. Αὐτόθι.

38. Αὐτόθι.

Μετά τις άνωτέρω άύθεντικές μαρτυρίες τών πηγών καί παρά τήν έλλειψή, αριθμητικών καί στατιστικών δεδομένων, μπορούμε άσφαλώς νά συμπεράνουμε ότι ή Σίφνος, κατά τά πρώτα 45 χρόνια του 17ου αιώνα, κατά τά όποία έπεκράτησε είρήνη καί αναπτύχθηκαν σημαντικές παραγωγικές δραστηριότητες μέ έμπνευστή καί έπικεφαλής τόν Βασίλη Λογοθέτη, γνώρισε μεγάλη οικονομική καί κοινωνική πρόοδο. Τοϋτο είχεν ως συνέπεια τήν άπόκτηση έμπειριών άπό τούς έργαζομένους στόν έν γένει παραγωγικό τομέα καί τήν άποδοχή κανόνων λειτουργίας τής οικονομίας καί τής Διοίκησης, τούς όποιους άκολούθησαν πιστά καί οί έπιγενόμενοι επί μακρότατο διάστημα. Άποτέλεσμα ύπήρξε ή συνέχιση τής οικονομικής καί κοινωνικής προαγωγής του τόπου άκόμη καί κατά τήν πολεμική περίοδο πού άκολούθησε (1645-1669), παρά τις άναπόφευκτες άπώλειες, λόγω έπιτυχημένης έκμετάλλευσης τών άναγκών του πολέμου.

Γ'. Η πολιτική ιδιότητα του προστάτη τών καθολικών.

Γιά τή μεγάλη έμποροναυτική κίνηση τής Σίφνου, πρό του πολέμου, καί για μιάν ειδικότερη μορφή του έμπορίου, μάς παραδίδεται άπό τόν Ίούλιο Δελλαγραμμάτικα, σέ έπιστολή του τής 18-9-1638 προς τήν Sacra Congregazione, βαρυσήμαντη πληροφορία: «Ο κληρικός (Magro) Darolla, είναι άπαραίτητος στό νησί μας, τόσο για τήν ώφέλεια τών δικών μας ψυχών (δηλ. τών μονίμων κατοίκων καθολικού δόγματος), όσο καί τών ξένων (έμπόρων, ναυτικών, πειρατών) καί τών σκλάβων Λατίνων πού συνεχώς καταφθάνουν έδω...»³⁹, έγραφε.

Άδιάκοπη λοιπόν ή άφιξη ξένων στη Σίφνο μέ πολυάριθμα πλοία πού μετέφεραν έμπορεύματα ή πειρατικές λείες, αλλά καί σκλάβους Χριστιανούς του καθολικού δόγματος! Βέβαια τό δουλεμπόριο είχε πάντοτε μεγάλη κίνηση, άλλ' ή μεταφορά στη Σίφνο αυτή τήν έποχή σκλάβων του καθολικού, ειδικά, δόγματος, κατά τό πλείστον, έντυπωσιάζει. Έχει όμως, όπως πιστεύω, τήν εξήγησή της. Οί σκλάβοι μεταφέρονταν στό νησί για νά έξαγορασθούν άπό τόν οικονομικά εύρωστο Βασίλη Λογοθέτη καί τούς συνεργάτες του καί υπό τήν ιδιότητα πού έφερε αυτός του προξένου τής Γαλλίας, ή όποία είχε αυτοανακηρυχθεί, για λόγους πολιτικούς καί οικονομικούς, προστάτιδα δύναμη τών χριστιανών τής Άνατολής. Σέ έπιστολή τής 25ης Αύγούστου 1639 προς τή Sacra Congregazione, ό Βασίλης Λογοθέτης υπέγραψε ιδιοχείρως ως «*v(ice)cons(ol)e del Arcipelago del Re christianissimo*»⁴⁰ δηλαδή «υποπρόξενος Άρχιπελάγους του χριστιανικωτάτου Βασιλέως» τής Γαλλίας, όπως χαρακτηρίζονταν ό τελευταίος. Φαίνεται λοιπόν ότι ό Βασίλης Λογοθέτης, ως υποπρόξενος τής Γαλλίας σ' όλόκληρο τό Άρχιπέλαγος, είχε στις άρμοδιότητές του καί τις εργασίες έξαγοράς δυτικών σκλάβων, πράγμα τό όποίο γνώριζαν οί δουλεμποροι καί μετέφεραν τά ανθρώπινα φορτία τους στη Σίφνο. Οί έξαγορές αυτές τών σκλάβων

39. SCPF/SOCG. 163, 307rv.

40. Παράρτημα, έγγραφα άριθ. 2, 5, 6, 7, 8.

βων στό νησί, είχαν άρχισει παλαιότερα. Είναι ήδη γνωστό ότι, όταν στά τέλη 'Απριλίου 1629 ό 'Αγός τοῦ καπουδάν πασά συνέλαβε καί σκλάβωσε στό Νάξο τόν όρθόδοξο άρχιεπίσκοπο Παροναξίας 'Ιερεμία Βαρβαρήγο καί τέσσερις προκρίτους, στό Σίφνο τούς μετέφερε σιδηροδέσιμους, όπου τούς έπώλησε αντί 1.000 ρεαλιών⁴¹.

Γιά τήν «προστασία» πού παρείχε ό Λογοθέτης στους καθολικούς, λόγω τής ιδιότητός του τοῦ πρόξενου τής Γαλλίας, είχε ενημερωθεί καταλλήλως καί τό Βατικανό. Στή μνημονευθείσα άνωτέρω έπιστολή του τής 25-8-1639 πρós τή Sacra Congregazione, ύπάλληλός της άνέγραψε στό όπίσθιο λευκό φύλλο τής:

«Ό πρόξενος αυτός είναι ένας Έλληνας ένωτικός πού έξυπηρετεί τούς Λατίνους· είναι σέ θέση νά προσφέρει μεγάλες ύπηρεσίες στους έπισκόπους μας καί στους μισσιονάριους μέσω τοῦ 'Αγά τής 'Ασπρης Θάλασσας»⁴².

'Αμέσως πió κάτω, ό Γραμματέας τής Προπαγάνδας σημείωσε:

«Νά άπαντήσετε στόν κ. Βασίλειο Λογοθέτη, πρόξενο τοῦ Γαλλικοῦ 'Εθνους, ότι τόν εύχαριστῶ γιά τίς προσφερόμενες ύπηρεσίες στους καθολικούς εκείνης τής περιοχής καί τόν παρακαλῶ νά συνεχίσει τίς προσφορές του, ιδιαίτερα στους Λατίνους έπισκόπους τοῦ 'Αρχιπελάγους. Νά τόν πληροφορήσετε άκόμη ότι ό εκ Χίου, 'Αντώνιος Σέρρα, θά τοποθετηθεί μισσιονάριος Ρόδου, ό δέ ppe Marco da Polla άποστολικός μισσιονάριος Σίφνου μέ έγκριση τής Αυτόῦ 'Αγιότητος (τοῦ πάπα)»⁴³.

Δηλαδή ό Λογοθέτης δέν περιορίζονταν στην άσκηση τών έμπορικῶν εργασιῶν του, άλλ' άνέπτυσσε καί άλλες, πολιτικές δραστηριότητες, άποκτοῦσε έρείσματα στό διάφορα κέντρα έξουσίας προσφέροντας σημαντικές εκδουλεύσεις, όπως στην Propaganda καί τήν κεντρική τουρκική Διοίκηση, μέ άποτέλεσμα νά έπιτυγχάνει τούς στόχους του, πολιτικούς καί οικονομικούς. Δέν υπήρξε ένας, μεταξύ πολλῶν άλλων, έμπορος τής έποχής, αλλά μία διακεκριμένη καί έξέχουσα πολιτική προσωπικότητα μέ ευρύτερης σημασίας επιδιώξεις. 'Ο δικάριος Σίφνου Βαρθολομαίος Πόλλα (1651-1659), άδελφός καί διάδοχος στό αξίωμα τοῦ δόν Μάρκου, άναφερόμενος στην έπιτυχία τοῦ Λογοθέτη, πρós τόν όποίο διέκειτο έχθρικά (παρόλο πού είχε ευεργετηθεί άπ' αυτόν), έγραψε τό 1653 στό Sacra Congregazione:

«... ό εիրημένος Βασίλης, μέ μύρια τεχνάσματα καί άπάτες στό παρελθόν, όταν ήταν φτωχός, απέκτησε καλή φήμη καί τήν έμπιστοσύνη όλων· τώρα πού είναι πλούσιος δέν ένδιαφέρεται γιά παρόμοια πράγματα, παρά μόνο πώς νά γίνεται άρεστός στους Τούρκους καί νά περιγελά τούς χριστιανούς. 'Η 'Αγία Προπαγάνδα πρέπει νά μήν τοῦ έχει καί τόσην έμπιστοσύνη, όμως νά τοῦ γράφει, όπως συνήθως, γιά νά μήν έναντιωθει στην Καθολική 'Εκκλησία...»⁴⁴.

41. Συμεωνίδη, 'Ιστορ. Έγγραφα, Μήλου, σελ. 105.

42. Παράρτημα, έγγραφο άριθ. 2 καί τό verso.

43. Αυτόθι.

44. Παράρτημα, έγγραφο άριθ. 23.

“Άλλος καθολικός κληρικός, ο ιησουΐτης Michele Almbertino, άλλα ἔγραφε τό 1638 γιά τόν Λογοθέτη, ὅτι δηλαδή, ἐνώ ἦταν μεγαλοεπιχειρηματίας καί διαχειρίζονταν τεράστια χρηματικά ποσά καί θά ἔπρεπε νά ἔχει διαφθαρεῖ, ἦταν ἄνθρωπος ἔντιμος στίς συναλλαγές του καί ζοῦσε σύμφωνα μέ τίς χριστιανικές ἐντολές⁴⁵.

Δ'. Ὁ Λογοθέτης ἀντιπρόσωπος τοῦ καπουδάν πασᾶ.

Ὁ Βασίλης Λογοθέτης ἦταν πράγματι μιά ξεχωριστή προσωπικότητα· εἶχε ἀποκτήσει καί τήν ἐμπιστοσύνη τῶν ἰθυόντων τοῦ τουρκικοῦ κράτους σέ σημείο πού ν' ἀναθέτουν σ' αὐτόν τόν προσδιορισμό τοῦ ποσοῦ τῆς ἐτήσιας φορολογίας κάθε νησιοῦ καί τήν εἴσπραξή του. Γιά τήν ἔντονη ἀνάμιξή του στά διοικητικά καί οἰκονομικά ζητήματα ὄλων τῶν νησιῶν κάνει λόγο ὁ ἴδιος σέ ἐπιστολή τῆς 24ης Μαΐου 1643 πρὸς τοὺς Πατμίους:

«... ὁ πολυχρονεμένος καπετάν πασᾶς μου ἐμήνυσε προημέρου... νά εὔρεθῶ εἰς τήν Χίον τίς Λαμπρές... ἐπήγα εἰς τίς 24 Ἀπριλίου... καί ἤβρα 4 φεργάδες (= μικρά κωπήλατα πλοῖα) ναρθοῦν ἀτόρνο (= νά γυρίσουν) τά νησιά διά νά δώσουν λόγον (οἱ πρόκριτοι, ἐπειδή δέν πλήρωσαν τοὺς φόρους) καί νά ἀφήσουν καί ἄνθρώπους ἀπάνω εἰς τά νησιά (ἐννοεῖ ἐκτελεστική δύναμη γιά νά πιέσει στήν ἐξόφλησή τους). Μέ τόν παγομόν τόν ἐδικόν μου ἐδυσκολεφτήκασιν, λέγοντάς του πῶς ἦτον καλύτερον νά μήν κατεβοῦσιν, διά νά περάσουν πλιά ἀλαφρωμένα τά νησιά, διά νά συγχωροῦσι τῶ(ν) γονιῶ(ν) μου... ἤβγαλε καί ἤδειξέ μου δύο (φορολογικά) κατάστιχα, ἦτονε τό ἕνα 55 χιλιάδες καί 400 (γρόσια), τό ἄλλο 54 καί 800· εἶπα του, ἀφέντη πῶς ἀφτανά τά κατάστιχα δέν (α)ξίζουσι, μόνο ἐτοῦτο ὅπου δείχνω τῆς ἀφεντιᾶς σου, ὅπου τόκαμε ὁ πολύχρονος Βηζύρης καί διαβάζοντάς το... λέγει μου καί τοῦτο εἶναι 38.000...»⁴⁶.

Δηλαδή, ὁ Λογοθέτης ἀπέτρεψε τήν κάθοδο τῶν φοροεισπρακτόρων στά νησιά, πού ἀδυνατοῦσαν τότε νά ἐξοφλήσουν τίς ὑποχρεώσεις τους, λόγω προηγηθείσης ἐπιδημίας πού ἐπέφερε θανάτους καί μείωση τῆς παραγωγῆς, ὅπως σημειώνει στήν ἴδια ἐπιστολή, ἐνώ παράλληλα προσδιόρισε τό ὕψος τῆς συνολικῆς εἴσπρακτέας φορολογίας σέ 38.000 γρόσια, ἀντί τῶν 55.000 γροσίων πού εἶχεν ὑπολογίσει ὁ καπουδάν πασᾶς. Τόν εὐνοϊκό προσδιορισμό τοῦ ποσοῦ εἶχεν ἐπιτύχει ἔγκαιρα ὁ Λογοθέτης, μέσω τοῦ Βεζύρη, τόν ὁποῖο βέβαια εἶχεν ἐπισκεφθεῖ προηγουμένως στήν ΚΠολη.

Γιά τήν ἔντονη ἀνάμιξή του σέ διοικητικές ὑποθέσεις τοῦ κράτους, ἔγραφε ὁ ἴδιος στοὺς Πατμίους:

«... δέν ὀρίζω τοῦ λόγου μου (ἐννοεῖ «δέν ὀρίζω πλέον τόν ἑαυτό μου») διά νά ἐσκλαβώθηκα (= δεσμεύτηκα), ὄχι μόνο εἰσέ ὑπηρεσίες τῶν ἀφεντάδω(ν) μας (= Τούρκων), μά ἀκόμη καί τῶν νησιῶν ὄλων(ν)»⁴⁷.

45. Συμεωνίδη, Παιδεία καί Κοινωνία, σελ. 38.

46. Συμεωνίδη, Βρυσιανή 1981, σελ. 49-50.

47. Ὁ.π.π., τό ἔγγραφο ἀριθ. 8.

Σέ ἄλλην ἐπιστολή, πρὸς τοὺς Πατμίους, ἐπίσης, τοὺς ὑπενθύμιζε ὅτι, γιὰ νὰ ἐπιτύχει εὐνοϊκές ρυθμίσεις σέ ζητήματα καί ὑποθέσεις τῶν νησιῶν, διακινδύνευε καί αὐτὴν τὴν ζωὴ του. Γιὰ τίς σχέσεις του δέ μέ τὴν κεντρικὴ τουρκικὴ Διοίκηση, ἔγραψε στό Βατικανό, στίς 4 Μαΐου 1643, ὁ δικάριος δὸν Marco Darolla:

«Ἀπὸ τὴν ΚΠολη παρέχουν τὴν ἐξουσία στὸν κ. Βασίλειο Λογοθέτη νὰ ἔχει λόγο καί ἀρμοδιότητες σέ ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ Ἀρχιπελάγους, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Μεγάλου Κυρίου, δηλαδή τοῦ καπουδάν πασᾶ. Ἡ ἐν λόγω ἐξουσία τοῦ ἔχει παραχωρηθεῖ λόγω τῶν φορολογιῶν, τὸ σύνολο τῶν ὁποίων συγκεντρώνει στά χέρια του ὡς πρόσωπο ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης...»⁴⁸.

Ἄν ἀναλογισθοῦμε ὅτι τὰ νησιά ὑπάγονταν στὴ δικαιοδοσία τοῦ καπουδάν πασᾶ, ἡ ἐκπροσώπηση σ' αὐτὰ τοῦ τελευταίου ἀπὸ τὸν Λογοθέτη, ἦταν ἀσφαλῶς μεγάλο ἀξίωμα. Ὅλοι θὰ ἀπευθύνονταν σ' αὐτόν γιὰ τὴν ἐπίλυση ζητημάτων, κοινοτικῶν ἢ προσωπικῶν, ἂν δέ ἔπρεπε νὰ ἐπιλυθοῦν ἀπὸ τρίτους, ἐφοδίαζε τοὺς ἐνδιαφερομένους μέ συστατικές ἐπιστολές καί παρακαλοῦσε γιὰ τὴ διευθέτησή τους.⁴⁹

Ὁ Λογοθέτης, λοιπόν, μέ τίς ιδιότητες τοῦ μεγάλου οἰκονομικοῦ παράγοντα, τοῦ προξένου μεγάλων Δυνάμεων καί ἀντιπροσώπου τῆς κεντρικῆς Διοίκησης στά νησιά, εἶχεν ἐπιτύχει ν' ἀναδειχθεῖ σέ πραγματικὸ Διοικητὴ ἢ Ἡγέτη τους. Στίς πηγές μάλιστα χαρακτηρίζεται ὡς «nostro difensore»⁵⁰ (= προστάτης, ὑπερασπιστὴς μας). Ὡς ἐκ τούτου ἦταν εὐχερῆς καί ἡ προώθηση τῶν ἐμπορικῶν ὑποθέσεών του, μέ ἀποτέλεσμα νὰ σωρεῦνται στά ταμεῖα του τεράστια, γιὰ τὴν ἐποχὴ, κεφάλαια, τὰ ὁποῖα ἀξιοποιοῦσε μέ διαφόρους τρόπους, ἀλλὰ καί διέθετε σέ ἔργα κοινῆς ὠφέλειας.

Ε'. Τὸ δόγμα καί ἡ πολιτικὴ τοῦ Βασίλη Λογοθέτη στά ἐκκλησιαστικά.

Ὁ Βασίλης Λογοθέτης ἀκολουθοῦσε πιστὰ τὸ ὀρθόδοξο δόγμα. Διατελοῦσε βέβαια καί «προστάτης» τοῦ Καθολικισμοῦ, τόσο γιὰτὶ ἔφερε τὸ ἀξίωμα τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας, προστάτιδος, ὅπως προαναφέρθηκε, τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὅσο καί γιὰτὶ, διὰ τῆς «προστασίας», ἀνέπτυξε καί τίς δικές του πολιτικὲς ἐπιδιώξεις. Ὁ εὐφύεστατος Λογοθέτης πολιτεύονταν

48. SCPF/SOCG. 39, f. 416r.

49. Πολλὰ εἶναι τὰ σχετικὰ παραδείγματα στίς πηγές. Λ.χ. στίς 14 Μαΐου 1642 ἐφοδίασε μέ συστατικὴ του ἐπιστολὴ τὸν καπετάν Ράμφο, ἀντιπρόσωπο τῶν Κιμωλιῶν πού μετέβαινε στὴ Ρώμη νὰ ζητήσῃ τὴν παρέμβαση τοῦ πάπα στὸν Μεγάλον Μάγιστρο τῶν Ἱπποτῶν τῆς Μάλτας προκειμένου νὰ ἐνισχύσει οἰκονομικά τοὺς Κιμωλίους γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση τῆς πόλης τους πού εἶχε καταστρέφῃ ὀλοσχερῶς τὸ 1638 ὁ ἱππότης Seglia καί οἱ ἄνδρες του (βλ. Συμεωνίδη Μ. Σίμου, Ἡ καταστροφὴ τῆς Κιμῶλου τὸ 1638 καί οἱ λαφυραγωγίσεις πλοίων τῆς Σίφνου ἀπὸ τοὺς ἱππότες τῆς Μάλτας, ἔφημερ. «Κιμωλιακά Νέα», φ. Ἰανουαρ. - Φέβρ. 1995), ἡ φρόντισε, μέ παρέμβασή του στὸν καπουδάν πασᾶ, νὰ χορηγηθεῖ, χωρὶς τὴν καταβολὴ χρημάτων, στὸν δικάριο Σίφνου δὸν Marco da Polla τὸ διάταγμα ἀναγνώρισής του στό ἀξίωμα «λόγω τῆς ἐκτίμησής πού ἔτρεφε στό πρόσωπο τοῦ Λογοθέτη ὁ Τούρκος ναύαρχος» (... per l' amor di questo signor Vassili, nostro defendore...), ἔγραψε στίς 23-5-1641, ὁ Polla. SCPF/SOCG. 165, ff. 49^r + 54^r).

50. SCPF/SOCG. 165, ff. 49^r + 54^r.

ἄριστα καί στον τομέα αυτόν παρέχοντας πλείστες ἐξυπηρετήσεις ἢ οἰκονομικές ἐνισχύσεις σέ καθολικούς, λαϊκούς καί κληρικούς, ἰδιαίτερα σέ ἀποστολικούς ἐπισκέπτες καί ἱεραποστόλους διαφόρων ταγμάτων πού διέρχονταν ἀπό τή Σίφνο. Στούς τελευταίους μάλιστα φρόντιζε νά εἶναι περισσότερο ἐκδηλωτικός ὑπέρ τοῦ Καθολικισμοῦ, σέ σημείο πού αὐτοί νά τόν χαρακτηρίζουν στίς ἐκθέσεις τους πρὸς τό Βατικανό ὡς φίλο καί ὑπερασπιστή τῶν Λατίνων, ἀκόμη καί καθολικόν *di rito Greco*⁵¹, δηλ. ἐνωτικόν, οὐνίτη.

Ὅταν πληροφορήθηκε ὅτι τόν «κατηγόρησαν» στή Sacra Congregazione ὡς ὀρθόδοξον, ἔσπευσε νά γράψει ὅτι τά τοῦ δόγματός του ἦταν προσωπικό του θέμα καί ἡ Ρώμη ἔπρεπε νά τόν θεωρεῖ ὡς πρόξενο τῆς Γαλλίας πού ἐπιτελοῦσε μέ συνέπεια τά καθήκοντά του, μεταξύ τῶν ὁποίων καί ἡ παροχή προστασίας στούς καθολικούς, λαϊκούς καί κληρικούς. Στό ἴδιο γράμμα του πρὸς τόν νέο Γραμματέα τῆς Congregazione, τόν πληροφοροῦσε ὅτι, μέ τόν ἀείμνηστο προκάτοχό του Francesco Ingoli, εἶχε ἐξαιρετική συνεργασία καί εὐελπιστοῦσε νά τήν συνεχίσει καί μ' αὐτόν⁵².

Ὁ ἰησοῦίτης ἱεραπόστολος Michele Almbertino, πού εἶχε ἐπισκεφθεῖ πολλές φορές τή Σίφνο γιά πολὺν ἡμέρα ἢ καί πολὺν ἡμέρα διαστήματα ἐκτελώνοντας ἱεραποστολικό ἔργο, εἶχε τήν εὐκαιρία νά γνωρίσει πολύ καλά τόν Λογοθέτη, γιά τόν ὁποῖο ἔκανε μίαν ἀξιόλογη περιγραφή στήν, ἀπό 17 Δεκεμβρίου 1638, ἐκθεσή του:

«... προσῆλθε νά ἐξομολογηθεῖ ἓνας τοῦ δόγματός τους (ἐννοεῖ τῶν ὀρθοδόξων), ὁ πλέον διακεκριμένος καί ὁ μεγαλύτερος ἔμπορος τοῦ τόπου ἔχει οἰκονομικές σχέσεις μέ ὅλα τά νησιά, τή Βενετία καί τήν Ἀγκώνα καί, μέ τή χάρη τοῦ Κυρίου, εἶναι μέγα παράδειγμα ἀρετῆς γιατί, ἂν καί ἄνθρωπος μέ μεγάλες οἰκονομικές δοσοληψίες καί δραστηριότητες, λόγω τῆς βαθειᾶς πίστεως πού τρέφει πρὸς τόν Θεό, εἶναι ἐξαιρετικά ἔντιμος στίς συναλλαγές του καί τηρεῖ μέ συνέπεια τίς ἐντολές τοῦ Κυρίου· τό σπίτι του μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ ὡς καταφύγιο καί τόπος περίθαλψης τῶν πτωχῶν καί καταδυναστευομένων, ὅπως καί τῶν διερχομένων ξένων, εἴτε λαϊκῶν, εἴτε ἀπλῶν κληρικῶν ἢ ἐπισκόπων, πρὸς τούς ὁποίους ἐπιδαφιλεῖ κάθε καλό. Μοῦ προξένησε ἐντύπωση τό γεγονός ὅτι δέν ἔκανε τό παραμικρό ἐναντίον μερικῶν κουρσάρων, ὅταν αὐτοί, διερχόμενοι ἀπό τή Σίφνο μέ προορισμό κάποιο ἄλλο νησάκι, τόν συνέλαβαν, τόν ἀπεγύμνωσαν καί τόν ἐπώλησαν σκλάβο. Τοῦτο δέ γιάτί δέχεται πάντοτε μέ καρτερία κάθε ἐναντιότητα, ὡς προερχομένην ἀπό τό χέρι τοῦ Θεοῦ καί ἰσχυρίζεται ὅτι κάθε κακό τοῦ τό στέλνει ὁ Κύριος γιά δοκιμασία του. Εἶναι εὐσεβής καί ταπεινόφρων καί ψάλλει διαρκῶς τά τροπάρια τῆς Θεοτόκου. Τήν εὐλάβειά του πρὸς τό ὀρθόδοξο δόγμα ἐξωτερικεύει συχνά κατά μοναδικό τρόπο, ἔχει δ' ἀνεγείρει μέχρι σήμερα 4 ἢ μᾶλλον 5 ὡραιότατες ἐκκλησίες πληρώνοντας σημαντικά χρηματικά ποσά στούς Τούρκους γιά νά πάρει τίς ἀπαραίτητες

51. SCPF/SOCT. 153, ff. 224". Ὁ Λογοθέτης ἐδώρησε στήν Καθολική Ἐκκλησία Μήλου τόν ἰδιόκτητο ναό πού εἶχε στό νησί, τοῦ Ἁγίου Πολυκάρπου, μέ τά γύρωθέν του κτήματα (Στοι. Ἐκκλησιαί, σελ. 66).

52. Παράρτημα, ἔγγραφο ἀριθ. 21.

έγκρίσεις. Τοῦ ὑπέδειξα καί σύντομα θά προσφέρει σ' ἐμᾶς ἓνα ἄρτοφόριο γιά τή φύλαξη τῶν τιμίων δώρων, τά ὁποῖα οἱ Ἕλληνες διατηροῦν σέ ἓνα σακκουλάκι κοντά στόν τοῖχο· δταν κατά τήν ἐξομολόγησή του τόν ρώτησα ποιά γνώμη ἔχει γιά τό δικό μας δόγμα, μού ἀπήντησε ὅτι αὐτό πού ἀκολουθεῖ ὁ ἴδιος εἶναι καλό, ἀλλά θεωρεῖ καλύτερο τό δικό μας καί τήν Ἁγιότητά του, τόν πάπα, κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας...»⁵³.

Αὐτός λοιπόν ἦταν ὁ Βασίλης Λογοθέτης· ἓνας μεγιστάνας τοῦ πλούτου, γιά τήν ἐποχή του, οικονομικός παράγων μέ μεγάλες ἐπιχειρήσεις καί συναλλαγές σ' Ἀνατολή καί Δύση, ἀλλά καί φιλόανθρωπος καί προστάτης φτωχῶν καί κατατρεγμένων. Ἄνθρωπος μέ βαθύτατη πίστη στό Θεό, λάτρευε ιδιαίτερα, ὅπως ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι, τήν Ἑπεραγία Θεοτόκο καί ἔψελνε διαρκῶς τά τροπάρια Της. Τήν ἀφοσίωσή του στήν Ὀρθοδοξία, τό δόγμα τῶν Ἑλλήνων, ἐξεδήλωνε ἔμπρακτα μέ τήν ἀνέγερση περικαλλῶν ναῶν ἐξοδεύοντας μεγάλα χρηματικά ποσά γιά τήν ἐξασφάλιση τῶν οἰκοδομικῶν ἀδειῶν καί τίς κατασκευές. Ὡς τό 1638 εἶχεν ἀνεγείρει πέντε ναούς, λίγο δέ βραδύτερα ἀνήγειρε καί τό μεγάλο ἀνδρικό μοναστήρι τῆς Παναγίας Βρυσιανῆς, γιά τό ὁποῖο θά κάνουμε ιδιαίτερο λόγο κατωτέρω. Στήν ἐρώτηση τοῦ Almbertino γιά τό Λατινικό δόγμα, ὁ πολιτικός Λογοθέτης «παραδέχτηκε» ὅτι ἦταν καλύτερο ἀπό τό δικό του, τό Ὀρθόδοξο· δέν ὑπῆρχε λόγος νά ἐναντιωθεῖ στόν καθολικό ἱεραπόστολο. Ἐκεῖνος πάντως ἀκολουθοῦσε πιστά τό δικό του δόγμα καί ἔμπρακτα.

53. Παράρτημα, ἔγγραφο ἀριθ. 1.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΗ

Α'. Γιά τήν προσωπικότητα τοῦ Λογοθέτη ἔχουν ἤδη δοθεῖ ἱκανά στοιχεῖα στά προηγούμενα. Ὅμως, ἀριθμός πληροφοριῶν τῶν πηγῶν, πού ἔχουν σχέση μέ ἰδιαίτερης σημασίας πτυχές τῆς πολιτικῆς του δράσης, πρέπει νά ἐξετασθοῦν χωριστά γιατί φανερώνουν ὅτι ὁ σημαίνων ἐκεῖνος ἄνθρωπος δέν ἀπέβλεπε μόνο σέ προσωπική του ἀνάδειξη καί πλουτισμό, ἀλλ' εἶχε στόχους καί ἐπιδιώξεις εὐρύτερης σημασίας ὑπέρ τοῦ συνόλου τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων. Τό πολιτικό ταλέντο τοῦ Λογοθέτη ἀναφάνηκε τόσο κατά τόν καιρό τῆς εἰρήνης ὅσο, καί κυρίως, κατά τόν μακρυχρόνιο βενετοτουρκικό πόλεμο (1645-1669). Κατά τήν πρώτη ἀπό τίς περιόδους αὐτές, ἰδιαίτερα κατά τά πρῶτα χρόνια τῆς σταδιοδρομίας του, ἐργάσθηκε σκληρά γιά τήν ἀνάπτυξη τῶν ἐμπορικῶν ἐργασιῶν του καί τήν προσωπική του ἀνάδειξη. Πρός τοῦτο ταξίδευε τακτικά σέ μεγάλα ἐμπορικά κέντρα Ἀνατολῆς καί Δύσης¹ γιά τήν πρόωθηση τῶν ἐργασιῶν του καί τή δημιουργία στενῶν φιλικῶν δεσμῶν, στήν ὁποία φαίνεται πώς διέθετε μεγάλες ἱκανότητες. Μέ τήν ἀνάπτυξη μάλιστα δικτύου ἐμπορικῶν ἀντιπροσώπων σέ μεγάλα οἰκονομικά κέντρα τοῦ ἐσωτερικοῦ καί ἐξωτερικοῦ, γιά τό ὁποῖο κάναμε ἤδη λόγο, εἶχε κατορθώσει νά διεισδύσει στούς ἐμποροναυτικούς κύκλους τῆς ἐποχῆς, νά γνωρίζει σημαντικές λεπτομέρειες τῆς Ἀγορᾶς καί νά προέρχεται σέ ἐπιδέξιες ἐνέργειες πού τοῦ προσπόριζαν μεγάλα κέρδη.

Ἡ ἐνάρξη τοῦ πολέμου (1645) βρῆκε τόν Λογοθέτη σέ μεγάλη ἀκμή, οἰκονομική καί πολιτική, μέ διασυνδέσεις καί στά δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα². Μόνο μέ τούς ἰππότες τῆς Μάλτας εἶχε προβλήματα, ἤδη ἀπό τοῦ ἔτους 1642, ὅπως προαναφέρθηκε³. Οἱ τότε σχετικές παραστάσεις του στό Βατικανό φαίνεται ὅτι ἀνέκοψαν προσωρινά τίς παρενοχλήσεις τῶν ἰπποτῶν, οἱ ὁποῖοι κατά τόν πόλεμο τίς ἐπανέλαβαν, ἴσως γιατί οἱ φανατικοί ἐκεῖνοι κα-

1. Γιά μεταβάσεις τοῦ Λογοθέτη στή Χίο καί ΚΠολη βλ. *Συμμεωνίδη*, Βρυσιανή 1981, σελ. 21, 49 καί *SCPF/SOCC*. 165, ff. 49^v + 54^r, 62^r, 65^r. Γιά νά ὑποχρεώνει διάφορα ὑψηλά ἱστάμενα πρόσωπα, ἔκανε σ' αὐτά σημαντικά δῶρα. Πρός τόν Βενετό βάλλο τῆς ΚΠολης εἶχε ὑποσχεθεῖ τό 1639 ἀγάλματα. Δέν τά εἶχε ὁμως παραδώσει οὔτε στίς 29 Ἰουνίου 1640 ὅταν ἔγραψε στόν ἐνδιαφερόμενο βάλλο, πού εἶχε ἤδη μετακληθεῖ στή Βενετία: «Πληροφορῶ τήν ἐξοχότητά σας ὅτι τά ἀγάλματα εἶναι ἔτοιμα καί μέ τή βοήθεια τοῦ Κυρίου, ὅταν ἔλθω, θά σᾶς τά φέρω ὁ ἴδιος ἐπειδή εἶναι πράγματα ἀξιοζήλευτα καί δέν τά ἐμπιστεύομαι στά χέρια ἄλλου προσώπου» [Bibliot. Marchiana, IT. VII, 1191 (= 8881r)]. Εἶναι ἄγνωστο ἂν τά ἀγάλματα μεταφέρθηκαν στή Βενετία, ὅπως ἄγνωστο παραμένει ἂν προέρχονταν ἀπό τή Σίφνο ἢ ἄλλο νησί.

2. *SCPF/Visite*, vol. 31, f. 39r.

3. Παράρτημα, ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμ. 8.

θολικοί μοναχοί - στρατιῶτες γνώριζαν ὅτι ὁ Λογοθέτης ἀκολουθοῦσε τό ὀρθόδοξο δόγμα πρὸς τό ὁποῖο ἔτρεφαν βαθύτατη ἀντιπάθεια. Στίς 16/26 Ἀπριλίου 1648 ἔγραψε καί πάλι στήν Sacra Congregazione καί τῆς ζήτησε νά ἐξηγήσει στόν Μάγιστρο ὅτι ἦταν προτιμώτερο νά ἔχουν συνεργασία μαζί του καί νά γνωρίζουν οἱ ἄνδρες τῶν πολεμικῶν σκαφῶν του ὅτι μπορούσαν νά ὑπολογίζουν στή συμπαραστάση καί βοήθειά του «ὄμοιαν μ' αὐτήν πού προσέφερε καί προσφέρει μέ κάθε προθυμία στήν Ἀποστολική Ἔδρα...»⁴.

Παρόλα ταῦτα ἡ δράση τοῦ Λογοθέτη δέν ἀνακόπηκε οὔτε καί κατά τόν πόλεμο, πού κράτησε ἐπί πολλά χρόνια (1645-1669). Φαίνεται μάλιστα ὅτι οἱ ἀνάγκες πού δημιουργήθηκαν ἀπ' αὐτόν εὐνόησαν, γενικά, τό ἐμπόριο καί ἰδιαίτερα αὐτό τῆς Σίφνου μέ τίς εὐφρεῖς ἐνέργειες καί οἰκονομικές δυνατότητες τοῦ μισέρ Βασίλη. Ἐξακολούθησε, ἐπίσης, νά συγκεντρώνει καί τίς φορολογίες, τόσο ὑπέρ τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ὅσο καί ὑπέρ τῶν Βενετῶν οἱ ὁποῖοι, μέ τό νά θαλασσοκρατοῦν στήν περιοχή, ἀξίωναν καί αὐτοί φόρους. Σχετικό ζήτημα μέ τούς τελευταίους αὐτούς φόρους ἀνέκυψε ὅταν ὁ δικάριος Σίφνου Βαρθολομαῖος Πόλλα ἐπέτυχε, ὕστερ' ἀπό διάβημά του στόν Βενετό ναύαρχο Leonardo Foscolo, τήν ἀπαλλαγὴ τῆς ἐκκλησίας του ἀπό τόν φόρο, χωρίς νά ἐνημερώσει προηγουμένως τόν Λογοθέτη. Αὐτός ἀντέδρασε ἔντονα στήν ἐνέργεια τοῦ Βαρθολομαίου⁵ ἐπειδή τό ἰσόποσο τοῦ φόρου θά ἐπιρρίπτονταν σέ βάρος τῆς Κοινότητος. Τό γεγονός τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμή νά ψυχρανθοῦν οἱ σχέσεις μεταξύ Λογοθέτη - Πόλλα μέ ἀποτέλεσμα νά ἀρχίσει ὁ δεύτερος, ἐναντίον τοῦ πρώτου, πόλεμος διαβολῶν μέ ἐπιστολές πρὸς διάφορα ἐξέχοντα πρόσωπα τῆς Ρώμης καί τοῦ Βατικανοῦ. Ὅταν ὁ Λογοθέτης πληροφορήθηκε τίς ἐλλεινές ἐνέργειες τοῦ Πόλλα, ἔσπευσε νά ἀποδυναμώσει τίς κατηγορίες του μέ μίαν ἄκρως διπλωματική καί πολιτική ἐνέργεια. Εἰσηγήθηκε στό Βατικανό τήν προαγωγή τοῦ Πόλλα σέ ἐπίσκοπο τῆς χηρεύουσας τότε ἔδρας τῆς Σύρου⁶ πλέκοντας ὕμνους γιά τήν προσωπικότητα τοῦ κατηγοροῦ του!

Οἱ κατηγορίες τοῦ Βαρθολομαίου ἐναντίον τοῦ Λογοθέτη χρίζουν ἰδιαίτερης ἐξέτασης γιατί, ὅπως πιστεύω, πίσω ἀπ' αὐτές ἐνυπάρχουν τά ἀποδεικτικά στοιχεῖα δικαίωσης τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ Σιφνίου μεγαλεμπόρου ὡς πολιτικῆς προσωπικότητας μεγάλης ἐμβέλειας.

«Δέν παραλείπω», ἔγραψε στό Βατικανό ὁ Πόλλα, «νά ἐνημερώσω μέ ταπεινότητα τίς σεβασμιότητές σας ὅτι, μέ ἐντολή τοῦ κ. Βασίλη Λογοθέτη, ἀνεχώρησε γιά τή Μάλτα κάποιος Βιτόριο Κορφιάτης⁷ προκειμένου νά ἐπιτύχει τήν ἀπελευθέρωση τοῦ πασίγνωστου κουρσάρου Καραπατακῆ⁸, τόν ὁποῖο συνέλαβαν πέρυσι οἱ γαλέρες τῆς Μάλτας κατά τήν ἐπίθεση τῶν Τούρκων ἐναντίον τοῦ Κάστρου τῆς Τήνου. Αὐτόν τόν Καραπατακῆ πού

4. Παράρτημα, ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμ. 14.

5. SCPE/SOCG. 187, f. 441°.

6. Συμεωνίδη, Κοινωνία καί Παιδεία, τό ἔγγραφο 8 τοῦ παραρτήματος.

7. Γιά τόν Βιτόριο Κορυφαῖο ἢ Κορφιάτη, γραμματέα τοῦ Λογοθέτη, βλ. περισσότερα στοῦ Συμεωνίδη, Κοινωνία καί Παιδεία, σελ. 112-114.

8. Γιά τόν κουρσάρο Καραπατακῆ δέν γνωρίζω λεπτομέρειες.

έκανε νά τρέμει όλόκληρο τό 'Αρχιπέλαγος' αὐτόν πού ἦταν ἡ ἀφορμή νά πεθάνουν ἄδικα τόσοι χριστιανοί στή γαλέρα του καί, γιά νά μή μακρυγορῶ, αὐτόν πού συνετέλεσε μέ τίς κατασκοπίες του νά πέσει στά χέρια τῶν 'Οθωμανῶν ἡ πόλη τῶν Χανίων, γεγονός πού ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμή, ἀπό ἀσήμαντος καί φτωχός στρατιώτης, νά γίνει Μπέης, πού στήν τουρκική σημαίνει πρίγκιπας. 'Ο Θεός βοήθησε νά συλληφθεῖ καί νά γίνει σκλάβος γιά νά ἡρεμήσει τό 'Αρχιπέλαγος ἀπό ἀτελείωτες ἐπιδρομές. Τώρα ἐπιδιώκουν ἀπ' ἐδῶ, ὅπως προανέφερα, νά τόν ἀπελευθερώσουν, γεγονός πού κάνει ὅλους τούς χριστιανούς νά ὀδύρονται καί νά ἰκετεύουν τόν Μεγαλοδύναμο νά μὴν τόν δοῦν ποτέ ἐλεύθερο, πολλοί δέ εἶναι ἐκεῖνοι πού μέ παρακαλοῦν νά γράψω στή Μάλτα καί στίς σεβσμιοτήτες σας»⁹ νά ματαιώσουν τήν ἀπελευθέρωσή του.

Χωρίς νά ἔχει σημασία τό γεγονός ὅτι τήν ἴδια ἐποχή ὑπῆρξαν πολύ χειρότεροι ἀπό τόν Καραπατακή χριστιανοί κουρσάροι, ἡ μαρτυρία - κατηγορία τοῦ Βαρθολομαίου Πόλλα ἔχει ἰδιαίτερη ἀξία γιατί φανερώνει α) εἴτε τή μεγάλη διορατικότητα τοῦ Λογοθέτη γιά μελλοντική ἐξέλιξη τοῦ Καραπατακή στήν τουρκική Διοίκηση, γι' αὐτό καί φρόντιζε νά τόν ἀπελευθερώσει ὥστε νά ἀποκτήσει μελλοντικά ὀφέλη, β) εἴτε τόν σημαίνοντα μεσολαβητικό ρόλο πού τοῦ ἀνεγνώριζαν οἱ Τούρκοι ὥστε νά τοῦ ἀναθέσουν τήν ἀπελευθέρωση ἑνός χρησίου στελέχους τους.

Στήν ἀπελευθέρωση Τούρκων σκλάβων, ὅπως παλαιότερα Δυτικῶν χριστιανῶν, ὁ Λογοθέτης ἔδειξε μεγάλο ἐνδιαφέρον κατά τή διάρκεια τοῦ πολέμου. Τοῦτο μὲν γιά ἐντυπωσιασμό τῶν ἰθυόντων τῆς τουρκικῆς Διοίκησης, ἀλλά καί γιατί, κατόπιν ἐντολῆς τῆς τελευταίας, ἡ ἔξαγορά τους ἦταν ὑποχρεωτική καί ἐπ' ἀμοιβῆ. Καί γιά τό ζήτημα αὐτό ἔγραψε ὁ Βαρθολομαῖος Πόλλα στό Βατικανό:

«'Ο κ. Βασίλης αὐτός, κατά τά τελευταῖα ἔξι-ἑπτὰ χρόνια, ἔδωσε τά πάντα στήν ἀπελευθέρωση Τούρκων, μέχρι δέ σήμερα, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ ἴδιος, ἔχει ἀπελευθερώσει τετρακοσίους καί πλέον, μέ μεγάλη ζημία τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς Σίφνου. 'Εξ αἰτίας τοῦ γεγονότος τούτου, οἱ Τούρκοι τόν ἀποκαλοῦν «μπαμπά», δηλαδή πατέρα, ἐνῶ οἱ χριστιανοί τόν ὀνομάζουν Τούρκο καί μέ τό δίκιο τους. 'Επί πλέον, τόν ἔχω ἀκούσει μέ τά ἴδια μου τά αὐτιά νά λέει ὅτι μόνο στούς Τούρκους βρίσκεται ἡ σωτηρία μας.

'Ενημερώνω λοιπόν τήν ἁγία Προπαγάνδα γιά νά γνωρίζει ὅτι, ὁ εἰρημένος Βασίλης, μέ μύρια τεχνάσματα καί ἀπάτες στό παρελθόν, ὅταν ἦταν φτωχός, ἀπέκτησε καλή φήμη καί τήν ἐμπιστοσύνη ὄλων· τώρα πού εἶναι πλούσιος δέν ἐνδιαφέρεται γιά παρόμοια πράγματα, παρά μόνο πῶς νά γίνε-ται ἀρεστός στούς Τούρκους καί νά περιγελά τούς χριστιανούς. Γι' αὐτόν τό λόγο ἡ 'Αγία Προπαγάνδα νά μὴν τοῦ ἔχει καί τόσην ἐμπιστοσύνη...»¹⁰.

9. Συμεωνίδης, Κοινωνία καί Παιδεία, σελ. 146, ἔγγραφο ἀριθ. 7.

10. "Ο.π.π., ἔγγραφο ἀριθ. 6.

Οί πληροφορίες του Βαρθολομαίου, έστω ως κατηγορίες έναντι του Λογοθέτη, είναι πράγματι βαρυσήμαντες. "Όπως συνάγεται απ' αυτές, ο έμπειρότατος πολιτικός Λογοθέτης είχε αντιδυτικές θέσεις και πίστευε ότι, μία επάνοδος των Δυτικών στον κυκλαδικό χώρο, θα άνέτρεπε τά όσα ήδη είχαν επιτύχει υπέρ αυτών οι Έλληνες εύρισκόμενοι υπό την κυριαρχία των Τούρκων πού, στην πραγματικότητα, ήταν περίπου ανύπαρκτη. Αντίθετα, επί της εποχής των Φράγκων οι Κυκλαδίτες ούτε τή διοίκηση του τόπου τους ασκούσαν, ούτε τήν οικονομία του κατηύθυναν κατά τά συμφέροντά τους, ούτε κύριοι του έαυτου τους ήταν, αλλά ιδιοκτησίες των δυναστών τους. Ο Λογοθέτης, γνώστης των πραγμάτων και της πρόσφατης ιστορίας των νησιών, ήταν βέβαιος ότι μία κυριαρχική επάνοδος τους σ' αυτά θα σήμαινε νέα καθυπόταξη των Έλλήνων και ταπείνωση της Όρθοδοξίας πού είχε ηδη αρχίσει νά στερεώνεται στους προαιώνιους χώρους της. Αυτή τήν έννοια πρέπει ν' αποδώσουμε στά λόγια του Λογοθέτη: «μόνο στους Τούρκους βρίσκεται ή σωτηρία μας». Έλεύθεροι, περίπου, οι Έλληνες μέ τά προνόμια πού τους είχε παραχωρήσει τό τουρκικό κράτος, γιατί νά επιθυμούν επάνοδο της φραγκοκρατίας;

Η απελευθέρωση, έπειτα, μεγάλου αριθμού Τούρκων σκλάβων από τον Λογοθέτη και τήν Κοινότητα Σίφνου, μέ τήν καταβολή των ποσών της εξαγοράς τους, δέν αποτελούσε πράγματι οικονομικό βάρος, αφού οι απελευθερούμενοι έξοφλούσαν βραδύτερα τά χρέη τους και μέ ιδιαίτερη άμοιβή. Έπρόκειτο για πολιτική πράξη πού απέβλεπε στον έντυπωσιασμό των ύψηλά ισταμένων όργάνων της κεντρικής τουρκικής Διοίκησης, τά όποια, όπως ήταν επόμενο, εκτιμούσαν τον Λογοθέτη και τήν Κοινότητα Σίφνου για τίς ενέργειές τους και ήταν πρόθυμα, στη συνέχεια, νά προσφέρουν τή συμπαράστασή τους στά διάφορα ζητήματα και υποθέσεις τους. Για τήν εμπιστοσύνη και εκτίμηση πού έτρεφαν στό πρόσωπο του Λογοθέτη οι Τούρκοι, υπάρχει σημαντική μαρτυρία στις πηγές. Αναφέρεται ότι τό έτος 1654 ο καπουδάν πασάς, επιστρέφοντας στην ΚΠολη από τίς πολεμικές επιχειρήσεις της Κρήτης, στάθμευσε στη Σίφνο, εκάλεσε τον Λογοθέτη και του ανέθεσε νά διαπραγματευθεί μέ τους έχθρούς τους Βενετούς, για λογαριασμό της Τουρκίας, τους όρους για τή σύναψη ειρήνης και τερματισμού του πολέμου". Τό σπουδαίο αυτό γεγονός, εκτός από απόδειξη της εμπιστοσύνης πού έτρεφαν οι Τούρκοι στό πρόσωπο του Λογοθέτη, φανερώνει τίς διπλωματικές ικανότητές του, αλλά και τίς πολιτικές γνώσεις του πού τον καθιστούσαν άξιο νά διαπραγματευέται παρόμοια σοβαρά θέματα. Βέβαια ή διπλωματική εκείνη αποστολή του δέν στέφθηκε από επιτυχία γιατί οι Βενετοί δέν αποδέχτηκαν τον όρο άμεσης παράδοσης της Κρήτης στους Τούρκους, πλην σημασία έχει τό γεγονός αυτό καθ' έαυτό γιατί δηλώνει ότι ο Σίφνιος μεγαλέμπορος ήταν μία διακεκριμένη προσωπικότητα, ένας άνθρωπος κύρους και κοινής αναγνώρισης.

11. Βακαλοπούλου Ε. Άποστ., 'Ιστορία του Νέου Έλληνισμού. Θεσσαλονίκη 1968, τόμ. Γ', σελ. 499. Συμεωνίδη, Τό Άρχιπέλαγος, σελ. 23.

Β'. Συγκεκριμένες ενέργειες (πράξεις ή παραλείψεις) του Βασίλη Λογοθέτη, για τόν όποιο φυσικά δέν υπήρχαν έμπόδια στην πραγματοποίηση τών έπιθυμιών του, άποκαλύπτουν τίς προθέσεις, τούς στόχους και τά μεγαλεπήβολα σχέδιά του υπέρ του Όρθοδόξου Έλληνισμού. Στόν τομέα αυτόν έπραξε πολλά και σημαντικά, περίπου άθόρυβα και χωρίς προκλήσεις πρός τούς θαλασσοκρατούντες Βενετούς ή τούς κυριάρχους Τούρκους. Κατά τρόπο μεθοδικό διοργάνωσε τήν Κοινότητα και τή λειτουργικότητά της, ανέπτυξε τό έμπόριο και τήν Οικονομία τής Σίφνου, ή όποία άπετέλεσε τό οίκονομικό και κοινωνικό κέντρο τών Κυκλάδων. Άν και έπισήμως «προστάτης» του Καθολικισμού, κατάφερε νά τόν περιθωριοποιήσει μέσω του όρθοδόξου Κλήρου και Σιφνίων άγιορειτών μοναχών. Οί τελευταίοι επέστρεψαν ή, πολύ πιθανόν κλήθηκαν νά έπιστρέψουν στό νησί τους, όπου ίδρυσαν μετόχια τής άγιορείτικης Σιμωνόπετρας, Μονής τής μετανοίας τους, όπως ο Ίερεμίας του Όρφανου τόν Άγιο Άρτέμιο (1629) και ο Νικηφόρος Τρουλλίδης τόν Άγιο Άντύπα (1636)¹². Αύτοί, ως προϊστάμενοι τών μετοχίων τους και άλλοι τέσσερις - πέντε συμμοναστές τους, όλοι οί πνευματικοί του τόπου, κατεπολέμησαν έντονα τόν Καθολικισμό, τόν συνυφασμένο μέ τήν Φραγκοκρατία και τούς, κατά καιρούς, διερχομένους αντιπροσώπους του ιεραποστόλους - προπαγανδιστές¹³. Ό Λογοθέτης, ως πρόξενος τής Γαλλίας, «προστάτευε» τούς τελευταίους, τούς φιλοξενούσε ή μετέφερε δωρεάν μέ τά πλεούμενά του σέ γειτονικά νησιά και τούς ένίσχυε οίκονομικά. Δέν έκανε όμως τό ίδιο και για τήν τοπική Καθολική Έκκλησία, οί ναοί τής όποίας λ.χ. κινδύνευαν, από έλλειψη συντήρησης, νά καταπέσουν σέ έρείπια (ένω δαπανούσε τεράστια χρηματικά ποσά για τήν, εκ θεμελίων, άνέγερση όρθοδόξων ναών)¹⁴, ή άφινε τόν καθολικό έπίσκοπο Σίφνου Giacomo della Rocca σέ οίκονομική άνέχεια και άκρα έξαθλίωση, γεγονός πού τόν άνάγκαζε νά μή διαμένει στή Σίφνο, αλλά στην Άνδρο, όπου τόν συντηρούσαν συγγενείς του.¹⁵

Ό Λογοθέτης πίστευε ότι, ή Φραγκοκρατία και τό φεουδαρχικό σύστημα διοίκησης πού είχεν αυτή καθιερώσει, μέ έξουθενωτική καθυπόταξη τών Έλλήνων άποτελούσε και έπρεπε νά μείνει παρελθόν μέ κάθε μέσον, όπως και τό σύνδρομό της του Καθολικισμού. Όταν μάλιστα άπεβίωσε ο έπίσκοπος della Rocca (1643), μετλήθηκε μύριους τρόπους προκειμένου ν' άποτρέψει τόν διάδοχο του τελευταίου Giovanni Camponesco ν' αναλάβει τά καθήκοντά του, πράγμα πού επέτυχε¹⁶. Και ένω ο Καθολικισμός κατέρρευε άσυγκράτητα στή Σίφνο (και τίς άλλες Κυκλάδες), ή Όρθοδοξία άνελάμβανε δυναμικά και έπικρατούσε παρακάμπτοντας μέ έπιτυχία διάφορα έμπόδια, ένδυναμώνοντας τό φρόνημα τών Έλλήνων. Τό 1646 μάλιστα ή Σίφνος και τά νησιά

12. Συμεωνίδη Μ. Σίμου, Μοναστήρια τής Σίφνου, Άθήνα 1984, σελ. 54 κ.έπ. και Του ίδιου, Καί ο Άγιος Άντύπας μετόχι τής Μονής Σίμωνος Πέτρας του Άγίου Όρους, έφημερ. «Σίφνος», φ. Μαρτίου 1986.

13. Συμεωνίδη, Κοινωνία και Παιδεία, σελ. 31.

14. Συμεωνίδη, ό.π.π. σελ. 38.

15. Συμεωνίδη, Έκκλησιαστ. Ίστορία τής Σίφνου, «Σιφνιακά», τόμος Δ' (1994), σελ. 38.

16. Ό.π.π., σελ. 39. Βλ. και στό έδώ Παράρτημα τό έγγραφο 24.

Ἄμοργός, Ἀνάφη, Ἀστυπάλαια, Ἴος, Μύκονος, Σέριφος, Σίκινος, Φολέγανδρος, Ἡράκλεια «καί τά περίξ αὐτῶν» μικρονησία, ἀνυψώθηκαν σέ Ἀρχιεπισκοπή, μέ ἔδρα τή Σίφνο καί πρῶτον ἀρχιεπίσκοπο τόν διακεκριμένο λόγιο καί πνευματικό ἱερομόναχο Ἀθανάσιο Μαρμαρά, ἀπό τή Σαντορίνη (1646-1673)¹⁷. Πιστεύω ὅτι ἡ σύσταση τῆς νέας Ἀρχιεπισκοπῆς ὀφείλονταν στόν Λογοθέτη, ὁ ὁποῖος διατηροῦσε στενές σχέσεις μέ τούς πατριαρχικούς κύκλους ΚΠόλεως, ὅπως θά ἱστορηθεῖ κατωτέρω.

Ἄλλος, παράλληλος, στόχος τοῦ Λογοθέτη καί τῆς Κοινότητος Σίφνου, ἦταν ἡ μέριμνα γιά τήν Παιδεία καί ἡ ἀνάπτυξη τῆς κοινωνικῆς ὑποδομῆς τοῦ νησιοῦ. Συστηματική μετάδοση τῶν στοιχειωδῶν γραμματικῶν γνώσεων στους νέους πραγματοποιοῦσαν οἱ ὀρθόδοξοι κληρικοί στά «μικρά σχολεῖα» πού διατηροῦσαν σέ ναούς καί μονές. Ὅταν οἱ δύο καθολικοί ἱερεῖς, πού διόρισε τό Βατικανό στή Σίφνο τό 1625, θέλησαν νά συστήσουν Σχολεῖο (μέσω τοῦ ὁποῖου πίστευαν ὅτι θά μετέδιδαν στά ἑλληνόπουλα τίς βασικές ἀρχές τοῦ Καθολικισμοῦ), ἡ Κοινότητα τούς συμπαραστάθηκε μέ κάθε τρόπο καί παραχώρηση σχολικῶν αἰθουσῶν. Τό Σχολεῖο λειτούργησε δέκα περίπου χρόνια μέ δύο τάξεις καί μορφώθηκαν σ' αὐτό πολυάριθμοι νέοι οἱ ὁποῖοι διδάχτηκαν σ' αὐτό καί μαθήματα Μέσης Παιδείας. Ὁ Λογοθέτης φρόντισε κι' ἔγιναν δεκτοί, στό μέν Ἑλληνικό Κολλέγιο Ρώμης ὁ Βίκτωρ Κορυφαῖος, στό δέ Κολλέγιο Urbano ὁ Βαρθολομαῖος Πόλλα, ἀδελφός τοῦ βικαρίου Σίφνου Μάρκου Πόλλα. Ὁ Βαρθολομαῖος, μετά τήν ἀποπεράτωση τῶν σπουδῶν του καί τή χειροτονία του στή Ρώμη, κατά τό καθολικό δόγμα, σέ πρεσβύτερο, τοποθετήθηκε τό 1651 στό βικαριάτο Σίφνου ὅπου, πέραν τῶν ἄλλων δραστηριοτήτων του, ἴδρυσε Σχολεῖο Μέσης Παιδείας, στό ὁποῖο, ἐπίσης, σπούδασε μέγας ἀριθμός μαθητῶν ὡς τό 1659. Σ' αὐτό τόν διαδέχτηκε, ὡς τό 1664, ἄλλος ἀπόφοιτος τοῦ Κολλεγίου Urbano, ὁ Γεώργιος Πέρης¹⁸.

Οἱ πολυάριθμοι μαθητές τῶν «μικρῶν σχολείων» τῶν ὀρθοδόξων κληρικῶν καί τῶν «ἀνωτέρων Σχολείων» τῶν καθολικῶν ἱερέων τῆς σαραντάχρονης περιόδου 1625-1664, ἀπετέλεσαν, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, τίς νέες πνευματικές δυνάμεις τοῦ τόπου πού, εἴτε ὡς κληρικοί - διδάσκαλοι, εἴτε ὡς ἔμποροι - ναυτιλλόμενοι - παραγωγοί, συνετέλεσαν σημαντικά στήν πρόοδο καί τήν κοινωνική ἀνάπτυξη τοῦ νησιοῦ. Μάλιστα, κατά τήν ἴδια περίοδο, παρατηρεῖται ἀξιόλογη κίνηση τοῦ βιβλίου, ἀλλά καί σύσταση Σχολῆς Κωδικογράφων στόν χώρο τῆς Μονῆς Ἀγίου Ἰωάννου Θεολόγου Μογκοῦ ἀπό τόν λόγιο ἱερομόναχο Παρθένιο Χαιρέτη, πρόσφυγα ἀπό τήν Κρήτη. Ὁ Χαιρέτης, ἄνθρωπος μέ οὐμανιστικές σπουδές, «παρακαλέσθη» ἀπό τούς ἰθύνοντες τήν Κοινότητα, δηλ. ἀπό τόν Βασίλη Λογοθέτη, νά ἐγκατασταθεῖ στόν Θεολόγο, οἱ μοναχές τοῦ ὁποῖου εἶχαν ἀνάγκη ἄξιου πνευματικοῦ. Ἀπό τή θέση αὐτή, ὁ σοφός διδάσκαλος, προσέφερε κορυφαῖο ἔργο στήν Κοινωνία τῆς Σίφνου ἐπί μισόν καί πλέον αἰῶνα¹⁹.

17. Ὁ.π.π., σελ. 48 ἔπ.

18. Συμεωνίδη, Κοινωνία καί Παιδεία, σελ. 26 ἔπ. Βλ. γιά τόν Βαρθολομαῖο καί στή σελ. 94 τοῦ παρόντος, §V.

19. Συμεωνίδη, ὁ.π.π. σελ. 46, ὑποσ. 12.

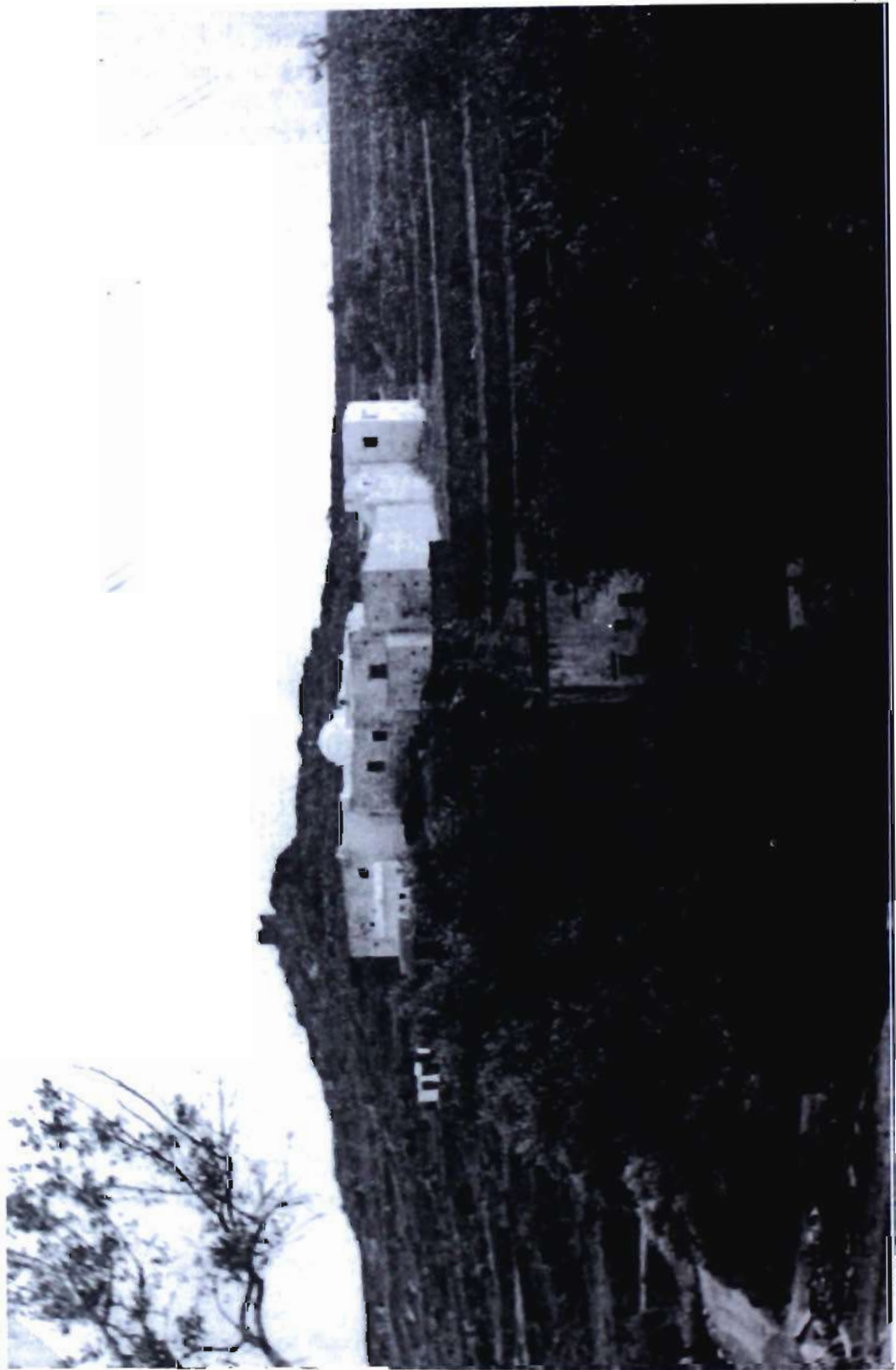
Ὁ Βασίλης Λογοθέτης, πλουσιώτατος καί παντοδύναμος ἀπό τὰ μισά ἡδὴ τῆς περίλαμπρης σταδιοδρομίας του (1630 καί ἐξῆς), φαίνεται ὅτι εἶχεν ἀρθεῖ ὑπεράνω ἀτομικῶν - προσωπικῶν ἐπιδιώξεων καί εἶχεν ἀναγάγει ὡς ὑπέρτατο στόχο του τὴ γενικὴ προαγωγή καί κατακυριάρχηση τῶν ὀρθοδόξων νησιωτῶν στὴν εὐρύτερη περιοχὴ μὲ ἐπίκεντρο τὴ Σίφνο. Μὲ ἄλλους λόγους ὑπηρετοῦσε τοὺς στόχους τῆς Ἐθναρχοῦσης Ἐκκλησίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ΚΠόλεως, μὲ τὸ ὁποῖο διατηροῦσε, ἐπίσης, στενές ἐπαφές καί σχέσεις. Αὐτὴ τὴν ἐποχὴ μάλιστα πατριάρχευε ὁ πολὺς Κύριλλος Λούκαρις, ὁ φωτισμένος ἐκεῖνος πατριάρχης, πού ἀπέβλεπε στὴν πνευματικὴ ἀναβάπτιση τοῦ Γένους μὲ ἀνάπτυξη τῆς ἐλληνικῆς Παιδείας. Ὁ Λογοθέτης, κατὰ τίς μεταβάσεις του στὴν ΚΠολη, εἶχε φαίνεται δικτυωθεῖ καί μὲ τοὺς πατριαρχικούς κύκλους καί, ὡς μέγας οἰκονομικός παράγων καί σημαίνουσα προσωπικότητα, συμμετεῖχε ἐνεργά στίς προσπάθειες ἐπίτευξης τῶν στόχων του. Τοῦτο συνάγεται ἀπὸ τὸ γεγονός παροχῆς φιλοξενίας στὴ Σίφνο στὸν οἰκουμενικὸ πατριάρχη Ἰωαννίκιο Β', μετὰ τὴν ἔκπτωσή του ἀπὸ τὸν θρόνο καί ἐπὶ ἓνα τουλάχιστον ἔτος, ὡς τὸν Μάρτιο 1655.²⁰

Κορύφωση τῶν προσφορῶν τοῦ Λογοθέτη, ὑπῆρξεν ἡ ἴδρυση, τὸ 1642, τῆς μεγάλης ἀνδρικής Μονῆς τῆς Παναγίας Βρυσιανῆς. Ἐπιθυμία του ἦταν, τὸ ἐν λόγω ἴδρυμα, ν' ἀποβεῖ μεγάλο πνευματικὸ κέντρο καί φυτώριο παραγωγῆς νέων καί ἱκανῶν κληρικῶν - διδασκάλων, στά πρότυπα τῆς ἱστορικῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου τῆς Πάτμου, γι' αὐτὸ καί ἐπέλεξε, συμβολικά, ὡς τόπον ἀνέγερσής της τὸν χῶρο τοῦ πατμιακοῦ μετοχίου στὴ Σίφνο, τὸν τόπο δηλαδὴ τὸν ὁποῖο δώρησαν τὸ 1587 ἡ Ἄννα Καναβάρη καί ὁ πατέρας του στὴ Μονὴ τῆς Πάτμου.

Ἡ Μονὴ τῆς Βρυσιανῆς, τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ Λογοθέτη, πού λειτουργεῖ συνεχῶς ἐπὶ 356 χρόνια (1642-1998), ἐξέθρεψε μέγαν ἀριθμὸ ταγῶν τῆς Ἐκκλησίας πού, εἴτε ὡς διδάσκαλοι ὅπου Ἑλληνισμός, εἴτε ὡς ποιμενάρχες πολλῶν μητροπόλεων καί ἐπισκοπῶν²¹, δικαίωσε τοὺς μεγαλεπήβολους στόχους του.

20. Ὁ.π.π., σελ. 45.

21. Ὁ.π.π., σελ. 117 ἐπ., ὅπου κατάλογος Σιφνίων ἀρχιερέων.

Τό μοναστήρι τῆς Βρύσσης. (Φωτογρ. 1961).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΒΡΥΣΙΑΝΗΣ ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΗ

Α. Οί γονεῖς τοῦ Βασίλη Λογοθέτη, μέ κοινή διαθήκη τῆς 27ης Ἰουλίου 1587, δώρησαν τήν ἐκκλησία «*ὀνόματι Θεοτόκος, εὕρισκομένην στό Πέρα(σ)μα*» ἢ Βρύση, μέ ἱκανή κτηματική περιουσία, «*στόν Θεολόγον στήν Πάτμον*», ὁ ὁποῖος διατηροῦσε στή Σίφνο, ἀπό παλαιότερα, μετόχι «*ὀνόματι Σωτήραν καί Ἁγίους Ἀναργύρους καί ἄλλας*» ἐκκλησίας καί κτήματα. Ἡ δωρεά ἔγινε ὑπό τρεῖς ὄρους:

α) «*νά ἐορτάζει ἡ (δωριζόμενη τῆς Θεοτόκου) ἐκκλησία στίς ὀκτώ τοῦ Σεπτεμβρίου στό γενέσιον*».

β) «*νά λειτουργᾷ*» ὁ ἐκάστοτε οἰκονόμος τοῦ πατριακοῦ μετοχίου στή Σίφνο «*τήν μίαν Κυριακήν στόν Σωτήραν (ἔδρα τοῦ μετοχίου) καί τήν ἄλλην στήν Παναγίαν στή Βρύση*» καί

γ) νά περιέρχεται στούς δωρητές «*ἕως τῆς θανῆς τους*» ἡ μισή ἐσοδεία τῶν δωριζομένων κτημάτων¹. Βραδύτερα καί πρό τοῦ ἔτους 1602 ὁ πατέρας Λογοθέτης τροποποίησε τόν τελευταῖον αὐτόν ὄρο ὡς ἐξῆς: «*νά παγαίνη ἡ ἐσοδεία ἡ ἔμισή εἰς τήν μπαναγιά*» τῆς Βρύσης (ἴσως δηλ. στούς διαθέτες) «*καί ἡ ἔμισή εἰς τό μετόχι*» τοῦ Θεολόγου στή Σίφνο, μέ τήν ὑποχρέωση πάντοτε τοῦ ἐκάστοτε σ' αὐτό οἰκονόμου «*νά λειτουργᾷ Κυριακή παρά Κυριακή τόν ναόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου*» πού ἔπρεπε «*νά ἐορτάζεται καί νά φωταγωγῆται παντοτείνά*»².

Ἐπιθυμία δηλαδή τῶν γονέων τοῦ Λογοθέτη ἦταν ὁ ναός τῆς Παναγίας στή Βρύση νά μὴν εἶναι ἓνα ἐξωκλήσι, ὅπως πολλά ἄλλα, ἀλλά ναός μέ τακτικές, ἀνά δεκαπενθήμερο λειτουργίες, μέ κανονικές ἐτήσιες πανηγύρεις καί συνεχῆ φωταγωγήση ἓνας ναός μέ λειτουργικότητα καί τακτικά ἔσοδα (τήν ἔμισή σοδεία τῶν κτημάτων) γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν διαφόρων ἀναγκῶν του, ὥστε καί τό μνημόσυνο τῶν δωρητῶν νά εἶναι συνεχές. Ὅταν λοιπόν ὁ Λογοθέτης ἀπεφάσισε νά ἀνεγείρει στή Σίφνο καί μεγάλο ὀρθόδοξο ἀνδρικό μοναστήρι «*διά βοήθειαν πολλῶν πτωχῶν καί ὠφέλεια ψυχῶν*», ἀλλά καί «*διά ψυχικόν ἔδικό του*»³, ἐπέλεξε, ὡς τόν πλέον κατάλληλο πρὸς τοῦτο ἔργον, ἐκεῖνον τῆς Παναγίας τῆς Βρύσης:

α) γιατί εἶχε μ' αὐτόν προγονικούς δεσμούς καί ἐπειδή ἐπιθυμοῦσε νά

1. Συμμεωνίδης, Βρυσιανή 1981, σελ. 11, 45.

2. Ὁ.π.π., σελ. 12.

3. Ὁ.π.π., σελ. 16.

ἐνεργοποιηθοῦν οἱ ὄροι πού εἶχαν θέσει οἱ γονεῖς του κατά τό 1587 ἀφοῦ, ὅπως ἔγραφε στίς 10 Ὀκτωβρίου 1642 στόν ἡγούμενο τοῦ Θεολόγου Πάτμου, «*κανένα ἀπό ταῦτα (τά ὀρισθέντα) δέν εἶδα νά κάμουνσι (οἱ οἰκονόμοι), ἐξόχως ἀπό τήν (ἐτήσια) ἑορτήν τῆς παναγιᾶς, ὅπου πάει ἕνας παπᾶς καί λειτουργά καί ἀπό ἐκεῖ (καί ἔπειτα) ὄλον τόν χειμῶνα ἐξεχειμωνιάζασιν τά πράματα (= πρόβατα, κατσίκια) μέσα καί πολλές φορές ἐπῆγα καί ἀτός μου (= ὁ ἴδιος) καί ἤβγαλά τα*»⁴. Αὐτή τήν ἀπαράδεκτη κατάσταση, πού κρατοῦσε μάλιστα ἐπί πολλά χρόνια, ἤθελε νά ἀνατρέψει, γιά νά ἔχουν οἱ γονεῖς του τό μνημόσυνό τους, κατά τήν ἐπιθυμία τους καί

β) γιατί εἶχε τή γνώμη ὅτι ἂν ἡ νέα Μονή ἀνεγείρονταν σέ ἔκταση ἰδιοκτησίας τοῦ Θεολόγου τῆς Πάτμου, θά ἀποκτοῦσε ἰδιαίτερη αἴγλη, ὡς ἕνα παράρτημά της. Γι' αὐτό, ὅπως ἔγραφε ὁ ἴδιος, ἐνώ «*ἐμποροῦσα νά κάμω ἀλλοῦ τήν ὄρεξή μου (= τήν ἐπιθυμία μου) καί εἰς καλύτερον τόπον, μά διά τήν τιμήν τοῦ μοναστηρίου, διά ταυτό δέν ἐθέλησα παρά νά γενῆ εἰς τόν τόπον τοῦ Θεολόγου...*»⁵.

Β'. Ἀφοῦ συνεννοήθηκε μέ τό ἡγουμενοσυμβούλιο τοῦ Θεολόγου Πάτμου, τό ὁποῖο ἔδωκε τή σύμφωνη γνώμη του, καί προῆλθε στίς ἀπαραίτητες προεργασίες (ἔγκριση τουρκικῶν Ἀρχῶν κλπ.), ὁ Λογοθέτης προχώρησε μέ γοργούς ρυθμούς στήν ἀνέγερση τοῦ μοναστηριακοῦ συγκροτήματος τῆς Βρύσης, τό ὁποῖο εἶχε σχεδόν περαιωθεῖ μέχρι τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1642. Εἶχαν μάλιστα ἐπιλεγεί καί «*κάποιοι πατέρες νά πᾶσιν ἐκεῖ*»⁶, ὥστε νά τεθεῖ σύντομα σέ λειτουργία. Ἀκριβῶς τότε, τό ἡγουμενοσυμβούλιο τῆς Πάτμου, πού ὑποψιάστηκε πρόθεση τοῦ Λογοθέτη γιά αὐτονόμηση τῆς νέας Μονῆς (ἐπειδή θεωροῦσε σωστό νά ἐκλέγεται ἡγούμενός της ἀπό τοὺς μονάζοντες σ' αὐτήν), ἄρχισε νά τοῦ προβάλλῃ διάφορα ἐμπόδια καί ἐπέμενε νά ἡγουμενεύει σ' αὐτήν ὁ ἐκάστοτε οἰκονόμος της. Ὅταν ὅλες οἱ διαβεβαιώσεις του γιά ἐξασφάλιση τῶν συμφερόντων τῆς Μονῆς τοῦ Θεολόγου δέν εἶχαν ἀπήχηση στό ἡγουμενοσυμβούλιό της, ὁ Λογοθέτης προσέφυγε στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο κι' ἐζήτησε τήν ἀνακήρυξη τῆς Βρυσιανῆς σέ πατριαρχικό σταυροπήγιο, αὐτόνομο καί ἀνεξάρτητο. Ὁ πατριάρχης Παρθένιος Α', μέ σιγίλλιο τοῦ ἔτους 1643 ἀπεκατέστησε «*τό ἱερόν μοναστήριον τῆς Βρύσης ἐλεύθερον, αὐτόνομον, σταυροπηγιακόν μοναστήριον, μόνῳ τῷ οἰκουμενικῷ θρόνῳ ὑποκείμενον*»⁷ καί μὴ ἐξαρτώμενο ἀπό τή Μονή τοῦ Θεολόγου τῆς Πάτμου. Ἐτσι ἡ τελευταία βρέθηκε πρό τετελεσμένου γεγονότος, ἀπώλεσε δέ καί περιουσιακά στοιχεῖα της, πράγμα πού δέν ἐπιθυμοῦσε ὁ Λογοθέτης. Μέ νέα αἴτησή του πρὸς τό Πατριαρχεῖο παρεκάλεσε καί ἐκδόθηκε δεύτερο, συμπληρωματικό, σιγίλλιο τόν ἐπόμενο χρόνο (1644), τοῦ ἰδίου πατριάρχου, μέ τό ὁποῖο ἐπαναβεβαιώθηκαν μέν τά σταυ-

4. Ὁ.π.π., σελ. 47.

5. Ὁ.π.π., σελ. 16.

6. Ὁ.π.π., σελ. 47.

7. Ὁ.π.π., σελ. 20 ἐπ.

ροπηγικά προνόμια τῆς Βρύσης, ὀρίσθηκε ὁμως καί ἡ καταβολή ἀπ' αὐτήν ἐτήσιας οἰκονομικῆς χορηγίας πρὸς τὴ Μονὴ τοῦ Θεολόγου, ἔναντι τῆς ἀπωλεσθείσης κτηματικῆς περιουσίας τῆς⁸. Δύο χρόνια ἀργότερα, στίς 11 Μαΐου 1646, ὕστερ' ἀπὸ πρόταση τοῦ Λογοθέτη, ὑπεγράφη μεταξὺ αὐτοῦ καί τῆς διοίκησης τῆς Μονῆς τῆς Πάτμου συμφωνητικὸ μέ τό ὁποῖο ἡ δεύτερη παρεχώρησε στή Βρυσιανή ὁλόκληρη τὴ μετοχιακὴ περιουσία καί τίς ἐκκλησίες τῆς στή Σίφνω μέ τὴν ὑποχρέωση καταβολῆς ἀπ' αὐτήν «κάθα τρεῖς χρόνους ριαλιῶν ἑκατόν, διὰ πάκτος (= ἐνοίκιο) τῶν αὐτῶν πραγμάτων»⁹. Ἔτσι, ἡ Βρυσιανή, ἐκτός ἀπὸ τὴν ἀκίνητη περιουσία μέ τὴν ὁποία τὴν προικοδότησε ὁ ἰδρυτὴς τῆς, ἀνέλαβε καί τὴν ἄμεση ἐκμετάλλευση τῆς μετοχιακῆς περιουσίας (ἐκκλησιῶν καί κτημάτων) τοῦ Θεολόγου στή Σίφνω, ὥστε νὰ ἔχει σημαντικὰ ἔσοδα γιὰ τὴν ὁμαλὴ λειτουργία τῆς.

Ὁ Λογοθέτης προχώρησε καί στή διοργάνωση τῆς νέας Μονῆς, τὴν ἐπάνδρωσὴ τῆς μέ ἱκανοὺς μοναχοὺς καί ἡγούμενο τόν διακεκριμένο «δι' ἀγιότητα βίου καί ἐπὶ ἰατρικὴ τέχνη» ἱερομόναχο Ἰωνᾶ Ἀποστόλη¹⁰, διατηρώντας γιὰ τόν ἑαυτό του καί ἐπὶ μεγάλο διάστημα, τὴ γενικὴ ἐπιστασία τῆς. Στίς 10 Μαΐου 1654 προῆλθε στή σύνταξη κτητορικῆς διαθήκης, ἀποτελουμένης ἀπὸ εἰσαγωγικὸ μέρος καί 19 ἄρθρα· μέ τίς περιεχόμενες σ' αὐτὰ διατάξεις κανόνιζε τόν τρόπο λειτουργίας καί τῆς συνέχειάς τῆς¹¹.

Ἡ Μονὴ τῆς Βρύσης ἐξελίχθηκε, κατὰ τοὺς σχεδιασμοὺς καί τὴν ἐπιθυμία τοῦ Λογοθέτη, στό λαμπρὸ ἐκεῖνο μοναστικὸ φυτώριο, στό ὁποῖο προσῆλθαν καί ἐξετράφησαν, στοὺς αἰῶνες πού ἀκολούθησαν, πολλὰ ἐξέχοντα ἀναστήματα τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας πού, εἴτε ὡς διδάσκαλοι, εἴτε ὡς ἐπίσκοποι, ἐδίδαξαν ἢ ἐποίμαναν τόν Ἑλληνισμό ὡς τὴν Ἐπανάσταση τοῦ '21 καί ἔπειτα¹².

8. Αὐτόθι.

9. Ὁ.π.π., σελ. 23 ἐπ.

10. Ὁ.π.π., σελ. 35 ἐπ.

11. Ὁ.π.π., σελ. 29 ἐπ.

12. Γιὰ τό μοναστήρι τῆς Βρυσιανῆς βλ. τίς ἐργασίες μου α) Ἡ Κυρία Βρυσιανή, ἡγουν συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Σίφνω Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, Ἀθῆναι 1966 καί β) Ἡ κυρία Βρυσιανή (τὰ νεώτερα ἱστορικὰ στοιχεῖα), Ἀθῆνα 1981. Γιὰ τοὺς διαπρέπαντες μοναχοὺς τῆς βλ. τό ἔργο μου Κοινωνία καί Παιδεία κ.λπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΗ

Ο Βασίλης Λογοθέτης απέβίωσε τό έτος 1659, πρό τής 25ης Ίουνίου του έτους τούτου¹, όπως προκύπτει από έπιστολή του Πέτρου Ρόζα, ίδιας ήμερομηνίας και έτους:

«Έπί πολλά χρόνια ή εύλογημένη ψυχή του αποβιώσαντος κυρίου Βασίλη Λογοθέτη, πάππου μου, υπηρέτησε πάντοτε μέ διακεκριμένη εύσέβεια και συνέπεια τήν Άγία Προπαγάνδα και τούς ιεραποστόλους της σ' αυτά τά μέρη του Άρχιπελάγους, μολοντί έλληνικού δόγματος, έχαιρε δέ τής εκτιμήσεως των σεβασμιωτάτων καρδιναλίων Barberini και Carroni. Τώρα, μέ τό νά μείνω έγώ στη διακυβέρνηση (του τόπου) και τή θέση του αλήστου μνήμης πάππου μου, αναλαμβάνω μέ ταπεινότητα και εύπειθεια νά προσφέρω τίς υπηρεσίες μου στις διαταγές των σεβασμιωτήτων σας...»².

Συνεπώς, ό Λογοθέτης απέβίωσε πρό τής 25ης Ίουνίου, ίσως μάλιστα λίγες ήμέρες νωρίτερα, αν λάβουμε υπόψη ότι ό Ρόζας είχε συμφέρον νά γράψει άμέσως στη Ρώμη ότι διαδέχτηκε τόν αποθανόντα, προκειμένου ν' αναγνωρισθεί σύντομα έπίσημος αντιπρόσωπός της («προστάτης» του καθολικισμού) στη περιοχή.

Είναι βεβαιωμένο ότι ό Λογοθέτης, πρό του θανάτου του, έγγραψε, άγνωστο πότε ακριβώς, τή διαθήκη του μέ τήν όποία ρύθμισε τά περιουσιακά του και άλλα θέματα, κατά τίς επιθυμίες του. Υποθέτω ότι τοϋτο έγινε τό έτος 1654, κατά τό όποιο συνέταξε και τήν «κτητορική» διαθήκη του υπέρ τής Παναγίας Βρυσιανής, μέ τήν όποία καθόρισε λεπτομερώς τούς κανόνες λειτουργίας της. Τό περιεχόμενο τής «κτητορικής» είναι, πρό πολλου, γνωστό³,

1. Τελευταία πληροφορία για τόν διάσημο μεγαλέμπορο είναι τής 25ης Ίανουαρίου 1659 κατά τήν όποία, εύρισκόμενος στην Άνδρο, συνυπέγραψε έγγραφο μεταβίβασης τής γυναικείας μονής του Άγίου Άντωνίου στην όμοια τής Παναχράντου [Δ. Πασχάλη, Δώδεκα έν Άνδρω Βυζαντινά Μοναστήρια, στην Έπετηρ. Έταιρ. Βυζαντινων Σπουδων, έν Άθήναις 1936, τόμ. ΙΒ', σελ. 20]. Δέν είμαι βέβαιος αν πρόκειται για τό ίδιο πρόσωπο ή συνωνυμία. Άνεζήτησα τό σχετικό έγγραφο για έπιβεβαίωση τής υπογραφής, αλλά, παρά τήν έρευνα πού διεξήγαγε ό κ. Δημ. Ιω. Πολέμης, Διευθυντής τής Καίρειου Βιβλιοθήκης Άνδρου, (τόν όποιο εύχαριστώ θερμά και από τή θέση αυτή), δέν ανευρέθηκε τοϋτο.

2. Συμεωνίδη, Κοινωνία και Παιδεία, σελ. 148.

3. Τό κείμενο τής κτητορικής διαθήκης δημοσίευσε ό πρωτοπρ. Ίωάννης Σπ. Ράμφος, Τό Κτητορικών Τυπικών τής Έερας Μονής τής Βρύσεως, έφημ. «Σιφναϊκή Φωνή», φ. Ίανουαρ. 1968. Άναδημοσιεύθηκε στοϋ Συμεωνίδη, Βρυσιανή 1981, σελ. 29 επόμε.

ενώ από τήν πολιτική διαθήκη του γνωρίζουμε μόνον ότι κατέλιπε 2.000. δουκάτα υπέρ τῆς ἀνωτέρω Μονῆς, ἀπό καταθέσεις του στή Βενετία⁴. Τά κεφάλαια αὐτά διαχειρίζονταν ὁ ἐγκατεστημένος στήν πόλη τῶν δόγηδων Νικολός Κοντόσταυλος, γιά τόν ὁποῖο ἔχουμε ἤδη κάνει λόγο στά προηγούμενα, ἀδελφός τοῦ Μιχελέτου, πού εἶχε συζευχθεῖ τήν ἐγγονή τοῦ Λογοθέτη Κατερίνα Κωτάκη. Χωρίς νά γνωρίζουμε λεπτομέρειες, τά χρήματα τῆς δωρεᾶς Λογοθέτη υπέρ τῆς Βρυσιανῆς ἦταν, ἐπί πολλά χρόνια, μπλοκαρισμένα στή Βενετία καί χρειάστηκε νά μεταβεῖ ἐκεῖ ὁ ἱερομόναχος Ἰωνᾶς Ἀποστόλης, στή δεκαετία τοῦ 1690, γιά νά τά ἀποδεσμεύσει⁵.

Τόν Λογοθέτη διαδέχτηκε ὁ Πέτρος Ρόζας, τόσο στόν ἐμπορικό Οἶκο, ὅσο καί στήν πολιτική Διοίκηση τῆς Σίφνου καί τά προξενικά ἀξιώματα. Ἀπεβίωσεν ὁμως σύντομα, τό ἔτος 1662, ὕστερ' ἀπό ταλαιπωρίες πού πέρασε σ' ἕνα ταξίδι του στή Ραγούζα⁶. Ἀπό τήν πολυσέλιδη διαθήκη του, πού ἔγραψε τόν ἴδιο χρόνο⁷, πληροφοροῦμαστε τή μεγάλη οἰκονομική ἐπιφάνειά του, τίς ποικίλες συναλλαγές του καί τήν ἔκταση τῶν δραστηριοτήτων του. Τοῦτον διαδέχτηκε ὡς *caro* (= Ἐπίτροπος) τῆς Σίφνου, ὁ ἄλλος μεγαλέμπορος τοῦ νησιοῦ Μιχελέτος Κοντόσταυλος, ὁ ὁποῖος, ἐπίσης, ἀπεβίωσε σύντομα, μετά τόν Μάρτιο τοῦ 1667⁸ ἀπό βασανισμούς τῶν Τούρκων πού τόν κατηγορήσαν γιά παρακρατήσεις φορολογιῶν καί παροχή βοήθειας στούς πολιορκημένους στό Κάστρο τῆς Κρήτης Βενετούς⁹. Ὅταν κατά Μάρτιο τοῦ 1667 ἔφτασε στή Σίφνο ὁ ἀποστολικός ἐπισκέπτης Sebastiani, βρῆκε «τόν Μιχελέτο Κο-

4. *Συμεωνίδη, ὁ.π.π.*, σελ. 39 ἐπόμε. Βλ. καί *Συμεωνίδη Μ. Σίμου*, Τό ἀντίγραφο τοῦ Α' Κώδικος τῆς Βρυσιανῆς, στά «Σιφνιακά», τόμ. Β' (1992), σελ. 165.

5. Αὐτόθι.

6. *Συμεωνίδη Μ. Σίμου*, Ἀπό τόν Νικολό Κοντόσταυλο (1662) καταγγελία καθολικοῦ ἐπισκόπου Σύρου καί σύσταση κληροδοτήματος στή Σίφνο, περιοδ. «Κυκλαδικά Θέματα», τόμ. Γ' (1986), τεῦχος 13.

7. *Μέρτζιου Δ. Κων.*, Μία διαθήκη ἐκ Σίφνου τοῦ 1662, στήν Ἐπετηρ. τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλλ. Δικαίου, ἔκδοση Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐν Ἀθήναις 1958, τεῦχος 8, σελ. 107.

8. *Συμεωνίδη Μ. Σίμου*, Ἀνδρικά ἱστορικά ἔγγραφα κ.λπ., σελ. 90 ἐπ. ὅπου ἰκανές γι' αὐτόν λεπτομέρειες. Γιά τήν κοινωνική προσφορά τοῦ Μιχελέτου καί ἰδιαίτερα στήν Παιδεία τῆς Σίφνου βλ. *Συμεωνίδη*, Κοινωνία καί Παιδεία κ.λπ., σελ. 54 ἐπόμε.

9. Λαϊκό στιχοῦργημα τῆς ἐποχῆς, στό ὁποῖο περιγράφεται ἀπόφαση τοῦ Τούρκου ναυάρχου Καπλάν πασσά νά καταστρέψει τή Σίφνο ἐξ αἰτίας τοῦ Μιχελέτου Κοντόσταυλου, ἀναφέρει τίς ἀφορμές:

«.....

Ἐγώ ἄεγα στήν Σίφνον νά δράμω,
μ' ἀπόφασιν νά τήν ἐξεμπιτάρω,
γυναίκας καί παιδιά καί ἄνδρας νά πάρω,
γιά τ' ἔχω γρηκητά καί κάτεχέ το
τό πλοῦτος ἐκεῖνο τοῦ Μιχελέτο
κι' ἐμένα τά χαράτζια μου κρατίζει,
καί χαρασιά καί τσόχαις μέ στολίζει,
κ' ἔξ' ἀπ' ἐτοῦτο πέμπει καί μεγάλα
σοκόρσα (= βοήθειες) εἰς τό Κάστρο πλιά παρ' ἄλλα
καί τσ' ὀρισμούς μου ποτέ δέν ὀμπεδίρει
μηδέ ἐμέ, μηδέ καί τοῦ Βιζύρη κ.λπ., κ.λπ.»

[Καρόλου Ἰω. Γκιών, Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου, Ἐρμούπολις 1876, σελ. 154-157].

ντόσταυλο, *caro del isola*) (= επίτροπο, κυβερνήτη του νησιού) σοβαρά άσθενούντα στο κρεβάτι»¹⁰. Στά του θανάτου του αναφέρεται ο μονάκριβος γιός του Άντώνιος σέ γράμμα του 1712:

«Όταν απέβίωσε ο πατέρας μου, πρό 45ετίας, εγώ ήμουν ηλικίας έξι έτων και εύρισκόμουν έδω στή Βενετία, όπου μέ φυγάδευσαν, προκειμένου νά γλυτώσω από τούς Τούρκους έξ αίτίας τών όποιων μάλιστα πέρασε στήν άλλη ζωή ο πατέρας μου, άπογυμνωμένος και από όλα τά ύπάρχοντά του»¹¹.

Τόν Μιχελέτο διαδέχτηκε στή διοίκηση τής Σίφνου ο πρωτότοκος άδελφός του Γάσπαρος Κοντόσταυλος, τό 1669, κατόπιν αίτήσεως τών Σιφνίων («... *così pregato da tutti quei popoli per loro governatore...*» = κατόπιν παρακλήσεως του λαού, νά γίνω Κυβερνήτης του, έγραψε ο ίδιος)¹². Οί Σίφνιοι, έξυπνα φερόμενοι ή μαθημένοι από τήν καλή διοίκηση του Λογοθέτη, ήθελαν νά έχουν Ήγέτη τους μιά ισχυρή προσωπικότητα, ικανή ν' αναλαμβάνει όλες τίς ευθύνες και άξια νά προασπίζεται τά συμφέροντα του τόπου ένώπιον τών Άρχών. Τόν επόμενο μάλιστα χρόνο 1670, ο Γάσπαρος αναδέχτηκε και το αξίωμα του προξένου τής Βενετίας στήν Κρήτη, τουρκοκρατούμενη πλέον, τό όποιο υπηρέτησε λαμπρά και διετήρησε ως τό 1684. Καθ' όλο τό διάστημα τουτο και παρά τίς ύποχρεώσεις του στήν Κρήτη, ο Γάσπαρος δέν έπαψε, βοηθούμενος από συνεπιτρόπους, νά είναι *governatore* τής Σίφνου, στήν όποία βρίσκονταν τακτικά για τίς έμπορικές έργασίες του και για επίσκεψη τής οικογένειάς του πού διέμενε σ' αυτήν. Άπεβίωσε πρό του Δεκεμβρίου 1690¹³.

Άξιο παρατήρησης είναι τό γεγονός ότι, καθ' όλον περίπου τόν 17ο αιώνα, ή Σίφνος είχε τό προνόμιο νά διακυβερνηθεί από ικανότατους οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες, οί όποιοι, μέ τήν όλη δραστηριότητά τους, ανέπτυξαν και στερέωσαν τήν Οικονομία της και τό κοινωνικό - πνευματικό επίπεδο του λαού. Στηριγμένη σ' αυτές τίς βάσεις, αντιμετώπισε, παρά τίς αναπόφευκτες απώλειες, δύο βενετοτουρκικούς πολέμους (1645-1669, 1684-1699) και πραγματοποίησε σημαντικές προόδους σέ όλους τούς τομείς, όπως έχω ήδη περιγράψει σέ άλλες έργασίες μου¹⁴. Πρωτεργάτης και δημιουργός τών σημαντικών αυτών προϋποθέσεων, μέ τίς όποιες τό νησί εισήλθε άκμαίο και στον επόμενο, τόν 18ο αιώνα, υπήρξεν ο Βασίλης Λογοθέτης. Δέν γνωρίζω άν τό όνομά του μνημονεύεται κατά τίς τελούμενες στήν Παναγία Βρυσιανή, πού αυτός ανήγειρε και ανίδρυσε, λειτουργίες και μάλιστα άνελιπώς.

10. Συμεωνίδη, Άνδρικά ιστορικά έγγραφα, σελ. 92. Του ίδιου, Κοινωνία και Παιδεία, σελ. 61.

11. Συμεωνίδη, Άνδρικά ιστορικά έγγραφα, σελ. 82-83, 92.

12. Ο.π.π., σελ. 94.

13. Αυτόθι.

14. Συμεωνίδη, α) Ίστορία τής Σίφνου, Άθήνα 1990, 6) Έκκλησιαστική Ίστορία τής Σίφνου, γ) Παιδεία και Κοινωνία κ.ά.

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΕΓΓΡΑΦΩΝ**

1.

SCPF/SOCG. 185, 204^v - 205^r

17 Δεκεμβρίου 1638
Χίος

«... venne uno del rito loro a confessarssi, il piu principale e maggior mercante di la; questo ha corrisponenza con tutte l' isole per conto de mercantie e con Venetia et Ancona e da lo dassi Iddio Benedetto et edificarsi grandemente perche con esser una persona di tanti affari e maneggi e molto timorato d' Iddio e molto retto nei suoi negotii fugendo ogni offessa d' Iddio e la sua casa si puo dire refugio e solessamento dei poveri et oppressi et anco de forestieri, siano secolati religiosi et vescovi che passano di la con tutti usa la carita completamente et mi sono maravigliato assai di lui, in non commovessi manco con primo moto contra alcuni ladri, perche vicendo con una barca mentre eravano la per passar ad' un' altra isoletta fu preso, spogliato et venduto da loro, e solito pigliar allegramente ogni cosa contraria dalla mano d' Iddio dicendo sempre che Iddio li manda quel male per bene suo e molto pio et devoto etiandio in dir il rosario della Madonna Santissima molto spesso devotione in solita appresso i Greci e fin ora ha da 4 ovvero 5 chiese belle fabricate con gran spesa alli Turchi per haver da loro la licenza s' offeri protamente come l' ho consigliato far un tabernacolo a modo nostro per mettersi dentro con deceza il Santissimo Sacramento che li greci soglono tener dentro un sacchetino appeso nel muro, domandandolo nella confessione che opinione haveva del nostro rito, mi rispose che tiene per buono il loro et migliore il nostro e che sempre tien per Cappo sua Santita. Doppo la confessione uscì questo e pubblicamente diceva che mai in vita sua s' era confessato con maggior sodisfatione dell' anima(;) sua di quella volta e che i loro confessori non sanno niente e diceva d' haver sentito due che revelavano le cose della confessione et come che questa persona e di grand autorita appresso quell' isola anche appresso a tutte l' altre e s' hanno tutti universalmente inconcetti d' huomo assai buono et il piu dotto di loco nessuno piu ardira a dir contra...

Chio 17 di Dicembre 1638

Michele Almbertino

2.

SCPF/SOCG. 161, 129^r

25 Αύγουστου 1639
Σίφνος

L' obligationi che tengo in servir questa chesa et temendo mi sempre li

suoi rapresentati credo haverano inteso V(ostre) eminenzie et... per obligo.... Vengo con la presente.... a far riverenza alle eminenzie vostre et quanto poso racomandar me alle loro grazie come loro bon servitore pregandole con ogni sumissione di conservarmene.... degnasse della mia minore servitu, pero oltre che mi faro particolar honore mi prorano haver obligo di piu servire.

Il reverende padre Marco da Pola officiator della chiesa di Santo Antonio di questa isola se ne venne per devotione et beneficio d' essa percio prego quanto possi V(ostre) eminenzie che le racomandate e favorite sotto le loro grazie essendo sono, quieto e di bona edificazione a tutti e sempre ben volerlo essendo che ha servita et agomentata detta chiesa da gia 6 anni e per fine riverentissimo et humilissimo le bacio le veste et alle loro gracia mi ha ricomando.

Sifanto 1639 li 25 agosto
Di V(ostre) Eminenzie
Humilissimo et Divotissimo
V(ice)cons(ol)e del' arcipelago
del Re christianissimo
Βασίλης λογοθέτις

Στό verso (f. 142') τά έπόμєνα:

Sifanto
25 Agosto 1639
Il console Francese del Arcipelago

Racomanda alla protetione della Sacra Congregazione Don Marco da Pola come quello che ha servito di capellano per lo spatio di sei anni in quell' isola, e senon viene hora a Roma per sua devotione e per servitio della medesima chiesa.

"Αλλη γραφή

Questo console e un Greco cattolico... e fautore de latini e puo far gran servitio a nostri vescovi e missionarii massimamente col Aga del Mar Bianco.

"Αλλη γραφή

Si scriva a questo signor Basilio Logotheta, console della natione Francese con ringraziarlo di quanto fa in favore de catholici di quelle parti e pregarlo a continuare in favorirli e massimamente li rescovi Latini dell' Arcipelago e faccio(;) Antonio Sera da Scio missionario a Rodi e quando a pre Marco da Polla da S(ua) S(antita) raccomandato se gl' e dato qualche aiuto e s' e dichiarato missionario di questa Sacra Congregazione in riguardo della sua racomandatione, il qual....

3.

Bibl. Marchiana
ITT. VII, 1191 (=8881), 247r

15 Νοεμβρίου 1639
Χίος

Ritrovandomi in questa città per negotio importante della nostra isola, che il S(igno)r Iddio perdoni a chi è stato causa come credo sia stata V(ostra) E(minenza) Ill(ustrissi)ma informata del successo dal s(igno)r Giacomo Balsarini se bene spero dal S(igno)re che le cose si acomodarano senza alcun nostro interesse havendo rimesso il tutto alla maestà del S(igno)r Iddio, che è protettore dell' innocenti per la qual causa mi leva il modo di poter venir in persona a riverir l' ecc(elen)za V(ostra) Ill(ustrissi)ma; ma piacendo al S(igno)re Marcio venturo sarò a Venetia ove haverò occasione di venir giornalmente equirli (;). In tanto la supplico riverentemente di comandarmi in quello stimara che le mie debolissime forze potranno estendere perche prometo a V(ostra) E(minenza) Ill(ustrissi)ma che per trovarà sempre un servitore di perpetua guancia (;) che mentre la grandezza sua vorrà far la esperienza lo trovarà con veri effetti. Se ne viene costà il signor Michel Grippari, mio cordialissimo et interessato amico per baciare le piedi a V(ostra) E(minenza) Ill(ustrissi)ma et ricever la g(raz)ia che di più ho supplicato humilmente quando me ne trovavo costà l' anno passato, supplicandola di novo genuflesso di far conoscer questo giovine che le mie raccomandationi habbi partorito effetto in aiuto et solievo suo, amandolo come proprio figliolo et il favore che riceverà lo tenero per mio particolare et acressserano le infinite mie oblihi che ho apresso l' E(minenza) V(ostra) Ill(ustrissi)ma ringraciandola vivamente per raccomandamento del Signor Renier.

Da medemo Grippari resterà pienamente informata V(ostra) E(minenza) Ill(ustrissi)ma delli miei interessi il quale li acontarà a bocha non pretendoli esplicare per hora per molti rispetti, con che fine humilissimo a V(ostra) E(minenza) Ill(ustrissi)ma m' inchino.

Di Scio li 15 Novembre 1639 s.v.

Di V(ostra) E(minenza) Ill(ustrissi)ma

Humilissimo et Devotissimo Servitore
Basilio Logotheti
Βασίλις λογοθέτης

a Ecc(ellentissimo) s(igno)r Bailo di Con(stantinopo)li.

4.

Bibl. Marchiana
ITT. VII 1191 (= 8881), 250^r

29 'Ιουνίου 1640
Σίφνος

Dal si(gno)r Michel Gripari intento quanto V(ostra) E(minenza) Ill(ustrissi)ma habbi provato li suoi interessi circha il suo a comodamento et le resto con perpetua obligazione con offerirme di novo all ec(ellen)za V(ostra) Ill(ustrissi)ma in ogni occoreza cosi publica come privata per farla conoscer come son sempre desideroso di mostrare la mia pronta et real servitu a V(ostra) E(minenza) Ill(ustrissi)ma con ogni minimo suo ceno se bene hora che intendo il felice suo ritorno alla desiderata patria che il S(igno)r Iddio gli lo concedi con prospinta, posso ancor io con piu animo inviarmi alla volonta di Venetia per baciare in persone le veste all' Ec(ellen)za V(ostra) Ill(ustrissi)ma et dedicarme per suo humilissimo servitore, con che fine riverentmente a V(ostra) E(minenza) bacio le veste. Di Sifanto 1640 29 Giugno.

A V(ostra) E(minenza) Ill(ustrissi)ma alla quale agiongo come le statue sono pronte et piaciando al Si(gno)re con la mia venuta le portero per esser cosa zelosa ne mi fido consegnarle ad altra persona.

5.

SCPF/SOCC. 165, 60^{rv}

10 'Ιουλίου 1640
Σίφνος

Mi conviene cosi mio obligo grande et con inchinato capo ringratiare la divina potenza della gracia concessami senza ver uno mio mente con haverme fato degno di sub' intrare nella gracia et benevolezza di quella incomparabile maesta tenuta dico della S(an)ta Congregazione di Propaganda Fide delche non haverebbe la dapendere da altro solo indicibile carita dalli eminentissimi rappresentati suoi.

Inchino dunque il capo et con divota riverenza bacio le veste a sue eminenzie rigrangiando che se son degnate di acetar un loro servitore cosi minimo, come le preffesso essere, offecendomi che con il proprio sangue diffendere et mantener l' interessi di questa S(an)ta Chiesa Romana (come per la gratissima delle sue eminenzie mi ha lasciato ricepute a 20 Maggio pass(ato) per il R(everen) de pre Marco Dapola) come par il passato ho fato in molte ocorenze, a ben che non vedo alcuna corrispondenza in proprio fato da questi officiatori come loro obligo et e per causa del monsignor vescovo Don Giacomo della Rocha essendo che dall' ora che hebbi il titolo del vescovato non s' e comparso per niun modo qui ma absente di continuo cosa

certo molto contraria alla ragione; onde stimo che sara stato molto beneficiata di detta chiesa quando s' ha trovasse presente alla sua provincia et non andar in parte, dove che non li aspetano ne voglio dire che quando mancasce il R(everen)de pre Marco che attende alla administratione della chiesa restarebbe serata afato V(ostre) Eminenzie certarano piu meglior... informate dal R(everen) de pre Vignol (;) l' attor della presente.

Eminentissimi Signori

havevamo stimato felicità et honor non quando potessimo avere qualche officata piu dotta accio che havese anco a predicare l' evangelio del nostro Christo per fine della nostra salute, non voglio sperare come son certo che haverebbe la fuit fruto grande et lo merito renderebbe a SS eminenzie, perciò pregamo non ci manchare. incienza dire solo questo per aviso. Essendo antrovarme il mese passato a Scio per servizio comesso dall' signor Capitan Bassa di Constantinopoli habbiamo discosto con l' Illustrissimo signor Battista Moroni come depositario del danaro della S(an)ta Chiesa desiderando che da quelli s' impregassero in tanto habile per beneficio della S(an)ta Chiesa dove offerendomi io a fare con ogni mio potere la servitu. Ho trovato in bona parte della citta in pregare da cercha piastre 350. questo avisando con prima occasione de passaggio rifato sapere acio si effeuisca l' operato.

Eminentissimi signori se non potemo conforme che meritta alle eminenze loro, preghiamo che siamo escusati se lo manca, per fine humilissimamente con devota riverenza inchino il capo et bacio le vesta et a loro eminenzie affermo

Siffanto a x Luglio stil novo 1640

Di Vostre Eminentie

Obligatissimo et Devotissimo Servo
Basilio Locotetti, console
del Re christianissimo della Nation
Francese.

6.

SCPF/SOCG. 165, 93r

23 Μαρτίου 1641
Σίφνος

L' affeto riverentissimo che porto a V(ostre) Eminenze mi da coraggio di continuar in quella devotione che ho sempre fato per il passato inagumento della chiesa catholica che si atrova in questo luoco et in particolar dopo la riceputa di questa di V(ostre) Eminenze di 28 Dicembre 1639 cesami da pre Marco Dapola nel suo ritorno in questo luoco non ho mancato di usar ogni diligenza per la quitanza del danaro inviato a Scio a Signor Vincenzo Moroni dalli quali parte sono impiegati in tanti beni di bona rendita in questa isola e sara cresciuta la devotione de tutti noi mentre fosse persone atti nel dir et

predicar l' evangelio et custodir le anime che patiscono per la essentia del Rev(erendissi)mo vescovo causato per la crepita sua eta ne si puo veder in questo luoco, onde son necessitate per la riverenza che porto alla S(an)ta Congregazione di notificar il tutto a V(ostre) Eminentie... possono proveder col zelo della loro carita per mandar qualche homo diligente... che haverebbe fati pronto assai, con che fine humilmente a V(ostre) Eminenzie m' inchino

Siffanto 1641 23 Marzo

Di V(ostre) Eminenzie

Humilissimo et Obligatissimo

Basilio Logotheti

viceconsole del Re hristianissimo della

Nation Francese

7.

SCPF/SOCG. 165, 59° + 68°

10 'Απριλίου 1641

Σίφνος

L' affeto riverentissimo che porto a V(ostre) eminencie mi da coraggio di continuare in quella divotione che ho sempre fato per il passato in agumento della chiesa catholica che s' atrova in questo loco et in particolare doppo la riceputa di quella di V(ostre) Eminencie di 20 dicembre 1639 resami da pre Marco Dapola nel suo ritorno in questo loco, non ho mancato di usar ogni diligenza per l' agiuto del danaro inviato a Scio all' signor Vizzenzo Moroni dali quali parte sono impiegati in tanti beni di bona rendita in questa isola.

Eminentissimi S(igno)ri vedo che la chiesa patisce causa la etta crepita de R(everendissi)mo Vescovo, che per la sua impotenza non si vede mai in questo luoco onde son necessitato per la riverenza che le porto et alla S(an)ta Congregazione di notificar il tuto et lascia cresciuta la devotione da tuti noi quando fosse persona atta et accio anco predicasse l' evaggelio// V(ostre) eminenzie provederano col proprio zelo della loro carita che ha mandato qualche religioso degno che haverebbe fato fruto assai benche fine humilissimo a V(ostre) eminenzie m' inchino.

Agiungo di piu questo particolare come il R(everendissi)mo Vescovo per quanto posso giudicare havera da ricercare altra debbita le intrade di questi beni con tutto che non fu mai visto in niuna occorenza della chiesa ne stimato l' oblige che haveva, pero desidero di V(ostra) Eminenzia loro ordine et misaregiato la quale mai davano per via di Ancona nele mani del Signor Giacomo Tromba dove s' attrova una mia saicha et riprendera la resposta facile et...

1641 Siffanto 10 Aprile

Di V(ostre) Eminenzie

Humilissimo et Riverendissimo
Basilio Logotheti, v(ice)console
del Re christianissimo dela Nation Francese.

Στό verso (f,68^v) τά έπόμєνα:

Sifanto
10 Aprile 1641
Basilio Logotethi Viceconsole Francese

Da conto di haver investito in beni stabili di quell' isola parte dei denari rimessi al Morone in Scio per il verscovato di Thermia: si duole che Monsignor Vescovo non comparisce mai cola: e fa istanza che si provveda di persona giovevole a quelle anime, che non hanno mai ne predica, ne altro essercitio catt(oli)co.

E si nasciti se il vescovo non faccendo niente per quelle anime. ha de goder l' entrata dei detti beni comprati. Si mandino le sue lettere a Giacomo Tromba in Ancona, dove sta una sua barcha di partenza per quello vota.

Κατωτέρω, μέ άλλο χέρι:

Il vescovo e vecchio de crepito di 90 anni incirca sta in Andro, isola vicina, al governo de suoi havendoli bisogno d' un...

In questa isola vi e un prete detto don Marco per missionario della Sacra Congregazione con 15 scudi all' anno.

8.

SCPF/SOCG. 167, 567^v

14 Μαΐου 1642
Σίφνος

Il cap(it)an Zorzi Raffo haveva da comparire nelli piedi di sua santita con commissione delli habitanti del isola di Chimulo per ricercare il solievo loro delli danni et interessi havuti dal cav(all)er monsu Seglia mentre con il suo patachio si atrovava in detta isola l' anno 1638, la qual istanza essendo giusta e raggionevole, mi e parso di acompagnarlo con queste poche righe a solo effeto di pronta espeditione et di buona giustitia. Di tanto prego V(ostre) Emin(en)ze R(everendissi)me ancor che ben m' assicuri che senza tali evitamenti loro non haverebano mancato di amministragliela essendo persona che molto bene merita, ogni soglievo per le cortesie usate alla Cavallier et altri capitani de vascelli che sono capitati in detta isola, come apieno sarano certificate dalle patenti che s' atrovano nelle sue mani.

Debbo parimente rap(resen)tar a V(ostre) Emin(en)ze l' interessi intolerabili ch' io ancora ne ricevo continuamente delle feluche et bergantini armati da Malta, poi che m' atrovo in questa mia isola con quindeci e piu vasselli quali tutti allaggiornata vengono spogliati da loro senza timor d' Iddio, per il che ricorro riverentissimo al gente santissimo dell' Em(inen)re V(ostre) Ill(ustrissi)me, acio si compiatia, usase questa caritta verso di me, essendo loro disipulo che con loro comandamento sia incaricato all' Emin(entissi)mo gran Maestro di dar espresso ordine alli capitani di detti vascelli armati che per l' havenire non debbano alcun impazzo alli vascelli et robbe mie.

Questa medema istanza ero per fare d' avanti l' Eminentissimo gran Maestro, ma per non dar da intender a quei tali che mi spogliano ch' io habbi fatto alcun ricorso contra di loro e che li paresse di farmi peggio, mi e convenuto di acenare questa gracia a V(ostre) Eminenze R(everendissi)me il conseguimento di tal beneficio sara proprio alla loro caritta alle quali inchiniandomele le riverisco.

Da Sifanto li xiiii Maggio 1642
Di V(ostre) Emin(en)ze R(everendissi)me

Humilissimo et Reverendissimo
Basiglio Logotheti console

9.

SCPF/SOCG. 39, 416^r

4 Μαΐου 1643
Σίφνος

Vengo con questa a far profondissima reverenza come humile et indegno servitore suplico come Monsig(no)r n(os)tro vesscovo passo di questa vita al diece di Aprile e lasso debiti no 62 pezze da otto e la sua roba é di pocca valuta e non so chi fare e me trovo confuso per non restare la chiesa in debito vado in Chio prima per renovare li comandamenti da capetan passa novo e vero in fine che vive questo signor Logotheti non havemo paura da insuno ma non possono mancare li comandamenti per molte cose che importano in servitio di nostra chesa la morte di Monsignore. Signor Logotheti ha fato grandissimo honore fato chiamare tuti li sacerdoti de rito greco di compagnarlo in sepultura che erano No 51 e vero che ho fato lo officio mio secondo la usanza della nostra chiesa, ma loro hano fatto per honorarlo e per respeto della nostra chiesa. l' altro ero in ordine di venire a Roma per negotii di questa chiesa perche fino che me comandate et havero vita non lascerò questa chiesa perche havemo speranza per lo aiuto di sua divina maesta e la beneditione del nostro signore e di vostra signoria Ill(ustrissi)ma di propagare il nostro rito catholico suplico vostra signoria

Ill(ustrissi)ma et prego humilmente inchinando il capo come patrone pietoso verso di noi e vero che non son odegni di piliare questa ardire mala clemenzia e la pieta di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma me intendera tuto il mio cuore essendo che me trovo tanto tribulato perche non ho lettere di servire li mei padroni conforme la animo mio per questo ho voluto di venire a Roma con mio fratello Bartolomeo di poter con authorita e favore di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma meterlo in quale colegio dove piacera a V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma perche sapete bene noi di questa parte non havemo la comodita mantenere persone in christianita che io volevo venire custi come ho dito di sopra ma la morte di Monsignore me fato restare per non pandonare la chiesa e le poche anime latine che se trovano cui per lo denaro della mia missione lo darete a chi dara ordine mio fratello Zorzi De polla per via di Ancona e mandaro ancora la mia receputa senza numero e V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma meterete lo numero quelli che saranno per la compra di Andro procurate in quante prima perche ogni giorno vano debitando per amor delli charazi e non dano utile niente e qua sono terreni boni come li altri che havemo comprato chi che dano otto per cento ogni anno e che non vada la cosa prologando e non essere la chiesa interessata procurate per via del signor Logotheti, e vero che lui ha da fare assai cose importabile per lo magistrato di Constantinopoli, ma pigliara ancora questo fastidio quando sara ordinato da V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma e lo fara per l' amor della Sacra Congreg(arione) perche se trova humile et obredientissimo filiolo della Santa Chiesa Romana, da Constantinopoli dano authorita a signor Logotheti che abia authorita e potesta a tutte le cose di Arcipelago come procuratore di gran turcho il generale della armata, cioé campeta passa da la autorita per amor delli charazi che abia la cura di pigliarli tutti in mano sua come persona fidita a tutti li principi e quando V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma lo farete degno di scriverli racomandate tutte la chiese che se trovano in Levante della parte della Sacra Congreg(azione) perche saranno sertite in quello che lui po come aiutato il Monsignore Archivescovo di Axia e il Monsignor vescovo di Andro che avevano da fare con li greci per interessi delle loro chiese. no altro e baccio la vesta di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma.

Siffanto alli 4 di Maggio 1643

A Vostra Signoria Ill(ustrissi)ma

Humilissimo et indegno servitore
pre Marco de Polla.

10.

SCPF/SOCG. 39, 415^v

10 Μαΐου 1643
Σίφνος

Havendo sempre fati osservir me prontissimo et devotissimo alla servitu et

comandam(en)ti delle eminentie V(ostre) in parecchie occasioni non mi pare licite di farne noveli a voler replicar quello del passate tuttavia per sodisfatione della mia pronta volonta essendo sempre bisognoso et molte affetionate di afaticar me in servitu loro, vengo con la presente mia reverendissima a suplicar l' eminentie V(ostre) che si degnino alevare la mia pronta offerta et pervenir senza alcuni sparagni in carito a cio posso continuare per sodisfatione mia et continuo per honore. Acuso a l' eminentie V(ostre) la morte del Em(inente) Vescoro D(on) Giacomo che il Si(gno) re Idio li da pace all' anima fu al ult(imo) Marzo passato il quale lascio debita de piastre 37 non incluso il carazo del presente anno et altre minudazie ma la intrada sia in stato di coglierla et senza ingano tutte le cose restarano cautamente servate et si dara poi refatione.

Da p(adre) Marco Dapola non ha mancati continua servitu et solitudine in tutte le occorenze della chiesa et con honore.

Vengo apresar l' eminentie V(ostre) che havendo da comparire davanti che d(on) Bartolomio da Polas per fin che potra con il favor et protetione loro subintrare nel Colegio et meritato come intesi da supremi signorie per cio ancor io devotissimo servitore delle eminentie V(ostre) prego di essere favorite.... sarebbe altro a noi con una sodisfatione la sua riuscita stimando per honore della patria et con particolar beneficio a molti et stimandolo del favore restarebbe io in partecolar obligatissimo, con che fine reverentissimo le bacio le veste.

1643, 10 Maggio di Sifanto
Delle Vostre eminentie

Affettuosissimo et Obligatissimo Ser(vitore)
Βασίλης Λογοθέτης
εδικό σας

11.

SCPF/SOCG. 173, 200r

12 'Ιουλίου 1646
Σίφνος

L' infinite obligationi che ho verso V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma non so con che modo remuverarle se non con pregar il S(igno)r Idio della sua esaltatione con quelli honori che sono proprii alla sua grandezza.

- M' e stata gratissima l' ultima di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma di 20 Dicembre passato per havermi rapresentato l' amorevolezza sua in comandarmi per la capela esistente a Milo di mia raggione per esser concessa alli r(everen)di officiatori ritrovati in detta isola, la qual con ogni pronteza ho cesso et renonciato alla loro potenza e mi contente in fin tanto essendo desideroso

di incontrar in maggior occasione per dimostrarmele piu affetuoso verso la S(an)ta Congregatione de Propaganda Fide, essendo prontissimo di agradire le loro esibitioni per atestare li effetti apresso le loro eminentie con qual fine le prego dal S(igno)re ogni vera felicità et contente et le batio le veste.

Sifante 1646 12 Luglio

Di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma et Rev(erendissi)ma

Affetuosissimo et reverentissimo

Βασίλισ λογοθέτις

12.

SCPF/SOCG. 177, 155ⁿ

2 Ὀκτωβρίου 1647

Σίφνος

Ricevei la gratissima di V(ostra) Ill(ustrissi)ma di 6 Ottobre 1646 che se bene ho tardato a rispondere non fu colpa mia se non di mancamento di occasione alla quale havendo trovato l' occasione del signor Manolachi Grippari mio amorevolissimo nepote che se ne viene costì con la sua famiglia, non pottendo piu soffrire le tiranie de turchi, non ho voluto mancare a riverire V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma et ringraziarla del favore fatomi in metere quel ragazzo raccomandatoli al collegio et se fin hora non haverano depositato il danaro che per ordine si col dare, prego V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma farlo per me che di tutto sarà cortesemente sodisfata.

Li doi padri Gesuiti, mi hanno ricercato la chiesa che mi atrovo havere a Milo con un pezzo di terreno intorno essa per far un convento; Io per amor di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma et per servire la sede apostolica mi offeró prontissimo non solamente di questo poco ma di tutto quello mi atrovo senza alcuna incognitione professando esserle uno delli piu minimi servitori, del che ne atendero aviso da V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma, col ritorno del detto mio nipote, qual vivamente raccomanda alle protetione di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma acio possa inpetrare qual che contenuto da sua santità per cortentemente della sua famiglia sicuró che mediante il favore della di lui benignità resterà consolato, questo favore sarà fatto a me suo devoto servitore et restaró etertemente obligato a V(ostra) Sig(no)ria Ill(ustrissi)ma alla quale humilmente bacio le mani.

Siffanto 12 ottobre 1647 stil vecchio

Di V(ostra) Sig(no)ria Ill(ustrissi)ma

Humilissimo et Obligatissimo Servitore

Basilio Logotheti

13.

SCPF/SOCG. 177, 157r

29 Μαρτίου 1648

Σίφνος

D' alquanto tempo che qui s' atrova il rev(eren)de padre Francesco Micheluci vicario generale d' Athenes per prossequire alla sua residenza et essendomi racomandato a questo effeto ho procurato con ogni effication di effetuare l' intentione della Sedia Apostolica come per sempre son stato e saro prontissimo a servirla, ma per li correnti tempi di calamità e di grandissimo pericolo venedomi esposto da quelle parti, ho stimato bene il fermar detto reverende padre qui con noi per... a tempo dovuto che tal volta con tutto l' affeto quanto mi é inporto anzi io et tutti questi signori della nostra citta resteressimo molto consolati di tener un ingento tale apresso di noi havendone molto bisogno et sarebbe di molti fruti, essendo padre di esemplarita e di sodisfatione nostra che haverebbono ocacione li nostri figli di inparare restando privi per mancanza de maestri; non di meno atendero a quanto V(ostre) Eminenzie disponevano soperchio, V(ostre) Eminenzie Ill(ustrissi)me mi hano scrite di concederle una mia chiesa nell' isola di Milo et ho dato risposta con haverla asegnata al beneplacito di V(ostre) Em(inen)zie, solo atendo aviso a qual persona debba renunciarla per officiarla che tanto prontamente eseguiro; va oltre racomando a V(ostre) Em(inen)ze Ill(ustrissi)me l' inclusa suplica di questi Padri (;) per comiserare a presto la Ser(enissi)ma R(eppublica) di Venetia il pietoso nostro stato et per fine humilmente m' inchino et riverintemente bacio le R(everendissime) loro Vesti. Di Siffanto li 29 Marzo stil. vechio 1648

Humilissimo et Obligatissimo Servitore

Βασίλις λογοθέτης.

14.

SCPF/SOCG.177, 158r

16/26 'Απριλίου 1648

Σίφνος

Vedo quanto V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma mi scrive et tanto sará eseguito subito giunto il Monsignor Ill(ustrissi)mo vescovo di Milo, V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma m' accena per un mio nipote la qual con mi renda maraviglia non havendo io nipote nella parte di Roma; Et quanto V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma non vede mie lettere non pretera tanta fede ad ogni uno.

Non di meno ringratio per infinito la sua Benignita quale si dimostra

gentilissima a favorirme. Ho scritto alla Sacra Congregazione come V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma havra veduto l' infelicissimo stato nostro per il che stimando io cio non esser mente di S(ua) Santità che li poveri Christiani giornalmente restino oppressi dalli medessimi christiani; Onde suplico V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma far instantia alli Eminentissimi S(ignori) Cardinali della Congregatione che ricevera merito appresso Iddio acio scrivino all' Eminentissimo gran Maestro di Malta porger rimedio con dar ordine a tutti li suoi suditti cappi de vasselli et Bregantini che non ci diano molestia, ma dandone ad altri al meno a me loro humilissimo servitore habbino qualche rispetto come quello che con ogni affetto Brammo servire e servo la Sedia Apostolica dimostrandolo con gli effetti giornalmente nelli bisogni et sempre sarò prontissimo a dimostrarlo et mi comandino. ho stimato molto bene di tratenere qui il rev(eren)de Padre vicario generale d' Athene per li presenti pericoli consederatione, non di meno usaro dillig(en)cia particolare di far che vadi quanto prima tuttocio che ne sarà di Dolore priversi d' un tanto degno Padre, il quale raccomando a V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma con ogni affetto et andandossene Giudicio sarà nel numero degli antichi martiri; et qui per fine riverentemente bacio le reverendissimi vesti di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma et mi racomando.

Siffanto adi 16/26 Aprile 1648

Di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma et Reverendissima

Humilissimo et Obsequentissimo Servitore
Βασίλις λογοθέτις.

15.

SCPF/SOCG. 177, 169'

28 Ἀπριλίου 1648
Σίφνος

Mi rese consolatissimo la gentilissima di V(ostra) Emm(inen)za Ill(ustrissi)ma et noti manchi... d' eseguire quel tanto mi commetto. Circa la provisione annuale della Missione d' Athene V(ostra) Emm(inen)za saprà che mentre partivo di Scio sono piu sei mesi ho ricevuto li 50 scudi dal Monsignor Ill(ustrissi)mo Vescono di Scio in tante pezze da otto No 62½ et gl' ho dato una riceputa, con li quali dannari mi sono incaminato; senza li quali non si puo andar per Turchia. Hora per consiglio del Ill(ustrissi)mo Signore Basilio Logotheti mi tratengo in questa isola di Siffantos per fino che li periccoli cessino, et giornalmente procurero d' effettuare l' intentione della Sacra Congregazione non bramando altro che si servire cordialmente la Sedia Apostolica conforme son obligato e con tal fine humilmente m' inchino et

riverentemente bacio le eminentissime vesti di V(ostra) Emm(inen)za Ill(ustrissi)ma supplicandola havermi per raccomandazione.

Di Siffantos li 28 Aprile 1648

Di V(ostra) Emm(inen)za Ill(ustrissi)ma

Humilissimo et Obligatissimo Servitore
Fra Franc(esco) Michelucci, vicario generale
d' Athene.

16.

SCPF/SOCG. 177, 159°

4 'Ιουλίου 1648
Σίφνος

Vengo divotamente per riverire V(ostra) Sig(no)ria Ill(ustrissi)ma supplicandola eserci favorevole appresso li eminentissimi S(ignori) Cardinali della Congregazione di quanto ho esposto con altre e con la qui alegata per sodisfare il desiderio del molto reverende Padre Vicario G(ene)rale di Athene; non perche stimasse che fosse tempo per effettuare l' intentione della Sedia Apostolica per li corenti pericoli, ho con disceso di incaminarlo con haverlo racomandato ivi a diversi amici li quali tutti stupeffati temendo di qualche spettacolo hanno con ogni loro pottere farlo ritornare qui il quale ho ricevuto con particolar mia consolatione vivendo con dubbio di non haverlo doppo partito di revederle. non tanto per li frangenti di guerra quanto per l' infinita del contagio. io ho quibilato d' haverlo ricevuto come quasi cosa inaspetata, alli considerati pericoli per il che lo racomando con ogni affetto sotto la buona prottione di V(ostra) Sig(no)ria Ill(ustrissi)ma et in particolare la prego d' essermi concesso col suo favore esssendomi di grandissimo contento e sodisfatione et a V(ostra) Sig(no)ria Ill(ustrissi)ma appoggio e racomando.

Dalla occlusa che scrivo alla Sacra Congregazione V(ostra) Sig(no)ria Ill(ustrissi)ma intendera l' improvvisa partenza dell Ill(ustrissi)mo Vescovo di Millo et questo senza mia sapputa ne consenso. anzi havendoli io concesso la chiesa che V(ostra) Sig(no)ria Ill(ustrissi)ma mi scriveva mi é stato accenato, che non ha volsuto accetarla parendogli non esser di sua sodisfatione, però la rimetto al beneplacito di V(ostra) Sig(no)ria Ill(ustrissi)ma et lei la concedi a chi stima che sia per far frutto. Scrivo alli Em(min-entissi)mi Sig(no)ri Cardinali per essermi concesso un luogo nel Collegio Greco per un mio nipote d' anni 8 quale desidera di studiare, che percio suplico l' assistenza di V(ostra) Sig(no)ria Ill(ustrissi)ma che mi sia concessa la gratia et desidero haver risposta quanto prima per incaminarlo a buona comodita, restando per sempre obligatissimo alla buona protetione di V(ostra) Sig(no)ria Ill(ustrissi)ma alle quale mi offero et escebisco per ogni tempo ubidientissimo per servirla et con

tal fine humilissimamente inchino et reverentamente bacio le reverendissime sue vesti pregandole dal Sig(no)re lunga vita et consolatione per esser ancor noi protetti dalla sua benignita alla cui divotamente mi racomando.

Di Siffantos di 4 Luglio 1648

Di V(ostra) Sig(no)ria Ill(ustrissi)ma et Reverendissima

Humilissimo et Ubedientissimo Servitore

Βασίλις λογοθέτης

Ricordo a V(ostra) Sig(no)ria Ill(ustrissi)ma haver risquardo scrivendo al Eminentissimo gran Maestro di Malta favorire et racomandar la mia persona alli suoi bergantini habino al meno risquardo e rispetto alli miei interessi come loro devotissimo servo e dando molestia universale verso di me habino qualche risquardo et a V(ostra) S(ignor)ia Ill(ustrissi)ma mi racomando supplicare di lui escusar me del incomodationi.

17.

SCPF/SOCG. 187, 640°

8 Αὐγούστου 1649

Σίφνος

Con dolore indesco ho sentito la morte della benedeta anima del M(on)signor Ingoli che Iddio ricevi in sua gloria. Cotesta comunita haveva con particolar divotione e speditto al mio agi(e)nte per costi per presentare una spetante alle E(minen)ze V(ostre) per il R(everen)de Padre Francesco Micheluzi il che ha benissimo veduto al Monsignor vescovo di Scio la copia di detta nostra instantia e la divotione che tuta questa isola porta verso detto R(everen)de padre et in particolar io che lo stimo piu della mia propria persona e chi ama detto padre dimostrava d' amare me stesso.

Il povero mio agente Vittorio venendo come dispositore e restato schiavo nele galere di Barbaria et insieme fu preso anco il povero pre Marco il quale voleva venir ancor lui per suoi afari. Spero con l' agiuto di Idio levarli dala captivita quando si potra. Capita qui li Monsignor console di Athene se ne vadi sotto sua protezione et non simancava al suo tempo. Con tutto che mi venghi scritto non so se sia con ordine di Em(inen)ze V(ostre) che detto Re(veren)de Padre vadi all' ubedienza de suoi superiori et altro che mi rende meraviglia conoscendo esso ubedientissimo alli comandi della Sacra Cong(regario)ne come delli suoi superiori dall' quali tene patente di potessene stare qui meco e quando non fosse Vic(ario) del M(on)s(ignor) Vescovo locale, massime al presente che non vi e altro che habi cura di questa chiesa e vescovato che lui. pero atenderó ordine di V(ostre) E(minenze) et risolveró che se non vadi in Athene ma faró che stii come sta qui con noi il tutto sempre

con assegnatione del suoi superiori con frutto et consolatione di tutti noi e per fine umilmente mi inchino et riverentemente bacio le em(inentissimi)mi loro Vesti. circa l' informatione per il figlio del Ill(ustrissimi)mo consolo di Smirne a quanto lo conobi gia otto anni in Constantinopoli. lo conosciuto veramente per giovene honorato et savio che é quanto posso dire et all' e(minenze)ze V(ostre) R(everendissimi)me mi oferisco hubidientissimo.

Di Sifantos li 8 Agosto 1649 s.v

Di V(ostre) E(minenze) R(everendissimi)me

Humilissimo et Hubidiendissimo Se(rvito)re
Βασίλις Λογοθέτης

18.

SCPF/SOCG. 187, 656'

8 Μαΐου 1650 s.v.
Σίφνος

Humilmente fo riverentia all' Emm(inenze)ze V(ostre) R(everendissimi)me. Devo dar rellatione a V(ostre) E(mminenze) di quanto m' impongono. Il Vesconato di Sirra é benissimo governato da quel R(everendissimo)mo P(ad)re Cappucino Vicario. Per questo di Thermia, Sciffantos e Zia, é medemanente con ogni diligenza assistuto dal M(onsignor) R(everende) P(adre) Michielucci et in assenza d' esso dal Reverende don Marco da Pola. Il P(ad)re Michielucci é andato in Athenes et s' é fermato al quanti giorni, ma subinto novo Voivoda et é stato consiliato dar luogo al pericolo; et cossi parti per Negroponte dove si fermo tutta la quadragesima hora sta qui con noi et officia et serve questa chiesa in fino che possi andar alla sua residenza e questo con nostro particolar contento che Dio volesse ci fosse concesso totalmente non essendo permesso al presente per le corrente congiunture di poter andar alla residenza. Voglio supplicare V(ostre) E(mminenze) R(everendissimi)me haver riguardo alli meriti del M(onsignor) Filippo Loredano quale sempre protege la chiesa et ritto nell' isola di Naxia et per maggiormente darli occasione di servire non sarebbe che bene di dar la Prepositura dell' Arcivescovato di Naxia (hora vacante) a Don Francesco figlio di detto signore et come meglio parerra all' E(mminenze) V(ostre) R(everendissimi)me con che fine humilmente m' inchino et riverentemente bacio l' Emm(inentissimi)me loro Vesti et mi raccomando. Di Sciffanto li 8 Maggio 1650 s.v. Di V(ostre) E(mminenze) R(everendissimi)me

Humilissimo et Obbidientissimo Servitore
Βασίλις Λογοθέτης

19.

SCPF/SOCG. 187, 657'

1 'Ιουλίου 1650 s.n.
Σίφνος

Con precedente mie ho dato raguaglio all' Emm(inenze) V(ostre) circa altri particolari che in esse vederano; hora con la p(rese)nte occasione dell' imbarco del R(everen)de pre Marco Polla vengo a humilmente baciare le loro vesti et dirle la disgracia di s(ua) R(everendissi)ma circa l' anno passato mentre veniva con una tartana francese destinata per Ancona per servizio della chiesa et della S(an)ta Congregazione secondo l' ordine delle loro Emm(inenze) tra questo fu preso dalle galere di Barbaria fuori del Zante il quale s' hanno menato alla Canea dove fu rescatato per pezze d' otto 300 con l' interessi et per tal pagamento l' avenir agiutato fino 100 reali con li suoi fratelli il terzo e per anco indebito con piu... delli suoi fratelli. Suplico V(ostre) Emm(inenze) come humilmente loro servo di far agiutar questo povero sacerdotte il qual ha sempre servita fedelmente la chiesa et la Sacra Congregazione secondo le lui forze et se qualche d' uno ha scritto al suo vescovo contra di lui non creperó nessuna cosa mentre riverentemente bacio le Veste delle loro Emm(inenze).

Siffanto 1650 primo Luglio s.n.

Di V(ostre) Emm(inenze)

Afetuosissimo
Βασίλις λογοθέτης

20.

SCPF/SOCG. 187, 658'

17 Δεκεμβρίου 1650

Vedo obedire alli cenni di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma e della Sacra Cong(regazio)ne e percio mando nova patente a Pre Marco Polla per il vicariato, ma sappia che questo e quello che mons(igno)re Ingoli mi fece trovare a Livorni, accio io fussi andato seco il levante ma gia concertai con questo vicario e dopo fatte le tante carezze in detto luogo, una notte si levo segretamente e sen' ando via senza termine di ragione in quello luogo e si porto quanto bacevo per servizio della Chiesa.

Dopo questo il signor Basile Locoteti e li signori Gozzadini da Sifanto mi scrissero che Pre Marco, mio vicario continuava le sue mercantie e che lasciava la Chiesa e che distruggera quel poco che vi era anteponendomi per

vicario il P(adre) Fra Francesco Micheluccio e per condescendere a quelli signori lo feci il detto Don Marco o Pre Marco sempre e stato persecutore di poveri vescovi, come puo riconoscere dalla lettera che Cotesta Sacra Cong(regazio)ne mi diede accio conoscessi questo buon huomo quale dava anco le bastonate al povero vescovo Giacomo della Rocca. Due volte ha presé danari dalla Sacra Gong(regazio)ne per accapire e spedire li baratti in Constantinopoli e poi ha fatto li fatti suoi, ne si ha curato della Chiesa, come ne anco si curara e per dirla mi fece sentire che sia stata mia volonta di non andare me ne dolgo e non posso dire qui la causa, ma la sentita dal Canonico Don Ottavio Massei, mio nipote piú specificata et é per non haver voluto acconsentire ad una simonia in che mi voleva far cadere che li dira segutamente il detto mio nipote e chi che dire che io non habbia fatto la mia diligenza d' andare sta male informato la prima volta d' Ancona per Corfu. due volte da Livorno con grossa spesa di casa mia e l' ultima fui era portato in Barbaria non vi sono lettere dell' Em(inentissi)mi de Medici in cotesta Sagra Cong(rega)zione et testimonianza che... di Livorni, mi rimetto in tutto quello.... per fine li bacio le mani.

Puzzuo (;) li 17 (;) Dicembre 1650

Di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustissi)ma et R(everendissi)ma

Devotissimo Servitore
Giovani Camponesco Vescovo di Thermia.

21.

SCPF/SOCG. 187. 699'

18/28 'Ιουβίου 1651
Σίφνος

E gionto qui asolvamente il signore don Bartholomeo Polla con il pre Marco, suo fratello, delli quali ricevo la nobilissima di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma di 22 Genaro et goddo della sua Ottima salute come della... che si é compiatuata fare della persona del sudetto don Bartholomeo per essere persona che merita ogni bene per le sue virtu et dengie qualita il quale et il pre marco sarano in riguardo delle sue calde raccomandazioni sempre da me et da miei riguardati favoritti et protetti in ogni loro occasione et li... sempre tanto se fossero miei figli istessi.

Il Monsignore Angoli processore é stato mio padrone favorevole et cosi spero ancho con il tempo et con ocacione acquistar ancho altra tanta servitu con V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma che perció fa suplico ove mie conoscerà atto et che le mie deboli forze desicuravano di non manchar favorirmi et honorarmi di suoi comandi che non saro mai per deppartirmi di essi.

Suplico V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma di non riguardar a fede o altre

simile cose che non sia il real sigillo del mio Consolato di Francia perche scorgo molte falsita che si fano in queste parti sotto il mio nome senza ch' io sia consapevole perche non voglio perder l' honnor aquistato in 60 piu anni di etta che sono apresso miei padroni et per fine pregandoli dal cielo il colmo d' ogni prospinta bacioli le mani si come fa il mio nezzo Pietro Rosa servitore e di ritto latino. Di Sifanto adi 18/28 Giugno 1651.

Di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma et Reverendissima

Devotissimo servitore sempre

Βασίλις λογοθέτης

22.

SCPF/SOCG. 187, 711^r + 719^r

30 Ἀπριλίου 1652

Σίφνος

.....
Intorno il Fra Francesco Michelucci sin hora non ho volsuto scriver cosa veruna all' Emin(en)ze V(ostre) R(everendissi)me perche piu tosto ho elletto di attastar con le proprie mani et veder con gli proprii occhi, che con parole d' altri et rumori informarle con qualche scrupolo dalla mia consienza. Testificor dunque coram di non che per otto o nove mesi che lo conosco, sin hora ha fatto sette - otto viaggi in diversi luoghi et non per servitio della chiesa o della sua religione, ma del signor Basilio et altri mercanti, quali lo mandano con mercantie de qua di la et l' istesso padre Michelucci si vede portare diverse mercantie et le vendere per mezzo d' altri; dimora qua et la, fuori dell' insentione de suoi superiori mai m' ha mostrato patente da suo superiori, fa a modo suo senza riconoscer alcuno; l' E(minen)ze V(ostre) Ill(ustrissi)me gl' havete rievocata la patente del Vicariato Apostolico d' Atene, con ordine espresso di consegnarla al padre Marco da Polla, missionario in Sifanto, esso non ha obedito all' ordine dell' E(minenze) V(ostre) et continua sotto scriversi nelle lettere che manda de qua et di la, Vicario Apostolico d' Atene, il che credo sia extentionem dell' E(minenze) V(ostre).
.....

Da Sifanto 30 d' Aprile 1652

Del E(minenze) V(ostre) R(everendissi)me

[Bartolomeo Polla]

23.

SCPF/SOCG. 187, 714^r

1 Ὀκτωβρίου 1653
Σίφνος

Con vaicelli ultim(amen)te venuti in Venetia scrissi a S(ua) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma... particolaritá hora capitando il lattor della presente, non preterisco di riverirla con queste righe e di piú darli parte qual(men)te un tal Zorzi Gripari da Canea il padre et doi zii di cui dimorarono parecchi anni in Roma stipendiati da S(ua) Santita et al presente ha un fratte cugino nominato pre Zorzi in Collegio Greco et molte sorelle cugine nelle corsi di Roma: questo Zorzi come dico con consiglio et favore d' alcuni di questa isola, masime conforme si verifera privat(amen)te del signor Basilio Logotheti, ando in Con(stantino)poli dal Gran Visir et promise gli di far gran progressi appo de Turchi, il che poi sucesse, perché il Visir Consegnatolo al Capetan Bassa ando in Selino fortezza situata su il Regno di Candia et come pratico d' essa, essendo stato per il passato in quella offitiale, con inganni et con forze fu resa alla crudelta ottomana con morte incirca di doi milla huomini d' arme et cattivita de ragazzi et zittele in circa cinque cento: hora l' armata Turchesca si ritrova a Scio dicono con pensiero d' andare in espagnatione di Tine, il sche sapendo i signori Venetiani stano con tutta l' armata loro in Delos lontano da Tine sette - otto miglia.

Qua il padre Fra Francesco Micheluzzi regnando con quella... che disobedi alla Sacra Congregazione et suoi superiori fece fare un matrimonio Latino contra il mio consenso et di piu lo fece celebrare alla greca dal Vicario greco; di questo ne do parte a V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma et la supplico mi dia risposta come devo portarmi con questo religioso et se un ben che me pregiudichi in questa maniera, altrimenti diano un ordine efficare mentre pregando S(ua) D(ivina) M(aesta) che si prosperi, le baccio humile le mani.

Sifanto li 1 d' 8bre 1653

Di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma et Rev(erendissi)ma

Humilissimo et Obligatissimo Servitor
Bartholomeo Polla

Il lattor della presente si chiama Zorzi Calergi nobile di Canea quale havendo un fratello schiavo et in pericolo di viegar la fede vien a posa per elemosinare et levarlo dalla Tiranica servitú. Son certo che V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)m guarda tutti con pietoso occhio, la supplico la favorisca con quella pietá, che pietosamente favorisce et aiuta tutti.

24.

SCPF/SOCG. 187, 726'

26 Δεκεμβρίου 1653

Copia

A di 26 xbre 1653

Io Fra Stamathio Caloghieropolo dell' ordine di San Basilio sacerdote catholico Greco di Negroponte fó piena et indubitata fede a chi spetta, come ritrovandomi in Roma per miei negotii importanti mi sono incontrato con alcuni paesani, dalli quali mi fu detto et insegnato il vescovo di Termia, Siphanto e Zia, che e Monsignor Camponesco de Minori Osservanti e cosi hebbi animo di fargli riverenza et in discorso di ragionamento mi disse come si faceva difficulta in passare ad altra chiesa per ragione che detto vescovo non era andato mai alla sua residenza, ne tentato il passo e perché sentiino rimoso di coscienza dissi, come partendo io da Constantinopoli per Smirna passai per Siphanto con un vascello, dove mi incontraino un Prete chiamato Pre Marco Pollo che era vicario di detto vescovato di Thermia. Siphanto e Zia, come da tutti era riputato et con un nepote del signor Basile Locoteti cosi accompagnorno con me nelli primi giorni del mese di Luglio, non mi ricordo se fosse alli otto o dieci di detto mese dell' anno 1646, dicendo che doverano arrivare sino a Zante con lettera del signor Basile Locoteti al detto vescovo che passava alla sua chiesa, e mi conferimo come l' imbasciata di detto signor Basile Locoteti difensore del rito cattolico et huomo principalissimo del Arcipelago era che il detto vescovo non passare piu oltre perche li Turchi che havenano presa la Canea amazzavano tutti li christiani sotto specie che fossero spie e cosi haverebbero fatto al detto povero vescovo, come realmente in quelli giorni havevano fatto morire due Frati di San Francesco et un vescovo di Zia del rito Greco coli bastoni sopra la panza facendoli uscire fuori l' interiori. Onde arrivati in Zante non lo trovammo, arrivati poi in Corfu, trovammo detto vescovo e col aviso nostro se ne torno indietro anco con ordine del Generale dell' armata veneta, stimando infruttuoso il passo cola mente di detto vescovo e col occasione d' alcune barche che ritornavano a Venetia se n' ando alla volta di Roma. Tutto questo e' l' istessa verita evangelica e ricercato fede da me l' ho fatto la presente sottoscritta di mia propria mano alla presenza di Notaro e testimonii oggi di et anno ut supra.

- Io Stamathio Callogeropulo sacerdote Greco del Negroponte affermo quanto di sopramano propria.

- Io Don Gio(vanni) Battista Paulini fui presente a quanto di sopra mano propria.

- Io Antonio Paduano fui prpresente a quando di sopra mane propria.

25.

SCPF/SOCG. 187,419

10 'Ιανουαρίου 1654
Σίφνος

Rendemi mortificazione per non dir meraviglia la taciturnetta dell' Eminenze V(ostre) in risposta di molte mie in Congregatione, questo solo e pervenuto doppo l' arivo in questa isola di don Bartholomeo Polla vicario dell' monsignor vescovo n(ost)ro. Vado congiendurando di trovar causa di pena ne posso penetrare minima colpa. A quanto posso giudicare non scaturisce a questo effeto che suspicione di mal affetto ad' esso signor vicario causato et sobornato del' monsignore Antonio Serra vescovo di Milo; et questa mala loro inclinazione non é d' altro che per haverli io molte volte patternamente corretti a non impaciarsi ne ingerissi in cose secolari non a loro appartenenti che col continuare segguirebbe esser villipesamente scaciatti della cumunita con pregiudetto della sedde Apostolicha e di tutti noi altri devotissimi ad' essa. Mi ha causato afflicazione sudensa l' attione dell' sopra detta Monsignor vescovo di Milo che doppo havuti concesso con instrumento notarialle la chiesa col terreno che molte volte l' Emin(enze) V(ostre) mi hanno chiesta cosi stimo di suo capricio ho fatto rifiutacione di essa et hora riserva con la chiesa della Serrenissima Reppublica ma non so per quanto etc. et quella che li concesse va da male con emmiracione di quelli greci che l' attendevano con grandissima divocione et concorso di popoio.

Acio l' Eminentze V(ostre) conoschino l' ubidientia et divotione che proffesso alla San(tissi)ma Sedia Apostollica oltre il servirla con ogni pontualita et divotione, ho voluto stabilire in questa mia senile eta di lasciare doppo di me protettore et diffendore del ritto lattino il signore Pietro Rosa dell' istesso ritto et della isola devottissima et ubendiendissima di Scio al qualle ho concesso la mia nezza per moglie ad al ressimendo del suo ritto. Anci ho per ancho procuratto et liberatto di captiuvita un sciavo d' Anchona et un altro da Sicillia et altri li qualli si sono maritatti nell' isola, tutto questo per acressimendo dell ritto lattino et sempre procuraro l' esaltacione d' esso. Il sopradeto signore Pietro Rosa e consolle di s(ua) Mag(nissi)ma christ(ianissi)ma delli Serren(issi)mi et Pottend(issi)mi Regni d' Ingiltera e della Serre(nissi)ma Rep(publi)ca Venetta in tutto l' Archipelago, quale humilmente s' inchina le Rev(eren) d(issi)me Vesti d' Em(inenze) V(ostre) et io parimente humilmente et divotissimo m' inchino. Di Siff(an)to 10 Genaro 1654 s.v.

Dell' Em(inen)ze V(ost)re Rev(erendissi)me

Devotissimo et Obsequentissimo Servitore

Βασίλις Λογοθέτης

Basilio Locotheti.

26.

SCPF/SOCG. 187, 731'

27 Ἰουνίου 1654
Σίφνος

Con grandissima mia consolazione ricevo oggi una sua gentilissima scritta mi li xi 8bre 1653 per sentir la sua buona sanita li anche per veder ch' il suo pietosissimo affetto continua verso di me indegno suo servitor, prego la Divina misericordia, che sia quella, ch' habbia di rimunarli il tutto.

Hoggi che sono 27 di Giugno 1654 mi fu portata la sua pervia di Scio con tartana Francese et nel medesimo giorno dovendo partire scrivo in prescia risponderdile intorno la mia provisione conforme essa s' ha degnata scrivermi, che si compiaccia consegnarla al signor Petrachi Rosa, quel ivi breve sara venuto in Venezia et se ben poco avanti ho scritto che la conseguino al signor Nicolo Condostaulo la prego pero sospenda l' esorso sin che venga il sudetto signor Pietro in Venezia dal quale haverá aviso.

Pochi giorni sono che per via di Venetia ho scritto a V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma, spero li saranno capitate. L' aviso di nuovo della chiesa della Santissima Anunciata, qual da fondamenti vien esser Fabricata con alcuna elemosina somministrata mi da diversi et pocco sara fruita. in Con(stantinopo)li ho scritto per la capela usurpata dal vescovo greco et spero avere la vittoria et con altra occasione sara V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma, maragguagliata prevamente di tutto perch' ora non ho tempo di scriverli.

La prego di piú che consideri la strezza della mia vita, et consoli 30 scudi non posso mantenermi percio se mi fosse accresciuta la provisione restaria infinitamente obligato a V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma, causa d' ogni mio bene secondaria.

Dottrine christiane ho gran bisogno per gli miei discepoli et se mi farano capitare il merito haverá V(ostra) S(igno)ria Ill(ustrissi)ma. Anzi sono alcuni di buona inclinatione et voglia di studiare et quando fosse luoco in Colegio, con licenza loro mandarvi un paio in coteste parti, Poiche da questa isola non vi é nessuno in Roma nel Colegio. finisco con profondissima riverenza bacciando la sua veste offerendo mi anche obligatissimo di pregar S(ua) D(ivina) M(aestá) per la felicitá di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma mentre se posso servirla in questo paese in qualche modo me comandi.

Sifanto li 27 Giugno 1654 stil v(ecchio). Di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma et Rev(erendissi)ma

Humilissimo et Obligatissimo Servitor
Bartolomeo Polla.

27.

SCPF/SOCG. 187, 544^r

28 Ὀκτωβρίου 1654
Σίφνος

Essendo mi fatta istanza grande dal clero et communitá di Sira, di voler raccomandar all' Em(inen)ze V(ostre) Rev(erendissi)mé il Rev(eren)do Don Bartolomeo Pola per Vescovo di Sira, io considerando le qualità, costumi et esemplar vita del sudeto sogetto habilissimo per tal offitio, se be la sua assenza da Sifanto non solo a me ma a tutti comunemente chauserebbe gran cordoglio, tutta via le continue istanze di quella communitá et meriti grandi del detto Don Bartolomeo mi sforzano sopra modo prendere ardire di raccomandarlo all' Em(inen)ze V(ostre) con quel fervore che le qualita di tal persona ricercato. Havendosi esso portato qui con sodisfatione universale diligenza ammirabile in administrare la chiesa et ammaestrare gli figlioli nelle buone lettere et timor di Dio. nel quale come in spechio lucidissimo habbiamo visto risplendere quelle virtù da lui aprese in cotesto venerabile coeggio de Prop(aganda) Fide. dal che io vengo conoscere sicome tutti i altri (se ben di ritto diversi) la pietá della Santa Madre Chiesa Romana, quale come provide Madre procura la salute de tutte le nationi per meso d' suoi allievi disposti ogni hor che facesse bisogno spargere il proprio sangue per la fede Cattolica, il che habbiamo sperimentato nel presente nostro Missionario Don Bartolomeo. D' onde poi conosco et certamente confesso l' universalita della Santa Chiesa Romana et por eminenza di S(ua) Santita vero et legitimo successor di San Pietro. Dunque, Sig(no)ri miei Em(inentissi)mi essendo necessario proveder l' isola di Sira di un Vescovo et le qualita del sudeto sogetto ricerchino esser remunerate con tale dignitá caldamente lo raccomando conoscendo io che sará per dar sodistatione diligente al servitio della Santa Chiesa. Tanto piú che essendo Sira propria sua patria quelli abitanti s' offeriscono aiutarlo e defenderlo contra l' infideli il che anche io non mancaro fare in risguardo d' suoi meriti et devotione mia verso la Sanda Sede Apostolica mentre promettendomi tutto questo dalla grande loro begninita, inchinato reverente le baccio le sacre veste. Sifanto li 22 Ottobre 1654 s.v

Delle Sigg(no)rie V(ostre) Emi(nentissi)me et Rev(erendissi)me

Humilissimo et Devotissimo Sevenitor
Βασίλης Λογοθέτης Κόνσολος

28.

SCPF/SOCG. 187, 443^r+444^v+456^v

25 Μαρτίου 1655
Σίφνος

Quanto posso comprendere d' una lettera dell' Em(inentissi)mo sig(no)r cardinale Antonio Preffetti.... ch' alcuni satrapi di' quá si sono di me lamentati. Cio a fare persuasi non da veruna giusta ragione, ma dalla passione et loro particolari interessi, ch' all' hora si crederebbono prosperamente effettuarli quando mi tenissero legato a loro cenni, et io scordatomi della coscienza et debito mio condescendetti alle positioni che sovente mi fano, con pregitio non men della mia carica che della Sacra Congregazione. Non posso per hora scriver alla lunga, questo patisco da doi-tre di questo luogo, ch' il restante del populo, se ben Greci mi porta affetione, non tanto per la devotione ch' hanno alla S(anta) Sede Apostolica quanto per interesse de loro figlioli. Mettero solo da parte alcune differenze dalle quali la sua prudenza scuoprirà la malitia di queste tali; come nell' occluso foglio vedrà. Ne men devo io scriver quel poco ch' ho operato per beneficio di questa chiesa et quello che giornalmente col favore Divine vado operando per non parer gloriarmi. Solo prego quel Dio prottetor dell' innocenti et San Antonio ch' in presenza parimenta la mia debole administratione, ch' un giorno faccia capitare qualche persona di' retta coscienza, accio testifichi tutto l' effetuato da me, tanto per beneficio delle chiese latine, quanto per servitio spirituale, et temporale de Greci, et questi pochi latini. Et s' alcuni mal contenti di me si lamentano confido nello spirito s(anto) ch' indesinente asiste alla s(anta) Madre chiesa ispirará cotesti Em(inentissi)mi et Rev(erendissi)mi S(ignori) di conoscer l' innocenza mia, et malitia di quelli. Mentre confidato nelle sugentileve(;) prendo di nuovo ardire supplicarla per l' asborso della mia provisione al signor Nicolo Condostaulo in Venetia et humilissimo le baccio la veste. pregando S(ua) D(ivina) M(aesta) per la sanita et felicità di v(ostra) s(ignoria) Ill(ustrissi)ma et Rev(erendissi)ma.

Sifanto li 25 Marro 1655

Di V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma et Rev(erendissi)ma

Humilissimo et obligatissimo Servitore
Bartolomeo Polla.

Συνημμένο τό έπόμεινο:

ff.444^{RV}

Differenze passate tra me et alcuni del paese

Primo. Havendo i sig(no)ri Venetiani conficata tutta la robba d' un tal Michele Tessa, Candioto, fino la quale fu seguetato un suo vascello al porto di Sifanto, questo per non esser preso dalla sig(no)ria Venetta, volevano alcuni

amici di d(etto) Tessa ch' io facessi fede ch' il vascelo era da loro poco avanti comprato. Cosa ch' in coscienza non putevo fare, non essendo cosi la verita.

Secondo. I medessimi sig(no)ri Venetiani pressero dall' istesso porto di Sifanto una galeota Turchesca protendevano pur li medesimi cittadini di Sifanto doi o tre, ch' io facessi testimonianza, qualmente la galiota non era Turchesca; onde per far loro beneficio i Turchi, disvantaggiare io con carico l' insozere le christiani. poiché la detta galiota era di Turchi et andava in corso contra christiani.

Terzo. Havendo il vescovo Greco, avanti ch' io venissi qua, usurpato una capella de Latini, et io avisatolo parecchie volte, che non poteva metter mano nelle chiese appartenenti a Latini, che perció vada di rinuntiare con il bisogno, quello che per ragione, un giorno sara sforzato lasciare. Li medesimi doi-tre cittadini sperando haver le case del vescovo tra le quali é posta la capella per dennari ch' il detto vescovo li deve, et vedendo che non possono tenir le case senza pregiudicio della chiesa se non mettono anche la chiesa sotto la loro giuristigione, vogliono ch' io li ceda la ragione della chiesa con publicarmi non pretender mai piú la capella Quarto. Facendo questi pagar la chiesa Latina di Sifanto, sopra le sue forze doppia contributione, con fiancare le chiese et Monasteri greci et havendoli io spesso pregato ch' havessero un poco di risguardo alla Chiesa, ne volendomi sentire procurai dalli signori Venetiani quali cortesamente con un mandato liberarono la chiesa da quella parte che si dava a loro; dando hora 20 et 25 reali l' anno... cosa si pagava quando m' astringevamo alla doppia contributione.

Quinto. Alcuni de qua sono in gran gelosia col vescovo di Milo, quale havendomi chiamato in diverse sue infirmitá per suo aiuto spirituale due volte essendo quel Prelato solo risserebbe grandemente alli sui emuli ch' io l' abbia condesceso; cosa ch' io non potevo negai, non che ad un Prelato della S(anta) Chiesa, ma a quelsi voglia minissimo infidele, che per tal effetto m' avesse chiamato.

Sesto. Da Con(stantinopo)li i Padri Cappuccini per meso dell' Ambasciatore Christianissimo fecero liberare da le mani d' un Turco, una donna Polaca del Ritto Latino, di poi secontamente fecero imbarcarla in una tartana per esser condotta in Christianita libera. Onde capitando qui la tartana fu arestata da un Greco et stato fintione di tenerla per libera; doppo la povera donna vien cognitione esser cadetta di nuovo in schiavitú. La povera donna viene tutta dolente et disperata trovarmi dicendomi che per amor di Dio scrivessi alli Padri Capuccini in Constan(tino)poli, accio l' opera pia ch' hano cominciato la ponghino in fine con far scriver l' Ambasciatore a quel tale che la teniva per schiava lasciarla andar libera; il che fu fatto immediatamente da me... cosa crudele, ch' una donna libera cade schiava in mano di Greci. Onde poi fu scritto dall' Ambasciatore che dovessero liberare la detta donna. Questo... assai al signor Logoteti il genero del quale haveva la donna Polaca. Io pero ho scritto in una maniera senza pregiudicare a ver' uno; et se a questi interesse il procurare io l' aiuto non vien spirituale che corporale massime di latini dico si homnibus placerens servus Dei non essem.

Settimo. Sono questi sig(n)ori di qua di tale ambitione, che si fanno visitare ogni mattina al' usanza Turchesca da sui Dotti greci et calogeri, all' usanza Turchesca, quali stimano non per ministri di Dio, ma per schiavitú. Uno del ritto nostro ma parentato alla casa Logoteta, oltre il segno della campana vuol esser singolarmente chiamato in chiesa et qualche volta vestito et apparato sopra l' altare per la messa mi convien aspettarlo mesa hora, con scandalo d' altri et biasino dalla dignitá sacerdotale. S' io fossi pronto conpiacerli nella dette differenze et altre mi portavano su le palme. Io di nuovo salgo quel Vespero del Salmo elegi abiectris... in domo Dei mei, quam habitare in tabernaculis peccatoy.

ff. 456^{rv}

Si trova poi tutta via qua il Duon Fra Fra(nces)co che li fatto l' animo metter sotsopra l' inferno per metter bisbili et sedistioni. Questo fratte essendosi informato pienamente il suo Provinciale della sua vita, per meso d' un Padre comisario chi a posta mando qua; li comandó sotto virtú d' obediencia ritirarsi in Naxia, dove andato et assagiato l' asprezza della Monastica vita, dopo un mese tornó di nuovo qua alla pristina libera vita, et per non esser di nuovo sforzato da suoi superiori tornare in convento, procuró da General di Candia un mandato come che piu vole per servitio publico (cosa che non é mai) onde ciò saputo dal Provinciale ricorse dal Generale sudetto qual rispose al Provinciale che lui non sapeva niente et che le voleva il suo fratte lo chiamasse in obediencia, ne la Rep(publi)ca ha bisogno del servitio di Fra Fra(nces)co. ma sono scuse per vivier in libertá. Il Provinciale sinhora non ha fatto altro molto. solo mi disse a bocca (che de qua passo per Naxia ad aguistire altri incovenienti successi fra fratti et quel Arciv(esco)vo) che il fra Franc(es)co andó mendicare patenti per dimostrare haver visuto bene fuori nel secolo, ma che bontá puó dimostrare quando non vuol vivere in Monastero, ma in secolo con seminar zizania tra altri? le formate pero le disse il Provinciale con promessa di rimediare. All' Em(inentissi)mo sig(nor) cardinale Antonio scrivo una in risposta della sua la cui coppia v(ostra) s(ignoria) Ill(ustrissi)ma puo vedere qui occlusa: scrivo di piú a mio paesano che faccia istanza dalla mia parte alla Sacra Cong(regazio)ne che sia sforzata la mia provisione in Venetia al signor Nicolo Condostaulo, accio mi possa respirare un poco da debiti ne tempo per sostentarme. Di piú essendo già finito il trienio della Missione aspetto nuovo ordine, cosa devo fare o proseguire o cessare da questa Missione dove mi trovo afflittissimo si per le continue mi serie della guerra, si come per li grossi et inculti costumi di questa inhumana gente. Con altre mie ho sinificato questo a v(ostra) s(ignoria) Ill(ustrissi)ma et di nuovo la supplico humilmente per la risposta, come quella ch' é chiave della sacra Cong(regazio)ne et specialmente la prego per la mia provisione perch'io per quello poco ch' ho da ricevere non posso metter mi in viaggio di venir a Roma concorre pericolo di cader schiavo o morire si come e successo ad altri. di piú se venga bisogna spedere tutto per strada et poi ch' utilitas. Son qua alla dispositione della sacra Cong(rega)zione ne men nascondo quel late ch' ho

suchiato in cotesto Venerabile Coleggio per il che mi ritrovo in perpetuo obligo di pregare Dio per i benefatori et servir la Santa Chiesa Catolica dove et quanto vuole; ma bisogna considerare ch' i greci sono nostri crudelissimi nemici et s' alla volte fingono... bene, li fano per interesse.

Prego di piu v(ostra) s(ignoria) Ill(ustrissi)ma se giudica bene mostrar alla sacra Cong(regazio)ne o almeno all Em(inentissi)mo sig(no)r Cardinal Preffeto le differenze sud(ette) li nostri, se non faccia quello giudica meglio la sua prudenza finalmente pigliandole perdono per il tedio l' haveró restato prego S(ua) D(ivina) M(aesta) la conservi sana et contenta, et io humilissima baccio la sacra veste. Sifanto 26 Marzo 1655 Di(Vostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma et Rev(erendissi)ma

Humilissimo et Obendiedissimo servitore
Bartolomeo Polla.

ΕΚΘΕΣΗ
ΠΕΡΙ ΣΙΦΝΟΥ, ΚΕΑΣ ΚΑΙ ΘΕΡΜΙΩΝ
ΤΟΥ FRA BERNARDO DA PARIGI
(1652)

«ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ»
ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΙΦΝΟΥ, ΚΕΑΣ, ΘΕΡΜΙΩΝ
ΤΟΥ ΚΑΠΟΥΤΣΙΝΟΥ FRA BERNARDO DA PARIGI
[1652]

Υπό τόν ὄρο «ἀποστολική ἐπίσκεψη» στήν τυπική ὀρολογία τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐννοεῖται πνευματικός, διοικητικός καί οἰκονομικός ἔλεγχος τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς ἀπό εἰδικά ἐξουσιοδοτημένο ὄργανο, ἐπίσκοπον συνήθως, ἀποκαλούμενον «*visitatore apostolico*» (= ἀποστολικός ἐπισκέπτης). Γιά τήν πραγματοποίηση μάλιστα τακτικῶν ἀποστολικῶν ἐπισκέψεων στά νησιά τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὁ ἐκ Χίου καρδινάλιος Γιουστινιάνι μέ τήν, ἀπό 25 Ἰανουαρίου 1619, διαθήκη του εἶχε καθιερώσει σχετικό κληροδότημα γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξόδων τῶν «ἐπισκέψεων». Οἱ ἀποστολικοί ἐπισκέπτες, μετά τό πέρασ τῶν ἐπισκέψεων, κατέγραφαν σέ ἐκθέσεις τους μέ κάθε λεπτομέρεια τήν κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στίς Ἐκκλησίες πού ἐπιθεωροῦσαν, ἔδιναν δέ παράλληλα καί πολλές ἄλλες πληροφορίες γιά τούς τόπους πού ἐπισκέπτονταν, πολύτιμες γιά τήν Ἱστορία τους.

Στό Ἀρχεῖο μου βρίσκονται οἱ, περί Σίφνου (καί ἄλλων νησιῶν), ἐκθέσεις τῶν ἀποστολικῶν ἐπισκεπτῶν: α) Fra Bernardo da Parigi, ἔτους 1652, β) Mons. Sebastiani, vescovo di Hierapoli, ἔτους 1667. γ) Angelo Venier, vescovo di Tine, ἔτους 1678, δ) Vincenzo Castelli, archivescovo di Marchianapoli, ἔτους 1711, πού διενεργήθηκε (κατά τό τμήμα Σίφνου - Κέας - Θερμιῶν) ἀπό τόν γραμματέα τῆς ἀποστολ. ἐπίσκεψης Smaragdo Rughieri καί ε) τοῦ Luigi Guarchi, vescovo di Santorini, ἔτους 1723. Πολλές πληροφορίες, περιεχόμενες στίς ἀνωτέρω ἐκθέσεις, χρησιμοποίησα σέ διάφορες ἐργασίες μου καί, ἰδιαίτερα, στήν ἀνάπτυξη τοῦ βιβλίου μου «Ἱστορία τῆς Σίφνου», Ἀθῆναι 1990. Κανονικά, τά κείμενα τῶν ἐν λόγω ἐκθέσεων, ἔπρεπε νά συγκεντρωθοῦν σέ ἕναν τόμο τοῦ περιοδικοῦ, μαζί μέ ἰκανό ἀριθμό ἐμπεριστατωμένων ἀναφορῶν τῶν, κατά καιρῶν, βικαρίων τοῦ νησιοῦ, ἀλλά λόγοι οἰκονομικῆς ἀδυναμίας, δέν τό ἐπέτρεψαν. Ἔτσι, ἀρχίζει ἡ δημοσίευσή τους τμηματικά, μέ πρώτη τήν ἐκθεση τοῦ fra Bernardo da Parigi, πού μεταγράφεται ἐδῶ αὐτούσια καί δίνεται, ἀκολούθως, σέ ἐλεύθερη μετάφραση στά ἑλληνικά. Στό δεύτερο, τό ἑλληνικό κείμενο, μέ κατάλληλους ὑπομνηματισμούς παρέχεται ἀριθμός διευκρινίσεων, ὅπου τοῦτο κρίθηκε ἀναγκαῖο.

Ἡ ἐκθεση βρίσκεται στό Βατικανό, Ἀρχεῖο τῆς SCPF/ Visite e Collegi, vol. 31, ff. 39r - 41v + 96v.

TO KEIMENO THΣ EKΘEΣHΣ

f. 39r. 1652, partiti da Sira alli 14 d' Agosto
nel tramontar del sole et arrivati in
Sifanto alli 15 tre ore avanti il far del sole

In nomine Domini **Visita Apostolica della Chiesa di Siffanto o sia Sifno.**

I. Isola e città di Siffanto.

L' isola di Siffanto o Sifno e numerata tra l' isole dell' Arcipelago e gira incirca trenta sei miglia di circuito. Ha una sola picciola Città (o sia Castello) fortissima per il sito perche e fabricata sopra il porto nella cima d' un monte a la quale si ascende con difficulta, pero gl' habitanti non si lasciano strapazzare da i corsari delle feluche christiane o turchesche. Sui dimora un famoso Greco detto signor Vassili di gran credito appresso l' una e l' altra parte, cioè appresso i signori Venetiani et appresso i Turchi, non potente, per mantenersi far di meno che di servire agl' uni et agl' altri, massime per li riscati d' ambe le parti i quali col mezo suo vengono spesse volte aggiustati.

Questa chiesa di Siffanto e vescovato, uno de i suffraganei dell' Arcivescovo di Nascia, et ha sotto di se altre due isole dette, l' una Zea e l' altra Thermia, de quali si parlara al ultimo.

II. Chiese latine di quest' isola.

In quest' isola vi sono al presente quattro sole chiese latine, cioè la Cattedrale (sub titolo Santi Antonii Abbate) dentro della città. San Michele, fuori vicina alle mura, San Nicheta, poco piu distante e la Madona Annontziata, un miglio incirca fuori della città, delle quali tutte parleremo qui a basso.

III. Numero de christiani latini.

Quest' isola di Siffanto si puó dire tutta habitata da Greci; essendosi anche la perso il ritto latino per non haver prelado, ne sacerdote, chi le mantenesse et amministrasse li Santi Sacramenti a quelli christiani conforme il ritto latino si che al presente giorno vi si trovano solamente quattro christiani latini, cioè tre comunicanti et un puto di otto mesi; ma quasi sempre vi sortono di dieci a 12 forestieri incirca et alle volte piú, cioè quando vi vengono o passano vasselli di christiani.

IV. Stato della chiesa.

Fu vacante questa Chiesa dall' anno 1643 colla morte dell' ill(ustrissi)mo e Rev(erendissi)mo Monsignore della Rocca di felice memoria, insino alla

promotione dell' ill(ustrissi)mo e Rev(erendissi)mo Monsignore fra Gioanne Camponesco dell' ordine de Frari Minori dell' Osservanza attuale vescovo, il quale tuttavia o sia per li presenti guerre o per altra ragione non vi é anche venuto pigliar il possesso, si che dal sopradetto anno 1643 insino al presente giorno, é stata governata, parte dal Reverendo Monsignor Marco Polla missionario e vicario apostolico, e morto lui, dal reverendo Padre Francesco Micheluzzi sacerdote dell' ordine de Frari Minori di San Francesco, detti della Fameglia all' hora vicario apostolico di Athena e vicario generale di questa chiesa. Finalmente hoggidi si trova sotto il governo del reverendo Monsignore Don Bartholomeo Polla (fratello del sopradetto monsignor Marco Polla deffondo), Missionario Apostolico e Vicario Generale del sopradetto Ill(ustrissi)mo e Rev(erendissi)mo Monsignor Camponesco.

V. Del vicario generale attuale ordinario di questa chiesa.

Questo reverendo Monsignor Bartholomeo Polla é nato in Sira di età d' incirca 27 anni, il quale da piccolo ha imparato sotto li reverendi padri Capuccini in Sira, la grammatica et introdotto all' humanita, andó in Roma, costi con favore della Sacra Congregazione de propaganda fide, ha fatto tutti i suoi studii insino a tre anni di Theologia et in fine de i detti studii, con particolare grazia e privilegio dell' istessa Sacra Congregazione in spatio di tre settimane, nelle quattro seguenti domeniche e stato promesso a tutti gl' ordini minori e maggiori dalla prima tonsura in fino al presbiterato. il tutto in Roma, cioé

- alli 19 di giugno 1650, giorno di Domenica ricette la 1° tonsura e li 4 minori dall' Ill(ustrissi)mo e Rev(erendissi)mo Andrea Borgia, vescovo di Signino, nella chiesa di S(an) Chirico.
- la domenica sequente alli 26 dell' istesso mese et anno fu promesso al sac(ro) ordine del sottodiaconato dall' Ill(ustrissi)mo et Rev(erendissi)mo Monsignore Peter Francisco Filomarco, vescovo Agnanino, nella chiesa della Santa Maria Magdalena
- la 3a immediata Domenica alli 3 di luglio l' istesso anno fu promosso al sac(ro) ordine del Diaconato dall' istesso Monsignor Ill(ustrissi)mo nell' istessa chiesa di Santa Maria Magdalena.
- finalmente nella 4 consecutiva Domenica, alli 10 dell' istesso mese et anno, nell' istessa chiesa fu ordinato sacerdote dall' Ill(ustrissi)mo e Rev(erendissi)mo Monsignore Bartholomeo Venino, vescovo di Satri e Nepi.

f.39^v Così ordinato detto Monsignore Bartholomeo Polla conosciuto dalla Sacra Congregazione ugualmente dotto prudente e di vita esemplare, fu mandato in queste parti con facultá di Missionario Ap(ostoli)co delle quali havemo visto la patente concessagli alli 19 di gennaio 1651 isque ad septemniuno dalla Sacra Congregazione Generale della Romana et(δυσανάγνωστο)inquisitione e dal sop(ra) d(etto) Ill(ustrissi)mo e Rev(erendissi)mo Mons(ignore) fra Gioanne Camponesco, vescovo di Zea, Thermia e Siffanto,

fatto Vicario Generale in questa sua Chiesa con patente data in Napoli, nel Convento di Santa Maria Nova alle Calende di gennaio 1651. Subito ar(r)ivato questo Monsignore a Siffanto fa incirca mesi 13, preso possesso della Chiesa, dove si trova solo altro ecclesiastico non essendo lá, se non il reverendo padre fra Francesco Micheluzzi, che non li pretesto di passar in Athene si trattiene malgrado lui e con poco gusto degl' habitanti anzi con qualche dispreggio della sua religione e molto della sua persone.

VI. Della scuola e dottrina christiana.

Fa incirca dieci mesi che il sop(ra)d(etto) fa la scuola a sette figlioli, cioè cinque Greci e duoi Latini, uno de quali impara la grammatica, gl' altri sei imparano a leg(g)ere e scrivere, e perche si é sparso fama ch' egli é buon maestro, si per la disciplina scholastica come per le lettere, havera presto buon numero de scholari, massime insegnando gratis senza veruno salario, ne publico, ne particolare.

Insegna anche la dottrina christiana in particolari, cioè dentro della scuola fin tanto ch' ella sia un poco piú fornita e che li suoi scholari la sapiano bene, per farla poi con piú decoro e profitto pubblicamente tutte le Domeniche dentro la chiesa.

Tutti questi habitanti mostrano essere molto sodisfatti del modo di procedere di questo Monsignore vicario generale e ne dicono bene, non solamente quei pochi latini, ma anche i greci, se ben poco affetionati verso i latini. fuor del sopradetto signor Vassili, il quale, colla sua autorita, ritiene la malvagità degl' altri e si mostra tanto ben affetionato al ritto latino ch' egli ne ha sempre appoggiati l' interessi. in tanto che non havendo egli altro figliuolo se non una figlia, ha voluto che la di lei figliuola unica si desse per moglie ad un giovane da Scio, del ritto latino, di grande speranza, il quale per esserla console de francesi e degli Inglesi mantiene fortemente il ritto latino e cerca d' aumentare e moltiplicarlo.

Alli 15 dunque d' Agosto 1652 nel far del giorno, montati alla Città e condotti alla casa del signor Vassili, ci fece molto buona accoglienza, ma perche egli aveva Turchi in casa, venuto la il Rev(erendo) padre Fra Francesco Micheluzzi a pregarci d' andar alla sua stanza, vi andassimo, dove venne atrovarci il Rev(erendissi)mo Monsignor vicario sopradetto al quale immantenente fu presentato il decreto della Sacra Cong(regazione) circa la visita Apost(olica). Egli stesso (per non haver cancelliere) lo copiò, datagli anche l' intimaone della visita, la publicò nella sua messa, dopo la quale radunati nella chiesa tutti quanti si trovavano lá de latini, con alquanti signori greci, fu dato principio alla visita nell' infrascritta maniera.

VII. Visita della cattedrale.

In(n)anzi ad ogn' altro celebrata la Messa della Madona Santissima (essendo il giorno della sua gloriosa Assontione se ben osservando ivi il

calendario vecchio vi facevano l' ufficio de Santa Maria Maggiore) fatto poi un piccolo discorso alli circostanti et in fine cantato il Veni Creator fu misurata quella cattedrale (dedicata come é detto sopra) sub titolo S. Antonio Abbate, la quale in una sola nave coperta con due volte in forma di copole, fu trovata essere longa di palmi 29 e larga di palmi 16 e mezzo, nella parte di sopra vi é una piccola volta longa di palmi 8 e larga di palmi 4 e mezzo dentro la quale si trova l' altare fatto d' una sola pietra di marmo, longa di palmi 4 (con due cornicette, una per banda per slongarlo un poco), larga di palmi 2 e mezzo et alto di palmi 4 appoggiato sopra una colonna di marmo bianco. sopra quell' altare sta un vecchio e guasto ritratto dove e dipinta la Madona Santissima e vicino Sant' Antonio.

VIII. Il santissimo sacramento non si conserva.

In questa chiesa non si conserva il Santissimo sacramento, perche, dalla povertá, non ha tabernacolo ne altro luogo decente a metterlo, ma il signor Petro Rosa genero del sopradetto signor Vassili ha ordinato che si facesse in Venetia un grande e bello ritratto, il quale subito che sará venuto, si cavará detto altare fuera de voltetta (la quale puotra servire per sacristia, non ne havendo la chiesa) et all' hora vi sará spatio luogo per metter il tabernacolo sopra duoi gradini sotto il ritratto.

f. 40^e Questa chiesa e racconciata et imbianchita di nuovo e dall' altare in giú verso la porta sono quattro banchi di pietra attaccati al muro, duoi per banda capacci, i quattro d' incirca vinti persone, in mezzo vi sono tre inginocchiatoii di legno, con i loro banchi in dietro, parimente di legno.

Appresso alla porta dalla parte dell' Epistola per fonte battismale c' é una conca di marmo bianco di forma quasi tonda, la quale e profonda di palmi 2. poco manco, et ha incirca duoi palmi e mezzo di diametro, inserata dentro del muro, ma per la povertá stá anche scoperta, pero il Rev(erendissi)mo Monsignor Vicario fa disegno di farla coprire quanto prima con mettervi, piu sopra, una tavolina, dove si conservecanno. le Ampoline degl' oglii Santi serrando il tutto con una porta a chiave in guisa d' armaria sin tanto. Egli stesso conserva in casa sua detti oglii santi in una ampolina di piombo e due di vetro, cosi volendo la poverta del luogo, sono recenti detti oglii santi venuti novamente di Naccia.

IX. Paramenti et altre robe della chiesa.

Questa chiesa non ha sacristia (come havemo detto) ne robe se no pocchissime, le quali sono gl' infrascritti:

- Un calice del quale la copola e la patena sono d' argento indorate con il piede di rame indorato. due borze, duoi corporali, tre palle e quattro purificatorii. 5 sopra calici, cioé un rosso d' arnesino con li morletti d' oro, un bianco di seta, ricamato di seta con il nome di Giesú in mezzo. il 3o e verde, con merletti d' oro, il 4 e turchino di taffetas, et il 5o e un fascioletto persiano

fatto a modo di rete, con lamini d' oro e d' argento falso. Vi sono altri duoi presentati al deffonto Monsignor Marco Polla, i quali servono alla chiesa, mentre il Rev(erendissi)mo Monsignor Bartholomeo Polla suo fratello ha succeduto al vicariato.

- Pali 2, cioè un novo di cendal, color di rose pallide e l' altro giallo con due bande verdi et una piccola croce in mezzo, quest' ultimo vecchio e guasto

- Pianette 3 colle loro stole e manipoli, cioè una verde di damaschelo vecchia e guasta un'altra bianca e pavonazza di ferendina, mezzo seta e mezzo filo et é vecchia e la 3 rossa d' armesino con merletti e fregi d' oro intorno, le colone di passano d' oro, con l' arme del Santissimo nostro Signore Urbano VIII di santissima memoria.

- Tovaglie per l' altare 3 et una seluieta. Un messale romano antico di letter gothiche. Una lampada d' ottone et un turibolo parimente d' ottone.

- Quattro candillieri d' ottone, duoi de quali servono e gl' altri duoi son rotti et inutili.

Questa chiesa tiene alcune poche intrate che si servivano nella descrizione della Mensa Episcopale.

X. Visita della chiesa di S. Michele.

Le altre chiese sono fuori della città, cioè quella di San Michele intorno alle mura, la quale di necessità vuole essere riparata altramente caschera presto andandosi poco a poco rovinando per le piogge, dalle quali trapazzato il tetto. in tempo d' inverno si trova di continuo piena d' acqua. questa chiesa non ha niente affatto di proprio, ne mobile ne immobile.

XI. Chiesa di San Nicheta.

La 3a chiesa poco piú distante dalla città e la chiesa di S(an)Nicheta, la quale fu ultimamente recuperata dalle mani de greci che l' avevano usurpata, con farla riparare quasi dall' intuito (nullo contradicente) ma finalmente poi traprendendo il negotio, il sopradetto signore Petro Rosa, coll' autorità del suocero e con farli rendere le spese fatte, fa rihavuta, quella al presente si trova in buon stato, purché sia mantenuta per l' avvenire non ha parimente cosa udiuna di proprio, ne mobile ne immobile.

XII. Chiesa della Mandona Annontiatà.

La 4a et ultima chiesa e della Santissima Madona Annontiatà, un miglio distante dalla città. Chiesa molto miracolosa et alla quale li greci hanno grandissimo devotione, ricorrendo lá ad ogni loro bisogno e necessità; con tutto ciò, non vi fanno limosine, si che al presente si trova in così cattivo termine che non si può celebrare dentro l' inverno, ne memo entrarvi, per la quantita dell' acque di pioggia, che hanno già dall' intuito rovinato il tetto e guastate le mura di tal maniera che necessariamente rifabricarla dalli fondamenti guasti e persi dall' acque, questa chiesa ha duoi pezzetti di terreno

et alquanto vigne. il futto e scritto insieme colli terreni della Mensa Episcopale.

XIII. Capella dell' antico Palazzo.

Dentro questa città vi é anche una capella latina fabricata in mezzo dell' antico e rovinato Palazzo nella quale per l' ordinario celebrava il sopradetto Ill(ustrissi)mo e Rev(erendissi)mo Monsignore della Rocca di felice memoria, dopo la di cui morte vi celebravano anche spesso il sopradetto Monsignore Pre Marco et il sopradetto Rev(erendo) Padre Fra Francesco Micheluzzi, ma da un anno e mezzo incirca il vescovo Greco, havendo comprato gran parte di quel rovinato Palazzo e farendone acconciare alcune camere fece in istesso tempo coprire il cortile di detta capella e cosi la rinserró dentro la sua fabrica usurpandola senza che se gli opponesse detto Padre Fra Francesco Micheluzzi, il quale all' hora era lá solo, che lo potesse far, il Rev(erendo) Padre Marco essendo gia morto et il Ill(ustrissi)mo Monsignor Bartholomeo attuale vicario non essendo ancora venuto da Roma. In tanto che da quel tempo il ritto latino é restato privo et escluso di detta capella, la quale difficilmente si potrà rihavere, se non con alquante spese gionte all' autoritá dell' Ecc(ellentissi)mo Ambasciatore di Francia in Const(antinop)li con farne quagliardi lamenti al Patriarcha de greci e chiederli che la faccia rendere.

XIV. Rendite della mensa episcopale.

L' Ill(ustrissi)mo e Rev(erendissi)mo Monsignor vescovo non ha qui Palazzo Episcopale, ma una sola casetta attaccata alla chiesa incapace di alloggiarlo e per la sua Mensa tiene questi soli pochi terreni e vigne infrascritte.

Terreni comprati con il denaro et ordine della Sacra Cong(regazio)ne de Propaganda Fide:

- Un terreno sito nel luogo detto Plati Gialo.
- Un terreno sito nel luogo detto S(an) Nichita.
- Un terreno nel luogo detto Fitiá.

Cinque altre pezze di terreni detti in Argentiera, cioé

- Uno nel luogo detto di Mazza.
- Uno nel luogo detto le Saline.
- Uno nel luogo detto Decca.
- Uno nel luogo detto Spiglia.
- Et uno nel luogo detto Therma.

TERRENI DATI

Terreni lasciati alla Chiesa da i Christiani dell' isola:

- Una vigna, insieme con un orticello et un pozzo d' acqua, lascita fatta alla Chiesa di San Antonio, cattedrale.

- Un pezzo di terreno nel luogo detto Langadi, lasciato alla chiesa della Mandona dell' Annonciata insieme coll' infrascritto

- Un terreno nel luogo detto Seraglia, e di piú, un orticello con alberi et alquante vigne.

Tutti i sopradetti terreni, vigne et orticelli comprati o vero lasciati, rendono ogn' anno l' uno con l' altro la valuta d' incirca 30 in 31 reali di otto pezzi l' uno per li quali si paga di tributo et altri aggravii da incirca 28 reali l' anno, si che altro non si resta di libero se non una miseria, cioè duoi o tre reali l' anno.

XV. Conti della chiesa e spese in 9 anni.

Havemo minutamente visto li conti, cioè d' una parte le rendite delli nove anni decorsi, cioè dall' anno 1643 (esclusive), che morì il sopradetto Monsignor Ill(ustrissi)mo della Rocca, insino al presente anno 1652 et insieme d' alcune limosine fatte alla chiesa cattedrale. E d' altra parte li tributi et altri aggravii pagati in quelli nove anni, insieme con alcune spese necessarie fatte per la chiesa, il tutto sommariamente raccolto nell' infrascritto modo:

RICEPUTO.

- Le rendite di quelli 9 anni arrivano alla somma di ducento settanta sette reali di otto pezzi l' uno e 73 aspre come baiochi (de quali bisogna 8 aspre per un reale)... Reali 277 aspre 73

- Più 6 reali di limosine fatte alla chiesa in quei nove anni..... Reali 6

Somma totale del riceputo ducento

ottanta tre reali e settanta tre aspre

283 73

SPESE.

- Li tributi insieme colle contribucioni pagate in quelli 9 anni arrivano alla somma di ducento e quaranta cinque reali di otto pezzi l' uno....
Reali 245

- Più per ricoverar la chiesa di S. Nicheta dalle mani de Greci, insieme con ricapazioni et altre minute spese fatte per la chiesa in quelli 9 anni, novanta cinque Reali 95
Somma totale de i detti tributi et spese trecento quaranta reali
340

RESTA LA CHIESA DEBITRICE.

La chiesa dunque resta debitrice per conto di quelli 9 anni trascorsi, insino al presente anno 1652 insieme di cinquanta sei reali di otto pezzi l' uno e d' aspre dodici. DEVE reali 56 aspre 12

DEBITI LASCIATI DALL' ILL. MONS. DEFFUNTO.

Di più l' Ill(ustrissi)mo e Rev(erendissi)mo Monsignor della Rocca sopradetto, quando morì, lascio in debiti ottanta reali sopra questa chiesa delli quali, colla vendita de suoi mobili furono immantenente pagati quaranta reali, gl' altri quaranta restano da pagare insieme con gl' interesse a dieci per cento, cioè 4 reali i quali giunti al principale fanno la somma di settanta sei reali 76.

DEBITO TOTALE DI QUESTA CHIESA DI SIFFANTO.

Le quali due somme de debiti giunte insieme arrivano alla somma di cento e trenta duoi reali, dalli quali si trova hoggidi debitrice questa Chiesa di Siffanto: Debito totale reali 132 aspre 12.

Li quali cento trenta duoi reali se non si pagano presto moltiplicarano tanto

coll' interesse, che in pochi anni consumeranno quel poco di stabile che possiede la chiesa.

f. 41. XVI. Conti delle possessioni di Andros.

Vi é anche da notare che l' Ill(ustrissi)mo vescovo di questa Chiesa di Siffanto, tiene due possessioni in Andros le quali rendono ogn' anno, uno con altro, incirca 18 reali e mezzo di otto pezzi l' uno ma son cosi eccessivi li tributi et aggravii che niente o poco avanza, come havemo conosciuto dalli conti del R(everen)do Vicario Generale di Andros (he ne ha la cura) nell' infrascritta maniera:

Le due possessioni che tiene in Andros l' Ill(ustrissi)mo vescovo di Siffanto per l' ultime quattro annate decorse, hanno reso la valuta d' incirca 74 reali e 14 aspre (de quali in Andros si danno cento per un reale) et dall' altra parte si é pagato di tributo et aggravii in quelle quattro annate settanta duoi reali e settanta nove aspre. si che in quei quattro anni resta solamente di libero per il sopradetto Monsignore vescovo di Siffanto un reale et trenta cinque aspre.

A questa Chiesa di Siffanto sono sottoposti in spirituale due isole vicine, dette Zea l' una e Thermia l' altra, alle quali, questo primario é obligato di andare di tempo in tempo per mantenervi la chiesa e le anime christiane del ritto latino con tutto ciò dal tempo che il Rev(erendissi)mo Monsignore Polla attuale vicario di questa chiesa di Siffanto é arrivato egli, non ha potuto visitare ne l' una, ne l' altra, per paora delle feluche turchesche che cuasi di continuo vi si trovano et al presente si trova in questo porto di Siffanto una grande saica la quale fa tre o quattro giorni ch' era in Thermia dove fu assalita dal quante feluche e se ben ne fossero ammazzati alcuni de quei corsari e molti altri feriti, fu non di meno costretta di componere e darli alcune centinaia de reali, per liberarsi: raggione per la quale tutti si diedere consiglio di non metterci in cosi evidente pericolo, massime parendo l' andata inutile per non esservi christiani Latini ne cosa necessaria di sapere; dalle quale non ci potessero benissimo informare in questo luogo di Siffanto, dove ci fu data gl' infrascritta relatione.

XVII. Relatione dell' isola di Zea.

Zea e una piccola isola numerata tra l' isole dell' Arcipelago, nella quale a presente giorno si trova una chiesa latina, ma in cosi povero e miserabile stato, che sarebbe meglio che non vi fosse perche si va di giorno in giorno rovimando essendo scoperta et aperta da tutte le bande e serve solamente di recettacolo di porchi et altri animali, con dischonore della Chiesa latina, però fu ordinato che si murasse l' entrata, almeno con pietre secche fin tanto che si possi racconciare e che vi siano alcuni christiani latini, non trovandosi ne memo un solo, ma l' isola e tutta habitata da Greci.

f. 41v. XVIII. Del isola di Thermia.

L' isola di Thermia e parimente una delle Cicladi nella quale il ritto latino e talmente perso, che non vi si trova piú chiesa, ma solamente una capella affatto rovinata, nell' antica e dishabitata cittá, ne vi sono piú christiani latini, se non una sola donna nata in Tine da parechi anni maritata lá, con un greco, la quale non di meno staforte e costante ad osservar il ritto latino.

In queste due isole erano beni e possessioni appartenenti alla chiesa latina et a cristiani latini ma furono tutte dissipate et allienate, da un certo capitano Bascia, il quale sdegnato che gl' abitanti di queste due isole non volevano o non potevano pagare il tributo dovuto gia da parechi anni diedde prima l' isole a sacco, poi, non essendo all' hora ecclesiastici del ritto latino, ne forse anche secolari li quali havessero hardire dimostrassi o parlare in diffisa loro, vendette tutti li beni della chiesa latina, a greci dell' isola e quantunque poi, di tempo in tempo, si siano cavati parechi commandamenti regii per rihaver la possessione di detti beni in effetto pure non si é potuto mai ricuperare cosa alcuna, perche i Greci che li tengono andando ad esclamare al Capitano Bascia con rappresentarli, che da un tal suo predecessore nel carico gli hanno comprati e con caloniare anche li latini, tanto hanno fatto, che non solo non hanno potuto offener la restitutione dell' accennate possessioni, ma anche furono ributtati i latini che le ricercavano con minacie e pericolo di qualche mal trattamento. cosi da molti anni hanno lasciato il tutto.

Fa humilissima istanza all' Em(inentissimi)mi Cardinali della Sacra Congregazione de fide propaganda il R(everen)do Monsignore Don Bartholomeo Polla vicario generale sopradetto insieme con questi pochi signori latini.

1. Prima che si compiaccino di dar ordine per il pagamento de i sopra scritti debiti, perché d' una parte vanno di giorno in giorno crescendo coll' interesse a dieci per cento e dall' altra esclamano li creditori cercando di essere pagati sopra le possessioni di questa chiesa.

2. Che si facci istanza all' Ecc(ellentissimo)mo Ambasciatore di Franza in Const(antinopoli) che adopri quanto ha di credito appresso il Patriarcha de greci per rihavere quella capella dell' antico palazzo di Siffanto novamente usurpata da questo attuale vescovo de greci, sopra i Latini e se sarebbe possibile di rihavere le vendute possessioni della chiesa di Zea et Thermia.

3. Che si passi officio efficace appresso alla serenissima republica Veneta acció la chiesa Latina de quest isole sia esente d' ogni contributione imposta da parte loro e che per mezzo degl' Em(inentissimi)mi loro generali sia significato tal ordine a Greci ch' hanno la cura di' raccogliere dette contributioni acció di qua inanzi non pretendino di levare cosa ver' una ne sopra l' ordinario ne sopra li beni della Chiesa strapazzando l' uno e l' altra coll' occasione di' quel tributo.

Finalmente vengono Supplicati cotesti Em(inentissimi)mi con ogni dovuta sommissione e colla maggior istanza che si púó, che, sia levato da quest' isola di Siffanto e dipendenze in sopradetto Reverendo padre Francesco

Micheluzi con quei piú ispendienti mezzi che l' E(minen)ze loro giudicaranno, essendo per molti buoni rispetti cosa assolutamente necessaria.

Così agl' accennati 15 d' Agosto 1652 cominciata coll' aiuto divino finita la Visita Apostolica in quest' isola di Siffanto, ne siamo partiti l' istesso giorno al tramontar del sole et arrivati nell' isola di Milo 30 ore dopo incirca, cioè verso la mezza notte dalli 16 alli 17 dell' istesso mese et anno.

- Fra Bernardo Capuccino e Visitatore Apostolico

- Fra Martino da Thiers

Capuccino socio

f. 96v. Lamenti di Siffanto o sia Sifno.

Si lamenta il R(everen)do Monsignore Don Bartholomeo Polla, vicario generale di quella chiesa. Prima di haverla trovata talmente indebitata, che se presso non si pagano i debiti, s' ingrossaranno tanto coll' interesse, che in poco tempo tutti i beni della chiesa non faranno bastevoli a liberarla, pero suplica humilmente che si dia pronto ordine a detto pagamento. 2o che li beni di questa chiesa sono così gravati di tributi e tasse, che appena li restano 3 reali liberi pero fa anche humilmente istanza alle vostre Eminenze acciò si compiaccino far officio efficace appresso la serenissima republica Veneta ch' effenti questa chiesa latina dal tributo che si tira da parte loro, altramente non potendosi mantenere con tanti aggravii sarà costretto di' abandonar il luogo, fuggirsene altrove.

3o Questo R(everendissi)mo vicario generale insieme con il signore Vassili, capo delli Greci, benemerito dalla Sacra Congregazione, il signore Petro Rosa suo genero del ritto Latino, console per la nazioni Francese, Inglese e Veneta, il signor Georgio Polla a nome de tutti gl' altri buoni e zelanti Christiani cattolici latini e greci, i quali tutti per mezzo delli nominati si lamentano della vita dissoluta, scandalosa e del modo di procedere svergognato del R(everen)do Fra Francesco Micheluzi dell' ordine de Frari Minori di San Francesco, detti della famiglia, a dishonore grande della vita religiosa del ritto latino e della Santa Fede Christiana nell' infrascritti articoli:

Prima, che detto fratte balla pubblicamente alle nozze et altre solenita.

2o ch' egli va a cavallo alli panaghiri (dove ordinariamente c' é grandissimo concorso di popolo) portando seco diversi puti ornati et abeliti con molto scandalo di chi lo vede.

3o che le donne entrano di continuo nella sua casa dove per l' ordinario egli gioca degl' instrumenti.

4o ch' egli biastemma, giura, hurla e dire mille apropositi e villanie.

5o ch' egli va alla caccia con archibuze e portando pistole minaccia d' ammazzare chiunque li dispiacce.

6o ch' egli dalla sua posta dimanda a forestieri limosine per questa chiesa e le guarda per se stesso.

7o ch' egli va all' armata Veneta in Candia, in Tino e per tutto duvunque li piace senza consideratione e con particolar per se e per gl' altri.

8o finalmente ch' egli é precipitoso et iracundo havendo piú volte detto (in cholera) di che non si cura di cambiar la sua biretta et altri simili parole et attioni per le quali questi sopradetti signori colla piú calda et humile istanza possibile supplicano le Vostre Em(inen)ze di farlo levare di questa isola e da tutte questi parti con il piú pronto e sicuro modo si potra.

Havevamo pensiero di farli qualche salutifera ammonitione, ma gli sopradetti signori non specando qui emendazione veruna et emendone molti inconvenienti, ci pregorono di non li far dimostraone veruna, il solo rimedio essendo levarlo di qua.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1652, αναχωρήσαμε από τή Σύρα στις 14 Αύγουστου μέ τή δύση τοῦ ἡλίου καί φτάσαμε στή Σίφαντο στις 15, τρεῖς ὥρες μετά τήν ἀνατολή.

**Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου
Ἀποστολική Ἐπίσκεψη τῆς Ἐκκλησίας Σιφάντου ἢ Σίφνου.**

I. ΤΟ ΝΗΣΙ ΚΑΙ Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ.

Τό νησί τῆς Σίφαντου ἢ Σίφνου καταλέγεται μεταξύ τῶν νησιῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους καί ἔχει περίμετρο 36 μίλια. Ἔχει μόνο μία μικρή πόλη (ἢ μάλλον Κάστρο) ἰσχυρότατη, λόγω θέσεως, ἐπειδή βρίσκεται κτισμένη, ἐπάνω ἀπό τό λιμάνι, στήν κορυφή ἑνός λόφου, ὅπου ἀνέρχεται κανεῖς μέ δυσκολία. Οἱ κάτοικοι φροντίζουν νά τήν προστατεύουν ἀπό τά κουρσάρικα χριστιανικά ἢ τούρκικα πλοῖα. Ἐδῶ κατοικεῖ ἕνας διάσημος Ἕλληνας, ὀνομαζόμενος κύριος Βασίλης, πού ἔχει τήν ἐκτίμηση καί τῶν δύο μερῶν, δηλ. τῶν Βενετῶν καί τῶν Τούρκων, τοῦτο δέ γιατί ἐξυπηρετεῖ καί τούς δύο οἱ ὅποιοι μάλιστα, μέσω αὐτοῦ, σπεύδουν συχνά νά προστατέψουν τήν πόλη¹.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σίφνου εἶναι ἐπισκοπή (ἐννοεῖ τήν καθολική), μία ἀπό τίς ὑποκείμενες στόν Ἀρχιεπίσκοπο Νάξου, καί ἔχει στή δικαιοδοσία της ἄλλα δύο νησιά, τήν Κέα καί τά Θερμιά, γιά τά ὅποια θά ἀναφερθῶ στό τέλος.

II. ΛΑΤΙΝΙΚΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ.

Στό νησί αὐτό ὑπάρχουν σήμερα τέσσερις μόνο λατινικοί ναοί, δηλαδή ὁ καθεδρικός (τιμημένος στό ὄνομα τοῦ ἀββᾶ Ἀγίου Ἀντωνίου), μέσα στήν πόλη. Ὁ Ἅγιος Μιχαήλ, ἔξω (ἀπό τήν πόλη) καί κοντά στά τείχη ὁ Ἅγιος Νικήτας, λίγο μακρύτερα καί ἡ Παναγία Εὐαγγελίστρια, σέ ἀπόσταση ἑνός μιλίου ἀπό τήν πόλη γιά τίς ὁποῖες θά κάνουμε λόγο κατωτέρω.

III. Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΛΑΤΙΝΩΝ.

Τό νησί τῆς Σίφνου μπορούμε νά ποῦμε ὅτι κατοικεῖται ἐξ ὀλοκλήρου ἀπό Ἕλληνες: τοῦτο δέ γιάτί χάθηκε τό λατινικό δόγμα ἀπό ἔλλειψη ποιμένου καί ἱερέως, οἱ ὅποιοι θά τό διατηροῦσαν μέ τήν παροχή πνευματικοῦ ἔργου στους Χριστιανούς, μέ ἀποτέλεσμα νά ὑπάρχουν σήμερα μόνο τέσσερις χριστιανοί Λατίνοι, δηλ. τρεῖς πού μεταλαμβάνουν τά ἅγια μυστήρια καί ἕνα βρέφος ὀκτώ μηνῶν. Ὅμως, σχεδόν πάντα, ἀνέρχονται σέ 10-12 ἢ καί περισσότερους ἀκόμη μέ τούς ξένους πού ἔρχονται ἐδῶ μέ χριστιανικά πλοῖα².

1. Ἀναφέρεται σέ Βενετούς καί Τούρκους, ἐπειδή αὐτήν τήν ἐποχή ἐξακολουθοῦσε ὁ μεταξύ αὐτῶν πόλεμος (πού διήρκεσε ἀπό τό 1645 - 1669) μέ πεδίο διεξαγωγῆς του τά Κυκλαδονήσια καί τό Αἰγαῖο. Στόχος τῶν Τούρκων, ἡ κατάληψη τῆς βενετοκρατούμενης Κρήτης, ὅπου ὁ Χάνδακας προέβαλε ἰσχυρή ἀντίσταση.

2. Ἐννοεῖ τούς χριστιανούς καπεταναίους καί τά πληρώματα ἐμπορικῶν καί κυρίως, πειρατικῶν καί κουρσάρικων σκαφῶν.

IV. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

Μέ τό νά χηρέψει αὐτή ἡ Ἐκκλησία ἀπό τό 1643, μετά τόν θάνατο τοῦ ἀοιδίμου ἀρχιερέως della Rocca³, μέχρι τήν προαγωγή τοῦ σεβασμιωτάτου Ἰωάννη Καμπονέσκο, τοῦ Τάγματος τῶν Ἐλαχίστων τῆς Ὁσερβάντσας, σημερινοῦ ἐπισκόπου ὁ ὁποῖος ἐν τούτοις, εἴτε λόγω τῶν πολεμικῶν γεγονότων, εἴτε γιά ἄλλους λόγους, δέν ἀνέλαβε ἀκόμη τή διαποίμανση, ἡ Ἐκκλησία, ἀπό τοῦ ἀνωτέρω ἔτους 1643 ὡς τά σήμερα, διακυβερνήθηκε κατά ἕνα μέρος ἀπό τόν αἰδεσιμώτατο Μάρκο Πόλλα, μισσιονάριο καί ἀποστολικό δικάριο⁴ μετά τόν θάνατό του, ἀπό τόν αἰδεσιμώτατο πατέρα Φραγκίσκο Μικελούτσι, κληρικό τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου ἢ τῆς Οἰκογένειας, ἤδη ἀποστολικό δικάριο Ἀθηνῶν καί γενικό δικάριο τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας⁵. Τέλος, σήμερα βρίσκεται ὑπό τή διοίκηση τοῦ αἰδεσιμωτάτου δόν Βαρθολομαίου Πόλλα (ἀδελφοῦ τοῦ ἀνωτέρω ἀποβιώσαντος δόν Μάρκου Πόλλα), ἀποστολικοῦ μισσιοναρίου καί γενικοῦ δικαρίου τοῦ σεβασμιωτάτου Καμπονέσκο⁶.

V. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΒΙΚΑΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

Ὁ αἰδεσιμώτατος Βαρθολομαῖος Πόλλα γεννήθηκε στή Σύρα καί εἶναι ἡλικίας 27 ἐτῶν περίπου. Ἀπό μικρός σπούδασε στούς καπουτσίνους τῆς Σύρας Γραμματική καί εἰσαγωγή στά ἀνθρωπιστικά μαθήματα⁷ κατόπιν ἐπῆγε στή Ρώμη⁸, ὅπου, μέ τήν προστασία τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας, ἔκανε ὅλες τίς υπόλοιπες σπουδές του στή Θεολογία ἐπί τρία χρόνια καί ὅταν τελείωσαν αὐτές, μέ ἰδιαίτερη εὐνοια καί προνόμιο τῆς ἰδίας Ἁγίας Προπαγάνδας, μέσα σέ τρεῖς ἐβδομάδες καί τέσσερις Κυριακές, δέχτηκε ὅλες τίς χειροτονίες μέχρι καί τοῦ βαθμοῦ τοῦ πρεσβυτέρου. Ὅλα αὐτά στή Ρώμη, δηλαδή:

- στίς 19 Ἰουνίου 1650, ἡμέρα Κυριακή, δέχτηκε τήν πρώτη χειροτονία (κουρά) καί τίς τέσσερις μικρότερες ἀπό τόν σεβασμιώτατο Ἀνδρέα Βοργία, ἐπίσκοπο Signino, στό ναό τοῦ San Chirico.
- τήν ἐπόμενη Κυριακή, 26 τοῦ ἰδίου μηνός καί ἔτους χειροτονήθηκε ὑποδιάκονος ἀπό τόν σεβασμιώτατο Πέτρο Φραγκίσκο Φιλομάρκο, ἐπίσκοπο Agnolino, στό ναό τῆς Ἁγίας Μαρίας Magdalena.
- τήν ἐπομένη τρίτη Κυριακή, 3 Ἰουλίου ἰδίου ἔτους, χειροτονήθηκε διάκονος ἀπό τόν ἴδιο ἐπίσκοπο στήν ἴδια ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Μαρίας Magdalena.
- τέλος, τήν τετάρτη Κυριακή, 10 ἰδίου μηνός καί ἔτους, στήν ἴδια ἐκκλησία, χειροτονήθηκε πρεσβύτερος ἀπό τόν σεβασμιώτατο Βαρθολομαῖο Βενίνο, ἐπίσκοπο Satri e Neri.

Χειροτονημένος, λοιπόν, ὁ εἰρημένος αἰδεις Βαρθολομαῖος Πόλλα, γνωστός στήν Ἁγία Προπαγάνδα ὡς λόγιος, συνετός καί προσωπικότητα ὑπο-

3. Βλ. τοῦ Συμεωνίδη, Ἐκκλησιαστική Ἱστορία τῆς Σίφνου, «Σιφνιακά», Ἀθήναι 1994, τόμ. Δ', σελ. 38 ἐπ.

4. Ὁ.π.π., σελ. 38.

5. Ὁ.π.π., σελ. 43 καί Συμεωνίδη, Κοινωνία καί Παιδεία, σελ. 46-47.

6. Συμεωνίδη, Ἐκκλησ. Ἱστορία, σελ. 41.

7. Ὁ Βαρθολομαῖος ἔγινε δεκτός στό Collegio Urbano τῆς Ρώμης μέ σύσταση τοῦ μεγαλεμπόρου Βασ. Λογοθέτη (Συμεωνίδη, Κοινωνία κλπ., σελ. 49).

δειγματικού βίου, απέστáλη σ' αὐτά τὰ μέρη μέ τήν ιδιότητα τοῦ ἀποστολικοῦ μισσιοναρίου μέ διοριστήριο δίπλωμα τῆς 19 Ἰανουαρίου 1651 τῆς Ἀγίας Προπαγάνδας καί τοῦ ἀνωτέρω σεβασμιωτάτου Ἰωάννη Καρμπονέσκο, ἐπισκόπου Κέας, Θερμίων καί Σίφνου, ὁ ὁποῖος τόν ἀνέδειξε γενικό βικάριο τῆς Ἐκκλησίας του μέ δίπλωμα πού ἐκδόθηκε στή Νάπολη, στό μοναστήρι τῆς Santa Maria Nova alle Calende, τόν Ἰανουάριο τοῦ 1651⁸.

Ἀκολούθως, ὁ αἰδεσιμώτατος ἔφθασε στή Σίφνο πρὶν ἀπό 13 μῆνες καί ἀνέλαβε καθήκοντα στήν Ἐκκλησία, στήν ὁποία δέν ὑπῆρχε ἄλλος κληρικός, πλὴν τοῦ αἰδεσιμωτάτου Φραντσέσκου Μικελούτσι, ὁ ὁποῖος, μέ τό πρόσχημα ὅτι προτίθεται νά μεταβεῖ στήν Ἀθήνα, παραμένει ἐδῶ μέ δυσφορία τῶν κατοίκων, τόσο πρὸς τό δόγμα του, ὅσο καί πρὸς τό πρόσωπό του⁹.

VI. ΠΕΡΙ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ.

Ἀπό δεκαμήνου ὁ ἀνωτέρω (Βαρθολομαῖος) κάνει σχολεῖο σέ ἑπτὰ νέους, πέντε Ἑλληγες καί δύο Λατίνους, ἀπό τοὺς ὁποῖους, ὁ ἕνας διδάσκεται τή Γραμματική καί οἱ ἄλλοι ἕξι μαθαίνουν νά διαβάζουν καί νά γράφουν καί ἐπειδὴ ἔχει διαδοθεῖ ἡ φήμη του ὡς καλοῦ διδασκάλου, τόσο ἀπό τίς σημαντικές σπουδές του, ὅσο καί ἀπό τίς γνώσεις του, θά ἔχει σύντομα μεγάλο ἀριθμό μαθητῶν, ἰδιαίτερα γιατί διδάσκει δωρεάν, χωρίς ἀμοιβή τῆς Κοινοτήτας ἢ τῶν πολιτῶν.

Διδάσκει, ἐπίσης, σέ μερικούς τὰ βασικά στοιχεῖα τῆς χριστιανικῆς κατήχησης, ὅπως λ.χ. στό σχολεῖο, (τό ὁποῖο θά μπορούσε νά ἦταν πιό καλά ἐξοπλισμένο¹⁰) καί οἱ μαθητές του τὰ γνωρίζουν καλά καί, ἀκολουθῶς, τήν ἐπιναλαμβάνει ἀρτιώτερα καί μέ μεγαλύτερο ὄφελος δημοσία ὅλες τίς Κυριακές στήν ἐκκλησία. Ὅλοι οἱ κάτοικοι δείχνουν πολύ εὐχαριστημένοι μέ τόν τρόπο πού ἐνεργεῖ ὁ εἰρημένος γενικός βικάριος καί ἐκφράζονται μέ καλά λόγια γι' αὐτόν, ὄχι μόνον οἱ Λατίνοι, ἀλλά καί οἱ Ἑλληγες, παρόλο πού δέν ἐκτιμοῦν τοὺς Λατίνους, πλὴν τοῦ ἀνωτέρω κ. Βασίλη, ὁ ὁποῖος, μέ τή δύναμη πού διαθέτει, ἀποτρέπει τήν ἐκδήλωση τῆς κακίας τῶν ἄλλων καί δείχνει πολύ ἱκανοποιημένος μέ τό λατινικό δόγμα, ὥστε σ' αὐτόν νά ἐναποθέτουν (οἱ Λατίνοι) τήν ἐπίλυση ζητημάτων τους. Αὐτός μάλιστα, μή ἔχοντας ἄλλα παιδιά, παρά μόνο μία θυγατέρα, τήν ἐνημφευσε μέ ἕνα νέο ἀπό τή Χίο, τοῦ λα-

8. Ὁ ἐπίσκοπος Camponesco διέμενε στήν Ἰταλία, οὐδ' ἀνέλαβε ποτέ τή διοίκηση τῆς ἐπισκοπῆς (Συμεωνίδη, Ἐκκλησ. Ἱστορία, σελ. 39-41).

9. Κληρικός ἀγύρτης ὁ Μικελούτσι αὐτός, παρά τίς ἐναντίον του κατηγορίες, παρέμεινε στή Σίφνο ἐπὶ πολλά χρόνια προσφέροντας περιστασιακά ἐκκλησιαστικές ὑπηρεσίες, ὅταν ἀπουσίαζαν οἱ τακτικοὶ ἱερεῖς τῆς καθολικῆς ἐπισκοπῆς. Ἀσχολήθηκε βασικά μέ τήν ἐξυπηρέτηση τοῦ Λογοθέτη καί τῶν ἄλλων ἐμπόρων, ἀσκοῦσε δέ καί ὁ ἴδιος ἐμπόριο. Ἰκανές γιά τή δράση του λεπτομέρειες βλ. στοῦ Συμεωνίδη: α) Μοναστήρια τῆς Σίφνου, Ἀθήνα 1984, σελ. 12 καί 69, β) Οἱ Κοντόσταυλοι τῆς Ἀνδρου καί ὁ Ἅγιος Γεώργιος Καθολικῶν τῆς Σύρου, περιοδ. «Κυκλαδικὰ Θέματα», τόμ. Α' (1985), τεῦχος 6, γ) Ἐκκλησιαστ. Ἱστορία, σελ. 43, δ) Κοινωνία καί Παιδεία, σελ. 46 κ.ἀ. καί ε) Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγραφα ἀπὸ Ἰταλικές Ἀρχεακές Πηγές (1629-1723), περιοδ. «Ἀνδριακά Χρονικά», Ἀνδρος 1994, τεῦχος 22, σελ. 47-48, 55.

10. Λεπτομέρειες γιά τό σχολεῖο τοῦ Βαρθολομαίου Πόλλα βλ. στοῦ Συμεωνίδη, Κοινωνία καί Παιδεία, σελ. 49 ἐπ.

τινικοῦ δόγματος, πολλά ὑποσχομένου, γιατί μέ τό νά εἶναι πρόξενος τῆς Γαλλίας καί τῆς Ἀγγλίας, τηρεῖ πιστά τό Λατινικό δόγμα καί ἐπιδιώκει τήν πρόοδο καί ἀνάπτυξή του.

Στίς 15 Αὐγούστου, μόλις ξημέρωσε, ἀνεβήκαμε στήν πόλη καί κατευθυνθήκαμε στό σπίτι τοῦ κ. Βασίλη, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐπεφύλαξε θερμή ὑποδοχή, ἀλλ' ἐπειδή εἶχε συνεργασία μέ Τούρκους, ἦλθε ὁ αἰδεσιμώτατος πατήρ Φραντσέσκο Μικελούτσι νά μᾶς παρακαλέσει νά πᾶμε στό δωμάτιό του, ὅπου ἐπήγαμε καί ὅπου ἦλθε νά μᾶς συναντήσει ὁ αἰδεσιμώτατος δικάριος, πρὸς τόν ὁποῖο παρουσιάσαμε ἀμέσως τή Διαταγή τῆς Ἀγίας Προπαγάνδας, τή σχετική μέ τήν ἀποστολική ἐπίσκεψη. Ἐπειδή δέν ἔχει γραμματέα τήν ἀντέγραψε ὁ ἴδιος, ἀποδεχθεῖς τή διενέργεια τῆς ἐπίσκεψης καί ἀφοῦ ἀνέγνωσε εἰς ἐπήκοον ὄλων τό περιεχόμενό της κατευθυνθήκαμε στό νά ὄλοι ὄσοι βρισκόταν ἐκ τῶν Λατίνων καί ἀρκετοί Ἕλληνες πρόκριτοι, ὅπου ξεκινήσαμε τήν ἐπίσκεψη κατὰ τόν ἀκόλουθο τρόπο:

VII. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΔΡΙΚΟΥ ΝΑΟΥ.

Πρὶν ἀπ' ὅλα τελέσαμε τή λειτουργία τῆς Παναγίας (ἦταν ἡ ἡμέρα τῆς ἐνδόξου Κοιμήσεως, κατὰ τό χρησιμοποιούμενο ἐκεῖ παλαιό ἡμερολόγιο γι' αὐτό ἀκολουθήθηκε τό τυπικό τῆς Santa Maria Maggiore), ἀκολούθησε μικρή ὁμιλία στοὺς παρευρισκομένους καί ἀφοῦ ψάλλαμε τό Veni Creator, καταμετρήσαμε τόν καθεδρικό ναό πού φέρει, ὅπως προείπαμε, τό ὄνομα τοῦ ἀββᾶ Ἀγίου Ἀντωνίου· ὁ ναός ἔχει ἓνα μόνο κλίτος σκεπασμένο μέ δύο θόλους τρουλλωτοὺς καί ἔχει μῆκος 29 ποδῶν καί πλάτος 16½. Στήν ἄνω πλευρά ὑπάρχει μία μικρή ἀψίδα μήκους 8 ποδῶν καί πλάτους 4½, ὅπου εὐρίσκεται ἡ ἁγία Τράπεζα καμωμένη ἀπό μία μαρμάρινη πλάκα, μήκους 4 ποδῶν (μέ δύο πρεκτάσεις, ἀνά μία σέ κάθε πλευρά γιά νά τήν μεγαλώνει λίγο) καί πλάτους 2½· ὅλη ἡ ἁγία Τράπεζα εἶναι ὑπερυψωμένη ἐπάνω σέ κολῶνα ἀπό λευκό μάρμαρο. Ὑπεράνω τῆς τραπέζης ὑπάρχει ἓνα παλαιό καί κατεστραμένο εἰκόνισμα τῆς Παναγίας καί τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου.

VIII. ΜΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΜΕΤΑΛΗΨΕΩΣ.

Σ' αὐτή τήν ἐκκλησία δέν διατηρεῖται ἡ Θεία Μετάληψη γιατί, λόγω φτώχειας, δέν ἔχει ἀρτοφόριο, οὔτε ἄλλο κατάλληλο μέρος γιά νά τοποθετηθεῖ· ὅμως ὁ κύριος Πέτρος Ρόζας, γαμβρός τοῦ εἰρημένου κ. Βασίλη, ἔχει ἤδη παραγγεῖλει στή Βενετία νά κατασκευασθεῖ ἓνα μεγάλο καί διακοσμημένο ἀρτοφόριο, τό ὁποῖο, μόλις παραληφθεῖ, θά μεταφερθεῖ ἡ ἁγία Τράπεζα ἔξω ἀπό τήν τοξοειδῆ κόγχη (ἡ ὁποία μπορεῖ νά χρησιμοποιηθεῖ ὡς σκευοφυλάκιο, τοῦ ὁποῖου στερεῖται ἡ ἐκκλησία), ὥστε νά δημιουργηθεῖ χῶρος γιά νά τοποθετηθεῖ τό ἀρτοφόριο ἐπάνω σέ δύο βαθμίδες καί κάτω ἀπό τό εἰκόνισμα.

Ἡ ἐκκλησία ἔχει ἐπισκευασθεῖ καί ἀσπρισθεῖ πρόσφατα. Ἀπό τό ἱερό μέχρι τήν εἴσοδο ὑπάρχουν τέσσερις ἐντειχισμένοι πάγκοι ἀπό πέτρα, δύο ἀπό κάθε πλευρά, γιά νά κάθωνται συνολικά εἴκοσι ἄτομα, στό δέ μέσον ὑπάρ-

χουν τρία ξύλινα γονυκλιντάρια, με τούς ὀπισθεν πάγκους τους, επίσης ξύλι-
νους. Πλησίον τῆς εἰσόδου ὑπάρχει ἀντί γιά βαπτιστήριον, ἕνα εἶδος πιθαριοῦ
ἀπό λευκό μάρμαρον σχήματος περίπου στρογγύλου, βάθους 2 ποδῶν καί 2½
διαμέτρου, ἐντειχισμένον, τό ὅποιο, ἐλλείψει πόρων, παραμένει ἀκόμη ἀκάλυ-
πτο, ὅμως ὁ δικάριος σχεδιάζει νά τό καλύψει βάζοντας ἐπάνω ἕνα τραπεζά-
κι. Οἱ φιάλες μέ τά ἅγια μύρα βρίσκονται κλεισμένα μέ τό κλειδί σέ ἕνα
ντουλάπι στό σπίτι του (τοῦ δικαρίου), ἤ μία ἀπό μόλυβδο καί δύο γυάλινες,
λόγω φτώχειας· τά ἅγια μύρα παρελήφθησαν τελευταία ἀπό τήν Νάξο.

ΙΧ. ΙΕΡΑ ΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ.

Ἡ ἐκκλησία δέν ἔχει σκευοφυλάκιο (ὅπως ἀναφέραμε) τά ἱερά δέ ἀντικεί-
μενα εἶναι λίγα, τά κατωτέρω:

Ἐνα ἅγιο ποτήριον, τοῦ ὁποίου τό κύπελο καί τό δισκάριο εἶναι ἀπό ἀσή-
μι ἐπιχρυσωμένα, τό δέ πόδι ἀπό χαλκό ἐπιχρυσωμένον· δύο σάκκοι, δύο ὀθό-
νες τοῦ δισκοπότηρου, τρεῖς ἀέρηδες καί τέσσερις καθαρτήρες.

Πέντε σκεπάσματα δισκοπότηρου, δηλ. ἕνα κόκκινον ἀρμεσίνο μέ χρυσές
δαντέλλες, ἕνα λευκόν μεταξωτό, κεντημένον μέ μετάξι καί τό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ
στό μέσον· τό τρίτον πράσινον μέ χρυσή δαντέλλα, τό τέταρτον γαλάζιον ἀπό
ταφτά καί τό πέμπτον εἶναι ἕνα περσικόν μανδήλι καμωμένον κατὰ τρόπο δι-
κτυωτό μέ χρυσά καί ψευδοασημένια ἐλάσματα. Ὑπάρχουν ἄλλα δύο πού
δώρησε ὁ ἀείμνηστος Μάρκος Πόλλα, τά ὅποια χρησιμοποιοῦνται στήν
ἐκκλησία ἀπόταν ὁ αἰδεσιμώτατος Βαρθολομαῖος Πόλλα, ἀδελφός του, τόν
διαδέχτηκε στό βικαριᾶτο.

Δύο ὠμοφόρια, δηλ. ἕνα καινούργιον χρώματος ἀνοικτοῦ ρόζ καί τό ἄλλο
κίτρινον μέ δύο πλευρές πράσινες καί ἕνα μικρό σταυρό στό μέσον· τό τελευ-
ταῖο παλαιόν καί ἐφθαρμένον.

Φελόνια τρία μέ τά ἐπιτραχήλια καί ἐπιμανικά τους, τό ἕνα πράσινον
ἀπό δαμάσκο, παλαιόν καί ἐφθαρμένον, ἕνα ἄλλο λευκόν καί ὑποκίτρινον, τό μι-
σό μεταξωτό καί τό ἄλλο μισό κλώστινον καί παλαιόν καί τό τρίτον κόκκινον μέ
δαντέλλες καί χρυσές φρέζες πού διαπερῶνται ἀπό χρυσές κολῶνες μέ τό
ἔμβλημα τοῦ ἁγιωτάτου Κυρίου μας Οὐρβανοῦ τοῦ VIII τοῦ αἰοδίου.

Τρία σκεπάσματα τῆς ἁγίας τραπέζης καί ἕνα πρόχειρον. Ἐνα λειτουργι-
κό βιβλίον, παλαιόν ρωμαϊκόν, μέ γράμματα γοτθικά. Ἐνα κηροπήγιον ὀρειχάλ-
κινον καί ἕνα θυμιατό, επίσης ὀρειχάλκινον.

Τέσσερα ὀρειχάλκινα κηροπήγια, δύο ἀπό τά ὅποια χρησιμοποιοῦνται,
ἐνῶ τά ἄλλα δύο εἶναι σπασμένα καί ἄχρηστα. Αὕτη ἡ Ἐκκλησία ἔχει καί
κάποια μικρά εἰσοδήματα γιά τά ὅποια θά ἀναφερθοῦμε στό κεφάλαιον πρί
τῶν ἐπισκοπικῶν εἰσοδημάτων.

X. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛ.

Οἱ λοιπές ἐκκλησίες βρίσκονται ἔξω ἀπό τήν πόλιν, ὅπως ἐκείνη τοῦ Ἁγί-
ου Μιχαήλ, πλησίον τοῦ τείχους, ἤ ὅποια εἶναι ἄμεση ἀνάγκη νά ἐπισκευα-
στεῖ, διαφορετικά θά καταπέσει σύντομα ἀφοῦ γκρεμίζεται σιγά - σιγά ἀπό

τίς βροχές, οί όποίες κατέστρεψαν τήν όροφή· τόν χειμώνα βρίσκεται συνεχώς γεμάτη νερά. 'Η έν λόγω έκκλησία δέν διαθέτει τίποτα άπολύτως, ούτε κινητά, ούτε άκίνητα.

XI. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΗΤΑ.

'Η τρίτη έκκλησία, σέ μικρή άπόσταση από τήν πόλη, είναι ό "Άγιος Νικήτας, ή όποία μόλις πρόσφατα ανακτήθηκε από τά χέρια τών 'Ελλήνων πού τήν είχαν καταπατήσει και άνακατασκευάσει σχεδόν έξ όλοκλήρου· τελευταία, αναλαμβάνοντας τό ζήτημα ό άνωτέρω κ. Πέτρος Ρόζας μέ τή συμπάρασταση του πεθερού του τήν ανακτήσαμε άφου πλήρωσε όλα τά έξοδα τής κατασκευής της. "Ετσι βρίσκεται σέ άριστη κατάσταση, όμως δέν διαθέτει τίποτα, ούτε κινητά πράγματα, ούτε άκίνητα.

XII. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ.

'Η τέταρτη και τελευταία έκκλησία είναι ή Παναγία Ευαγγελίστρια, σέ άπόσταση ενός μιλίου από τήν πόλη. 'Η έκκλησία είναι πολύ θαυματουργή γι' αυτό οί "Έλληνες τρέφουν μεγάλη εύλάβεια γι' αυτήν και προστρέχουν στή χάρι της γιά κάθε άνάγκη τους· παρ' όλο τουτο δέν τίς προσφέρουν έλεημοσύνες, γι' αυτό και σήμερα βρίσκεται σέ τέτοια κακή κατάσταση, ώστε δέν είναι δυνατή ή τέλεση λειτουργίας τό χειμώνα από τά πολλά νερά τής βροχής, πού έχουν σχεδόν καταστρέψει τήν όροφή και τούς τοίχους κατά τέτοιο τρόπο, ώστε νά παρίσταται άνάγκη άνακατασκευής από τά σεσαθρωμένα από τά νερά θεμέλια· αυτή ή έκκλησία διαθέτει δύο τεμάχια άγρών και άλλα τόσα άμπέλια, όπως περιγράφονται κατωτέρω στήν κτηματική περιουσία τής 'Επισκοπής.

XIII. ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΠΑΛΑΤΙΟΥ.

Μέσα στήν πόλη ύπάρχει άλλο ένα λατινικό παρεκκλήσιο οικόδομημένο μέσα στό άρχαίο και έρειπωμένο παλάτι στό όποιο συνήθως ίερούργουσε ό άείμνηστος έπίσκοπος della Rocca, μετά τήν άποβίωση του όποίου λειτουργούσαν επίσης συχνά ό αίδεσιμώτατος Μάρκος Πόλλα και ό αίδεσιμώτατος πατέρας Φραντσέσκο Μικελλούτσι· όμως, έδω και έναμισυ χρόνο, ό "Έλληνας έπίσκοπος, μέ τό νά άγοράσει μεγάλο μέρος του έρειπωμένου παλατιού, όπου άνήγειρε μερικά δωμάτια, σκέπασε ταυτόχρονα τήν αύλή του παρεκκλησίου προσαρτώντας και αυτό στήν οικόδομή του άρπάζοντάς το, χωρίς νά του έναντιωθεί ό Φρα Φραντσέσκο Μικελλούτσι, ό όποίος τότε ήταν μόνος, πράγμα πού έπρεπε νά κάνει, άφου ό πρέ Μάρκος είχε άποβιώσει και ό σημερινός δικάριος αίδεσιμώτατος Βαρθολομαίος δέν είχε έλθει άκόμη από τή Ρώμη. "Ετσι, έκτοτε, τό λατινικό δόγμα άποκλείστηκε από τό ειρμημένο παρεκκλήσιο τό όποιο πολύ δύσκολα θά τό ανακτήσει, έκτός αν μέ κάποια χρηματική καταβολή από τόν Γάλλο πρεσβευτή ΚΠόλεως γίνουν παραστάσεις στόν πατριάρχη τών 'Ελλήνων γιά νά διατάξει τήν έπιστροφή του.

XIV. ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΩΝ ΚΤΗΜΑΤΩΝ.

Ο σεβασμιώτατος επίσκοπος δέν έχει εδώ επισκοπικό κτίριο, αλλά μόνον ένα μικρό οίκισκο έφαπτώμενον στην εκκλησία, απλώς για νά διαμένει, και τά κατωτέρω ελάχιστα κτήματα:

α) Κτήματα πού αγοράστηκαν μέ χρήματα και Διαταγή τής 'Αγίας Προπαγάνδας:

Ένα χωράφι κείμενο στον Πλατύ - Γιαλό.

Ένα χωράφι κείμενο στον Άγιο Νικήτα.

Ένα χωράφι κείμενο στη Φυτειά.

Πέντε ακόμη κτήματα στην Κίμωλο, δηλαδή

Ένα στην τοποθεσία «στου Μάτσα».

Ένα στην τοποθεσία «στις Σαλίνες».

Ένα στην τοποθεσία «στους Δέκα».

Ένα στην τοποθεσία «Σπηλιά» και

Ένα στην τοποθεσία «στά Θέρμα».

β) Κτήματα από δωρεές.

Κτήματα από δωρεές των Χριστιανών του νησιού. Ένα άμπέλι μέ ένα λαχανόκηπο και λίγο νερό, δωρεά προς τον καθεδρικό ναό του Άγιου Άντωνίου.

Ένα χωράφι στην τοποθεσία Λαγκάδι, δωρεά προς τής εκκλησία τής Παναγίας Εύαγγελίστριας, μαζί μέ τό έπόμενο.

Ένα χωράφι στη Σαράλια και επί πλέον ένας λαχανόκηπος μέ δένδρα και άμπέλι.

Όλα τά άνωτέρω χωράφια, άμπέλια και λαχανόκηποι από αγορά ή δωρεές, αποδίδουν από έτος σέ έτος εισόδημα 30-31 ρεαλιών περίπου, από τά όποια πληρώνονται για φόρους και άλλες ύποχρεώσεις 28 περίπου ρεάλια τό χρόνο. Έτσι δέν απομένει τίποτα άλλο παρά μόνο ή μιζέρια, δηλ. δύο - τρία ρεάλια τό χρόνο.

XV. ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΑ ΕΝΝΕΑ ΧΡΟΝΩΝ.

Είδαμε πολύ σύντομα και τούς λογαριασμούς, δηλαδή τά έξοδα, από τό ένα μέρος, των έννέα παρελθόντων έτών, από του έτους 1643 (περιλαμβανομένου), όταν απέβίωσε ο σεβασμιώτατος della Rocca, μέχρι του παρόντος έτους 1652, μαζί μέ μερικές έλεημοσύνες προς τον καθεδρικό ναό. Από τό άλλο μέρος τής φορολογικής και λοιπής ύποχρεώσεις πού πληρώθηκαν κατά τά έννέα αυτά χρόνια, καθώς και μερικές άναγκαίες δαπάνες τής εκκλησίας, όπως περιγράφονται κατωτέρω:

ΕΞΟΔΑ

- Τά έξοδα των έννέα έτών άνέρχονται συνολικά σέ διακόσια έβδομήντα επτά ρεάλια και 73 άσπρα (8 άσπρα τό ρεάλι) reali 277 aspra 73

- Ρεάλια έξι από έλεημοσύνες προς τήν εκκλησία κατά τά έννέα έτη » 6

Γενικό σύνολο εσόδων διακόσια όγδοντατρία ρεάλια και έβδομήντα τρία άσπρα 283 73

ΕΞΟΔΑ

- Οί φόροι καί εισφορές πού πληρώθηκαν κατά τά έννέα χρόνια άνέρχονται συνολικά σέ διακόσια σαράντα πέντε ρεάλια reali 245

- Για τήν άνάκτηση τής έκκλησίας του 'Αγίου Νικήτα από τά χέρια τών 'Ελλήνων, τόκοι καί άλλα μικροέξοδα για τήν έκκλησία επί έννέα χρόνια, ένενήντα πέντε reali 95

Σύνολο φόρων καί έξόδων τριακόσια σαράντα ρεάλια 340.

"Έτσι ή έκκλησία απέμεινε νά χρεωστεί για τά έννέα χρόνια, μέχρι του έτους 1652, πενήντα έξι ρεάλια καί 12 άσπρα.

ΧΡΕΗ ΤΟΥ ΑΠΟΒΙΩΣΑΝΤΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Έπί πλέον, ό άείμνηστος έπίσκοπος della Rocca, κατά τήν αποβίωσή του, άφισε χρέος σέ βάρος τής έκκλησίας όγδόντα ρεάλια. Μετά τήν πώληση τών κινητών πραγμάτων του συγκεντρώθηκαν καί πληρώθηκαν σαράντα ρεάλια, τά δ' υπόλοιπα σαράντα παραμένουν πρός πληρωμήν πλέον τόκων πρός 10%, δηλ. 4 ρεάλια έτησίως. "Έτσι επί έννέα χρόνια άνέρχονται οί τόκοι σέ τριάντα έξι ρεάλια, συνολικά δέ σέ 76 ρεάλια.

ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Οί άνωτέρω δύο ύποχρεώσεις, άνερχόμενες συνολικά σέ έκατόν τριαντα- δύο ρεάλια, αποτελοϋν χρέος τής Έκκλησίας Σίφνου, τό όποιο, άν δέν πληρωθεί σύντομα, θά πολλαπλασιασθει μέ τούς τόκους, ώστε μέσα σέ λίγα χρόνια νά άνέρχεται σέ ύψος στην άξία τών λίγων άκινήτων πού διαθέτει.

XVI. ΤΑ ΑΚΙΝΗΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΔΡΟ.

Πρέπει επίσης νά σημειώσουμε ότι ό έπίσκοπος τής Έκκλησίας Σίφνου, κατέχει δύο άκίνητα στην "Ανδρο, τά όποια αποδίδουν από χρόνο σέ χρόνο περί τά 18½ ρεάλια. "Όμως είναι τόσες πολλές οί φορολογίες καί τά λοιπά έξοδα ώστε νά μήν άφίνουν περίπου τίποτα, όπως διαπιστώσαμε από τούς λογαριασμούς του γενικού βικαρίου "Ανδρου (πού έχει τή φροντίδα τους).

Πράγματι, τά δύο αυτά κτήματα κατά τά περασμένα τέσσερα χρόνια, απέδωσαν 74 ρεάλια καί 14 άσπρα (τά όποια στην "Ανδρο λογίζονται 100 τό ρεάλι), από τήν άλλη δέ πλήρωσαν σέ φόρους καί άλλες ύποχρεώσεις, μέσα στά τέσσερα αυτά χρόνια, εβδομήντα δύο ρεάλια καί 79 άσπρα, έτσι ώστε τά τέσσερα χρόνια απέμεινε όφελος υπέρ του έπισκόπου Σίφνου ένα ρεάλι καί 35 άσπρα.

Στήν έκκλησία τής Σίφνου ύπόκεινται πνευματικά δύο γειτονικά νησιά όνομαζόμενα, τό ένα Κέα καί τό άλλο Θερμιά, στά όποια ό βικάριος (Σίφνου) είναι ύποχρεωμένος νά μεταβαίνει κατά διαστήματα για νά έποπτεύει τήν έκκλησία καί τούς Χριστιανούς του λατινικού δόγματος. "Όμως, από τότε πού άνέλαβε βικάριος ό αιδεσιμώτατος Πόλλα, δέν κατάφερε νά έπισκεφθει ούτε τό ένα, ούτε τό άλλο, από τόν φόβο τών τουρκικών πολεμικών πλοίων

πού συνεχῶς βρίσκονται στά νερά τους. Τώρα βρίσκεται στό λιμάνι τῆς Σίφνου μία μεγάλη σάϊκα, ἡ ὁποία πρὶν τρεῖς ἢ τέσσερις μέρες πού ἦταν στά Θερμιά, δέχτηκε ἐπίθεση ἀπό μερικές (κουρσάρικες) φελοῦκες καί ἂν δέν εἶχαν σκοτωθεῖ μερικοί ἀπό τούς κουρσάρους καί τραυματισθεῖ πολλοί περισσότεροι, θά ἦταν ὑποχρεωμένη νά πληρώσει μερικές ἑκατοντάδες ρεάλια γιά νά ἀπελευθερωθεῖ. Ἔχει λοιπόν δίκη, ὅπως τόν συμβουλεύουν ὄλοι, νά μήν ἐπιχειρήσει τήν ἐκεῖ μετάβασή του χωρίς λόγο, ἀφοῦ δέν ὑπάρχουν στά νησιά αὐτά χριστιανοί τοῦ λατινικοῦ δόγματος, οὔτε κάτι πού πρέπει νά γνωρίζει.

Περὶ τῶν δύο αὐτῶν νησιῶν μάθαμε ἱκανές πληροφορίες στή Σίφνο, ὅπως καταγράφονται στά ἐπόμενα:

XVII. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΚΕΑΣ.

Ἡ Κέα εἶναι ἓνα μικρό νησί συγκαταριθμούμενο μεταξύ τῶν νησιῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους, στό ὁποῖο σήμερα ὑπάρχει ἓνας καθολικός ναός, πού ὁμως βρίσκεται σέ τόσο φτωχική καί ἄθλια κατάσταση, ὥστε καλύτερα θά ἦταν νά μήν ὑπῆρχε, ἀφοῦ ἀπό ἡμέρα σέ ἡμέρα συνεχῶς καταστρέφεται ὄντας χωρίς στέγη καί ἀνοιχτός ἀπό ὅλες τίς πλευρές καί χρησιμοποιεῖται ὡς στάβλος χοίρων καί ἄλλων ζῶων, πρᾶγμα ἀτιμωτικό γιά τή Λατινική Ἐκκλησία. Ἐν τούτοις δώσαμε ἐντολή νά κλειστοῦν οἱ πόρτες, ἔστω καί μέ πέτρες σκέτες μέχρι νά βρεθοῦν μερικοί εὐσπλαγχνικοί καθολικοί, ἀφοῦ σήμερα δέν ὑπάρχει οὔτε ἓνας καί ὄλο τό νησί κατοικεῖται ἀπό Ἑλληνας.

XVIII. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΤΩΝ ΘΕΡΜΙΩΝ.

Τά Θερμιά εἶναι, ἐπίσης, ἓνα ἀπό τά νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους στό ὁποῖο τό λατινικό δόγμα ἔχει ἐξαφανισθεῖ πλήρως· σ' αὐτό δέν ὑπάρχει πλέον ναός, παρά μόνο ἓνα παρεκκλήσι ὀλοσχερῶς ἐρειπωμένο στήν ἀρχαία καί ἀκατοίκητη πλέον πόλη, οὔτε χριστιανοί τοῦ λατινικοῦ δόγματος, ἐκτός μόνο ἀπό μία γυναίκα γεννημένη στήν Τήνο καί συζευγμένη ἐδῶ καί ἀρκετά χρόνια μέ ἓναν Ἑλληνα, ἡ ὁποία, παρ' ὅλα ταῦτα παραμένει ἀμετακίνητη καί πιστή στό λατινικό δόγμα.

Στά δύο αὐτά νησιά ὑπῆρχαν ἀκίνητα πού ἀνήκαν στή Λατινική Ἐκκλησία καί στοὺς Λατίνους χριστιανούς. Ὅλα ὁμως διασκορπίστηκαν καί ἀπαλλοτριώθηκαν ἀπό κάποιον καπετάν πασᾶ, ὁ ὁποῖος ἐξοργισμένος ἀπό τό γεγονός ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν δύο αὐτῶν νησιῶν δέν ἤθελαν ἢ δέν ἦταν σέ θέση νά πληρώσουν τούς φόρους πού χρεωστοῦσαν γιά ἀρκετά χρόνια τά παρέδωσε σέ λεηλασία· κατόπιν, μιά καί δέν ὑπῆρχαν λατῖνοι κληρικοί, οὔτε λαϊκοί ἀντιπρόσωποί τους γιά νά ἐμφανισθοῦν καί συζητήσουν τό ζήτημα, ἐπώλησε ὄλα τά κτήματα τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας σέ Ἑλληνας, στή δέ συνέχεια, παρά τό γεγονός ὅτι κατά καιρούς ἐμφανίστηκαν κάποιες βασιλικές ἐντολές περὶ ἐπιστροφῆς τῶν κτημάτων, οὐδέποτε στάθηκε δυνατό νά ἀνακτηθεῖ ἔστω καί ἓνα ἀπ' αὐτά γιατί τά κατακρατοῦν οἱ Ἑλληνας, οἱ ὁποῖοι πηγαίνουν καί προσκλαίονται στόν καπετάν πασᾶ καί ἰσχυρίζονται ὅτι τά ἔχουν

ἀγοράσει ἀπό προκάτοχό του, διαβάλλοντας παράλληλα καί τούς Λατίνους πού διατρέχουν τόν κίνδυνο νά ὑποστοῦν κακό μεγάλο. Ἔτσι ἀπό πολλά χρόνια ἔχουν ἐγκαταλείψει τά πάντα στήν τύχη τους.

Τήν ταπεινή του παράκληση ὑποβάλλει πρὸς τούς σεβασμιωτάτους καρδιναλίους τῆς Ἀγίας Προπαγάνδας ὁ αἰδεσιμώτατος Βαρθολομαῖος Πόλλα, γενικός δικάριος, μετὰ τῶν ἐλαχίστων κυρίων Λατίνων:

1) Πρῶτα, ἐάν εὐαρεστοῦνται, νά δώσουν ἐντολή νά πληρωθοῦν τά ἀναφερθέντα ἀνωτέρω χρέη γιατί ἀπό ἡμέρα σέ ἡμέρα διογκώνονται μέ τόκους 10% καί γιατί προσκλαίονται οἱ πιστωτές, οἱ ὁποῖοι ἐπιδιώκουν νά πληρωθοῦν μέ τά κτήματα τῆς ἐκκλησίας.

2) Νά γίνει ἐκκληση στόν ἐξοχώτατο πρεσβευτὴ τῆς Γαλλίας στήν ΚΠολη νά χρησιμοποιοῦν, ἐάν γίνεται, τό κύρος του στόν πατριάρχη τῶν Ἑλλήνων γιά τήν ἀνάκτηση τοῦ παλαιοῦ παρεκκλησίου στό παλάτι τῆς Σίφνου πού πρόσφατα καταπάτησε ὁ σημερινός ἐπίσκοπος τῶν Ἑλλήνων σέ βάρος τῶν Λατίνων καί, ἂν εἶναι δυνατόν, τήν ἀνακατάληψη τῶν κτημάτων τῶν ἐκκλησιῶν Κέας καί Θερμίων.

3) Νά γίνει παράσταση στή Γαληνοτάτη Βενετική Δημοκρατία, ὥστε ἡ Λατινική Ἐκκλησία τῶν νησιῶν νά ἐξαρτᾶται ἀπ' εὐθείας ἀπ' αὐτήν γιά τίς φορολογίες καί, μέσω τῶν Βενετῶν ναυάρχων νά δοθεῖ ἐντολή στοὺς Ἕλληνες πού ἔχουν τήν ἀρμοδιότητα συνάξεως τῶν φορολογιῶν νά μὴν ἐπιβαρύνουν ἰδιαίτερα, τόσο τόν ἐκκλησιαστικό προϊστάμενο, ὅσο καί τήν ἀκίνητη περιουσία κακομεταχειριζόμενοι τόν μὲν καί τά δέ μέ ἀφορμὴ τίς φορολογίες.

Τέλος ἔρχονται οἱ ἀνωτέρω νά παρακαλέσουν ταπεινά μέσα ἀπὸ τά βάθη τῆς ψυχῆς τους νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τῆ Σίφνο, μέ τά πλέον αὐστηρά μέτρα πού διαθέτουν οἱ σεβασμιότητές σας, ὁ αἶδεσ. Φραντσέσκο Μικελλούτσι, πρᾶγμα ἀναγκαῖο γιά πολλοὺς καί σοβαροὺς λόγους.

Ἔτσι ἄρχισε νωρίς τὴν 15η Αὐγούστου 1652 καί μέ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου τελείωσε ἡ Ἀποστολικὴ Ἐπίσκεψη στό νησί τῆς Σίφνου ἀπὸ ὅπου ἀναχωρήσαμε τὴν ἴδια ἡμέρα μέ τὴ δύση τοῦ ἡλίου καί φτάσαμε στή Μῆλο μετὰ 30 περίπου ὥρες, δηλ. τὰ μεσάνυχτα τῆς 16ης πρὸς τὴν 17η ἰδίου μηνός καί ἔτους.

- Fra Bernardo, καπουτσίνος καί Ἀποστολικὸς Ἐπισκέπτης.
- Fra Martino da Thiers, καπουτσίνος

ΤΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ.

Ἀναφέρει ὁ αἰδεσιμώτατος δὸν Βαρθολομαῖος Πόλλα, γενικός δικάριος τῆς ἐκκλησίας:

Πρῶτο, ὅτι τὴν βρῆκε καταχρεωμένη καί ἂν σύντομα δέν πληρωθοῦν τά χρέη θά αὐξηθοῦν τόσο πολὺ μέ τούς τόκους ὥστε σέ μικρὸ χρονικὸ διάστημα ἡ κτηματικὴ περιουσία δέν θά ἐπαρκεῖ γιά τὴν ἐξόφλησή τους, γι' αὐτὸ παρακαλεῖ ταπεινά νά δοθεῖ σύντομα σχετικὴ ἐντολὴ πληρωμῆς.

2ο) Ὅτι τά κτήματα τῆς ἐκκλησίας εἶναι τόσο βεβαρημένα μέ φορολογίες καί εἰσφορές, ὥστε νά περισσεύουν μόνο 3 ρεάλια· γι' αὐτὸ αἰτεῖται ἀπὸ τίς σεβασμιότητές σας, ἂν εὐδοκήσουν, νά ζητήσουν ἀπὸ τὴ Γαληνοτάτη Βενετι-

κή Δημοκρατία νά τήν ἀπαλλάξει ἀπό τούς ἐπιρριπτόμενους ἀπ' αὐτήν φόρους, διαφορετικά, μή ὄντας σέ θέση νά ἀντιμετωπίσει τόσα οἰκονομικά βάρη, θά ἀναγκασθεῖ νά ἐγκαταλείψει τόν τόπο.

3ο) Ὁ ἀνωτέρω γενικός βικάριος, ὅπως καί ὁ κύριος Βασίλης, ἐπίτροπος τῶν Ἑλλήνων καί ἐκτιμώμενος ἀπό τήν Ἁγία Προπαγάνδα, ὁ κύριος Πέτρος Ρόζας, γαμβρός του τοῦ λατινικοῦ δόγματος καί πρόξενος Γαλλίας, Ἀγγλίας καί Βενετίας, ὁ κύριος Γεώργιος Πόλλα, ἐκ μέρους ὄλων τῶν λοιπῶν καλῶν καί εὐσεβῶν χριστιανῶν, καθολικῶν καί ὀρθοδόξων, καταγγέλλουν τόν ἐκλυτο βίο καί σκανδαλώδη διαγωγή τοῦ fra Francesco Micheluzi, μοναχοῦ τοῦ Τάγματος τῶν Ἐλαχίστων τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου ἢ τῆς Ὀκογένειας, πού ἀποτελοῦν ἀτίμωση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου τοῦ λατινικοῦ δόγματος καί τῆς Ἁγίας Χριστιανικῆς Πίστεως γιά τούς ἐπομένους λόγους:

- Πρῶτο γιατί ὁ κληρικός αὐτός χορεῦει δημοσία σέ γάμους καί ἄλλες ἐκδηλώσεις.

β) γιατί πηγαίνει ἔφιππος στά πανηγύρια (ὅπου συνήθως ὑπάρχει μέγας ἀριθμός ἀνθρώπων) ἔχοντας μαζί του διαφόρους νέους στολισμένους καί ντυμένους κατά τρόπο σκανδαλώδη.

γ) γιατί οἱ γυναῖκες μπενοβγαίνουν συνεχῶς στό σπίτι του, ὅπου συνήθως αὐτός παίξει διάφορα ὄργανα.

δ) γιατί βλαστημᾷ, ὀρκίζεται, οὐρλιάζει καί λέει μύριες ἀπρέπειες καί χοντράδες

ε) γιατί πηγαίνει στό κηνύγι μέ τό ἀρκεβούζιο καί ὀπλισμένος μέ πιστόλια ἀπειλεῖ νά σκοτώσει ὅποιονδήποτε δέν τοῦ ἀρέσει.

στ) γιατί ζητᾷ ἐλεημοσύνες ἀπό τούς ξένους ὑπέρ τῆς ἐκκλησίας, τίς ὁποῖες κρατᾷ γιά τόν ἑαυτό του.

ζ) γιατί πηγαίνει στόν βενετσιάνικο στόλο στήν Κρήτη, στήν Τήνο ἢ ὅπουδήποτε ἄλλοῦ θέλει γιά δικές του δουλειές ἢ τρίτων.

η) τέλος, γιατί εἶναι ἀπερίσκεπτος καί ὀξύθυμος καί γιατί πολλές φορές ἔχει πεῖ (στόν καιρό τῆς χολέρας) ὅτι αὐτός δέν ἀλλάζει κεφάλι καί ἄλλα παρόμοια, γιά τά ὁποῖα οἱ ἀνωτέρω κύριοι βαθύτατα παρακαλοῦν τίς σεβασμιότητές σας νά τόν ἀπομακρύνουν ἀπό τό νησί καί ἀπό τά μέρη αὐτά ὅσο γίνεται πῖό γρήγορα καί κατά τόν πῖό ἀσφαλῆ τρόπο.

Εἶχα τήν πρόθεση νά τόν ἐπιπλήξω, ἀλλά οἱ ἀνωτέρω κύριοι μή περιμένοντας καμμία βελτίωση τοῦ ἀνθρώπου, παρά μόνο ἄλλα ἀνάρμοστα, μέ παρεκάλεσαν νά μήν ἐπιχειρήσω τίποτα γιατί τό μόνο πού ἀπομένει εἶναι ἡ ἀπομάκρυνσή του ἀπ' ἐκεῖ.

ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΣΙΦΝΩ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ
ΤΩΝ ΕΙΣΟΔΙΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ,
«ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ», ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΗΣ.
[ΤΑ ΝΕΩΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ]

Τό ιστορικό τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, τοῦ «Βουνοῦ» ἐπιλεγομένης, εἶναι γνωστό πρό πολλοῦ στίς κύριες λεπτομέρειές του¹. Ἰδρυτής της ὑπῆρξεν ὁ Γεράσιμος Ἀβρανόπουλος, ὁ Πελοποννήσιος, ὁ ὁποῖος τό «1813, Ἰουλίου 14, ἔβαλε θεμέλιο ἐδῶ στό (προϋπάρχον μικρό) μοναστηράκι τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου»² καί μέ πολλούς κόπους καί «τῇ συνδρομῇ τῶν ἐν Βλαχομπογδανία Χριστιανῶν καί τῇ προστασίᾳ τῶν τότε (ἐκεῖ) Ἡγεμόνων», ἐπέτυχε «νά ἀνεγείρη οἰκοδομήν ἀρκετά μεγαλοπρεπῆ... καί νά ἀποκτήσῃ ἐπίσης πολύτιμα ὅποσοῦν ἱερά σκεύη καί ἄμφια»³.

Ἡ οἰκοδόμησις καί ὁ εὐπρεπισμός τοῦ ναοῦ καί τῆς Μονῆς, διήρκεσε πολλά χρόνια καί ὁ Ἀβρανόπουλος, προκειμένου νά ὀλοκληρώσῃ τό ἔργο πού εἶχε ἀναδεχτεῖ μέ ἔνθεο ζῆλο, περιέρχονταν διάφορα μέρη τοῦ Κράτους καί τῆς Βλαχομπογδανίας συγκεντρώνοντας οἰκονομικούς πόρους ἀπό εὐσεβεῖς χριστιανούς. «Ἐπειδή δέ ἀπαιτοῦντο καί ἄλλα εἰσέτι πρός ἐντελῆ καλλωπισμόν τοῦ Ναοῦ, ἀνεχώρησε», πρό τοῦ ἔτους 1842, «εἰς τήν πατρίδα του Πελοπόννησον... ὅπου καί ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του...», τῆς συγκεντρώσεως δηλαδή τῶν ἀπαραιτήτων πόρων, «ἀλλ' ἐκεῖ, δυστυχῶς, ἀπεβίωσεν...»⁴.

Ὁ «ἀπλοήθης» ὅπως χαρακτηρίζεται στίς πηγές, καί συνετός ἐκεῖνος ἱερομόναχος, ἐπειδή ἀπουσίαζε ἀπό τή Σίφνο κατά μεγάλα διαστήματά γιά τίς, ὑπέρ τῆς Μονῆς, «ζητεῖες» του, εἶχε προβλέψῃ νά ἐγκαταστήσῃ «ἐπιτρόπους καί ἐφόρους» της γιά νά τήν προστατεύουν κατά τίς ἀπουσίες του «καί ὑπερασπίζεσθαι αὐτήν ἀπό πάσης βλάβης»⁵. Ὄταν λοιπόν ἔφθασε στή Σίφνο ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου του, οἱ ἐπίτροποί του ἐζήτησαν τή συμπαράστασι τοῦ μητροπολίτη Σίφνου Καλλινίκου γιά νά περισωθεῖ καί διασφαλισθεῖ τό ἱερό προσκύνημα. Ὁ μητροπολίτης, ἐφαρμόζοντας ἐγκύκλιο τῆς Ἱερᾶς Συνόδου⁶, «ἐγκατέστησε ἐφημέριον εἰς τήν κατά τήν νῆσον ἐκκλησίαν τῆς Πα-

1. Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Ἀπ. Βιτάλη, Ἡ ἐν Σίφνῳ Ἱερά Μονή τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, ἐπιτεκμημένη «Παναγία τοῦ Βουνοῦ», περιοδ. «Κιμωλιακά», ἐν Ἀθήναις 1973, τόμ. Γ', σελίδες 184-267.

2. Ὁ.π.π., σελ. 190

3. Βλ. στό Παράρτημα τό ἔγγραφο 2.

4. Παράρτημα, ἔγγραφο 5.

5. Παράρτημα, ἔγγραφο 1.

6. Παράρτημα, ἔγγραφο 2.

ναγίας, τοῦ Βουνοῦ ἐπιλεγομένης, τόν ἱερομόναχον πρωτοσύγκελον Σεραφεῖμ Κρήτα» γιά νά φροντίζει τό ναό, ὑπέρ τοῦ ὁποῖου μάλιστα «οἱ συμπολίται του (πρόσφυγες στή Σίφνο) «Κρήτες, οἱ περιοικοῦντες» σ' αὐτήν εἶχαν προσφέρει «ἀρκετά πρός καλλωπισμόν καί συντήρησιν τῆς ἐκκλησίας»⁷.

Ὁ διορισμός τοῦ Σεραφεῖμ πραγματοποιήθηκε στίς 16 Ὀκτωβρίου 1842. Ὅμως, δύο ἡμέρες μετά, «ὁ Κύριος Δήμαρχος Σίφνου, παραλαβών τούς ἐνταῦθα ἀξιωματικούς τῆς Βασιλικῆς Φάλαγγος ἐνόπλους», τόν ἀπέβαλε διά τῆς βίας, «ὁμοῦ καί τήν, πρό χρόνων, μονάζουσαν γηραιάν μοναχήν, ἔκλεισε τήν θύραν τῆς ἐκκλησίας καί τῶν περί αὐτήν οἰκημάτων» κι ἐπῆρε τά κλειδιά⁸, ἰσχυριζόμενος, «ὄχι θέβαια ἀπό εὐσεβῆ ζῆλον», ὅτι ἐπρόκειτο γιά «δημοτική δῆθεν περιουσία», γιά «νά λαμβάνη καί δαπανᾷ εἰς δημοτικές ἀνάγκας τά τυχηρά αὐτῆς εἰσοδήματα»⁹.

Στήν ἀνωτέρω διένεξη, πού δέν εἶχε πάρει τέλος καί στά μισά τοῦ 1844, ἀναφέρονται τά δημοσιευόμενα κατωτέρω ἔγγραφα μεταξύ διαφόρων Ἀρχῶν. Ἦλθαν στό φῶς, μόλις πρόσφατα, κατά τίς συνεχιζόμενες ἀδιαλείπτως ἔρευνές μου στά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, ὅπου εὐρίσκονται θησαυρισμένα μέ ἀρχειακά στοιχεῖα «Υπουργεῖο Παιδείας, Θυρίς 36 - Φάκ. 1. Ἐκκλησία ἐνοριακαί». Πρέπει νά σημειώσω ἀκόμη ὅτι, ἡ Παναγία τοῦ Βουνοῦ, μέ αἴτηση τοῦ Γεράσιμου Ἀβρανόπουλου, εἶχε ἀνακηρυχθεῖ, τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1816, πατριαρχικό σταυροπήγιο μέ τήν ἔκδοση σχετικοῦ πατριαρχικοῦ σιγιλίου τοῦ πατριάρχου Κυρίλου ΣΤ', οἱ δέ ἡγεμόνες τῆς Βλαχομπογδανίας τόν εἶχαν ἐφοδιάσει, γιά τήν παρεχόμενη βοήθεια καί προστασία τους, μέ χρυσόβουλα γράμματά τους. Τά κείμενα τῶν ἐγγράφων αὐτῶν εἶναι γνωστά, δημοσιευμένα ἀπό τόν πανοσιολογ. ἀρχιμανδρίτη κ. Φιλάρετο Βιτάλη τοῦ μέν σιγιλίου, ἀπό ἀντίγραφο πού τοῦ προμήθευσε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τῶν δέ χρυσοβούλων, ἀπό ἀντίγραφο, ἐπίσης, πού εἶχαν καταχωρισθεῖ στούς κώδικες τῆς Μονῆς. Ἡ τύχη τῶν Χρυσοβούλων ἀγνοεῖται, ὡς τώρα. Τό σιγίλλιο ὅμως εὐρίσκεται στά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, στίς χαρακτηριζόμενες μικρές συλλογές, μέ ἀρχειακά στοιχεῖα Κ. 48/η'.

7. Αὐτόθι.

8. Παράρτημα, ἔγγραφο 3.

9. Παράρτημα, ἔγγραφο 11.

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

1

1. «Ὁ ὑποφαινόμενος Γεράσιμος μοναχός κτήτωρ τῆς ἐνταῦθα Ἱερᾶς Μονῆς, τοῦ Βουνοῦ ἐπιλεγομένης, ἀναγκασμένος ὦν νά ἐξέρχωμαι τῆς Νήσου διά ὑποθέσεις τῆς ρηθείσης Μονῆς, ἀποκαθίστημι ἐπιτρόπους καί ἐφόρους αὐτῆς τού(ς) κυρίου Ἰωάννην Πιτάρην, Σ. Βαλέταν, Ι. Λειμβαῖον καί Γ. Πανόριον καί Ν. Σπεράντσαν ἐκ τῆς πόλεως Σίφνου, Ζανῆν Ἰωα. Καμπάνην, ἐξ Ἀρτεμῶνος, Ν. Χρυσόγελον ἐκ χωρίου Ἐξαμπέλων, Ἀντώνιον Καντζιλιέρην καί Ι. Β. Μάτσαν ἐξ Ἀπολλωνίας καί Ἀπόστολος Ι. Μαρούλης ἐκ Καταβατῆς καί παρακαλῶ τάς ἀρμοδίους ἀρχάς διά νά τοὺς γνωρίσουν ὡς τοιούτους, οἱ ὅποιοι θέλουν προστατεύει τὸ Ἱερόν κατάστημα εἰς ἀπουσίαν μου καί ὑπερασπίζεσθαι αὐτό ἀπό πάσης βλάβης καί ἐπηρείας καί εἰς τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν ἐγείνη τὸ παρόν ὑπογεγραμμένον ἰδιοχείρως μου καί ἐπικυρωμένον τῇ σφραγίδι τοῦ Ἱεροῦ μοναστηρίου.

Ἐν Σίφνῳ τὴν 12 Αὐγούστου 1834

(Τ.Σ.) Γεράσιμος μοναχός Ἀβρανόπουλος.

Ὅτι ἀπαράλλακτον τῶ εἰς χεῖρας τῶν ὑποφαινομένων
εὑρισκομένῳ πρωτοτύπῳ. Ἐν Σίφνῳ τὴν 22 Ὀκτωβρίου 1842

Ι. Πιτάρης

Σ. Ι. Βαλέτας

Ν. Σπεράντζας

Γ. Πανόριος

Διά τὸ ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς, τῇ 13 Νοεμβρίου 1842

Ὁ Β. Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

(Τ.Σ.) (ὑπογραφή) »

2.

16 Ὀκτ. 1842

«Πρ. Ἀρ. 71

Διεκ. 43

τὴν 16 Ὀκτωβρ. 1842

ἐν Σίφνῳ.

Ἐλ(ήφθη) τὴν 2 Νοεμβρίου 42

Ἀρ. Πρ. 11085

Πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τοῦ

Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος

Κατὰ τὸ πνεῦμα τῆ(ς) ὑπ' ἀριθ. 10943 Διαταγῆ(ς) τῆς Ἱερᾶς Συνόδου,
ἐγκατέστησα ἐφημέριον εἰς τὴν κατὰ τὴν νῆσον ταύτην ἐκκλησίαν τῆς Πανα-

γίας τοῦ Βουνοῦ ἐπιλεγομένης τόν ἱερομόναχον πρωτοσύγγεγον Σεραφεῖμ Κρήτα.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος, διά τῆς διαταγῆς τῆς ταύτης, ἐπρόλαβε τήν ἐπιθυμίαν τοῦ ὑποφαινομένου, τῶν ἐπιτρόπων τῆς Ἐκκλησίας (οἵτινες ἐκ τῶν Προκριτωτέρων τῆς Νήσου) καί πολλῶν δημοτῶν μέ τόν σκοπόν τοῦ νά διορίση καταλλήλως ἐφημέριον ἤδη αὐτόν τόν μνησθέντα ἱερομόναχον, τοῦ ὁποίου μάλιστα οἱ συμπολίται του Κρήτες οἱ περιοικοῦντες ἐνταῦθα, συνεισφέρουσιν ἀρκετά πρὸς καλλωπισμόν καί συντήρησιν τῆς ἐκκλησίας· ἐπρόλαβε λέγω κατ' εὐχὴν ἡ Ἱερά Σύνοδος, τόν σκοπόν τοῦ ὑποφαινομένου καί τῶν ἐπιτρόπων, διότι ἐπεριμέναμεν τήν ἐπιστροφήν τοῦ ἀποβιώσαντος εἰς Πελοπόννησον κτήτορος τῆς ἐκκλησίας Γερασίμου Ἀβρανοπούλου, τοῦ ὁποίου ὁ εὐσεβὴς ζῆλος ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας κατόρθωσε πρὸ ἱκανῶν χρόνων τῆ συνδρομῆ τῶν εἰς Βλαχομπογδανίαν χριστιανῶν καί τῆ προστασία τῶν τότε Ἡγεμόνων, μέ τὰ ἐνυπάρχοντα χρυσόβουλα καί πατριαρχικά συγκίλια, νά ἀνεγείρη οἰκοδομὴν ἀρκετά μεγαλοπρεπῆ ὡς πρὸς τόν τόπον τοῦτον καί νά ἀποκτήσῃ ἐπίσης πολύτιμα ὅποσοῦν ἱερά σκεύη καί ἄμφια.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, παράδοξον ἀρκετά εἶναι καί λυπηρόν, ὅτι τινές ὄχι ἀπὸ εὐσεβῆ καί ὄσιον σκοπόν κινούμενοι, ὑποκινουσι τόν Δήμαρχον εἰς τό νά ἀποπέμψῃ διά τῆς βίας ἐκ τῆς ἐκκλησίας τόν διαληφθέντα ἐφημέριον καί τούτου δοθέντος παρακαλῶ τήν Ἱεράν Σύνοδον νά ἐνεργήσῃ ὥστε νά διαταχθῇ ὁ Διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας ἀπὸ τήν Κυβέρνησιν τῆς Ἱ.Μ. τοῦ Σ(έβαστοῦ) Βασιλέως, νά περιορίσῃ τόν Δήμαρχο Σίφνου ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν καθηκόντων του διά νά μὴν ἤθελε καταντήσῃ ὁ Ἱερός Ναός οὗτος ὅπως καί ἄλλοι πολλοί ὡς ἐκ τῆς ἀδιαφορίας. Τήν ὑπόθεσιν ταύτην συνιστῶ θερμῶς πρὸς τήν Ἱεράν Σύνοδον καί ἐπιστρέφων τήν διευθυνθεῖσαν μοί ἀναφορὰν τοῦ εἰρημένου ἱερέως, ὑποσημειοῦμαι εὐσεβᾶστως.

Εὐπειθέστατος
(Τ.Σ.) ὁ Μήλου Καλλίνικος
Διά τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς, τῆ 13 Νοεμβρίου 1842
Ὁ Β' Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.
(Τ.Σ.) (ὑπογραφή)»

3.

19 Ὀκτ. 1842

«Πρὸς τόν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Μήλου.

Κατὰ συνέπειαν Διαταγῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, διορίσαντές με ἐφημέριον τῆς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τοῦ Βουνοῦ ἐπιλεγομένης, ἐγκατέστην ἀπὸ τῆς 16 τοῦ παρόντος ὡς τοιοῦτος εἰς αὐτήν.

Ἄλλά χθές ὁ κύριος Δήμαρχος Σίφνου παραλαβὼν τοὺς ἐνταῦθα ἀξιωματικούς τῆς Β(ασιλικῆς) Φάλαγγος ἐνόπλους, παρεγένετο εἰς τὴν ρηθεῖσαν ἐκκλησίαν καὶ ἀποβαλὼν μέ ἐκεῖθεν ὁμοῦ καὶ τὴν πρό χρόνων μονάζουσαν γηραιάν μοναχὴν, ἔκλεισε τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν περὶ αὐτὴν οἰκημάτων καὶ ἔλαβε τὰς κλείς.

Ἐρωτώμενος δὲ ὁ κύριος Δήμαρχος καὶ οἱ ρηθέντες ἀξιωματικοὶ ἐν ποία δυνάμει ταῦτα ποιοῦσι, ἀπεκρίθησαν, ὅτι κατ' ἀνωτέραν Διαταγὴν. Εἰς μάτην, Σεβασμιώτατε, ἀντέταξα εἰς τὴν ἀδικον ταύτην καὶ ἀυθαίρετον καταδίωξιν τοῦ κυρίου Δημάρχου, ὅτι εἶμαι διωρισμένος τακτικὸς ἐφημέριος τῆ διατάξει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ δι' ἀδείας τῆς Σεβασμιότητός σας καὶ τῶν ἐπιτρόπων τῆς ἐκκλησίας, ὁ κύριος Δήμαρχος ἐπιμένων μέ διέταξε ἐπαναληπτικῶς ν' ἀναχωρήσω μὴ δυνηθεῖς ὄθεν ν' ἀντισταθῶ εἰς τοιαύτην βιαίαν ἀποβολὴν μου καὶ συγχρόνως διὰ νά προλάβω συνεπειάς, ἴσως κακωτικὰς, ὑπέκυψα ἀκουσίως εἰς τὴν παράνομον ταύτην διάταξιν τοῦ κυρίου Δημάρχου καὶ ἀνεχώρησα.

Ἄναφέρων δὲ ταῦτα πάντα πρὸς ὑμᾶς, παρακαλῶ νά ἐνεργήσετε ὅ,τι νομίζετε πρέπον.

Ἐν Σίφνω τὴν 19 Ὀκτωβρίου 1842

Εὐπειθέστατος

Σεραφεῖμ πρωτοσύγγελος Κρής

Διὰ τὸ ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς, τῆ 13 Νοεμβρίου 1842 ἐν Ἀθήναις

Ὁ Β'. Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

(Τ.Σ) (ὑπογραφή) »

4.

30 Ὀκτ. 1842

«Πρωτ. Ἀριθ. 74

Δ(ιεκπ.) 45

τῆ 30 Ὀκτωβρίου 1842

Περὶ τοῦ ἐφημερίου τῆς Παναγίας τοῦ Βουνοῦ, Πρωτοσυγγέλου Σεραφεῖμ Κρητός.

Πρὸς τὴν Ἱεράν τοῦ Βασιλείου Σύνοδον

Ἐκ τῆς ἐγκλειομένης ἐν πρωτοτύπῳ ἀναφορᾶς τοῦ ἀπέναντι σημειουμένου, θέλει πληροφορηθῆ ἡ Ἱερά Σύνοδος τὰ ἐνεργηθέντα παρὰ τοῦ κ. Δημάρχου Σίφνου, μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ εἰρημένου ὡς ἐφημερίου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, τοῦ Βουνοῦ ἐπιλεγομένης.

Ἐπειδὴ τὸ βαθύ γῆρας μου ἀπαιτεῖ πρό πάντων ἐντελεῖ ἀταραξίαν τῆς ψυχῆς μου, ἀναθέτω πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καὶ παρακαλῶ νά ἐνεργήσω ὅ,τι ἐγκρίνει διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ν' ἀνακληθῆ ἄρμοδιῶς ὁ κ. Δήμαρχος εἰς τὰ καθήκοντά του καὶ νά μὴν ἐπεμβαίη τοῦ λοιποῦ εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὡς ἔπραξεν ἤδη εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν.

Ἐυσταίνω δὲ προσέτι πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν δεό-

ντων ὑπέρ συντηρήσεως τῆς περί ἧς ὁ λόγος ἐκκλησίας καί πάντων τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτήν.

Εὐπειθέστατος

ὁ Μήλου Καλλίνικος

Διά τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς, τῆ 13 Νοεμβρίου 1842, ἐν Ἀθήναις

Ὁ Β'. Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

(Τ.Σ.) (ὑπογραφή)»

5.

Ἐλήφθη τὴν 2 Νοεμβρ. '42

ἀρ. πρωτ. 11084

«Πρὸς τὴν Ἱεράν τοῦ Βασιλείου Σύνοδον

Γεράσιμός τις Ἀβρανόπουλος ὀνομαζόμενος, Πελοποννήσιος τὴν πατρίδα, ἀπεκατεστάθη εἰς τὴν νῆσον ταύτην πρό ἱκανῶν χρόνων καί ζήλω θεῖω κινούμενος προέθετο τὸν σκοπὸν νά οἰκοδομήσῃ μεγαλοπρεπῆ Ναόν, ἀντὶ ἐνός ὑπάρχοντος ἐκκλησιδίου ἐν ὀνόματι τῆς Παναγίας τιμωμένου καί τοῦ Βουνοῦ ἐπιλεγομένου, καί νά καταστήσῃ τὴν Μονήν, εἰς ἣν καί ἀφιέρωσεν ἑαυτὸν διὰ νά διανύσῃ, ὡς καί διήνυσεν, ἔντιμον καί ὀσιον μοναχικὸν βίον, ἤρξατο ὄθεν παραχρῆμα τὴν οἰκοδομήν μέ τὰ ὅποια εἶχεν ἐξ ἰδίων του μικρά μέσα· ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ὁποίου προέθετο σκοποῦ, ἀπαιτοῦντο κεφάλαια σημαντικά, περιῆλθε διάφορα ἐκτός τοῦ κράτους μέρη καί καταντήσας εἰς τὰς ἡγεμονίας τῆς Βλαχίας καί Βογδανίας, καίτοι ἄγνωστος καί ἀπλοήθης, κατόρθωσε δι' ἡγεμονικῶν χρυσοβούλλων καί πατριαρχικῶν σιγιλλίων καί τὰ ὅποια ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν καί νά συλλέξῃ χρηματικὰς βοηθείας καί διάφορα ἀναθήματα διὰ τὴν εἰρημένην μονήν.

Ἐπανῆλθε τέλος ἐνταῦθα καί ἀληθῶς ἐμεγάλυνε τό ἀνωτέρω ἐκκλησιδιον καί κατέστησεν αὐτό μεγαλοπρεπῆ, σχετικῶς πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, Ναόν καί μέ διάφορα ὀπωσοῦν πολύτιμα ἱερά σκευῆ καί ἄμφια, ἐπειδὴ δέ ἀπαιτοῦντο καί ἄλλα εἰσέτι πρὸς ἐντελῆ καλλωπισμὸν τοῦ Ναοῦ, ἀνεχώρησε πάλιν ἐσχάτως εἰς τὴν πατρίδα του Πελοπόννησον, ἀφήσας εἰς τοὺς ὑποφαινομένους τό ἐσώκλειστον ἔγγραφον, διὰ νά δυνηθῇ νά οἰκονομήσῃ καί ταῦτα ὅπου καί ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ ὡς ἠκούσαμεν, ἀλλ' ἐκεῖ δυστυχῶς ἀπεβίωσεν, διορίσας πάλιν διὰ διαθήκης τοὺς αὐτοὺς ἐπιτρόπους, ὡς λέγεται.

Πληροφορηθέντες δέ οἱ ὑποφαινόμενοι περὶ τοῦ θανάτου τούτου καί ἐγκαταλελειμμένης οὔσης τῆς Ἐκκλησίας καί σχεδὸν ἄνευ τινος προστασίας τινῶν δέ ἐκ τῶν συνεπιτρόπων ἀποδημούντων τῆς Νήσου, συνεργήσαμεν εἰς τό νά διορισθῇ πρό τινων μηνῶν τακτικὸς ἐφημέριος εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρωτοσύγγελλός τις Σεραφεῖμ Κρής, τὸσω περισσότερον, ὅσω δέν εἶναι ὀλίγοι ἐκ τῶν ἐνταῦθα παροικούντων Κρητῶν, οἵτινες συνεισέφερον συνεχῶς καί συνεισφέρουν εἰς καλλωπισμὸν τοῦ Ναοῦ καί συντήρησιν τῆς μονῆς. Ἀλλὰ τινές, ὄχι βέβαια ἀπὸ εὐσεβῆ ζῆλον κινούμενοι, ὑπεκίνησαν τὸν Δήμαρχον Σίφνου, ὅστις ἀποποιηθεὶς τὴν μονήν καί τ' ἀνήκοντα εἰς αὐτήν, ὡς δημοτικὴν

δῆθεν περιουσίαν, ἐδίωξε τότε τόν εἰρημένον ἐφημέριον καί πάλιν ἀπέβαλεν αὐτόν πρό τινων ἡμερῶν, ἐγκατασταθέντα ἐκ νέου εἰς αὐτήν, δυνάμει διαταγῆς τῆς ἀρμοδίας ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, κλείσας δέ καί τήν ἐκκλησίαν καί τήν μονήν, παρέλαβε τάς κλείς μή στέργων αὐθαιρέτως ν' ἀναγνωρίσῃ ἄλλην ἀρχήν, ἔχουσαν δικαίωμα εἰς τήν διοίκησιν αὐτῶν.

Σ(εβαστή) Ἱερά Σύνοδος! δέν εἶναι τῶν ἐφ' ἡμῖν, νομίζομεν, νά διακρίνωμεν τά τοῦ Δημοσίου ὡς πρός τά δημοτικά δικαιώματα, δέν εἶναι τῶν ἐφ' ἡμῖν νά ὑπερασπισθῶμεν τήν καταπάτησιν τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς καί νά δόσωμεν ἱκανοποίησιν εἰς τόν ἐξυβρισθέντα ἐφημέριον, δέν εἶναι τῶν ἐφ' ἡμῖν νά ἐνεργήσωμεν, ὥστε νά διαταχθῇ ἡ ἀρμοδία Διοικητική Ἀρχή, διά νά ἀνακαλέσῃ τόν Δήμαρχον Σίφνου εἰς τά καθήκοντά του, ἐπιθυμοῦντες ὅμως, ὡς τέκνα τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τήν εὐπρέπειαν τοῦ θείου Ναοῦ καί τήν συντήρησιν αὐτοῦ, ἀναθέτομεν πρός τήν Ἱεράν Σύνοδον, ὡς τήν ἀρμοδίαν Ἀρχήν, τήν ὑπόθεσιν ταύτην καί τήν παρακαλοῦμεν θερμῶς νά ἐπιληφθῇ σπουδαίως αὐτῆς καί ἐνεργήσῃ ὅ,τι ἐγκρίνει ὑπέρ συντηρήσεως τοῦ διαληφθέντος Ναοῦ καί πάντων τῶν ἀνηκόντων αὐτῷ, ὑποπτευόμενοι μήπως λάβῃ καί αὐτός τήν τύχην τῶν κατά τόν Δῆμον μας παρομοίων ἄλλων, ἔνεκα βδελυρῶν παθῶν καί αἰσχράς πλεονεξίας.

Ἐπισημαίνουμεθα εὐσεβάστως

Εὐπειθέστατοι

Ι. Πιτάρης

Σ.Κ. Βαλέτας

Ν. Σπεράντζας

Γ. Πανώριος

Διά τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς, τῇ 13 Νοεμβρίου 1842

Ὁ Β' Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

(Τ.Σ) (ὑπογραφή) »

6.

13 Νοεμ. 1842

«Ἀριθ. Πρωτ. 10543, 11084, 11085, 11086

Ἀριθ. Διεκπ. 433

Ἐν Ἀθήναις

Τῆν 13 Νοεμβρίου 1842

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ.

Β(ασιλικήν) Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας

Περί τῆς διαγωγῆς τοῦ Δημάρχου Σίφνου κτλ.

Κατά τήν Νῆσον Σίφνον ὑπῆρχεν ἐκκλησιδίον τι μακράν τῆς πόλεως δύο

ώρας, καί πρό τῆς ἐπαναστάσεως ἀπελθὼν κατώκησεν εἰς αὐτό μοναχός τις Γεράσιμος Ἀβρανόπουλος ἐκ Πελοποννήσου ὡς ἡσυχάσων καί συντόνω αὐτοῦ ἐπιμελεία ἐσχημάτισεν αὐτό εἰς Μονήδριον καί τό ἐκκλησίδιον ἐκεῖνο ὠκοδόμησεν εἰς λαμπρόν καί περικαλῆ Ναόν κατακοσμήσας αὐτόν καί διά πολλῶν ἄλλων καί διά πολυτελῶν ἱερῶν σκευῶν καί ἀμφίων, τό ὅποιον ἔπειτα ἐκύρωσε διά Πατριαρχικοῦ Σιγιλίου καί ὡς σταυροπήγιον καί αὐτός ὁ ἴδιος ἀνεγνωρίσθη αὐτοῦ κτήτωρ. Καί ἐπειδή αὐτός ἤδη ἀπεβίωσεν, οἱ παρ' αὐτοῦ διωρισμένοι ἐπίτροποι, τῇ προτροπῇ δέ καί τῶν προκρίτων τῆς Νήσου ἐκείνης, ἀνέλαβον τήν φροντίδα νά διορίσωσιν εἰς τό Μονήδριον αὐτό, ὡς σεβασζόμενον παρά τῶν Χριστιανῶν, κληρικόν τινα καί ὡς ἐπιστάτην καί ἐφημέριον, ἵνα μή ἐγκαταληφθῆν ἔρημον διαφθαρῆ καί διαρπαγῶσι καί τά ἐν αὐτῷ ἱερά σκεύη καί ἄμφια καί διώρισαν ὡς τοιοῦτον τῇ ἀδείᾳ τοῦ κατά τήν ἐπισκοπήν ἐκείνην Σέβ. Μητροπολίτου ἐγκριθείση καί παρά τῆς Συνόδου, πρωτοσύγκελλον τινα Κρήτα, Σεραφεῖμ ὀνομαζόμενον καί ἐπ' ἀρετῇ μαρτυρούμενον· ἀλλ' ὁ Δήμαρχος Σίφνου, ὡς θέλει πληροφορηθῆ ἡ Β(ασιλική) αὕτη Γραμματεία ἀπό τῆς εἰς ἀντίγραφον ἐνταῦθα ἐπισυννημμένης ἀναφορᾶς τοῦ Σέβ. Μητροπολίτου Μήλου τοῦ ἰδίου αὐτοῦ Σεραφεῖμ Πρωτοσυγκέλλου καί τῶν ἐπιτρόπων, παραγνώριζων τά καθήκοντά του ἀντεποιήθη τό μονήδριον αὐτό καί τόν ἱερόν ναόν ὡς Δημοτικόν καί ἀπεδίωξε τόν εἰρημένον πρωτοσύγκελλον Σεραφεῖμ ἐκεῖθεν δι' ἐνόπλου δυνάμεως, τό ὅποιον θεωρεῖται προφανῆς αὐθαιρεσία καί ἐπέμβασις εἰς ἐκκλησιαστικά καθήκοντα.

“Ὅθεν κρίνη εὐλογον ἡ Σύνοδος νά φέρη εἰς γνώσιν τῆς Β(ασιλικῆς) ταύτης Γραμματείας τήν διαγωγῆν ταύτην τοῦ περί οὗ ὁ λόγος Δημάρχου τούτου πρός πληροφορίαν τῆς καί ἐπομένως, ἐπειδή τό περί οὗ ὁ λόγος μονήδριον ὑπάγεται, ὡς νομίμη ἡ Σύνοδος, κατά τάς διατάξεις τοῦ ἀπό 24 Ἀπριλίου (6 Μαΐου) 1835. Β. Διατάγματος, εἰς τήν κατηγορίαν τῶν διαλελυμένων μοναστηρίων, παρακαλεῖται αὕτη ἀφ' οὗ διατάξη τά περί τῶν κτημάτων αὐτοῦ, ἄν ἔχη τοιαῦτα, νά διατάξη διά τῆς τακτικῆς ὁδοῦ τόν περί οὗ ὁ λόγος Δήμαρχον Σίφνου νά περιορίζεται ἐντός τῶν χρεῶν του καί νά μήν ἐπεμβαίνη εἰς ἐκκλησιαστικά πράγματα, μή ἀνήκοντα εἰς αὐτόν, ἀφήσας ἐλεύθερον τόν Σέβ. Μητροπολίτην Μήλου, νά ἐνεργήσῃ κατά τό ἄρθρον 2 τοῦ εἰρημένου Β. Διατάγματος, εἰς τήν προειρημένην ὑπόθεσιν τά χρέη του, διορίζων ὡς ἐπιστάτην καί ἐφημέριον εἰς τήν ἐκκλησίαν τοῦ διαληφθέντος μονηδρίου συμφώνως πρός τήν θέλησιν τῶν ἐπιτρόπων καί τήν κοινήν τῶν χριστιανῶν εὐχαρίστησιν τόν περί οὗ ὁ λόγος πρωτοσύγκελλον Σεραφεῖμ.

Παρακαλεῖται δέ ἐπομένως ἡ Β. αὕτη Γραμματεία νά γνωστοποίησιν εἰς τήν Σύνοδον ὅ,τι διατάξη ἐπί τῆς προκειμένης ὑποθέσεως, διά νά ἐνεργήσῃ καί αὕτη ὡς πρός τοῦτο ὅ,τι ἐκ τῶν καθηκόντων τῆς.

† ὁ Εὐβοίας Νεόφυτος, Πρόεδρος

† ὁ Μαντινείας καί Μεγαλοπόλεως Διονύσιος

† ὁ Τριφυλίας Παΐσιος

† ὁ πρώην Ἡλείας Ἰωνᾶς.

(Τ.Σ.) ὁ Β' Γραμματεὺς
Θεοφάνης Σιατιστεὺς.»

7.

20 Νοεμβρ. 1842

«[Ἄρ. Πρωτ.] 17616
[Ἄρ. Διεκπ.] 3282

[Ἡ ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Γραμματεία]
Ἐν Ἀθήναις τῆ 20 Νοεμβρίου 1842
Πρὸς τὸν Ὑποδιοικητὴν Μήλου

Διευθύνεται ἔγκλειστος ἔκθεσις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Βασιλείου μετὰ πέντε ἐπισυνημμένων ἐγγράφων, ἀφορώντων Σταυροπηγιακόν τι μονήδριον ἐν Σίφνῳ. Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐγγράφων τούτων θέλετε κατανόησιν ὅτι πρόκειται περὶ μονηδρίου διὰ Πατριαρχικῶν Σιγιλίων κυρωθέντος ὡς Σταυροπηγίου (καὶ ἐπομένως Δημοσίου), μὴ ἔχοντος εἰμὴ ἓνα καὶ μόνον μοναχόν τὸν κτίτορα, τὸν καὶ ἀποβιώσαντα ἤδη, καὶ διὰ τοῦτο ὑπαγομένου εἰς τὴν τάξιν τῶν διαλυτέων μονηδρίων ὅτι τό μονήδριον τοῦτο ἰδιορύθμως ἀντεποιήθη ἡ Δημοτικὴ Ἀρχή, ὡς δῆθεν περιουσία τοῦ Δήμου ἐναντίον τῶν περὶ ἰδιοκτητῶν μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν ὑπαρχουσῶν διατάξεων ("Ἰδε Βασιλ. Διάταγμα 26 Ἀπριλίου - 8 Μαΐου 1834, ἐφημερίδ. τῆς Κυβερνήσεως, σελ. 236-237), ὅτι εἰς τὸν Ναόν τοῦ Δημοσίου τούτου μονηδρίου, ὁ μὲν ἀρμόδιος (Σεβασμιώτατος) Ἐπίσκοπος διώρισεν ἐφημέριον ἓνα τῶν κληρικῶν, συμφῶνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἀπὸ 24 Ἀπριλίου - 6 Μαΐου 1835 (ἐφημερ. τῆς Κυβερν., σελ. 95) Βασιλικῆς Διατάγματος, ἡ δὲ Δημοτικὴ Ἀρχὴ ἀπεδίωξεν ἐκεῖθεν τὸν εἰρημένον ἐφημέριον, δι' ἐνόπλου δυνάμεως, ἔκλεισε τὴν ἐκκλησίαν καὶ παρέλαβε τὰς κλεῖς.

Μολονότι ἡ ἐπί τῆς προηγουμένης ὑποθέσεως διαγωγή τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς εἶναι ἐπιλήψιμος καὶ αἰ ὑπ' αὐτῆς τολμηθεῖσαι πράξεις εἶναι κολάσιμοι, μολοντοῦτο καὶ ἡ τὴν ὁποῖαν ἡ Ὑποδιοίκησις ἔδειξεν ὀλιγωρία εἶναι ἀξιοκατάκριτος, διότι πῶποτε μέχρι τοῦδε δὲν ἀνέφερε τι εἰς τὴν Γραμματεῖαν.

Θεωροῦντες ὅτι τό προκείμενον μονήδριον, οἰκοδομηθέν διὰ συνδρομῆς διαφόρων ἡμεδαπῶν τε καὶ ἀλλοδαπῶν χριστιανῶν καὶ προικισθέν μὲ διάφορα πολύτιμα ἱερά σκεύη καὶ ἄμφια, εἶναι Πατριαρχικόν Σταυροπηγίον καὶ ὅτι ἐπομένως ὑπάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν δημοσίων μονηδρίων περὶ ὧν διαλαμβάνουσι ρητῶς τό δεύτερον ἐδάφιον τοῦ 1 ἄρθρου καὶ τό 5 ἄρθρον τοῦ εἰρημένου Βασιλικῆς Διατάγματος τῆς 24 Ἀπριλίου (8 Μαΐου) 1834, προσκαλοῦμεν ὑμᾶς νά παραλάβετε ἀμέσως τό μονήδριον εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ δημοσίου καὶ α) κάμετε, ἐπί παρουσία τοῦ Δημάρχου καὶ ἐνός ἀντιπροσώπου τοῦ ἐπισκόπου, τὴν περιγραφὴν τῆς καταστάσεως τοῦ μονηδρίου, τῶν οἰκημάτων αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ, περιγράψετε τὰ ἐν τῷ Ναῷ, τουτέστιν τὰς ἀγίας εἰκόνας, τὰ ἱερά ἄμφια, κειμήλια, βιβλία τῆς Ἀκολουθίας καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν τὴν ἀναγκαίαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ναοῦ καὶ τοῦ Θυσιαστηρίου β) Περιγράψατε ἐπίσης ἀκριβῶς ἐν καταλόγῳ, συμπαραουσῶν καὶ τῶν ἀνωτέρω Ἀρχῶν, τὰ ἀργυρά ἢ καὶ χρυσά σκεύη σημειοῦντες καὶ τὴν ὄλκην ἐκάστου αὐτῶν, τοὺς δὲ καταλόγους προσηκόντως ὑπογεγραμμένους ἀποστείλατε ἄνευ ἀναβολῆς εἰς τὴν Γραμματεῖαν. γ) Ἐξακριβώσατε καὶ διαγράψατε

τακτικῶς τὰ κτήματα τὰ εἰς τό μονήδριον τοῦτο ἀνήκοντα καί ἀποστείλατε εἰς ἡμᾶς τόν κατάλογον αὐτῶν, διά νά ἐκδώσωμεν ἐν γνώσει τάς ἀπαιτούμενας διαταγάς καί δ) Ζητήσατε ἀπό τούς ἐπιτρόπους καί ἀποστείλατε εἰς ἡμᾶς τὰ παρ' αὐτοῖς σωζόμενα Πατριαρχικά Σιγίλια, Χρυσόβουλα καί πᾶν ὅ,τι ἄλλο ἔγγραφον ἀφορῶν τό μονήδριον τοῦτο.

Ἐπειδή δέ, ἀφοῦ διευθύνετε εἰς τήν Γραμματείαν τὰ ὡς ἀνωτέρω ζητούμενα, θέλουν παρέλθει ἡμέρες τινές μεχρισότου λάβετε τήν ἀπάντησίν μας, διά τοῦτο, διά νά μή μένη κεκλεισμένος, ἀφωταγώγητος καί ἀνεπιμέλητος ὁ Ἱερός Ναός, προλαμβάνοντες δίδομεν εἰς ὑμᾶς τάς ἐξῆς ὁδηγίας δυνάμει τοῦ προμνησθέντος Βασιλικοῦ Διατάγματος 24 Ἀπριλίου - 6 Μαΐου 1835.

Παραλάβετε τήν κλειδα τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ καί παραδότε την εἰς τόν Σ(εβασμιώτατον) Ἐπίσκοπον, εἰς τόν ὁποῖον ἐναπόκειται νά διορίση καί κατά τόν νόμον καί κατά τὰ πνευματικά καθήκοντά του ὄντινα ἐκ τῶν ὑπ' αὐτόν κληρικόν θέλει ἐναρέτου διαγωγῆς. Κοινοποιήσατε δέ καί εἰς τήν Δημοτικήν Ἀρχήν ὅτι, κατά μέν τό 4 ἄρθρον τοῦ διαληφθέντος Διατάγματος, ὡσάκις τελεῖται ἱεροτελεστία εἰς τόν Ναόν, ἡ φροντίς τῆς διατηρήσεως τῆς εὐταξίας ἀνατίθεται εἰς αὐτήν τήν Ἀρχήν, κατά δέ τό 5 ἄρθρον τοῦ αὐτοῦ Διατάγματος τὰ ἐκ τῶν ἀναθημάτων ἢ ἐκ τῶν προσφορῶν τῶν εὐσεβῶν συναγόμενα, μένουν εἰς ὄφελος τοῦ Δήμου ὑποχρεομένου νά φροντίζη ἐξ ἰδίων διά τήν ἐπισκευήν, τήν φωταγωγίαν, τήν εὐπρέπειαν καί τήν ἄλλην τοῦ Ναοῦ ὑπηρεσίαν.

Ἐν τοσοῦτω μέχρι τῆς ἀπαντήσεως τῆς Γραμματείας πρέπει νά φυλαχθῶσιν ἀκριβῶς τὰ ἀργυρά σκεύη τοῦ ναοῦ παρακατατιθέμενα εἰς μέρος ἀσφαλές, διά νά μήν ὑπεξαيرهθῶσιν ἢ ἀλλαχθῶσιν μέ ἄλλα κατωτέρας ἀξίας.

Ἰήν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν διά τῆς παρούσης διαταττομένων περιμένομεν νά γνωστοποιήσετε εἰς ἡμᾶς ἄνευ ἀναβολῆς.

Ὁ Γραμματεὺς.»

8.

18 Μαρτίου 1843

«[Ἀρ. Πρωτ.] 17616

[Ἡ ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματεία]

[Ἀρ. Διεκπ.] 752

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Μαρτίου 1843

Πρός τόν Διοικητήν Σύρου.

Περί τῆς ἐν Σίφνῳ Μονῆς Παναγίας τοῦ Βουνοῦ ἐπιλεγομένης καί ἰδίως περί τοῦ ναοῦ αὐτῆς.

Ἀπό τῆς 20 Νοεμβρίου π.ε. ἐπεστείλαμεν εἰς τόν Ὑποδιοικητήν Μήλου τήν ἐν ἀντιγράφῳ ἐπισυννημμένην ἐνταῦθα διαταγήν. Ἀπάντησιν μέχρι τῆς ὥρας ταύτης οὐδεμίαν ἐλάβομεν.

Πῶς ἡ ὑποδιοίκησις δέν ἀνέφερε τι ποτέ εἰς τήν Γραμματείαν περί ὑποθέσεως τῆς ὁποίας εἶχε γνωσιν πολλῶ πρότερον ἡμῶν τῶν κατά πρῶτον ὑπό τῆς Ἱερᾶς Συνόδου εἰδοποιηθέντων καί πῶς μετὰ τήν παραλαβήν τῆς εἰρημέ-

νης διαταγής ἐτήρησεν ἐπὶ τέσσαρας ἤδη μήνας σιωπὴν τελείαν, τοῦτο δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς ἄλλο, εἰμὴ εἰς ἀξιοκατάκριτον ὀλιγωρίαν περὶ τὴν ὑπηρεσίαν.

Τίνας εἶχε λόγους ἢ Ὑποδιοίκησις νά σιωπήσῃ ἀφοῦ ἔμαθε α) τὴν ἐκ μέρους τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς ἀποδίωξιν τοῦ ἐφημερίου δι' ἐνόπλου δυνάμεως, ἐν ᾧ ἄδεια τοῦ ἱερουργεῖν καὶ δίδοται καὶ ἀφαιρεῖται ἐν περιστάσει ἐλλόγω ὑπὸ μόνου τοῦ ἀρμοδίου Ἐπισκόπου καὶ ὑπ' οὐδενός ἄλλου καὶ β) τὸ κλείσιμον τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν παραλβὴν τῆς κλειδός ἐνῶ τὸ διὰ τῆς βίας κλείσιμον Ἱεροῦ Ναοῦ εἶναι πρᾶξις ἀντιχριστιανικὴ καὶ κολάσιμος καὶ ἐνῶ τῶν τοιούτων ὡς τοῦ προκειμένου ναοῦ ἢ κλείς δὲν παραδίδονται εἰς ἄλλον εἰ μὴ εἰς τὸν ἀρμοδίον Ἐπίσκοπον, ὁ ὁποῖος μόνος «ἔχει ἐξουσίαν νά τὴν ἐμπιστευθῇ εἰς ὅποιον ἐγκρίνει»; Ἐπὶ τῇ προφάσει δέ τοῦ ὅτι τυχόν δὲν εἶχαν γίνεαι εἰς αὐτὴν ταῦτα πάντα γνωστά, εἰ μὴ ὅταν ἔλαβε τὴν διαταγὴν τῆς Γραμματείας, τί ἐνήργησε ἔκτοτε ἢ Ὑποδιοίκησις; Καὶ διατί αὕτη ἀρέσκειται νά εἶναι εἰσέτι ἢ Κυβέρνησις εἰς ἄγνοιαν καὶ τῶν διατρεζάντων καὶ τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα ἢ ἐπιτόπιος Ἀρχὴ ἔλαβε πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἐξυβρισθείσης ἀξιοπρεπείας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς;

Μετὰ τοιαύτην ἐκθεσιν προσκαλείσθε Κύριε Διοικητὰ νά παραγγείλετε εἰς τὴν Ὑποδιοίκησιν Μήλου νά ἀπαντήσῃ εἰς ὑμᾶς ἐντὸς ὀκτῶ ἡμερῶν ἀνυπερθέτως ἀπὸ τῆς παραλαβῆς τοῦ πρὸς αὐτὴν ἐγγράφου ὑμῶν, τόσον περὶ τῶν κατ' ἐπανάληψιν ἐκθετομένων ἀνωτέρω, καθὼς περὶ τῶν Σιγιλίων, Ἱερῶν σκευῶν, κτημάτων καὶ λοιπῶν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μονήδριον τῆς Παναγίας τοῦ Βουνοῦ, περὶ τῶν ὁποίων ἐν ἐκτάσει γίνεται μνεῖα εἰς τὴν διαληφθεῖσαν πρὸς τὸν Ὑποδιοικητὴν Μήλου ἡμετέραν διαταγὴν, καθότι ἄλλως ἐάν βραδύνη περισσότερο τὴν ἀπάντησίν του, ἡμεθα (τό λέγομεν μέ δυσαρέσκεϊαν) ἠναγκασμένοι νά κάμωμεν χρῆσιν μέτρων τὰ ὁποῖα δὲν θέλουν τῷ εἶσθαι εὐάρεστα.

Ὁ Γραμματεὺς

9.

19 Ἀπρ. 1843

«Πρ. ἀρ. 480
ἐν Μήλῳ
τὴν 19 Ἀπριλίου 1843

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ.
Β(ασιλικήν) Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας.
ἐπὶ τοῦ ἀρ. 17616 τῆς 18 Μαρτίου.

Τὴν ἀπὸ 20 Νοεμβρίου π.ε. ὑπ' ἀρ. 17616 διαταγὴν τῆς λαβόντες κατὰ τὴν 14 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, δὲν ἐλείψαμεν ἀμέσως νά ἐνεργήσωμεν, διατάξαντες τὸν Δήμαρχον Σίφνου νά ἐγκαταστήσῃ τὸν ἀναφερόμενον εἰς τὴν εἰρημένην διαταγὴν τῆς ἐφημερίου, εἰς τὸν κατὰ τὸν Δῆμον του σταυροπηγιακόν Μονήδριον «ἢ Παναγία τοῦ Βουνοῦ», ἀλλὰ δὲν ὑπήκουσε. Ἐπαναλαβόντες δέ τὴν πρὸς αὐτόν διαταγὴν μας, ἔδειξε καὶ αὐθις τὴν αὐτὴν ἀπειθεϊαν.

Μή δυνηθέντες δέ τότε νά μεταβῶμεν εἰς Σίφνον αὐτοπροσώπως καί ἐνεργήσωμεν τήν διαταγήν τῆς κατά γράμμα, διότι ὁ Γραμματεὺς τῆς Ὑποδιοικήσεως ταύτης ἐπιφορτισθεὶς τήν ἐφορείαν τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν ζώων αὐτῆς, περιήρχετο ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ καί ἡμεῖς πάλιν ὡς Β(ασιλικός) ἐπίτροπος παρά τῷ πρό ὀλίγου διαλυθέντι ἐπαρχιακῷ Συμβουλίῳ δέν ἐδυνάμεθα νά ἀναχωρήσωμεν καί κλείσωμεν τό γραφεῖον μας, ἀνεβάλλομεν ἄχρι τοῦδε τήν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, τό ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας θέλομεν τήν καθυποβάλλῃ ὅσον οὕπῳ, μεταβάντος εἰς Σίφνον τοῦ Γραμματέως μας ἐπ' αὐτῷ τούτῳ πρό τῆς ληψεως τῆς ἀπαντωμένης διαταγῆς τῆς.

Διά τούς ἐκτεθέντας οὖν λόγους νομίζομεν ὅτι δέν ἐδείξαμεν ἀμέλειαν τινα ἀξιοκατάκριτον εἰς τήν προκειμένην ὑπόθεσιν, ὡς εἰκάζει ἡ Β(ασιλική) αὐτῆ Γραμματεία, τῆς ὁποίας τήν περί τούτου ἐπαναληπτικὴν διαταγήν ἀνεγνομεν μέ λύπην μας.

Εὐπειθέστατος
Ὁ ὑποδιοικητὴς Μήλου
Ἰωάννης Γ. Κριεζῆς

Ὁ Γραμματεὺς
καί ἀντ' αὐτοῦ
Ἐμ. Καλέργης.»

10.

11 Μαρτ. 1844

«[Ἀριθ. Πρωτ.] 21294
[Ἀριθ. Διεκπ.] 594

[Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστ. κλπ. Γραμματεία]
Ἐν Ἀθήναις τῆ 11 Μαρτίου 1844

Περὶ τοῦ ἐν Σίφνῳ Μονηδρίου τοῦ ἐπιλεγομένου Παναγία τοῦ Βουνοῦ.

Διευθύνεται πρὸς τήν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας, ὁμοῦ μέ τὰ ἐπισυνημμένα δεκαπέντε τόν ἀριθμόν ἔγγραφα, ἐν οἷς ἐν πατριαρχικόν Σιγίλιον καί 3 χρυσόβουλα τοῦ ἐν Δακίᾳ ἡγεμόνος καί ἡ διαθήκη τοῦ ἐσχάτως ἀποβιώσαντος μοναχοῦ, κτίτορος τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Μονῆς.

Παρακαλεῖται δέ, ἀφοῦ λάβῃ γνῶσιν τῶν ἐνδιαλαμβανομένων καί ἐνεργήσῃ ὅ,τι ἐγκρίνει περὶ τῶν κτημάτων τοῦ μονηδρίου τούτου, νά εὐαρεστηθῇ νά μᾶς ἐπιστρέψῃ τήν παροῦσαν μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐπισυνημμένων.

Ὁ Γραμματεὺς
Λ. Μελάς»

11.

26 Ιουν. 1844

«Πρωτ. Ἀριθ. 8777
ἐν Ἀθήναις,
τὴν 26 Ἰουνίου 1844

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
Πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

Περὶ ἀποστολῆς ἐγγράφων.

Παρακαλεῖσθε, Κύριε Ὑπουργέ, νά διατάξητε τὴν ἀποστολὴν τῆς ὑπ. ἀριθμ. 17616, ἀπὸ 20 Νοεμβρίου π.ε. διαταγῆς τῆς Γραμματείας πρὸς τὸν ὑποδιοικητὴν Μήλου ἢ ἀντίγραφον αὐτῆς καὶ νά διασαφίσητε ἀκριβέστερα τὰ περὶ τοῦ Μονηδρίου Σίφνου ἢ Παναγία τοῦ Βουνοῦ, ἃν δηλ. θεωρεῖται διαλελυμένον, διότι ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἐγγράφων ἐξάγεται ὅτι οἰκοιοποιεῖται καὶ διατηρεῖ μέχρι τοῦδε αὐτὸ ὁ Δῆμος, ὅστις λαμβάνει καὶ δαπανᾷ εἰς δημοτικὰς ἀνάγκας τὰ τυχερὰ αὐτοῦ εἰσοδήματα.

Κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Ὑπουργοῦ
Ὁ Εἰσηγητὴς τοῦ Ἴου τμήματος»

12.

27 Ἰουνίου 1844

«Ἀριθ. Πρωτ. 26536
Ἀριθ. Διεκπ. 1472
Ἐν Ἀθήναις,
τὴν 27 Ἰουνίου 1844
ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8777

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ἡ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν.

Κατὰ τὴν αἴτησιν ὑμῶν 26 τοῦ παρόντος μηνός, κοινοποιεῖται ἐν ὀπισθογράφῳ ἢ ἀπὸ 20 Νοεμβρίου 1842 ἐκδοθεῖσα ὑπ' ἀριθ. 17616 διαταγὴ τῆς τότε ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας περὶ τοῦ ἐν Σίφνῳ Μονηδρίου ἢ Παναγία τοῦ Βουνοῦ ἐπιλεγομένου.

Εἰς τὸ εἰρημένον ἔγγραφον εὐρίσκετε τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας ἐζητήσατε παρ' ἡμῶν.

Ὁ Ὑπουργός

Ἡ Παναγία Μπαλῆ. (Φωτογρ. Δούκα Ἀρχοντίτση, 1959).

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Στόν προηγούμενο τόμο τοῦ περιοδικοῦ καί στήν ἐργασία μου «Κοινωνία καί Παιδεία στή Σίφνο κατά τήν Τουρκοκρατία (1537-1821)», ἀνέφερα, στά προλεγόμενα ὅτι, ἀριθμός εἰδικῶν ἐργασιῶν μου, ἀναφερομένων στήν Παιδεία τῆς Σίφνου, διεφώτισαν σέ ἱκανοποιητικό βαθμό τήν ἱστορία της καί ὅτι «στούς μετά ἀπ' ἐμένα ἐναπόκειται νά συμπληρώσουν, μέ τά στοιχεῖα τῶν δικῶν τους ἐρευνῶν, τά ὑπάρχοντα κενά ἢ νά προσθέσουν καί ἄλλες μαρτυρίες» πού θά ἀναπτύξουν περισσότερο τό θέμα.

Φαίνεται ὅμως ὅτι, μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἔχω νά προσθέσω καί πολλά ἄλλα, τά ὅποια προῆλθαν ἀπό τίς συνεχιζόμενες ἐρευνές μου στά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, μέχρι ν' ἀναφανοῦν οἱ ἄλλοι ἐρευνητές. Ὅφειλω λοιπόν νά σημειώσω ὅτι, πέραν τῶν ποικίλων εἰδικῶν μελετῶν πού μποροῦν ν' ἀναπτυχθοῦν βάσει τῶν νέων αὐτῶν καί πλουσίων στοιχείων (σέ συνδυασμό μέ τά προγενέστερα ὅμοια πού ἔχω, πρό πολλοῦ, συγκεντρώσει καί παραμένουν ἀνέκδοτα), ἦλθαν στό φῶς καί μαρτυρίες πού ἔχουν σχέση μέ τά ἐκπαιδευτικά πράγματα τῆς Σίφνου τῆς περιόδου 1833-1848, γιά τήν ὁποία ἤδη δημοσίευσα στόν τόμο Γ' (1993), σελ. 5-108, τοῦ περιοδικοῦ εἰδική ἐργασία.

Ἄλλες πληροφορίες, ἐπίσης, γιά τήν προγενέστερη ταύτης περίοδο, ἐκείνην τῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου, μᾶς ἔδωσε ἡ ἐν τῷ μεταξύ, βιβλιογραφία, γιά τίς ὁποῖες ἔκανα σύντομες ἀναφορές ἀπό τῶν στηλῶν τῆς ἐφημερίδας «Σιφναϊκά Νέα», χρίζουν ὅμως συμπληρώσεων - ἐπεξηγήσεων - διορθώσεων, πού θά ἀναπτυχθοῦν στίς σελίδες πού ἀκολουθοῦν, ὅπως καί τά νεώτερα στοιχεῖα τῆς περιόδου 1833-1848 γιά τήν ἐκπαίδευση.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΒΑΛΕΤΤΑΣ «Ο ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΣΙΦΝΟΝ ΣΧΟΛΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ»

Α'. Διακεκριμένος διδάσκαλος, ο Μισαήλ Μαργαρίτης, ιερομόναχος από την Πάτμο, σχολάρχευσε στην περιώνυμη Σχολή του 'Αγίου Τάφου της Σίφνου επί ένδεκα ολόκληρα χρόνια (1781-1792). 'Η καλή φήμη του διδασκάλου κατέστησε πολύ γνωστή καί τή Σχολή μέ αποτέλεσμα νά συρρέουν σ' αυτήν μαθητές από διάφορες περιοχές του έλληνικού χώρου. 'Η μετάθεσή του, μέ έντολή του Οίκουμενικού Πατριαρχείου, στή Σχολή της πατρίδας του Πάτμου, δημιούργησε πρόβλημα αντικαταστάτη του, αλλά καί στόν ίδιο, γιατί δέν έπιθυμούσε νά εγκαταλείψει τό σχολείο καί τό νησί. Τό Πατριαρχείο όμως, μέ δεύτερη έντολή του Νοεμβρίου 1792, τόν διέταξε νά μεταβεί χωρίς χρονοτριβή στην Πάτμο, πράγμα πού έκανε ο διδάσκαλος. Οί έπίτροποι του σχολείου ανέλαβαν τότε την ευθύνη ανεύρεσης του άξιου διαδόχου του'. Ποιός, τελικά, ήταν αυτός, δέν παραδίδεται έπισήμως.

Ο Κάρολος Γκιών, στην 'Ιστορία του, αναφέρει άοριστα ότι τόν Μισαήλ διαδέχτηκαν δύο Σίφνιοι διδάσκαλοι, ο 'Ιωάννης Τσοχάκης καί ο Ζωρζάκης Μάτσας, χωρίς νά προσδιορίζει τό χρόνο της θητείας ενός έκάστου στή σχολαρχία'. 'Ο καθηγητής του Πανεπιστημίου κ. Βασ. Βλ. Σφυρόερας, προσέθεσε, κατά την, ύπ' αυτού, δημοσίευση έγγραφων της Σίφνου της Συλλογής Γεωργ. Μαριδάκη, έναν ακόμη διδάσκαλο στους διαδόχους του Μισαήλ Μαργαρίτη, τόν ΤΖΩΡΤΖΑΚΗ ΜΠΑΟ, Σίφνιον, επίσης. 'Υπέρ αυτού απέστειλε έπιστολή της 13ης Αύγουστου 1796 προς τους προκρίτους της Σίφνου ο δραγομάνος του στόλου Κωστάκης Χαντζερής³. Πολύτιμη ή πληροφορία, γιατί προστέθηκε ένας δάσκαλος στόν κατάλογο διδασκάλων της Σχολής, δέν διευκρινίστηκε όμως αν τούτος ανέλαβε υπηρεσία άμέσως μετά τόν Μισαήλ (Δεκέμβριο 1792 / 'Ιανουάρ. 1793) ή βραδύτερα.

"Όμως, στό εκπαιδευτικό προσκήνιο της Σίφνου, της ίδιας, όπως πιστεύω, περιόδου, εμφανίζεται ήδη καί τέταρτος διδάσκαλος, ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΒΑΛΕΤΤΑΣ, ο όποιος σέ «μαθηματάριο» διδασκαλίας των έλληνικών γραμμάτων⁴, ανέγραψε τό όνοματεπώνυμό του προσθέτοντας, άμέσως μετά απ' αυτό, «ο καί της κατά Σίφνον Σχολής Διδάσκαλος»⁵, χωρίς, άτυχώς, χρονολογική ένδειξη. Πρόκειται για γνωστό πρόσωπο στόν κυκλαδι-

1. Συμμεωνίδη, Κοινωνία καί Παιδεία, σελ. 83 έπ.

2. Γκιών, 'Ιστορία, σελ. λστ'.

3. Βασ. Βλ. Σφυρόερας, "Έγγραφα της Νήσου Σίφνου (1785 - 1820) έκ της Συλλογής Γεωργίου Σ. Μαριδάκη, 'Αθήναι 1967, σελ. 12 - 13.

4. Γ. Σκαρβέλη - Νικολοπούλου, Μαθηματάρια των 'Ελληνικών Σχολείων κατά την Τουρκοκρατία, 'Αθήναι 1994, σελ. 452 - 453.

5. Αυτόθι.

κό χώρο της εποχής, δέν γνωρίζω όμως άν ασχολήθηκε κανείς μέ τήν προσωπικότητά του.

Β'. Τό «μαθηματάριο» (ήδη χειρόγραφο ύπ' αριθ. 3505 τής 'Εθνικής Βιβλιοθήκης) καταχωρίζεται καί περιγράφεται στό βιβλίο τής κυρίας 'Αγγελικής Γ. Σκαρβέλη - Νικολοπούλου μέ τόν τίτλο «Μαθηματάρια τών 'Ελληνικών Σχολείων κατά τήν Τουρκοκρατία», 'Αθήνα 1994, σελ. 452-453 καί προσδιορίζεται χρονολογικά ως έργο του 18ου αιώνα. Στά 145 φύλλα του περιέχονται πέντε έργα ισαρίθμων συγγραφέων, στά δέ άγραφα όμοια δοκιμές του κονδυλίου, διάφορα όνόματα καί σημειώσεις. Μίαν άπ' αυτές, τή σχετική μέ τόν Βαλέττα, ή κυρία Νικολοπούλου απέδωσεν ως εξής:

**«'Ιωάννης Βαλέττας ό καί τής κατά Σίφνον
Σχολής Διδάσκαλος 'Ιωάννης Βαλέττας».**

Τή σημείωση αυτή, μέ επανάληψη στό τέλος της του όνοματεπωνύμου του διδασκάλου, χαρακτηρίζει ή ίδια ως «σημείωση του γραφέως». Θεωρεί δηλαδή ή κυρία Νικολοπούλου ότι συντάκτης του μαθηματαρίου υπήρξεν ό ίδιος ό διδάσκαλος. 'Ανεζήτησα τό χειρόγραφο στην 'Εθνική Βιβλιοθήκη καί μελέτησα μέ προσοχή τίς, επί τών λευκών φύλλων του, σημειώσεις καί αναγραφές. Διεπίστωσα λοιπόν τά εξής:

α) 'Ο γραφικός χαρακτήρας τής σημείωσης του Βαλέττα είναι διαφορετικός άπό εκείνον του γραφέως του κυρίου σώματος του μαθηματαρίου, όπως, άλλωστε, διαφορετικά είναι καί τά αντίστοιχα χρώματα τής μελάνης τών κειμένων. "Άλλο, συνεπώς, πρόσωπο κατέστρωσε τό κείμενο του μαθηματαρίου.

β) 'Η σημείωση που έγραψε ό Βαλέττας, δέν τελειώνει μέ επανάληψη του όνοματεπωνύμου του, όπως δέχεται ή κυρία Νικολοπούλου, άλλ' έχει κανονικά ως εξής:

**«'Ιωάννης Βαλέττας ό καί τής κατά Σίφνον Σχολής
Διδάσκαλος».**

'Ακριβώς κάτω άπό τή λέξη «Διδάσκαλος» τής δεύτερης άράδας, υπάρχει ύπογραφή σε μονοκονδυλιά, τήν όποία ή κυρία Νικολοπούλου θεώρησε, προφανώς, ως ύπογραφήν του Βαλέττα, γι' αυτό καί επανέλαβε τό όνοματεπωνύμο του. "Όμως δέν πρόκειται για δική του ύπογραφή, αλλά για τήν πολύ γνωστή μου ύπογραφή - μονοκονδυλιά του αρχιεπισκόπου Σίφνου Μελετίου, ό όποιος αρχιεράτευσε στό νησί επί πολλά χρόνια (1751-1789) καί υπήρξεν άπό τους προστάτες καί ενισχυτές τής σχολής⁶. 'Η ίδια μονοκονδυλιά του αρχιεπισκόπου επαναλαμβάνεται σε δύο άκόμη σημεία τής ίδιας σελίδας, στην όποία υπάρχουν καί διάφορες άλλες αναγραφές, όπως «Βαλέτας», «άπάνθρωπη», «όρας τό ύπολειπόμενον ύδατώδες εν τή πήξει του γάλακτος» κ.ά. 'Από τίς σημειώσεις τής πρόσθιας λευκής σελίδας του μαθηματαρίου

⁶ Σ. Συμεωνίδη, 'Εκκλησιαστική 'Ιστορία τής Σίφνου, σελ. 91 έπόμε. Δείγματα ύπογραφών του στις σελ. 21 καί 148.

ἀναφέρω τίς «ἄθλιος», δύο φορές «Σπυρίδων Βαλέττας», τήν ἄθροιση «131+156=287», «Θωμᾶς» καί «Θωμᾶς Δημάκης δρ(άγομάνος) τοῦ βασι(λι-
κοῦ) στόλου»⁷.

Ἐξαιρουμένων τῶν ὑπογραφῶν τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι τίς ἀνέγραψε ὅταν τό μαθηματάριο περιῆλθε στήν κυριότητά του ἢ στή βιβλιοθήκη τῆς Σχολῆς, οἱ λοιπές ὑπογραφές φανερώνουν ὅτι τοῦτο ἀνήκε στήν οἰκογένεια Βαλέττα καί χρησιμοποιήθηκε ἀπό διάφορα μέλη της⁸ ἢ συγγενεῖς, ὅπως ὁ Θωμᾶς Δημάκης πού εἶχε συζευχθεῖ ἐγγόνῃ τοῦ Νικολάου Ἰω. Μαυρογένῃ⁹. Οἱ Βαλέττα συγγένευαν, ἐπίσης, μέ τούς Μαυρογένηδες, ὅπως θά ἱστορηθεῖ στή συνέχεια.

Γ'. Λέγεται ὅτι οἱ Βαλέττα ἔλκουν τήν καταγωγή τους ἀπό τόν Ἰωάννη Παριζῶ de la Valette, ἀπό τήν Τουλούζη, ὁ ὁποῖος διετέλεσε Μέγας Μάγιστρος τῶν Ἰπποτῶν τῆς Μάλτας ὡς τό ἔτος 1568. Ὁ Ἰωάννης αὐτός κατεπάτησε τόν ὄρκο τῆς ἀγαμίας τοῦ τάγματός του καί ἀπέκτησε ἕνα γιό, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἐνηλικιώθηκε, ἔγινε πειρατής μέ ὀρμητήριο τήν Ἴο, στήν ὁποία βραδύτερα ἐγκαταστάθηκε μόνιμα δημιουργώντας δική του οἰκογένεια καί διοικώντας τά πράγματα τοῦ νησιοῦ. Ὁ πειρατής αὐτός θεωρεῖται ὁ ἀρχηγός τῆς κυκλαδικῆς οἰκογένειας Βαλέττα¹⁰.

Ἀπό τήν ἔρευνα τῶν στοιχείων τῶν πηγῶν καί τῆς βιβλιογραφίας προκύπτει ὅτι οἱ Βαλέττα συγγένεψαν μέ τήν ἰσχυρή οἰκογένεια τῶν Μαυρογένηδων τῆς Πάρου - Μυκόνου καί, συγκεκριμένα, μέ τόν Δημήτριο Μαυρογένη, βοεβόδα τῆς Μυκόνου καί οἰκονομικό παράγοντα, ἀδελφό δέ τοῦ δραγομάνου τοῦ στόλου Νικολάου Πέτρου Μαυρογένη. Ἀναφέρεται ὅτι μία ἀπό τίς θυγατέρες τοῦ Δημητρίου Μαυρογένη, ἡ Μαγδαληνή ἢ Μαντῶ, συζεύχθηκε τόν, ἐγκατεστημένο στή Μύκονο, Λεονάρδο Βαλέττα, οἰκονομικό παράγοντα τοῦ νησιοῦ. Καί ἐνῶ «δέν ἐγνωρίζομεν θετικῶς παρά ἕνα τέκνον» τοῦ ζεύγους Μαγδαληνῆς καί Λεονάρδου Βαλέττα, «τήν Εἰρήνην, σύζυγόν Κων. Βιτάλη» (τό προικοσύμφωνό της καταστρώθηκε στίς 30-4-1783)¹¹, ἤδη ἐμφανίζονται στό προσκήνιο καί δύο ἄρρενα τέκνα τους, ὁ ὑπό ἐξέταση Ἰωάννης καί ὁ Νικόλαος, ὅπως θά ἐξηγηθεῖ ἀμέσως.

α) Μετά τή λήξη τῆς ρωσικῆς κατοχῆς τῶν Κυκλάδων, ὁ δραγομάνος τοῦ στόλου Νικόλαος Π. Μαυρογένης, μέ ἐπιστολή του, ἀπό 30-3-1775, πρὸς τούς νησιῶτες τούς γνωστοποίησε ὅτι ἡ Ὑψηλὴ Πύλη τοὺς ἀπήλλαξε ἐπὶ «δύο ὀλοκλήρους χρόνους ἀπὸ κάθε βασιλικόν δόσιμον (= φορολογία)». Καί συνέχιζε: «διὰ τοῦτο ἰδοῦ ὁποῦ διορίσαμεν τόν παρόντα ἡμέτερον προσφιλέ-

7. Ὁ Θωμᾶς Δημάκης διετέλεσε δραγομάνος ἀπὸ τίς 14 Ὀκτ. 1762 - 11 Σέπτ. 1763. Βλ. Βασ. Βλ. Σφυρόερα, Οἱ Δραγομάνοι τοῦ Στόλου, Ἀθήναι 1965, σελ. 112 - 113.

8. Στὸ φύλλο 111 τοῦ μαθηματαρίου πού ἐξετάζουμε ὑπάρχει καί ἡ ἀναγραφή: «Καί τότε σὺν τοῖς ἄλλοις Σπυρίδωνος Ἰωαννίδου Βαλέττα», δηλαδή τοῦ μετὰ διακεκριμένου Σπυρίδωνος Βαλέττα, τέκνου τοῦ Ἰωάννη Βαλέττα, διδασκάλου τῆς Σίφνου.

9. Σφυρόερα, Οἱ Δραγομάνοι, σελ. 112 - 113.

10. Θεοδ. Κ. Ὁθωναίου, Ἡ Νῆσος Ἴος, Ἀθήναι 1938, σελ. 159.

11. Βλ. γι' αὐτὰ Theodore Blancard, Οἱ Μαυρογένη, σέ μετάφραση Παν. Δ. Δημητρακόπουλου στό περιοδ. «Παριανά», ἔτος Θ', τεῦχος ἀριθ. 30, σελ. 175 ἐπόμε.

στατον άνεψιόν λογιώτατον σιόρ Γιαννάκην Βαλέτταν είς τό νά περιέλθη τά νησιά σας καί νά σās δόση τήν χαροποιάν είδησιν...»¹².

Άνεψιός λοιπόν του δραγομάνου Νικ. Π. Μαυρογένη ό Ίωάννης Βαλέττας, τέκνο τής άνεψιάς του Μαγδαληνής καί του Λεονάρδου Βαλέττα. Ό Ίωάννης αυτός, άφού έλαβε σημαντική μόρφωση (χαρακτηριζόμενος γι' αυτό ως «λογιώτατος») φαίνεται ότι προωθήθηκε από τον πανίσχυρο θείο του δραγομάνο στην κρατική μηχανή καί εργάσθηκε, τόσο επί των ήμερών αυτού στην έξουσία, όσο καί επί των ήμερών μεταγενεστέρων δραγομάνων, σέ διάφορες ύπηρεσίες καί άποστολές ως τό 1820¹³.

β) Σέ έπιστολή τής 8-9-1802 προς τον εύρισκόμενο στην ΚΠολη Ίωάννη Βαλέττα (ύπάλληλο καί τότε τής δραγομανίας), οί πρόκριτοι Ύδρας του γνωστοποίησαν ότι «έμέτρησαν τώ αυταδέλφω του κυρίω Νικολάω Βαλέττα»¹⁴ μέρος των φορολογικών ύποχρεώσεων του νησιού τους, μαρτυρία πού βεβαιώνει ότι ό Ίωάννης είχε άδελφόν όνόματι Νικόλαο. Τουτός ήταν έγκατεστημένος, πρό του έτους 1784, στή Σίφνο, όπου άνέπτυξε τίς δραστηριότητές του καί δημιούργησε οικογένεια. Στίς 26 Φεβρουαρίου του έτους αυτού αναφέρεται ως προεστώς Κάστρου, ύπ' αυτήν δέ τήν ιδιότητα υπέγραψε άπόφαση τής Γενικής Συνέλευσης του Κοινού¹⁵. Οί μαρτυρίες γιά τίς δραστηριότητές του στή Σίφνο ως τό 1829, είναι άφθονες (προεστώς, έπιστάτης των οικονομικών του Κοινού, έπίτροπος τής Σχολής του Άγίου Τάφου, μάρτυς σέ πολυάριθμα συμβολαιογραφικά έγγραφα κλπ). Τόσο ό Ίωάννης, όσο καί ό Νικόλαος, κυρίως όμως ό πρῶτος, προσέφεραν, υπό διάφορες ιδιότητες, ύπηρεσίες στή δραγομανία καί χρησιμοποιήθηκαν σέ ειδικές άποστολές. Ό Ίωάννης ως «βεκίλης», «γραμματικός» καί «άνθρωπος του δραγομάνου», ό δέ Νικόλαος «Βεκίλης»¹⁶.

Δ'. Ό Ίωάννης Λεονάρδου Βαλέττας «ό καί τής κατά Σίφνον Σχολής διδάσκαλος», θεωρώ ότι διαδέχτηκε στή σχολαρχία τον Μισαήλ Μαργαρίτη. Τό ότι υπήρξε διδάσκαλος Σίφνου, τό όμολογεί ό ίδιος. Μετά τον διακεκριμένο καί διάσημο Μισαήλ, αντικαταστάτης του έπρεπε νά είναι κάποιος ικανός καί γνωστός λόγιος πού θά συνέχιζε μέ έπιτυχία τό έργο του πρώτου. Ό Βαλέττας, προσωπικότητα μέ κύρος καί πολύ γνωστός σέ όλον τον νησιωτικό χώρο από τή συμμετοχή του στά κρατικά πράγματα, αλλά καί γιά τήν ιδιαίτερη μόρφωσή του (έξ αίτίας τής όποίας χαρακτηρίζονταν ως «λογιώτατος»)¹⁷, συγκέντρωνε όλα τά προτερήματα πού θά συντελοΰσαν στή διατήρηση τής αίγλης τής Σχολής. Έτσι θά σκέφτηκαν οί Σίφνιοι, ίσως καί μέ υπό-

12. Έλένης Ε. Κούκκου, Οί Κοινοτικοί Θεσμοί στίς Κυκλάδες κατά τήν Τουρκοκρατία, Άθήναι 1989, σελ. 254.

13. Σφυρόερα, δ.π.π., σελ. 51, 57, 58.

14. Άντωνίου Λιγνού, Άρχειον τής Κοινότητος Ύδρας, 1778 - 1832, έν Πειραιεί 1921, σελ. 292, 306 - 307, όπου καί άλλες σχετικές αναφορές.

15. Βλ. «Σιφνιακά», Άθήναι 1992, τόμ. Β', σελ. 178.

16. Σφυρόερα, δ.π.π., σελ. 48 έπόμ.

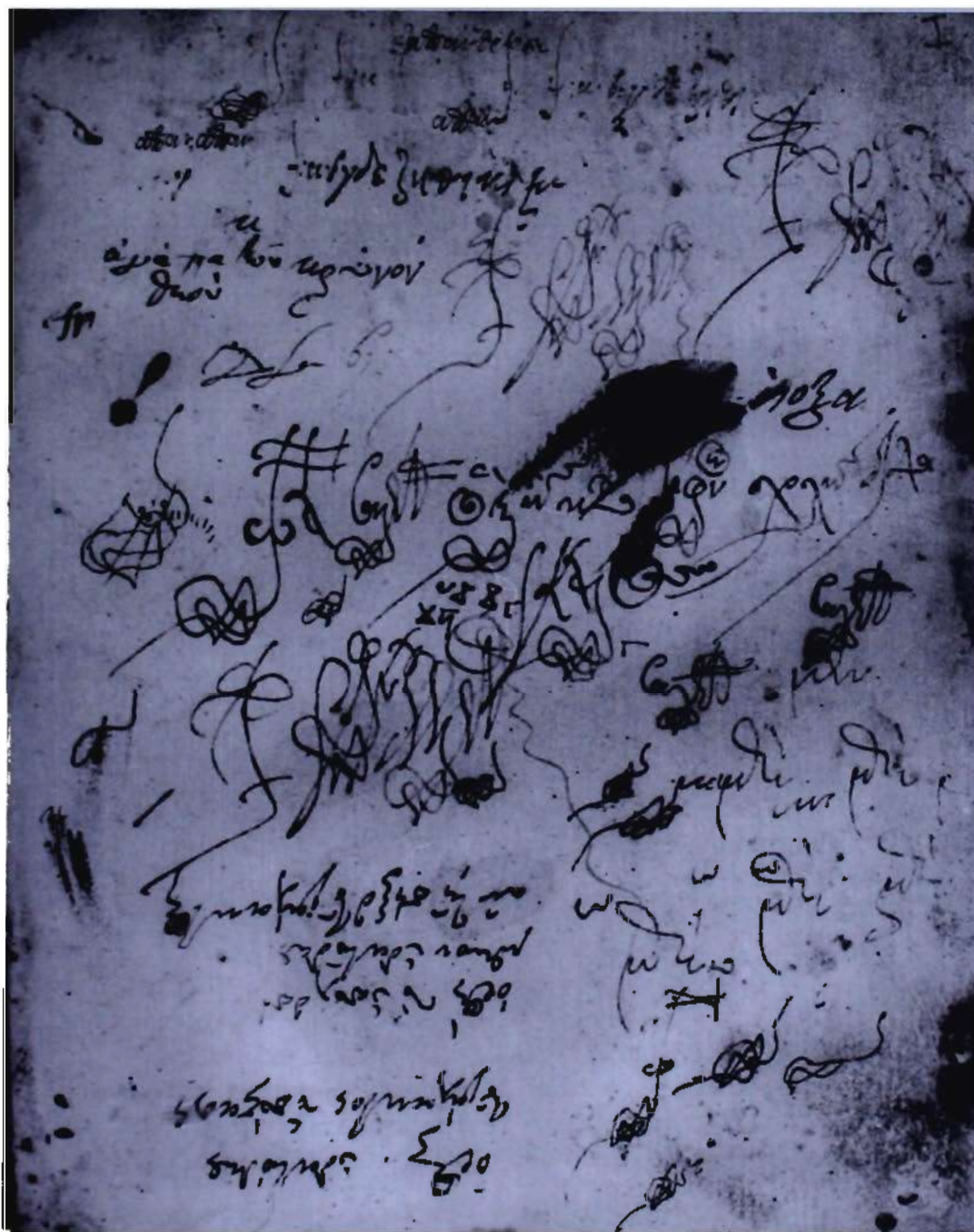
17. Όθωναίου, δ.π.π., σελ. 160 καί Γ. Ι. Στίνη, Ή Ίος καί τό 1821 - Σπυριδων Βαλέτας, Άθήναι 1972, σελ. 601 (άνάτυπο από τον τόμο Θ'/1971 τής Έπετηρ. Έταιρ. Κυκλαδ. Μελετών).

δειξη του Νικολάου Βαλέττα, και απέφασαν να αναθέσουν τη σχολαρχία στον Ίωάννη. Επί πόσο διάστημα δίδαξε στη Σίφνο δεν είναι γνωστό. Πιστεύω ως τό 1796, όποτε τον διαδέχτηκε ό Τζωρτζάκης Μπάος ύπέρ του όποιου τότε (13 Αύγούστου) ένδιαφέρθηκε ό δραγομάνος του στόλου συστείμενος στους Σιφνίους να συμπεριφέρονται στον (νεοδιορισμένο) δίδασκαλο «μέ την προσήκουσαν φιλοφροσύνην, όπως γένηται προθυμότερος εις τό έργον του¹⁸».

Ε'. Μέχρι ν' αποκαλυφθούν και άλλα ιστορικά στοιχεία, πού θα έπισημοποιήσουν ή διαφοροποιήσουν τά πράγματα, ή σειρά των, μετά τον Μισαήλ, διδασκάλων της Σχολής του Αγίου Τάφου μπορεί να σχηματοποιηθεί ως έξής:

- α) Ίωάννης Λεον. Βαλέττας 1792/93 - 1796
- β) Τζωρτζάκης Μπάος 1796 - 1800
- γ) Ίωάννης Τσοχάκης 1800 - 1804
- δ) Ζωρτζάκης Μάτσας 1804 - 1808
- ε) Νικόλαος Χρυσόγελος 1808 - 1812
- στ) Ίωάννης Δολφής 1812 - 1813
- ζ) Νικόλαος Χρυσόγελος 1813 - 1821

18. Σφύραρα, Έγγραφα της Νήσου Σίφνου, σελ. 12 - 13.

Τό λευκό φύλλο μέ τή σημείωση τοῦ Ἰω. Βαλέττα.

ΚΤΙΡΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ [ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ]

Μέχρι πρό τινας και παρόλο που είχαν έλθει στο φως πολλές λεπτομέρειες για τη λειτουργία των Σχολείων της Σίφνου, δηλαδή της (από του έτους 1687) Σχολής του 'Αγίου Τάφου λεγομένης και του 'Ελληνικού, που την διαδέχτηκε, αγνοούσαμε έντελως τά κτιριολογικά τους, όπως τη μορφή των κτιρίων και τη συγκρότησή τους, τη χωρητικότητα σε αριθμό μαθητών κ.τ.τ. Στόν τόμο Γ' (1993) του περιοδικού, σελ. 16 και ύποσ. 23, γνωστοποίησα μαρτυρία έτους 1833 του διδασκάλου Γεωργίου Ψαραύτη, κατά την οποία, τό κτίριο της Σχολής του 'Αγίου Τάφου, κάτω από τό Κάστρο, «έμπεριείχεν οικήματα ικανά σχεδόν διά τριακοσίους μαθητάς»

'Η πληροφορία του διδασκάλου, ό οποίος μάλιστα σπούδασε σ' αυτήν' και στη συνέχεια δίδαξε στους χώρους της², θεωρείται υπεύθυνη, αλλά και βαρυσήμαντη γιατί φανερώνει την μεγάλη άκμή της περιώνυμης Σχολής κατά την τουρκοκρατία, κατά τη διάρκεια της οποίας ιδρύθηκε και λειτούργησε μέ πολλούς Σίφνιους και ξένους μαθητές'. 'Ηταν γνωστό, επίσης, ότι ό, επί είκοσι τουλάχιστον χρόνια (1779-1798), «κοσμήτωρ» της Γεώργιος Γρυπάρης, υπήρξεν ό άνθρωπος που, μέ δραστήριες ενέργειες, επέτυχε νά της προσδώσει καλή λειτουργικότητα και, μέ παρανομία άκόμη, ν' ανεγείρει στόν χώρο της «και οικήμασι πολλοίς»³, δηλαδή νέες αίθουσες διδασκαλίας και φιλοξενίας ξένων μαθητών, όσο ηύξανε ό αριθμός των τελευταίων. Δέν είχαμε όμως την παραμικρή ιδέα για τη μορφή του όλου συγκροτήματος, από τό όποιο μάλιστα, πλύν των δύο καλλίγραμμων εκκλησιών του (που περικλείονταν στό χώρο του) δέν έχουν άπομείνει ούτε ίχνη των θεμελιώσεων του.

Τήν εικόνα του, σε σχέδιο που έκανε τό έτος 1817 ό Γερμανός αρχιτέκτονας Haller von Hallerstejn, παρουσιάσαμε πρώτη φορά, στό Παράρτημα αριθ. 1 (1994), σελ. 16, των «Σιφνιακών», όπου, από σφάλμα, χαρακτηρίσθηκε ως άποψη της Μονής της Βρύσης⁴. Έντελως πρόσφατα, ό έκλεκτός φίλος μου κ. Γρηγόρης Μπελιθανάκης, από τη Μήλο (και διευθυντής της έφημερ. «Μήλος»), που μου είχε προμηθεύσει τό άνωτέρω σχέδιο, μ' έφοδίασε και μέ δεύτερο, διαφορετικό σχέδιο του ίδιου θέματος, τό όποιο ίχνογράφησε ό νομ

1. Συμεωνίδη, α) Τά Γράμματα κ.λπ. σελ. 28 έπ. β) 'Η έκπαίδευση κ.λπ., σελ. 7 κ. έπόμ. γ) Κοινωνία και Παιδεία, σελ. 126.

2. Αυτόθι.

3. Συμεωνίδη, Κοινωνία και Παιδεία, σελ. 66 έπόμ.

4. "Ο.π.π., σελ. 95 - 96.

5. Τό σφάλμα διορθώθηκε σε άρθρο μου στό ένθετο περιοδικό «Έπτά 'Ημέρες» της έφημ. «'Η Καθημερινή», βλ. τόν τόμο ΙΗ' (1997) του ίδιου περιοδικού μέ τίτλο «Κυκλάδες», σελ. 105.

Hallerstein από άλλην, πλησιέστερη θέση. Οί δύο αυτές απόψεις του κτιριακού συγκροτήματος της Σχολής του Ἁγίου Τάφου, ἔργα του ἔτους 1817, τό εμφανίζουσι στήν ὀριστική μορφή πού ἔλαβε τοῦτο μετά τίς, κατά καιρούς, προσθήκες καί ἐπεκτάσεις, ὥστε νά ἔχει τήν ἰκανότητα νά δέχεται 300 περίπου μαθητές.

Ὅπως ἔχει ἤδη ἱστορηθεῖ, τά οἰκονομικά της Σχολής ἀπό τά τέλη της δεύτερης δεκαετίας τοῦ 19ου αἰῶνα, εἶχαν περιέλθει σέ ἄσχημη κατάσταση, ἡ ὁποία χειροτέρευσε καί ἀπό τά γεγονότα της Ἐπανάστασης τοῦ 1821 πού ἀκολούθησε, μέ ἀποτέλεσμα νά χάσει καί τά κεφάλαιά της πού εἶχε δανεισμένα στά Κοινά⁶. Ἔτσι, οἱ ἐπίτροποι της Σχολής καί ἡ Κοινότητα δέν μπόρεσαν νά συντηρήσουν, ἐπί χρόνια τό κτίριό της, τό ὁποῖο κινδύνευε νά καταπέσει σέ ἐρείπια. Ὁ διδασκαλός Γεώργιος Ψαραύτης, σέ ἀναφορά του (8-6-1832) πρὸς τό Διοικητήριον Σίφνου, ἐπεσήμανε τόν κίνδυνο γράφοντας «ὅτι καθ' ἡμέραν ἐπαπειλεῖται νά ταφῶμεν ἐλεεινῶς ὑπό τά ἐρείπια αὐτῆς»⁷, δύο δέ μῆνες ἀργότερα παραιτήθηκε της σχολαρχίας γιατί παρέμεναν ἀπλήρωτοι καί αὐτοί οἱ μισθοί του.

Ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί Ἐκπαιδεύσεως, πού εἶχε πληροφορηθεῖ τήν ἐπικρατοῦσα κατάσταση στά σχολικά πράγματα τοῦ νησιοῦ, μέ τό ἔγγραφο της ἀριθ. 811/10-12-1832, ἐξέφρασε στόν Διοικητή Σίφνου, Μήλου καί Κιμῆλου «τήν ἀπορίαν της διά τήν ἀνεξήγητον ὀλιγωρίαν, τήν ὁποίαν ἀπ' ἐναντίας τῶν προσπαθειῶν της καί τοῦ σκοποῦ της κυβερνήσεως, ἔδειξε τό Διοικητήριον περί τοῦ ὑφισταμένου ἤδη καί πρό χρόνων ἀκμάζοντος σχολείου της νήσου Σίφνου, περί τοῦ ὁποίου, μετά τάς ἐπανειλημμένας προσκλήσεις της, εἰς τάς ὁποίας οὔτε ἀπλήν ἀπάντησιν δέν ἔλαβε παρά τοῦ Διοικητηρίου, πληροφορεῖται πολλαχόθεν μέ λύπην της ὅτι κινδυνεύει νά διαλυθῆ, καί ἴσως ἄχρι τοῦδε καί νά διελύθῃ»⁸.

Ἐπί συνθήκης πού ἤδη περιγράψαμε, ὁ Ψαραύτης ἐπανῆλθε στή σχολαρχία τόν Μάρτιο 1833 καί ἔσπευσε νά γράψει στό Ἐπιτελεῖο μεταξύ ἄλλων ὅτι ἡ Σχολή ἦταν «ἐρείπιος καί κατήντησε νά εἶναι ἀπλῶς μία σωρεία λίθων, ἐξαιρουμένης της ἐκκλησίας καί ἐνός οἰκήματος ὅπου γίνεται ἡ παράδοσις καί ἐνδιατρίβουν οἱ (ἐλάχιστοι τότε) μαθηταί, τά ὁποία σώζονται ἀκόμη, πλην ὑπόσαθρα καί κινδυνώδη». Παρ' ὅλα ταῦτα λύση τοῦ προβλήματος δέν εἶχε βρεθεῖ οὔτε καί τό 1834. Τόν Νοέμβριο τοῦ χρόνου τούτου, οἱ κάτοικοι Σίφνου ἀπηύθυναν στή Δημογεροντία τοῦ νησιοῦ τήν ἀκόλουθη ἀναφορά - αἴτημά τους:

«Πρὸς τήν Σεβαστήν Δημογεροντίαν Σίφνου.

Οἱ ὑποσημειούμενοι βλέποντες τά τέκνα μας ἐκτεθειμένα εἰς τόν κίνδυνον τοῦ νά ἐνταφιασθῶσιν ἐλεεινῶς, ὑπό τά ἐρείπια της ἑλληνικῆς Σχολῆς, εἰς τήν ὁποία διδάσκονται, μάλιστα κατά τοῦτον τόν καιρόν τοῦ χειμῶνος, καθ'

6. Συμεωνίδης, Κοινωνία καί Παιδεία, σελ. 90 ἐπόμε.

7. Συμεωνίδης, Ἡ Ἐκπαίδευση κ.λπ., σελ. 8.

8. Γ.Α.Κ. / Ἐπιτελεῖο Παιδείας, Πρωτόκολλο ὑπό στοιχεῖα Δ'-Α'-3, σελ. 65.

9. Συμεωνίδης, Ἡ Ἐκπαίδευση, σελ. 12 - 13.

ὄν ἀναμφιβόλως τό διαληφθέν κατάστημα καταπίπτει ἐκ βάθρων, μή ἔχοντες δέ ἄλλον τόπον προσφύεστερον εἰς τοῦτο τό εἶδος, ἐνεκρίναμεν συμφώνως, νά παρακαλέσωμεν τήν Δημογεροντίαν ταύτην νά παραχωρήσῃ πρὸς τόν Διδάσκαλον, τρία ἢ τέσσερα ἐκ τῶν κενῶν οἰκημάτων τοῦ Μονηδρίου τῆς Φυτειᾶς, διά νά μετέρχεται ἐκεῖ προσωρινῶς τό ἔργον του, συγχρόνως δέ νά εἰδοποιήσῃ τὰς Βασιλικὰς Ἀρχάς περὶ τοῦτου καί ἐάν δέν συγχωρεθῇ τοῦτο, τότε πάλιν ὁ Διδάσκαλος μετὰ τῶν τέκνων μας, ἀναχωρεῖ ἐκεῖθεν. ὅσον κατὰ τοῦτο δέν πιστεύομεν νά προσκρούσωμεν εἰς τήν αὐτοῦ Μεγαλειότητα ὅταν θεωροῦντες τήν ἀνάγκην τοῦ νά διακόψωμεν τόν δρόμον τῆς σπουδῆς τῶν τέκνων μας διά τήν ἔλλειψιν διδακτικοῦ καταστήματος, προστρέχομεν εἰς τόπον ἀσφαλέστερον καί ἁρμοδιώτερον διά τήν εἰς τό Κέντρον κωμοπόλεως καί χωρίων θέσιν του, μάλιστα ἐν ᾧ οὗτος εἶναι ἤδη κενός ἀπό τὰς ἐν αὐτῷ μοναζούσας κατὰ τό Ὑψηλόν) Β(ασιλικόν) Διάταγμα.

Μένομεν εὐσεβάστως

Ἐν Σίφνῳ τήν 11 Νοεμβρίου 1834

Ἀπόστολος Δεπάστας	Πέτρος Μπάος
Γεώργιος Γρύπος	Θεόδωρος Σπεράντσας
Μαρία Σταμάτη	Ἐλένη Σπύρου (;)
Σταῦρος Σπεράντζης	Μιχαήλ Συναδινός
Ἰω(άννης) Λειμβαῖος	Ἰω(άννης) Ν. Ὁθωναῖος
Νικόλαος Δεπεράκης	Γεώργιος Μαγκανάρης
Ἰω(άννης) Δεκαβάλας	Στρατάκης Ροῦσσο
Ἀντ(ώνιος) Ζηλίμης	Νικόλαος Καζαρός
Κώνστ(αντίνος) Λενίτσας	Νικόλαος Κρήτης
Νικόλαος Συναδινός	Χατζῆ Στρατῆς Μουρβουμβάκης
Χριστοφῆς Παντούς	Θεόδωρος Λουλούδης
Σπυρίδων Ἀρβανιτάκης	Ἀναγνώστης Γραμματικῆς
Φώτης Στύλαγκας	Σπυρίδων Στεφάνου
Πέτρος Κ. Πάος	Ἰω(άννης) Μπατῆς
Νικόλαος Φεφῆς	Νικόλαος Ἀλμπέρτης
Νικόλαος Ι. Δεπάστας	Γεώργιος Πολένης
Πέτρος Μάτσας	Γεώργιος Θεολάης.
Ἀγγελέτος Μαγγανάρης	

Διά τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς
Ἐν Σίφνῳ τήν 21 Νοεμ. 1834
Ὁ Ἐπαρχος
(Τ.Σ.) Νικόλαος Ε. Γερακάρης

Ἀντίγραφον ἐξ ἀντιγράφου
Ἐν Σίφνῳ τήν 21 Νοεμ. 1834
ὁ Ἐπαρχος
(Τ.Σ.) Νικ. Ε. Γερακάρης¹⁰»

10. Γ.Α.Κ. / Ὑπουργεῖο Παιδείας, Θυρίς 63 - Φάκ. 7.

Ἡ αἴτηση διαβιβάστηκε στὸν Ἐπαρχο κι' ἀπ' αὐτόν, μέ θετική εἰσήγηση¹¹, στή Νομαρχία, ἡ ὁποία, πρὶν πάρει τὴν ἔγκριση τοῦ Ὑπουργείου, φοβουμένη μήπως «ἐξ αἰτίας τοῦ χειμῶνος βραδύνει ἐπὶ πολὺ ἢ, μεταξύ αὐτοῦ καὶ τῆς Νομαρχίας, ἀνταπόκρισις», τὸν διέταξε «νά παραχωρήσει τὰ ζητούμενα οἰκήματα» τῆς Φυτειᾶς ἀμέσως¹², ἐπειδὴ τὸ Σχολεῖο ἦταν ἐτοιμόρροπο. Ἀκολούθως ἔγραψε στὸ Ὑπουργεῖο ἐπὶ τοῦ θέματος κι' ἐζήτησε τὴν ἔγκρισή του καὶ περαιτέρω ὁδηγίες¹³. Ὁ Ὑπουργὸς ἐνέκρινε τὴν ἐνέργεια τοῦ Νομάρχου καὶ θεώρησε ὅτι «τό κατάστημα τοῦτο (= ἡ Μονὴ τῆς Φυτειᾶς) δύναται νά διατεθῆ ὀλόκληρον καὶ διαρκῶς» γιὰ τὴ στέγαση τοῦ Σχολείου, ἐφ' ὅσον τοῦτο δὲν ἀποτελοῦσε «ὑποστατικόν, πολυετῶς ἐνοικιαστέον»¹⁴, κατὰ τὸν Νόμο πού κατήγγησε τὰ μοναστήρια. Οἱ προϋποθέσεις ὑπῆρχαν καὶ ἡ Φυτεία, ὅπως ἔχει ἤδη περιγραφεῖ¹⁵, στέγασε τὸ Ἑλληνικὸ Σχολεῖο γιὰ πολλὰ χρόνια (1835-1854).

* *
*

Τὰ πανομοιότυπα τῶν σχεδίων-ἀπόψεων τῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου, πού ἀπετύπωσε ὁ von Hallerstein τὸ 1817 καὶ δημοσιεύονται στίς δύο ἐπόμενες σελίδες, ἀποτελοῦν σπουδαῖα ἱστορικά τεκμήρια γιὰ τὴν Ἱστορία τῆς Παιδείας στὴ Σίφνο. Στὸν κ. Γρηγόρη Μπελιβανάκη, πού μοῦ τὰ παρεχώρησε, ἐκφράζονται θερμὲς εὐχαριστίες.

11. Γ.Α.Κ., δ.π.π., τὸ ὑπ' ἀριθμ. 2045/1467/23-11-1834 ἔγγραφο τοῦ ἐπάρχου. Νικ. Ε. Γερακάρη.

12. Γ.Α.Κ., δ.π.π., τὸ ὑπ' ἀριθμ. 9794/27-12-1834 ἔγγραφο τοῦ Νομάρχου Κυκλάδων Σ. Σκούφου.

13. Αὐτόθι.

14. Γ.Α.Κ., δ.π.π., τὸ ὑπ' ἀριθμ. 6986/104/11-1-1835 ἔγγραφο τοῦ Ὑπουργείου.

15. Σιμεωνίδη, Ἱστορία, σελ. 306.

ΟΙ ΒΟΗΘΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΣΧΟΛΗΣ ΣΙΦΝΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΙΩ. ΒΕΛΛΗΣ ΚΑΙ ΑΓΓΕΛΕΤΟΣ ΑΒΡΑΣ

“Όταν ο Γεώργιος Ψαραύτης, βοηθός του σχολάρχου Νικ. Σπεράντσα στο Έλληνικό Σχολείο της Σίφνου (από τον Ιούνιο 1838 - Ιούλιο 1841), διορίστηκε, με Διάταγμα του Ιουνίου 1841, στο Γυμνάσιο Ναυπλίου, τό Δημοτικό Συμβούλιο του νησιού, για να καλύψει τό κενό πού δημιουργήθηκε αϊφνίδια, «*ἀπεφάσισε νά ζητήση παρά τῆς ἀνηκούσης Ἀρχῆς τόν διορισμόν τοῦ νέου Ἀντωνίου Βέλλη ἐπί μισθῶ μηνιαίῳ δραχμῶν ἑκατόν (100) πληρωθησομένῳ ἐκ τοῦ Δημοτικοῦ Ταμείου*»¹. Τό αἴτημα ἔγινε ἀρμοδίως δεκτό καί ὁ Βέλλης, περίπου εἰκοσιπέντε ἐτῶν τότε², ἀνέλαβε βοηθός τοῦ, μέχρι πρὶν λίγα χρόνια, διδασκάλου του Νικ. Σπεράντσα³. Στή θέση αὐτή θεωρήσαμε ὅτι ὑπηρετήσε μέχρι τὰ τέλη τοῦ 1842, ἐπειδή ὁ διδάσκαλος Ἀγγελέτος Ἀβράς, σέ ἀναφορά τοῦ ἔτους 1846, Σέπτ. 9, ἔγραψε, ἀπό παραδρομή, ὅπως προκύπτει ἀπό νεώτερα στοιχεία: «*Κατά δέ τό 1842, προσκληθεῖς παρά τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς τῆς πατρίδος μου Σίφνου... ὑπηρετῶ (στή Σχολή της) μέχρι σήμερον...*»⁴.

“Όμως, κατά τίς νέες πληροφορίες, ὁ Ἀβράς, πού ὑπηρετοῦσε στή Σαλαμίνα ἀπό τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1839⁵, μέ τή Διαταγή 19733/19-4-1843 τοῦ

1. Συμεωνίδη, Ἡ Ἐκπαίδευση στή Σίφνο, σελ. 49.

2. Γ.Α.Κ. / Ὑπουργεῖο Παιδείας, Θυρίς 139 - Φάκ. 1.

3. Ἡ ἀκριθής ἡλικία τοῦ Βέλλη δέν προσδιορίζεται, ἀφοῦ στά διάφορα ἔγγραφα σημειώνονται καί διάφορες χρονολογίες γέννησής του. Ὁ ἴδιος ἀναφέρει στίς 3 Φέβρ. 1853 ὅτι ἦταν 36 ἐτῶν, δηλ. γεννηθεῖς τό ἔτος 1817. (Γ.Α.Κ./Ὑπουργ. Παιδείας, Θυρίς 92/φάκ. 2).

4. Συμεωνίδη, ὁ.π.π., σελ. 28, ὅπου ὁ Ἀντ. Βέλλης, ἡλικίας 19 ἐτῶν τό 1835, τέκνο ἐμπόρου, μεταξὺ τῶν ἀριστευσάντων μαθητῶν τῆς Β' τάξης τοῦ Σπεράντσα.

5. Συμεωνίδη, ὁ.π.π., σελ. 65. Μπορεῖ νά προσεκληθῆ τότε, ὅμως δέν πραγματοποιήθηκε ἡ πρόσληψή του.

6. Ὁ Ἀγγελέτος Ἀβράς σέ ἀναφορά τῆς 15 Ἰαν. 1844 ἀπό τή Νάουσα τῆς Πάρου πρὸς τό Ὑπουργεῖο Παιδείας περιγράφει τά τῆς διδασκαλικῆς πορείας του:

«*Ἐκ τον ἤδη ἔτος συμπληροῦται, ἀφ' οὗ ὁ ὑποφαινόμενος ὑπηρετῶ ὡς Δημοδιδάσκαλος, ἐκπληρῶν καθ' ὅλον αὐτό τό διάστημα ἀόκνως καί ἐπιμελῶς τά παρά τῆς Σ(εβαστῆς) ταύτης Γραμματείας ἐμπιστευθέντα μοι χρέη, στερούμενος πολλάκις καί αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων, διό καί ἀναγκάζομαι νά θέσω ὑπ' ὄψιν τῆς Σ(εβαστῆς) ταύτης Γραμματείας τά ἀκόλουθα:*

Μαθητεύσας εἰς τό ἐν Σίφνω Ἑλληνικόν Σχολεῖον παρά τῷ κυρίῳ Ν. Χρυσογέλω, μετῆλθον τήν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης τρία ἔτη εἰς Μῆλον, κατά τό παρ' ἐμοί ἔγγραφον τῶν τότε ἐφόρων τῶν κατά τήν Μῆλον διδασκτικῶν καταστημάτων, χρονολογούμενον τῆ 10 Μαρτίου 1833. Ἀπελθὼν δ' εἶτα εἰς Ναύπλιον καί ἐξετασθεῖς παρά τῆς τότε ἐπί τῶν Ἑλληνικῶν ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, ἔλαθον ἐνδεικτικόν τῆς ἱκανότητός μου παρά τοῦ κυρίου Λ(εοντίου) Ἀναστασιάδου τῆς 22 Ἀπριλλίου 1835, μή τυχῶν δέ θέσεως Ἑλληνοδιδασκάλου, ἀπορῶν, ἦλθον εἰς τό Β(ασιλικόν) Διδασκαλεῖον, ὅπου διδαχθεῖς καί τήν Ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον, ἐστάλην ὡς τοιοῦτος εἰς τόν δῆμον τῆς Κορωνίδος Νάξου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 20976 ἀπό 30 Μαΐου 1838 διαταγῆς τῆς Β(ασιλικῆς) ταύτης Γραμματείας.

Ὅτε δέ ὁ δῆμος τῶν Σαλαμινίων ἐζήτησε Δημοδιδάσκαλον ἱκανόν καί διὰ τήν ἑλληνικὴν διδασκαλίαν, ἡ Σ(εβαστῆ) αὐτῆ Γραμματεία εὐηρεστήθη νά ἐπιφορτίσῃ τόν ὑποφαινόμενον τήν δι-

Υπουργείου Παιδείας μετατέθηκε στο Δημοτικό Σχολείο Ναούσης της Πάρου⁷, όπου έφθασε μετά τον Μάιο του 1843, αφού ως τότε παρέμενε στη Σαλαμίνα⁸. Από την Πάρο έγραψε στις 15 Ιανουαρίου 1844 προς το Υπουργείο ότι παρέμενε εκεί «άνωφελώς, διδάσκων μόλις 20 τακτικούς μαθητάς, και τούτους άνηλικούς, και ούτω παρέρχεται εις μάτην ό καιρός» του, ενώ θα μπορούσε να προσφέρει καλύτερες υπηρεσίες εάν διορίζονταν «υποδιδάσκαλος εις έν τών Έλληνικών Σχολείων του Κράτους»⁹.

Συνεπώς, ό Άβράς τοποθετήθηκε στη Σίφνο μετά τον Ιανουάριο του 1844 και, πάντως, πρό του Οκτωβρίου του έτους τούτου, δεδομένου ότι, σέ αναφορά της 14ης του μηνός αυτού, του σχολάρχου πλέον στο Έλληνικό Σχολείο Γεωργ. Ψαραύτη, άποκαλείται βοηθός του¹⁰. Έκτοτε και ως τή συνταξιοδότησή του, δέν μετακινήθηκε από την πατρίδα του. Ός και τον Αύγουστο του 1848 άμείβονταν από τό Δημοτικό Ταμείο¹¹ μέχρι πού, μέ τό ύπ' άριθ. 10885/31-8-1848 Διάταγμα «διωρίσθη δεύτερος διδάσκαλος εις τό έν Σίφνω έλληνικόν Σχολείον, επί μισθώ έκατόν (100) δραχμών κατά μήνα έκ του Δημοσίου Ταμείου»¹². Έγινε δηλαδή έλληνοδιδάσκαλος άμειβόμενος από τό Δημόσιο Ταμείο.

Ό Αντώνιος Βέλλης, σέ πίνακα καταγραφής της προσωπικής και υπηρεσιακής κατάστασής του, πού κατέστρωσε στις 3 Φέβρ. 1853 κατόπιν έντολής του Υπουργείου Παιδείας, άνέγραψε:

πλην ταύτην διδασκαλίαν διά της ύπ' άριθμ. 27719 από 15 Οκτωβρίου 1839 διαταγής. τήν άοκνον δέ μου έπιμέλειαν και τήν των μαθητών πρόδοον και μάλιστα των της Έλληνικής, μαρτυροῦσι τά πρακτικά των εξετάσεων, ό,τε φιλόμουσος Σ. Σεραφείμ, υποδιοικητής τότε Μεγαρίδος, και τά παρά της Σ(εβαστής) Γραμματείας προς μέ εύχαριστήρια Έγγραφα. Διορισθείς δέ τέλος εις Νάουσαν διά της ύπ' άριθμ. 19733, από 19 Απριλίου 1843 διαταγής της αυτής Γραμματείας, διαμένω άνωφελώς ένταῦθα, διδάσκων μόλις 20 τακτικούς μαθητάς, και τούτους άνηλικούς, και ούτω παρέρχεται εις μάτην ό καιρός, έν ώ ήδυνάμην να γίνω ώφελιμώτερος, άν ή Σ(εβαστή) αυτή Γραμματεία ήθελε εύαρεστηθή να μέ διορίση υποδιδάσκαλον εις έν των Έλληνικών Σχολείων του Κράτους.

Πεπεισμένος ότι ή Σ(εβαστή) αυτή Γραμματεία προνοῦσα περί των πιστῶς και έπιμελῶς υπηρετούντων, θέλει δεχθῆ εύμενῶς τήν αίτησί μου ταύτην, ύποσημειῶμαι εύσεβάτως.

Εὐπειθέστατος

Ό Δημοδιδάσκαλος Ναούσης

Άγ. Άβράς»

[Γ.Α.Κ./ Υπουργείο Παιδείας, Θυρίς 140 - Φάκ. 1.]

7. Βλ. προηγ. σημ.

8. Συμεωνίδη, δ.π.π., σελ. 102-103.

9. Βλ. ύποσ. άριθ. 6.

10. Συμεωνίδη, δ.π.π., σελ. 66.

11. Ό.π.π., σελ. 65.

12. Γ.Α.Κ. / Υπουργείο Παιδείας, Θυρίς 92 - Φάκ. 1, όπου τό Διάταγμα, τό κείμενο του όποιου έχει ως έξής:

«10.885

ΟΘΩΝ

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατά πρότασιν του Ήμετέρου Υπουργού των Έκκλησιαστικών και της Δημοσίας Έκπαιδεύσεως, διορίζομεν διδάσκαλον πρώτης τάξεως, επί μισθώ έκατόν (100) δραχμών κατά μήνα, εις τό έν Σίφνω έλληνικόν σχολείον, τον κύριον Α. Άβράν.

Άνατίθεται ή έκτέλεσις του παρόντος Διατάγματος εις τον Ήμέτερον επί των Έκκλησιαστικών κτλ. Υπουργόν.

Άθήνησι τῆ 31 Αύγουστου 1848.

Όθων»

«1841, διά πράξεως τοῦ δημοτικοῦ Συμβουλίου Σίφνου διωρίσθη διδάσκαλος εἰς τό σχολεῖον αὐτῆς μέχρι τοῦ 1844»¹³.

Ἡ ἐν λόγῳ Πράξις τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Πρᾶξις Η' / τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1841

Ἐν τῇ σημερινῇ Συνεδριάσει, συγκροτηθεῖσα κατὰ πρόσκλησιν τοῦ κυρίου Δημάρχου, καθυπέβαλεν ὁ Δήμαρχος εἰς τό Δημοτικόν Συμβούλιον τήν ὑπ' ἀριθ. 238 τῆς 6 τοῦ παρελθ. Ἰουλίου ἀναφορὰν του πρὸς τήν Β(ασιλικήν) Διοίκησιν Σύρου, μέ τήν ὁποία καθυπέβαλε τήν ὑπ' ἀριθ. Δ' Πρᾶξιν τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου περί τοῦ Διδασκάλου τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς Σχολῆς κυρίου Γ. Ψαραύτη διά τῆς ὁποίας ἐξαιτεῖται νά μή μετατεθῆ ὁ Διδάσκαλος εἰς τό Γυμνάσιον τῆς Ναυπλίας, ὅπου διωρίσθη διά Β. Δ/τος. Τό Συμβούλιον θεωροῦν ὅτι δέν ἐνηργήθη τί μέχρι τοῦδε καί ἔχον πληροφορίας ὅτι ὁ Διδάσκαλος οὗτος μεταβάς πρό πολλοῦ εἰς Ναύπλιον ἀνέλαβε ἤδη τά χρέη του καί ὅτι τό ἐνταῦθα Ἑλληνικόν Σχολεῖον ἔχει ἀνάγκην Ἑλληνικοῦ Β' Διδασκάλου, ὡς βοηθοῦ τοῦ Σχολάρχου.

Καί ὅτι νομίζει πρῶτιστον τῶν χρεῶν του τήν πρόοδον τοῦ καταστήματος τούτου

Ἔχον ὑπ' ὄψιν καί τήν ὑπ' ἀριθ. Ε' Πρᾶξιν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τῆς 29 Ἀπριλίου 1838.

Ψηφίζει

1ον Ὁ Δημότης Ἀντώνιος Ἰω. Βέλλης, μαθητής τοῦ Γυμνασίου νά διορισθῆ βοηθός τοῦ Σχολάρχου κυρίου Ν. Σπεράντσα ὡς ἔχων τήν ἀπαιτουμένην ἰκανότητα καί εὐάρεστος διά τήνκαλήν του διαγωγῆν, ἐν ἐλλείψει τοῦ κυρίου Γ. Ψαραύτη.

2ον Ὁ μισθός του, ὡς καί τοῦ προκατόχου του, προσδιορίζεται δρχ. 100 κατὰ μήνα, αἱ μέν 60 ἐξήντα ἀπό τό Δημοτικόν Ταμεῖον, προϋπολογισθεῖσας εἰς τόν προϋπολογισμόν τοῦ τρέχοντος ἔτους, αἱ δέ 40 ἐξ ὧν ὁ κύριος Σχολάρχης παρεχώρησεν ἐκ τῆς ἀντιμισθίας του δι' ἀναφορᾶς του ἀπό τοῦ 1838.

3ον Ὁ Δι' ἱαρχος νά ἐνεργήσῃ τάχιον τά περαιτέρω.

Ὁ Προεδρεύων Π. Ραφελέτος

Ἰω. Ἀρβανιτάκης Πέτρος Βέλλης

Α. Κολονέλλος Α. Γεροντόπουλος

Ν. Πλ. Πανώριος Γεώργ. Μαγκανάρης

Γ. Μαρούλλης Π. Ἀλιμπέρτης

Γ. Θεολόγος Ζ. Θεολόγος

Διά τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς

Ἐν Σίφνῳ τήν 16 Ὀκτωβρίου 1841

Ὁ Δήμαρχος

(Τ.Σ.) Ν. Χρυσόγελος¹⁴».

13. Γ.Α.Κ. / Ἰπουργεῖο Παιδείας, Θυρίς 92 - Φάκ. 2.

14. Γ.Α.Κ. / Ἰπουργεῖο Παιδείας, Θυρίς 139 - Φάκ. 1.

Τὴν ἀνωτέρω Πράξη, ὑπέβαλε στή Διοίκηση Σύρου ὁ Δήμαρχος Σίφνου μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 387/16-10-1841 ἔγγραφό του, μέ τό ὁποῖο ζήτησε τήν προώθησή της ἀρμοδίως, ἐπισημαίνοντας παράλληλα ὅτι ὁ Διοικητής «διά τήν φρόνιμον καί τιμίαν διαγωγὴν» τοῦ Ἄντ. Βέλλη, μπορούσε «νά λάβει ἀκριβεῖς πληροφορίες... καί παρά τοῦ Γυμνασιάρχου» τοῦ Γυμνασίου Σύρου¹⁵, ἀπό τό ὁποῖο εἶχε ἀποφοιτήσει τόν προηγούμενο μόλις χρόνο, ἐπεσύναψε δέ καί ἀντίγραφο τοῦ ἀπολυτηρίου του. Τό ἐνδιαφέρον περιεχόμενο τοῦ ἀπολυτηρίου τούτου ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Βασιλικόν Γυμνάσιον Ἐρμουπόλεως.

Ὁ κύριος Ἀντώνιος Βέλλης, ἐτῶν 22, τήν πατρίδα καί τόν δῆμον Σίφνιος, ἐμαθήτευσεν εἰς τό ἐνταῦθα Β(ασιλικόν) Γυμνάσιον τρία ἔτη, ἀρξάμενος ἀπό τήν Ἄην τάξιν τοῦ Γυμνασίου καί προαχθεῖς ἕως τήν Γ' καί ἀνωτάτην ἐδιδάχθη τήν ἑλληνικήν γλῶσσαν καί Φιλολογίαν ἕως τούς κλασικωτάτους συγγραφεῖς Δημοσθένην, Θουκυδίδην, Ἴσοκράτην, Ἡρόδοτον, Πλουτάρχου τά Πολιτικά, Πλάτωνος Γοργίαν καί Φαῖδωνα, Ἀριστοτέλους τά Πολιτικά κτλ., τήν Ποιητικήν καθ' ὅλους τούς κλάδους, Ἐποποιίαν, Δραματικήν, Λυρικήν, Βουκολικήν, Διδακτικήν Ποίησιν τήν Γεωγραφίαν, Γενικήν Ἱστορίαν, Ψυχολογίαν, Ρητορικήν, Ἀρχάς τῆς μαθηματικῆς, τήν Λατινικήν καί Γαλλικήν γλῶσσαν ἐπί τῶν δημοσίων ἐξετάσεων ἐφάνη ἐκάστοτε εὐδοκιμῶν καί προβιβαζόμενος νέος εὐφυῆς, φιλομαθῆς, χρηστῆς διαγωγῆς καί ὑγειῶν φρονημάτων. Ὅθεν δίδεται αὐτῷ τό παρόν ἐπίσημον ἐνδεικτικόν, ἰσοδύναμον ὄν μέ Ἀπολυτήριον, εἰ μή διά τήν ἔλλειψιν τῆς Μαθηματικῆς, δι' οὗ καθίσταται εἰς τό Πανεπιστήμιον προβιβάσιμος, ὡς διεξεληλυθῶς ἅπασαν τήν ἄλλην τῶν νῦν Γυμνασίων τήν ἐγκύκλιον ἐκπαίδευσιν.

Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου τήν 24 Ἰουλίου 1840

*Ὁ Γυμνασιάρχης
(Τ.Σ.) Γ. Σερούϊος*

Διά τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς, ἐν Σίφνῳ τήν 26 Ὀκτ. 1841

*Ὁ Δήμαρχος Σίφνου
(Τ.Σ.) Ν. Χρυσόγελος.»¹⁶.*

Ἡ Διοίκηση Σύρου φρόντισε πράγματι νά πάρει πρόσθετες πληροφορίες γιά τόν Βέλλη καί μέ τό ἔγγραφό της ἀριθ. 3835/23-11-1841 διεβίβασε στό Ὑπουργεῖο Παιδείας ὄλη τήν ἀλληλογραφία, προσθέτοντας:

«Ὁ προτεινόμενος νέος ἐμαθήτευσεν εἰς τό Γυμνάσιον Σύρου ἐκπληρῶν καί χρέη Γραμματέως παρά τῷ Σ(εβασμιωτάτῳ) ἐπισκόπῳ Κυκλάδων· διά τῆς ἀμέμπτου διαγωγῆς του ἐπέσυρε πρός ἑαυτόν τήν ἀγάπην καί τήν εὐνοί-

15. Αὐτόθι.

16. Αὐτόθι.

αν τῶν τε διδασκάλων καί τοῦ Σεβασμιωτάτου) ἐπισκόπου. Εἶναι νέος ἰκανός καί κατὰ πάντα ἄξιος νά δικαιώσῃ τήν ἐκλογήν τῶν Δημοτικῶν Ἀρχῶν διὰ ταῦτα συνιστῶμεν... τήν ἐπικύρωσιν τοῦ διορισμοῦ του»¹⁷.

Μετά σχετική καί θερμή εἰσήγηση τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας¹⁸, ἐκδόθηκε τό ἀπαραίτητο ἐγκριτικό Βασ. Διάταγμα¹⁹ πού ἐπεκύρωσε τήν πράξη διορισμοῦ τοῦ νέου βοηθοῦ διδασκάλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου Σίφνου, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε πράγματι διακεκριμένος ἐκπαιδευτικός καί ἐξαίρετος ἄνθρωπος. Τά περί αὐτοῦ καί τῆς σταδιοδρομίας του θά ἀναπτυχθοῦν σέ ἄλλην ἐργασία μέ τόν τίτλο «Σίφνιοι Διδάσκαλοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ»²⁰ πού ἐτοιμάζεται.

17. Αὐτόθι.

18. Αὐτόθι, τό ὑπ' ἀριθμ. 3283/27-12-1841 ἔγγραφό του πρὸς τόν Ὅθωνα.

19. Αὐτόθι, τό σχέδιο τοῦ Διατάγματος.

20. Τόν ἴδιο τίτλο εἶχα χρησιμοποίησει καί πρὶν ἀπὸ σαράντα χρόνια σέ μίαν ἀπλῆ ἀριθμητική καταγραφή τῶν, ὡς τότε, γνωστῶν μου διδασκάλων ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς ἐφημερίδας «Σιφναϊκά Νέα», φφ. Ἀπριλίου 1959 - Ἰούλ. 1960. -

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

* Τό Κοινοτικό Συμβούλιο Ἀρτεμῶνος, μετά ἐκεῖνο τῆς Κοινότητος Ἀπολλωνίας (πού ἀνέλαβε τό οἰκονομικό βάρος τῆς ἔκδοσης τοῦ προηγουμένου τόμου), ἀποδέχτηκε αἴτημά μας γιά τήν ἔκδοση, μέ δαπάνες τῆς Κοινότητος, τοῦ παρόντος τόμου τοῦ περιοδικοῦ τιμώντας ὅπως δηλώνει μέ σχετικό ἔγγραφό του, τήν ἐν γένει προσφορά μας στή μακροχρόνια καί πολυδάπανη ἐπίδοσή μας στήν ἔρευνα γιά τήν ἀποκάλυψη τῶν πτυχῶν τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος τοῦ πολυλάτρευτου νησιοῦ μας. Ἡ ἱκανοποίησή μας γιά τήν προσγεγόμενη τιμή εἶναι ἀπροσμέτρητη καί ἐκφράζουμε, καί δημοσία, θερμές εὐχαριστίες.

Οἱ δύο Κοινότητες, κλείνοντας τήν ἱστορική διαδρομή τους, μετά τήν κοινή ἀπόφαση ἀνασύστασης, μέ ἐνοποίηση, τοῦ Δήμου Σίφνου, πού ὀριστικοποιεῖται μέ τίς ἐκλογές τοῦ Ὀκτωβρίου 1998, παραδίδουν ἔτσι, πέραν τῶν ὑλικῶν ἔργων πού ἐπετέλεσαν γιά τήν πρόοδο τοῦ τόπου καί τή βελτίωση τῶν συνθηκῶν διαβίωσης τῶν κατοίκων του, καί δύο σημαίνοντα πνευματικά ὅμοια, τοὺς δύο δηλαδή τόμους τῶν «Σιφνιακῶν», πού θά παραμείνουν ἀκατάλυτα στή χρήση καί τῶν ἐπιγενομένων.

* Στόν τόμο Δ' (1994) τοῦ περιοδικοῦ, ἀπό τήν ἴδια αὐτή θέση, εἶχαμε ἀνακοινώσει μέ χαρά ὅτι ὁ Μήλιος φιλόλογος - ἱστορικός κ. Χαρ. Μπαμπούνης ἐτοίμαζε διδακτορική διατριβή μέ θέμα τόν Νικόλαο Χρυσόγελο, τοῦ ὁποίου τήν ὅλη δράση σκόπευε, κατά τίς δηλώσεις του, νά δια φωτίσει πολύπλευρα καί ν' ἀναπληρώσει τό ὑπάρχον κενό ἀπό τήν ἔλλειψη μιᾶς συνθετικῆς ἐργασίας, ἀναφερομένης στήν προσωπικότητά του. Ἡ διατριβή ἐγκρίθηκε πρόσφατα ἀπό τό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, πλὴν, γιά μεγάλην ἔκπληξή μας, μέ διαφορετικό τίτλο θέματος: «Ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως καί ἡ ἐκπαιδευτική πραγματικότητα κατά τήν καποδιστριακή περίοδο».

Ὅπως γίνεται ἀντιληπτό, δέν πρόκειται πλέον γιά συνθετική ἐργασία ἀναφερομένην στόν Νικόλ. Χρυσόγελο, κατά τίς διαβεβαιώσεις τοῦ κ. Μπαμπούνη, ἀλλά στή Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μέ, κατ' ἀνάγκην, ἐπισημάνσεις, ἄχρωμες κι' αὐτές, στό ἔργο τοῦ Χρυσογέλου, ὡς προΐσταμένου τῆς Γραμματείας κατά τήν καποδιστριακή περίοδο. Ἡ ἀλλαγή τοῦ θέματος, πού ἐπιμελῶς μᾶς ἀπέκρυψε ὁ κ. Μπ. κατά τὰ 3-4 χρόνια τῆς συνεργασίας μας (μέ παροχή στοιχείων, πληροφοριῶν, ἀπόψεων κλπ.), δηλώνει, πέραν τοῦ ἀπαραδέκτου τῆς ἀπόκρυψης τῶν πραγματικῶν προθέσεων του, ἔναντι τῆς ἀγάπης μέ τήν ὁποία τόν περιβάλαμε, καί φόβο· τόν φόβο του νά καταπια-

στεί μέ τό μεγάλο ἔργο πού εἶναι τό θέμα «Νικόλαος Χρυσόγελος». Τοῦτο ἔκτείνεται χρονικά ἀπό τό 1780-1857, ὅσο δηλαδή διήρκεσε ὁ βίος καί ἡ πολυσχιδῆς δράση τοῦ διακεκριμένου τέκνου τῆς Σίφνου. Ὁ κ. Μπ. περιορίστηκε στήν καποδιστριακή περίοδο καί μόνο, προσθέτοντας, ἀλήθεια, κάποια νέα στοιχεία στά, λίγο-πολύ, γενικῶς γνωστά, ὅπως ἀβίαστα συνάγεται ἀπό τήν πλούσια βιβλιογραφία πού χρησιμοποίησε. Ἀπέφυγε τόν σκόπελο τοῦ μεγάλου, ἐπιμένουμε, θέματος «Νικόλαος Χρυσόγελος» καί ἀρκέσθηκε στήν κατάρτιση μιᾶς μή πρωτότυπης διατριβῆς καί ἄς κοπίασε πρὸς τοῦτο. Πιστεύω μάλιστα ὅτι δέν πρέπει νά εἶναι ἱκανοποιημένος οὔτε ὁ ἴδιος.

Μετά ταῦτα, τό θέμα παραμένει ἀνοικτό γιά κάθε ἐνδιαφερόμενον πού θά θεωρήσει ὅτι ἔχει τήν ἱκανότητα νά τό φέρει σέ πέρας.

* Ἀπό τίς 25-28 Ἰουνίου 1998 θά πραγματοποιηθεῖ στή Σίφνο τό 1ο Διεθνές Σιφναϊκό Συμπόσιο - ἐπιστημονική συνάντηση ἀνάπτυξης θεμάτων γιά τή Σίφνο στήν Ἀρχαιότητα, στό Βυζάντιο, Φραγκοκρατία - Τουρκοκρατία, Νεότερους Χρόνους καί γιά τήν Ἀρχιτεκτονική καί Λαογραφία τῆς. Τό ἐν λόγω Συμπόσιο, ὅπως προγραμματίζεται, θά συνέρχεται κάθε πέντε χρόνια, χάριν προαγωγῆς τῶν θεμάτων τῶν ἀνωτέρω ἐνοτήτων.

Πέραν τοῦ ἀτοπήματος, στό ὁποῖο ὑπέπεσαν οἱ διοργανωτές τοῦ Συμποσίου, πού μέ τό περιεχόμενο τῶν ἀνακοινώσεών τους, εἴτε ἄσκεπτα, εἴτε ἀπό πρόθεση, προσέβαλαν ὅλους ἐκείνους πού ἀφιέρωσαν τή ζωή τους στήν ἔρευνα καί προβολή τῆς Ἱστορίας, Λαογραφίας κ.λπ. τοῦ νησιοῦ μας, τά ἀποτελέσματα καί συμπεράσματα τοῦ Συμποσίου τούτου ἀναμένονται μέ ἐνδιαφέρον, ἰδιαίτερα γιά τήν παρουσίαση ἀγνώστων στοιχείων. Διαφορετικά...

* Στό δεύτερο φυλλάδιο πού κυκλοφόρησαν οἱ διοργανωτές τοῦ Συμποσίου, ἀναγράφεται στή σελ. 7:

«Γιά κάθε συμπληρωματική πληροφορία μπορεῖτε νά ἀπευθύνεστε:

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΣΙΦΝΑΪΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Ἔδρα: Ι. Δροσοπούλου 110α, 112-56 Ἀθήνα, Τηλ. 8675432, ΑΦΜ. 90250636.
Γραμματεία: Ἡρώων Πολυτεχνείου 59, 185-35 Πειραιάς, Τηλ. 4180601, FAX: 4534036»

Ἡ σημαντική αὐτή ἀνακοίνωση, πού δέν δημοσιοποιήθηκε εὐρέως, ὅπως ἔπρεπε, ἀπό τόν σιφναϊκό τύπο γιά νά τήν πληροφορηθοῦν οἱ πανσίφνιοι, γεννᾶ πολλά ἐρωτηματικά γύρω ἀπό τή σύστασή τῆς. Πότε λ.χ. ἐγκρίθηκε ἡ ἴδρυσή τῆς, ποιά εἶναι τά ἰδρυτικά μέλη, οἱ στόχοι καί σκοποὶ τῆς, ἡ μορφή τῆς ὡς εὐαγοῦς ἰδρύματος ἢ ἰδιωτικῆς ἐπιχείρησης κ.λπ. ἀπαραίτητες λεπτομέρειες. Ἄν πρόκειται γιά εὐαγές ἴδρυμα, ἡ σύστασή του ἔχει, πράγματι, μεγάλη σημασία.

EYPETHPIO

ΟΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

- Γκιών, **Ίστορία** = Καρόλου Ίω. Γκιών, Ίστορία τής Νήσου Σίφνου, ἐν Σύρω 1876.
- Slot, **Ήκκλησίαι** = Slot J.B., Καθολικαί Ήκκλησίαι Κιμώλου καί τῶν πέριξ νήσων, ἀνάτυπο ἀπό τά «Κιμωλιακά», Ἀθήναι 1974, τόμ. Ε΄.
- Συμεωνίδη, **Βρυσιανή 1966** = Σ.Μ. Συμεωνίδη, Ἡ Κυρία Βρυσιανή, ἡγουν συμβολή εἰς τήν Ίστορίαν τῆς ἐν Σίφνῳ Ήερᾶς Μονῆς τοῦ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, Ἀθήναι 1966.
- Συμεωνίδη, **Βρυσιανή 1981** = Σ.Μ. Συμεωνίδη, Ἡ Κυρία Βρυσιανή, τά νεώτερα ἱστορικά στοιχεῖα, Ἀθήνα 1981.
- Συμεωνίδη, **Μοναστήρια** = Σ.Μ. Συμεωνίδη, Μοναστήρια τῆς Σίφνου, Ἀθήνα, 1984.
- Συμεωνίδη, **Τό Ἀρχιπέλαγος** = Σ.Μ. Συμεωνίδη, Τό Ἀρχιπέλαγος κατά τόν πόλεμο Τουρκίας - Βενετίας (1645 - 1669) καί οἱ ἀρχιερατικές ἐναλλαγές στίς ὀρθόδοξες ἐπισκοπές, ἀνάτυπο ἀπό τά «Μηλιακά», Ἀθήνα 1989, τόμος Γ΄.
- Συμεωνίδη, **Ίστορία** = Σ.Μ. Συμεωνίδη, Ίστορία τῆς Σίφνου ἀπό τήν προϊστορική Ἐποχή μέχρι τόν δεῦτερο παγκόσμιο πόλεμο, Ἀθήνα 1990.
- Συμεωνίδη, **Ἡ Ἐκπαίδευση** = Σ.Μ. Συμεωνίδη, Ἡ Ἐκπαίδευση στή Σίφνο κατά τοῦς δυσχερεῖς χρόνους (1833-1848), περιοδ. «Σιφνιακά», Ἀθήναι 1993, τόμος Γ΄.
- Συμεωνίδη, **Ἐκκλησιαστ. Ίστορία** = Σ.Μ. Συμεωνίδη, Ἐκκλησιαστική Ίστορία τῆς Σίφνου, «Σιφνιακά», Ἀθήναι 1994, τόμ. Δ΄.
- Συμεωνίδη, **Ἀνδριακά Ίστορ. Ἐγγραφα** = Σ.Μ. Συμεωνίδη, Ἀνδριακά Ίστορικά Ἐγγραφα ἀπό Ἱταλικές ἀρχεῖακές πηγές (1629-1723), περιοδ. «Ἀνδριακά Χρονικά», Ἄνδρος 1994, τεῦχος ἀριθ. 22.
- Συμεωνίδη, **Κοινωνία καί Παιδεία** = Σ.Μ. Συμεωνίδη, Κοινωνία καί Παιδεία στή Σίφνο κατά τήν τουρκοκρατία (1537-1821), περιοδ. «Σιφνιακά», Ἀθήναι 1995, τόμος Ε΄.
- **ASV** = Archivio di Stato di Venezia.
- **Γ.Α.Κ.** = Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (Ἀθήνα).
- **SCPF** = Sacra Congregazione de Propaganda Fide (Ρώμη).

ΟΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΥ

ἀρχμ. = ἀρχιμανδρίτης
ἀρχπ. = ἀρχιεπίσκοπος
ἐπίσκ. = ἐπίσκοπος
ἱερμ. = ἱερομόναχος

διδ. = διδάσκαλος
μητρ. = μητροπολίτης
πτρχ. = πατριάρχης
πρωτοσ. = πρωτοσύγκελλος

I. ΟΝΟΜΑΤΩΝ - ΤΟΠΩΝ

Ἀβρανόπουλος Γεράσιμος, ἱερμ.,
ἰδρυτής Παναγ. Βουνοῦ, 107-
114.

Ἀβρᾶς Ἀγγελέτος, διδ., 137-141.

Ἀγίου Τάφου Σχολή, 122, 123,
131.

«Ἅγιος Θεολόγος», βλ. Ἔφεσος.

Ἀγκώνα, 22.

Ἀθανάσιος Μαρμαρᾶς, ἀρχπ. Σίφ-
νου, 38.

Ἀλιμπέρτης Π., 138.

Ἀλμπέρτης Νικ. 133.

Ἀμοργός, 38.

Ἀναστασιάδης Λεόντιος, διδ., 137.

Ἀνάφη, 38.

Ἄνδρος, 45, 100.

Ἀποστόλης, βλ. Ἰωνᾶς.

Ἀρβανιτάκης

– Ἰωάννης, 138.

– Σπυρίδων, 133.

Ἄρνουλφίνι Ὑάκινθος, καθολ.

ἐπίσκ. Μήλου, 25

Ἀσπρᾶς, βλ. Μακάριος

Ἀστυπάλαια, 38.

Βαλέττας Ἰωαννίδους Σπυρ., 125,
ὑποσ. 8

Βαλέττα, ντέ λά, 26.

Βαλέττας

– Λεον. Ἰωάννης, 123-127.

– Λεονάρδος, 125.

– Νικόλαος, 125, 126, 127.

– Σπυρίδων, 109, 125.

– Σ(πυρίδων;) Κ., 113.

Βάου Ε., Συλλογή Ἑγγρ., 21.

Βαρβαρήγος, βλ. Ἱερεμίας.

Βαρθαλίτης Βαρθολ., 23.

Βαρθολομαῖος, βλ. Πόλλα.

Βασίλης, μισέρ, βλ. Λογοθέτης.

Βατικανό, 9, 17, 21, 30, 34.

Βέλλης

– Ἰω. Ἀντώνιος, διδ., 137-141.

– Πέτρος, 138

Βενετία, 7, 8, 13, 16, 33, 46, 47.

Βενετίας Κρατικό Ἀρχεῖο, 8.

Βενίνο Βαρθολ., ἐπίσκ. Satri - Neri,
94.

Βιβλιοθήκη

– Ἐθνική, 124

– Καίρειος, 7

– Μαρκιανή, 8, 33.

Βιτάλη Κων. Εἰρήνη, 125.

Βιτάλης Φιλάρετος, ἀρχμ., 107,
108.

Βλαχία καὶ Βογδανία, 107.

Βλαχομπογδανία, 107, 110.

Βοργίας Ἀνδρέας, ἐπίσκ. Signino,
94.

Βουτζίνος Γιώργης, 23.

Γαλλία 7, 27, 96

Γαλλίας

– βασιλεύς, 27.

– πρέσβυς, 102

– πρόξενος, 9, 13, 27, 37.

Γερακάρης Ε. Νικόλ.,

ἐπαρχος Σίφνου, 133.

Γεροντόπουλος Α., 138.

Γιουστινιάνι, Καρδιν., 81.

Γκιών Κάρολος, 123.

Γοζαδίνοι, δυνάστες, 19.

Γοζαδίνος Ἄγγελος, 19, 20.

Γραμμάτικα Μαρία, 15.

Γραμματικός Φραντζ., 15.

Γραμματικῆς Ἀναγν., 133.

Γρυπάρη, οἰκογέν., 17.

Γρυπάρης

– Γεώργιος, 131

– Ζώρης, 17

– Μανωλάκης, 17.

– Μιχαήλ, 17.

Γρῦπος Γεώργιος, 133.

Δεκαβάλλας Ἰωάννης, 133.

Δελλαγραμμάτικας Ἰούλιος, 20,
24, 27.

Δεπάστας

– Ἀπόστολος, 133.

- Ι. Νικόλαος, 133.
- Δεπεράκης Νικόλαος, 133.
- Δημάκης Θωμάς, δραγομάνος, 125.
- Διόδωρος Α΄, πτρχ. Ίεροσολύμων, 2.
- Διονύσιος, επίσκ. Μαντινείας καί Μεγαλοπόλεως, 114.
- Δολφής Ίωάννης, διδ., 127.
- Έφεσος ή «Άγιος Θεολόγος», 12
- Ζηλίμης Άντώνιος, 133.
- Ήράκλεια, 38.
- «Θεολογίτες», 12
- Θεολογίτης Ίωάννης, 11, 12, 14.
- Θεολόγος
 - Γ(εώργιος;), 138.
 - Ζ(αννής;), 138.
- Θεολάης Γεώργιος, 133.
- Θερμιά, 100, 101.
- Ίερεμίας
 - Βαρβαρήγος, άρχπ. Παροναξίας, 28.
 - του Ίορφανου, ιερμχ., 37.
- Ίος, 38, 125.
- Ίωνās
 - πρώην επίσκ. Ήλειας, 114.
 - Άποστόλης, ιερμ., 43, 46.
- Ίωαννίκιος, πτρχ. Κωνστ., 39.
- Καζαρός Νικόλαος, 133
- Καίρη Μοσχοῦ, 15.
- Καίρης
 - Λεονάρδος, 15.
 - Λ. Μιχαήλ, 15.
- Καλέργης Έμμανουήλ, 118.
- Καλλίνικος, μητρ. Σίφνου καί Μήλου, 107, 110, 112.
- Καμπάνης Ιω. Ζαννής, 109.
- Καμπονέσκο Ίωάννης, καθ. επίσκ. Θερμίων - Σίφνου, 94, 95.
- Καναβάρη Άννα, 11, 12, 39.
- Καντζιλιέρης Άντώνιος, 109.
- Κάντια, 26.
- Καραπατακής, κουρσάρος, 34, 35.
- Κασιώτης Κώστας, 4.
- Κέα, 100.
- Κέας - Θερμίων - Σίφνου επίσκοπή, 95, 102.
- «Κιμωλιακά Νέα», έφημ., 30.
- Κιμώλιοι, 30.
- Κολονέλλος Α., 138.
- Κοντόσταυλος
 - Άντώνιος, 14, 16.
 - Γάσπαρος, 47.
 - Λεονάρδος, 13.
 - Μιχελέτος, 14, 16, 22, 46.
 - Νικολός, 15, 22, 46.
- Κορυφαίος Βίκτωρ, 38.
- Κορφιάτης Βιττόριο, 34.
- Κοτάκις Νικ., βλ. Κωτάκης.
- Κρήτη, 47.
- Κρήτης Νικόλαος, 133.
- Κριεζής Γ. Ίωάννης, υπδκ. Μήλου, 118.
- Κύριλλος Λούκαρης, πτρχ. Κων., 39.
- Κωτάκη
 - Κατερίνα, 14, 16, 22, 46.
 - Μαρία, 14, 22.
 - Νικ. Μοσχοῦ, 14, 22.
- Κωτάκης
 - Ίωάννης, 14.
 - Μιχαήλ, 14.
 - Μιχ. Νικόλαος, 13.
- Λειμβαίος Ίωάννης, 109, 133.
- Λενίτσας Κων/νος, 133.
- Λογοθέτη
 - Κων. Μαρία, 15.
 - Μοσχοῦ, βλ. Κωτάκη.
- Λογοθέτης
 - Βασίλειος, 7-78.
 - Κωνσταντής, 15.
- Λουλούδης Θεόδωρος, 133.
- Μαγγανάρης Άγγελέτος, 133.
- Μαγκανάρης Γεώργιος, 138.

- Μακάριος Ἀσπρᾶς, ἱερμ., 14, 15.
Μάλτα, 23, 26, 34, 35, 125.
Μανιάνι Πέτρος, πρόξενος, 13.
Μανούσακας Μανούσος, καθηγ.
Παν. ἀκαδημ., 8.
Μαργαρίτης Μισαήλ, διδ., 123,
126.
Μαριδάκη Γ. Συλλογή Ἐγγράφ.,
123.
Μαρμαρᾶς, βλ. Ἀθανάσιος.
Μαρούλης Ι. Ἀπόστ., 100.
Μαρούλλης Γ., 138.
Μαστρογιάννης Γιώργης, 23.
Μάτσας
– Β.Ι., 109
– Ζωρζάκης, διδ., 123, 127.
– Πέτρος, 133.
Μαυρογένη Μαγδαληνή - Μαντῶ,
125.
Μαυρογένης
– Δημήτριος, 125.
– Ἰω. Νικόλαος, 125
– Πέτρ. Νικόλαος, δραγομ., 125,
126.
Μελᾶς Λ., 118.
Μελέτιος, ἀρχπ. Σίφνου, 124.
Μεσήνα, 26.
Μῆλος, 102, 131, 137.
Μικελούτσι Φραγκ., 94, 95, 98,
102.
Μορόνι, ἔμπορ. Οἶκος Χίου, 22.
Μουρβουμάκης Χ^η Στρατῆς, 133.
Μπᾶος
– Πέτρος, 133.
– Τζωρτζάκης, διδ., 123, 127.
Μπατῆς Ἰωάννης, 133.
Μπελιθανάκης Γρηγόρης, 131.
Μύκονος, 38.
Ναξία, 24.
Νάξος, 28.
Νάξου ἀρχιεπισκοπή, 28.
Νάουσα Πάρου, 137, 138.
Νάπολη, 95.
Ναύπλιο, 137.
Ναυπλίου γυμνάσιο, 137.
Νεόφυτος, ἐπίσκ. Εὐβοίας, 114.
Νικηφόρος Τρουλλίδης, ἱερμ., 37.
Ἦθων, βασιλέας, 138.
Ἦθωναῖος Ν. Ἰωάννης, 133.
Παῖσιος, ἐπίσκ. Τριφυλίας, 114.
Παναγιωτάκης Μ. Νικ., 7.
Πανόριος Γ., 109, 113.
Παντοῦς Χριστοφῆς, 133.
Πανώριος Πλ. Ν., 138.
Παρθένιος
– ὁ Α΄, πτρχ. Κων., 12, 42.
– Χαϊρέτης, ἱερμ., 15, 38.
Πάρος, 24, 137, 138.
Πάτμιοι, 29, 30.
Πάτμος, 11, 123.
Πάτμου Σχολή, 123.
Πέρης Γεώργιος, διδ., 38.
Πιτάρης Ἰωάννης, 109, 113.
Πόλλα
– Βαρθολομαῖος, 17, 28, 34, 35, 38,
94, 97, 98, 102.
– Γεώργιος, 20, 103.
– Μάρκος, 20, 28, 38, 94, 97, 98.
Πολέμης Ἰω. Δημήτριος, Δ/ντῆς
Καϊρείου Βιβλ. Ἄνδρου, 45 ὑποσ. 1.
Πολένης Γεώργιος, 133.
Ραγούζα, 15.
Ράμφος, καπετάν, 30.
Ραφελέτος Π., 138.
Ρόζα
– Μαρία, 14, 15.
– Μοσχοῦ, 15.
Ρόζας
– Ἐνρίκο, 22.
– Νικολός, 15, 16.
– Πέτρος, 8 ὑποσ. 3, 13, 14, 16, 22,
45, 96, 98, 103.
Ροῦσσοσ Στρατάκης, 133.
Σαλαμίνα, 137.
Σαντορίνη, 38.

Σαραντινός Νικ., ἀρχιερ. ἐπίτρ.,
10.
Σεραφεΐμ, Κρής, πρωτοσ., 108, 110,
111, 112, 114.
Σεριφεΐμ Σ., ὑποδκ. Μεγαρίδος,
138.
Σέριφος, 38.
Σερούϊος Γ., γυμν., 140.
Σέρρα Ἀντώνιος, ἐπίσκ. Μήλου, 28.
Σιατιστεύς Θεοφάνης, 114.
Σικελία, 22, 26.
Σίκινος, 38.
«Σιφναϊκά Νέα», ἐφημ., 122.
Σκαρβέλη - Νικολοπούλου Ἀγγελι-
κή, 124.
Σπεράντζης Σταῦρος, 133.
Σπεράντσας
– Θεόδωρος, 133.
– Ν., 109, 113.
– Νικόλαος, διδ., 137.
Σπύρου Ἐλένη, 133.
Στάης Ἀντών., ἀφέντης, 21.
Σταμάτη Μαρία, 133.
Στεφάνου Σπυρίδων, 133.
Στύλαγκας Φώτης, 133.
Συναδινός
– Μιχελῆς, 133.
– Νικόλαος, 133.
Σύρα, 20, 94.
Σύρου γυμνάσιο, 140.
Σφυρόερας Βλ. Βασίλ., καθηγ.
Παν/μίου Ἀθ., 123.

Τάγμα
– Ἁγ. Φραγκίσκου Οἰκογένειας, 94.
– Ἐλαχίστων Ὁσερβάντσας, 94.
Τερζῆς Ζώρζης, 24.
Τζιά, βλ. Κέα.
Τήνος, 25, 34.
Τουλούζη, 125.
Τοῦρκοι, 7, 17, 36 κ.ἄ.
Τρουλλίδης, βλ. Νικηφόρος.
Τσοχάκης Ἰωάννης, διδ., 123, 127.

Ὑδρα, 126.

Φάλαγγα Βασιλική, 111.
Φεφῆς Νικόλαος, 133.
Φιλομάρκο Φραγκ., ἐπίσκ.
Αἰγναῖνο, 94.
Φολέγανδρος, 38.
Φράγκοι, 7.

Χαιρέτης, βλ. Παρθένιος.
Χανιά, 26, 35.
Χαντζερῆς Κωστάκης, δραγομ.,
123.
Χίος, 25, 28, 29, 95.
Χουσεῖν ἀγᾶς, κεχαγιᾶς Ἄνδρου,
25.
Χρυσόγελος Νικόλ., διδ., 109, 127,
137, 138, 140.

Ψαραύτης Γεώργιος, διδ., 131, 132,
137.

II. ΜΟΝΩΝ - ΝΑΩΝ.

Ἁγία Μαρία Magdalena, 94.
Ἁγιος Ἀντύπας, 37.
Ἁγιος Ἀντώνιος, ἀββᾶς, 21, 93,
96, 99.
Ἁγιος Ἀρτέμιος, μετόχι, 37.
Ἁγιος Ἰωάννης Θεολόγος Μογκοῦ,
μονή, 38.
Ἁγιος Ἰωάννης Θεολόγος Πάτμου,
μονή, 10, 11, 39, 41-43.
Ἁγιος Μιχαήλ, 93-97.
Ἁγιος Νικήτας, 93, 98, 100.
Ἁγιοὶ Ἀνάργυροι, μετόχι Πάτμου,
41.
Ἁγίου Ἀντωνίου Ἄνδρου, μονή, 45.

Θεοτόκου Εἰσόδια, βλ. Παναγία
Βουνοῦ.

Παναγία
– Βουνοῦ, μονή, 107-119.
– Βρυσιανή, μονή, 7, 10, 11, 16, 32,
39, 42, 43, 47, 131.
– Εὐαγγελίστρια, 93, 98.

Πανάχραντος, μονή Ἰανδρου, 45.

Σιμωνόπετρα, μονή Ἁγ. Ὀρους, 37.

Σωτήρα, μετόχι Πάτμου, 11, 41.

Φυτεία, μονή, 133, 134.

III. ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

Ἅγιος Νικήτας, 99.

«τ' Ἀφεντικοῦ», 22.

Βρύση, βλ. Πέρα(σ)μα.

Δέκα, στούς, 99.

Θέρμα, στά, 99.

Λαγκάδι, 99.

Μάτσα, στοῦ, 99.

Πλατύ Γιαλός, 99.

Πέρα(σ)μα ἢ Βρύση, 10, 41.

Σαλίνες, στίς, 99.

Σαράλια, 99.

Σπηλιά, 99.

Φυτεία, 99.

IV. ΞΕΝΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Almbertino Michele, 12, 29, 31, 32, 51.

Ancona, 51, 56, 57, 59, 67, 68, 72.

Angoli, βλ. Ingoli.

Andro(s), 57, 59, 89.

Argentiera, 87.

Barberini, cardin., 45.

Bernardo da Parigi, 13, 23, 79, 81, 91, 102.

Borgia Andrea, vesc. Signino, 83.

Calergi Zorzi, 70.

Caloghieropulo Stam., 71.

Camponesco Gioanne, vesc., 37, 83.

Candia, 70, 91.

Canea, 67, 70.

Capponi, cardin., 45.

Castelli Vincenzo, archiv., 81.

Chimulo, 57.

Collegio Greco, 64, 70.

Collegio Venerabile, 78.

Condostaulo Nicolo, 73, 75, 77.

Corfu, 68, 71.

Deca, 87.

Delos, 70.

Dellagrammatica Domen., 25.

Filomarco Francesco, vesc. Agnani-
no, 83.

Fitiá, 87.

Foscolo Leonardo, 34.

Francia, 69.

Gozzadini, signori, 67.

Grippari.

— Manolachi, 61.

— Michiel, 53, 54.

— Zorzi, 70.

Guarchi Luigi, vesc. Santorino, 81.

Hallerstein Haller, 131.

Ingoli Francesco, 31, 68.

Kotaki Nicolo, 13.

Langadi, 87.

Livorno, 67, 68.

Locoteti Basile, 67, 72.

Logotheti Basilio, 52, 53, 55, 56,
57, 58, 63, 70, 71, 76.

Lorendano Filippo, 66.

Madona Annonziata, 82, 85, 87.

Malta, 58, 63, 65.

Massei Ottavio, 68.

- Mazza, 87.
 Medici, 68.
 Micheluzzi Francesco, 62, 64, 65,
 66, 68, 69, 70, 77, 83, 84, 87,
 91.
 Milo, 60, 62, 64, 72, 76, 91.
 Morone, 57.
 Moroni
 — Battista, 55
 — Vincenzo, 55, 56.

 Napoli, 84.
 Naxia, 66, 67.
 Negroponte, 66.

 Paduano Antonio, 71.
 Paulini Battista, 71.
 Plati Gialó, 87.
 Polla
 — Bartolomeo, 60, 68, 69, 72, 73,
 74, 78, 86, 90, 91.
 — Georgio, 91.
 — Marco, 25, 26, 27, 30, 52, 54,
 55, 56, 60, 65, 67, 68, 69, 71,
 83, 86, 87.
 — Zorzi, 59.
 Preffetti Anton., cardin, 75, 77, 78.

 Raffo Zorzi, 57.
 Renier, signor, 53.
 Rocha, della, Giacomo, 20, 21, 37,
 54, 60, 68, 82, 88, 94, 99.
 Rosa Pietro, 10, 14, 72, 73, 85, 86.
 Rughieri Smaragdo, 81.

 Sacra Congregazione, 8, 9, 10, 13,
 27, 34, 61, 63, 75, 83.
 Saline, 87.
 San Basilio, ordine, 71.
 San Chirico, 83.

 San Michele, 82, 86.
 San Nicheta, 82, 86, 87.
 Sant' Atonio Abbate, 52, 82, 85.
 Santa Chiesa Romana, 59.
 Santa Maria
 — Magdalena, 83.
 — Maggiore, 85.
 — Nova alle Calende, 84.
 Santissima Annunziata, 73, 86.
 Sanuto Michiel, 25.
 Scio, 55, 56, 57, 63, 65, 72, 84.
 Sebastiani, 46, 81.
 Sedia Apostolica, 62, 63, 64, 72,
 75.
 Seglia, monsú, 57.
 Selino, 70.
 Seraglia, 87.
 Serra Antonio, vesc., 52, 72.
 Sicilia, 72.
 Sira, 74, 83.
 Slot B.J., 13, 14.
 Smirna, 66, 71.
 Spigliá, 87.

 Tessa Michele, 75, 76.
 Tine, 70, 91.
 Therma, 87.
 Thermia, 57, 66, 71, 82, 89, 90.
 Thiers, da, Martino, 91, 102.
 Trompa Giacomo, 22, 56, 57.
 Tubino Giro, 24, 26.

 Valett, de la, 125.
 Vassili, signor, 82, 84, 91.
 Venezia, 51, 62, 73, 75, 77.
 Venier Angelo, vesc., 81.
 Venine Bartol., vesc., 83.

 Zante, 67, 71.
 Zea o Zia, 66, 71, 82, 89.

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ:
ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.
ΑΡΔΗΤΤΟΥ 12-16 ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛ.: 9217513 - 9214820

